

NOVES TÈCNiques DE DIDÀCTICA DE LA HISTÒRIA

M. Dolors BOSCH

INDEX

	Document
1. Una marca	MARCA HIS
2. Romànic	ROMANIC
3. L'hora del Císter	CISTER
4. Jaume I	JAUME I
5. Un imperi	ARAGÓ
6. Crisi	CRISI
7. Descobriments	DESCOBRIMENTS
8. Renaixement	RENAIXEMENT
9. Segadors	SEGADORS
10. Barroc	BARROC
11. Felip V	FELIP V
12. Il·lustració	IL·LUSTRACIÓ

* * *

1. Revolució industrial	REVOLUCIÓ
2. Revolució Francesa	REVOLUCIÓ
3. Europa. Nacionalismes.	NACIONALISMES
4. L'Europa imperial	EUROPA IMPERIAL
5. I Guerra Mundial	GUERRA
6. Comunisme	URSS
7. Feixisme	FEIXISME
8. Nazisme	NAZISME
9. Guerra freda	GUERRA FREDA

100

TEMA 1.- UNA MARCA EN TEMPS FEUDALS

1.- El somni de Carlemany

El dia de Nadal de l'any 800 Carlemany, rei dels francs, era coronat a Roma com a Emperador de la Cristiandat pel Sant Pare Lleó III. Amb aquest a solemne acte, Carlemany rebia l'herència del que havia estat l'Imperi romà d'Occident mentre a Bizanci un altre Emperador representava la continuïtat amb l'Imperi romà d'Orient. D'ara en endavant , el Sant Pare com a cap espiritual i l'Emperador - com a cap polític i militar - representarien la unitat d'una Europa unida per una mateixa fé , la cristiana , i un mateix llegat cultural : els de les civilitzacions clàssiques de la Grècia la Roma antigues. Aquest gravat baixmedieval representa l' acte de la Coronació.

- En quina postura es representa a Carlemany? I al Sant Pare ? - Aquest gravat, és una font primària o secundària ? justifica la teva resposta
doc 1

La Coronació de Carlemany no havia estat, però, un acte improvisat. Des d'Aquisgràn - on hi havia establert la seva capital-, Carlemany havia anat ampliant els límits dels seus dominis; com pots veure en el mapa que tens a sota, en algunes de les fronteres de l' Imperi hi havia col.locat unes marques ; terres de frontera, especialment fortificades , administrades per un noble a qui s' anomenava marquès.

- Quines eren les cinc marques de l'imperi carolingi ?
- Contra quins adversaris estava orientada la Marca Hispànica ?

doc 2

En efecte, conquerida en un no res gairebé tota la Península Ibèrica, els musulmans havien travessat els Pirineus en direcció l'actual França. El seu projecte era envair Europa i dominar-la, tal com havien fet amb al franja de terres que s'estén des d'Aràbia per tot el litoral d'Àfrica fins, per fi, saltar a Europa. Però el projecte fracassà: l'avi del futur Carlemany, Carles Martell, "majordom" dels últims reis merovingis, deturà els musulmans a Poitiers. El seu fill, Pipí el Breu, enderrocà poc després l'últim rei merovingi; i ara, el seu net era coronat Emperador de la Cristiandat com acabem de veure.

Amb Carlemany, Aquisgrà esdevingué la cort cultural i política més important d'Europa occidental. Ningú millor que ell per a intentar fer retrocedir els invasors que havien irrumpit a la Península Ibèrica convertint-la en Al-Andalus. I Carlemany projectà establir una Marca que s'estendria entre el Pirineu i l'Ebre; per la

qualcosa , entrà amb contacte amb el senyor de Saragossa, un convers a l'Islam, qui prometé, segons sembla, retre la ciutat a les tropes frnaques. En arribar a Saragossa, però, les portes de la ciutat havien restat tancades; Carlemgny havia estat traït i l'exèrcit- comandat per Rotllà - hagué d'empendre la retirada. A l'arribar a Roncesvalles el cos expedicionari fou atacat i desfet pels bascons i Rotllà morí. Poc després de la derrota de Roncesvalles, Carlemany va saber que la ciutat de Girona l'estava esperant amb les mans obertes; en efecte, el 785, Girona es retia, sense batalla ; Ben aviat, la Marca Hispànica arribaria fins el Llobregat i el 801 el seu fill, Lluís el Piadós conqueria Barcelona.

doc 3 - Aquesta imatge és un suposat retrat de Pere el Cerimoniós, que, en canvi, es conegut amb el nom de Sant Carlemany. Carlemany però, mai ha estat canonitzat : què et sembla expressa aquesta devoció popular de la ciutat de Girona on es troba?

doc 4

conquesta de Barcelona

doc 5

(Amb la conquesta de Barcelona)" El país reconquerit ja és format pels comtats de Girona,Empuries, Barcelona, Ausona, Urgell i Cerdanya. Es tot el país del Pirineu al Llobregat; :la futura Catalunya Vella"

F. SOLDEVILA, Història de Catalunya p. 40

2.- El feudalisme

- El jurament de fidelitat

La Marca Hispànica resta, però, molt allunyada d'Aquisgrán sobre tot si tenim en compte les deficiències de la xarxa viària i de comunicació; i els reis francs - des de Carles el Calb- no trobaran millor solució per a tal d'assegurar l'obediència dels diferents comtes de la Marca que fer-los-hi prestar jurament de fidelitat o vassallatge a la seva persona. D'altra banda , els comtes entre si també feien aquest jurament de fidelitat a qui aviat consideraren el més important de tots ells: el comte de Barcelona, de tal manera que amb el temps, el rei dels francs en tindrà prou en rebre el jurament d'aquest comte.

doc 6

"Jo, Berenguer, fill de Teresa, femella, juro a tu Ramon , comte de Barcelona, fill de Mafalda, que des d'aquest moment et seré fidel per tota la vida i per tots els membres que tens en el teu cos i per tot l'honor que avui tens o que els homes tenen per tu o que - en endavant- escoltant Déu i amb el meu consell poguis adquirir. I si hagué home o homes , dona o dones, que et volguessin pendre el teu honor , jo et seré col.laborador en guerrear i defensar per fidelitat recta i sense engany. I et donaré la potestat dels castells que tinc gràcies a tu: a saber; Gurb, Voltregà, Orís, Solterra, Oló, Avinyó, Sallent, Fontrubí, Port i Castellnou de Barcelona, quantes vegades tu m'ho demanis per tu o per tets teus nuncis, estiguis irritat o calmat. I igualment atendré el fill o els fills als quals en testament escrit o de parala solament tu hauràs donat l'esmentat honor. Per Déu i aquestes reliquies santes. Fet el sacramental XIII de les calendes de febrer de l'any XIII regnat del rei Lluís.

- Quins eren els quatre compromisos que jurava mantenir el vassall al seu seu senyor en aquest jurament de vassallatge ?

1.-

2.-

3.-

4.-

- A qui es posa per testimoni en el jurament?

- En aquest jurament hi ha dues referències a dones : en funció de què apareixen aquestes mencions

-

El jurament de fidelitat o vassallatge era una pacte sagrat ; amb ell el vassall es comprometia a donar al seu senyor ajut militar i polític (consell) sempre que el senyor li ho demanés; el senyor, a canvi li prometia protecció , que,

normalment es materialitzava en l'entrega d'un feu - unes terres, un castell, etc... Trencar aquest jurament per qualsevol de les dues parts era considerat un delict molt greu, anomenat felonia , que sovint podia ésser castigat amb la pena de mort. Generalment, els juraments de fidelitat o vassallatge es feien a la torre que teien tots els castells i que, per aquest motiu, se sol anomenar torre de l'homenatge

- Construeix amb les teves paraules una definició del concepte feu i un altra del concepte felonia

1.- Un feu és

2.- La felonia és

doc 7

" Jo, Tici, juro sobre aquests sants Evangelis de Déu que des d'aquest dia en endavant i fins al darrer de la meua vida restaré fidel a tu, Gai, senyor meu, contra qui sigui exceptuant l'emperador o el rei"

Extret de Traça., VVAA, Ed. Eumo

- Quins elements tenen en comú aquest jurament i el de la font 6?

- Pots donar al menys una raó per la qual la societat medieval donava tanta importància a aquest jurament personal ?

Tot observant la font següent, posa nom i descriu el procés de que s'està seguint

doc 8

- El senyor : en quina posició està rebent l'homenatge o jurament ?
- El senyor en aquest cas, és un rei o només un altre noble?
- Quina és la posició del vassall enfront el seu senyor?
- A quina part del castell et sembla que té lloc aquesta cerimònia? Dona almenys una raó.
- Compara aquesta font amb la font 1: quina és la principal diferència que observes en l'actitud dels personatges principals d'una i altra font ? Quina de les dues versions et sembla més adequada a l'acte que s'està representant ? dona al menys una raó que justifiqui la teva opinió

Podia donar-se també, malgrat no ser tan freqüent, que fos tot un poble o una vila qui decidís infeudar-se a un senyor. Aquest és el cas que veus representat en aquesta miniatura del temps feudal

doc 9

- quines són les principals diferències entre aquesta miniatura i l'anterior?

- La Marca Hispànica de Guifré el Pilós

Els diferents comtes de la Marca Hispànica sovint es barallaven entre si per tal d'aconseguir més i més poder, malgrat inclús haver-se fet entre ells jurament de fidelitat.

Es precisament com a premi a la fidelitat al rei de França que Carles el Calb investí el comte Guifré el Pilós - de Carcassona, que ja era comte d'Urgell, Cerdanya, Conflent, també com a comte de Girona i de Barcelona.

Aquests eren els comtats que constituïen la Marca Hispànica en temps de Guifré el Pilós (entre el 878 i el 897). Amb l'ajut del cartell mural has de posar-hi en majúscules el nom de cada comtat ; en minúscules el nom de les ciutats i rius assenyalats

doc 10

Observa que el comtat d'Ausona apareix amb una trama : és indicativa de què aquest comtat era "terra de ningú", és a dir, un immens territori que en aquell moment no pertanyia ni a musulmans ni a cristians ; precisament Guifré morirà en l'intent de reconquerir definitivament i aquest comtat.

Ausona no era l'única "terra de ningú " a la Península. Justament al Sud del Duero s'estenia un altra franja enorme de terres com aquesta. En el conjunt de la Península , aquest era l'aspecte aproximat que podia oferir la Marca Hispànica de Guifré el Pilós.

doc 11

- La repoblació de la Catalunya Vella

El talent i el temperament de Guifré el duràn a impulsar una tasca que ja havia començat abans que ell arribés

al poder i que es revelava especialment delicada: la repoblació de les terres de la Marca
doc 12

" En un primer moment els camperols repobladors es concentren en indrets protegits per la natura com els nuclis muntanyosos - Montseny, Montserrat, Sant Llorens del Munt,... en ciutats o viles fortificades - Elna, Girona, Barcelona... - en valls particularment fèrtils i fins i tot en antics poblats com Ullastert, Savassona i Olérdola; (...) Seguint la marxa dels pagesos, les cabalers de les famílies nobiliàries degueren deixar la muntanya als segles IX i X i s'establiren en terres més planes (...) el repoblament de la frontera que al principi del segle IX seguia més o menys el curs de Llobregat-Cardener i Segre mitjà, fou lent i dificultós i per a protegir-lo s'alçaren nombrosos castells. El pagès que al cap de 30 anys hagués conreat una terra podia obtenir-la en propietat: aquesta manera de repoblar era idèntica a la que s'estava emprant al veí regne d'Astúries i se'n deia **aprisio**. També es podia accedir a la propietat de terres per donació, herència, compra o intercanvi.

Reelaborat a partir de Salrach, J., Curs d'Història de Catalunya. Ed. Institut Municipal d'Història. Barcelona

- Quin lloc eren els més buscats pels repobladors?
 - Com esdevenien propietaris de la terra els repobladors? Assenyalen al menys cinc maneres diferents
 - 1)
 - 2)
 - 3)
 - 4)
 - 5)
 - Escriu amb les teves paraules una breu definició dels conceptes : repoblació i aprisio
 - a) repoblació
 - b) aprisio
- Certament, calia protegir els repobladors. I com fer-ho? ... bàsicament mitjançant dues institucions : castells i monestirs.

doc 13

" Els monestirs eren, aleshores, centres de vida per a les comarques i congriadors d'energies i de treball; centres també de cultura. Per això veiem que els sobirans que més es distingien en l'engrandiment de llurs pobles eren també els qui més es distingien en la fundació o vivificació de monestirs. (...) Per altra banda, la fundació de monestirs com altres solemniais cerimònies donaven en el repòs de la lluita, als pobles i llurs cabdills, la sensació de contacte confortant amb Déu, de protecció directament rebuda i l'agraïment per les victòries era estímul per a noves lluites".

F. SOLDEVILA op. cit. p 66

- Resum breument les principals motivacions per a la fundació de nous monestirs a la Catalunya Vella que apareixen en aquesta font

doc 14

" En nom del Senyor: Jo, Guifré , per la misericòrdia de Déu comte i marquès i Guinildis, comtesa, som donadors a Déu i al monestir de sant Joan Baptista situat en el comtat d'Osona, a la vall de Ripoll, prop del riu Ter.

Nosaltres, els ja esmentats, donem i lliurem la nostra filla Emma a Sant Joan Baptista i li donem alguns dels nostres alous, aixó és, el castell de Montgrony, amb les esglésies de Santa Maria (etc ...) que hem tingut per compra; i a la vall de Ripoll, al llogarret anomenat Sendare, unes cases amb patis i horts ... i unes terres que vam comprar a Daniel(...) i altres terres que tenim per aprisió; i a la vila anomenada Stanitze tot el que hi vam comprar a Ellesindus, exceptuada la casa aïllada que vam donar al Moenstir de Santa Maria (...)i, en el castell de Besora, l'església de Santa Maria Verge; i a la vall de Congost, l'església de Sant Martí (..) que en pervingueren a mi , Guifré, comte, del meu germà Seniofred , clergue (...) i en el comtat de Berguedà , l'església de Sant Joan (...) i al la vall de Conflent les vinyes que va comprar el meu pare, segons es dit en les nostres escriptures; i a aquest Monestir de Sant Joan Baptista li donem també alguns dels nostres serfs, d'aquest noms : Sansó, Gualter, Belló, Adilia, Susanna. (...)

Feta la carta de donació al cenobi de Sant Joan el 5 de les calendes de juliol de l'any de l'Encarnació 885 o any primer de l'imperi de l'Emperador Carles.

Guifré , comte ha signat; signe de Guinildis, comtesa (...) Reelaborat a partir del text publicat a Història de Catalunya, Ed. Vicens Vives 1993

alou significa terra o bens en propietat

cenobi és sinònim de monestir

- Qui són els dos donants en aquest document?

- El beneficiari, en aquest cas, era el Monestir de Sant Joan de les Abadeses, a prop de Ripoll; a partir d'una de les dades del document, pots dir per qué encara avui s'anomena "de les Abadeses"?

- Quants i quins noms femenins surten en el text ?

- Sabent que un dels fills dels comtes fou destinat pels pares al Monestir de Ripoll: observes alguna diferència substancial en el paper que s'adjudica a les dones respecte del dels homes en aquest document ?

- Quina és la característica comuna a tots els bens mencionats com a donació?

doc 15

" En nom de Nostre Senyor Jesucrist. Aixó és el que el comte Guifré ordenà que fos fet sobre els alous del monestir de Santa Maria de Ripoll el dia de la consagració de Santa Maria, quan hi lliurà el seu fill, de nom Rodolf, amb tota la seva heretat i fixà els termes del monestir i de les seves cel·les.

En primer lloc, en el comtat d'Osona ,on fou establert el monestir...i a la mateixa vall (faig donació de) les esglésies de Santa Maria i Sant Pere (...)

I en el comtat de Cerdanya la vila anomenada Loci, amb l'església consagrada, i els seus confins i termes (...) i en el mateix comtat la vila anomenada Garezer, amb l'església consagrada i els seus confins i termes(...) i en el paratge Berguedà (...) les esglésies consagrades, amb els seus confins i termes(...) I en el comtat d'Urgell la vila anomenada Exedici, amb l'església i l' alou (...) I a la Marca, l'església de Santa Maria que és a Ponts, amb l'alou i els seus confins i termes..I en un altre lloc , a la mateixa Marca prop de la ciutat de Farragona el lloc anomenat Centelles , amb quatre milles a la rodona, amb delmes primícies (...) I en un altre lloc a la mateixa Marca

en el lloc anomenat Motserrat, les esglésies que hi ha al cim de la muntanya i a baix amb l'alou (...)

Tot el que més amunt es contingut ho donem i atorguem jo, Guifré, comte i Guinildis, comtesa (...)

delmes : impost que es pagava a les senyories eclesiàstiques i consistia en el 10% de la collita

primícies : els primers fruits de la terra

reelaborat a partir de la Història de Catalunya Ed. Vicens Vives 1993

- qui són els dos donants d'aquests bens?
- qui era en aquest cas el beneficiari?
- De totes les donacions esmentades , amb el pas del temps una ha adquirit més importància que el mateix Monestir de Ripoll: quina és? Dóna una raó que expliqui la importància que ha adquirit aquest lloc fins els nostres dies.

doc 16

" També la construcció de castells, forces, bastides i torres de defensa, d'espalls, guàrdies i guardioles, que vigilen l'enemic(...) va facilitar la defensa del territori .(...)"

F. SOLDEVILA op.. cit. p. 65

" Des de la primera meitat del segle XI tenim testimonis documentals de la conversió de torres en castells de pedra.

Tot i que els castells ja han sorgit al segle IX i des del segle X el territori català es troba redistribuït en l'àmbit de comtats , en castells termenats dels quals no coneixem bé els límits dels termens. Sabem però que tot castell tenia una torre cilíndrica de pedra i calç o de pedra i guix, construïda en un lloc elevat sobre roca, amb porta al primer pis i bordejada d'una muralla ovalada , sense torres de defensa i amb una sola porta a l 'exterior. Dintre del recinte hi hauria una petita capella, dipòsits (pous, cisternes, sitges) per a amagatzenar l'aigua i els cereals tallats a la roca i poca cosa més...

Reelaborat a partir de RIUS, L'arqueologia medieval catalana pag. 22 a 24

- quina era la principal funció d'un castell medieval?
- quins elements són els indispensables per poder parlar de l'existència d'un castell al segle IX i X?

- Observa la postal del Castell d'Olèrdola: amb els elements que s'hi veuen : et sembla que es pot parlar d'un "castell"? Si no, quin altre nom li donaries?

Lògicament, la zona més fortificada era la frontera entre terres cristianes i musulmanes. A l'època de Guifré i durant encara bona part del segle següent , aquest podia ser l'aspecte de la frontera

doc 17

- Quines eren les últimes ciutats musulmanes - avui catalanes - en aquest territori als segles IX i X
- quins eren els principals monestirs ?
- quins eren els principals castells? Coneixes algun castell o torre més que no surti en aquest mapa?

Un altra manera de repoblar el país que Guifré impulsà fou la donació de **Cartes de població**. Les Cartes de població, també denominades privilegis o furs, es donaven per a repoblar antics nuclis urbans, en aquell moment deshabitats gairebé del tot.

doc 18

"La repoblació de la frontera fou més lenta; Cardona hi havia de ser al base defensiva de cara als sarraïns. Per a la seva repoblació Guifré acudí al procediment habitual: donar certes exempcions o privilegis als repobladors a canvi dels perills d'habitar-hi: la carta de població de Cardona que donà Guifré anava destinada a poblar-la sense mirar la mena de gent que hi acudia, i , més aviat, cercant de dur-hi homes de natural violent, capaços de lluitar sovint amb els sarraïns i de viure en perill constant. Així netejava l'interior de criminals i donava a llurs instints una eixida útil. Més tard Borrell II i els seus fills, ja poblada Cardona, va disposar , a petició dels habitants , que els criminals que hi anessin fossin jutjats segons llei"

reelaborada a partir de F. SOLDEVILA op. cit pag. 65

Sovint, al redós d'un monestir o d'un castell neixia un a petita vil.la de pagesos : eren els vassalls d'aquella senyoria; en temps de pau, treballaven les terres del seu senyor a canvi del pagaments dels impostos acordats, tal volta excessius... ; cas d'un atac o de guerra, dones, ancians i nens s'aixoplugaven al pati des castell o al claustre del monestir amb els bens més preciats, mentre els homes sortien a lluitar com a mesnada del seu senyor.

- Observa la fotografia de la vil.la de Cardona, ben apinayada en torn el seu castell. Imaginat-hi dins, fent d'aprenent a la ferreria del pagès que fa també de farré. Intenta descriure com seria per a tu un dia qualsevol, tenint en compte que ets al segle X. Cal que tinguis en compte que els **anacronismes** se t'avaluaràn negativament.

EXERCICI D'EMPATIA

- Ara escoltaràs el text de la Carta de població de Cardona que rectificà Borrell II; la primera part ratifica la Carta de atorgà el seu avi Guifré el Pilós; però la segona en rectifica alguns punts.

font 19

Primera part

- Segons la Carta atorgada per Guifré el Pilós: en quina mesura s'havien d'indemnitzar alguns delictes comesos contra els habitants de Cardona com, per exemple, robatoris, cops, ferides personals... etc ?

- quin impost perdonà Guifré als habitants de Cardona?

Segona part

- De quina manera rectifica Borrell II la indemnització que havia de pagar aquell que feia mal als habitants de Cardona ?
- Rectifica algun aspecte de l'impost sobre la sal (teloneo)?
- Per quin motiu et sembla que Borrell II gosa demanar als cardonencs un dia a la setmana de treball gratuït a les obres del Castell ?
- Llevat d'aquest dia de treball gratuït : hi ha algun altre servei que prestin els cardonencs i que un senyor pugui convertir-lo en fix, en una mena d'impost?
- Escriu alguna de les expressions amb les quals Borrell II prohibeix que cap senyor cobri cap impost més als cardonencs
- Quins són els delictes que, a partir d'ara seran jutjats segons llei a Cardona sigui qui sigui aquell que els cometi?
-
-
-
-
- Per quin motiu assegura Borrell II que rectifica aquest punt respecte del que havia manat el seu avi Guifré el Pilós?
- Quina és la condició que Borrell imposa a un delinquent que vulgui reinserir-se a la societat ?

EXERCICI D'EMPATIA

- en grups de dos : Sou dos habitants de Cardona a l'època de Borrell II. Escriviu durant uns minuts una carta al comte de Barcelona, ara Borrell II, demanant-li que , si us plau, es digni canviar alguns aspectes de la Carta de població que el seu avi, Guifré el Pilós, atorgà a Cardona. Recordeu que esteu en temps feudals i el llenguatge ha de ser molt respectuós amb el vostre comte; és imprescindible que , a més, li exposeu els motius per els quals demaneu aquests canvis.

El mite

Guifré el Pilós, fundador de monestirs com el de Sant Joan de les Abadeses, impulsor d'altres com el de Ripoll - considerat bressol de Catalunya - repoblador del que avui anomenem la Catalunya Vella, és enterrat al Monestir de Ripoll. El seu lloc a la llegenda , com un dels pares de la Pàtria, no li arribà, però, per cap d'aquestes accions. Si avui Guifré el Pilós ha esdevingut mític es deu a un altra fet; ell morí en una expedició dels sarraïns contra Barcelona. I, el seu fill, aprofitant que el l'últim rei carolingi havia estat succeït per un noble franc s'autoproclamà hereu del comtat de Barcelona i de tots els demés que pertanyien a en Guifré. Es per aixó que hom considera Guifré el Pilós el fundador del Casal de Barcelona, la dinastia comtal catalana que perviurà fins l'any 1410, és a dir, durant uns 500 anys. La llegenda també li atribueix la creació de l'escut de Catalunya : les quatre barres sobre camp daurat. Per la història sabem, però, que la primera vegada que trobem aquest escut és en un segell del comte Ramon Berenguer IV, l'any 1150. La llegenda, tal i com la va escriure el poeta Bori i Pontestà diu així

- Al poema hi ha dues imprecissions des
del punt de vista històric. quines són ?

Qui és aquest Carles rei de França?

Justifica la teva resposta

- Ara escoltaràs una cançó amb lletra de Ros Marbà i cantada per Guillermina Motta i el cor Virtèlia. Has d'identificar en la lletra quins són els signes de mite en torn la figura de en Guifré el Pilós.
doc 21

4.- Duoda, contesa de Septimania

Casada amb Bernat, comte de Septimania, Dhuoda tindria uns quaranta anys quan , entre l'any 841 i el 843, va escriure el Manual per al meu fill. Pocs anys després ,el seu marit era condemnat a mort ,acusat de traïció al rei Carles el Calb: una mica més tard, el seu fill Guillen, - a qui ella havia dedicat el manual-, corria la mateixa sort.

Separada dels seus dos fills des de petits, lluny del seu marit a qui sempre estimà , Dhuoda parlava així els seus fills:

doc 22

" Hi ha coses que són clares per a molts però per a nosaltres permaneixen obscures. I si hi ha persones intel.ligents que no ho comprenen tot , tampoc jo presumeixo de fer-ho. Tanmateix, sóc la teva mare, Guillem fill meu, i a tu es dirigeixen aquestes paraules del meu Manual.
(En primer lloc) estima a Déu, busca'l, estima el teu germà petit, estima el teu pare, els teus amics, els companys entre els quals vius a la cort reial; i estima els pobres, els desgraciats; estima a tothom perquè tots t'estimin a tu (...) els cèrvols, en creuar un riu perillós van en fila, un darrera l'altre recolçant el cap i el coll a l'espatlla de qui els precedeix i sostenit-se mutuament; i són tan intel.ligents que, quan s'adonen que el primer de la fila està cansat, el fan passar a l'últim lloc , i el més proper pren la davantera per a aliviar i reconfortar els demés; així es reemplacen alternativament l'un a l'altre"...

Expressa en paraules teves el significat de l'al.legoria dels cèrvols.

" Fuig de l'arrogancia, la luxuria, el rencor (...) Enmig de els preocupacions per les coses del món ,no deixis de procurar-te llibres on, mitjançant els enseyaments dels Sants Pares i mestres puguis aprendre tot el que està escrit sobre Déu Creador. (...) Els bons llibres et proporcionaran models d'allò que pots fer de bo per a complir amb el teu doble deure (...) Hi havia una vegada un home que , en somnis, anava a cavall i corria molt i tot el bó i millor del banquet somniava que era per a ell (...) Però en despertar del seu somni va trobar-se sense res, desposeït de tot; només tenia l'aparença de ser ric (...)) Fill meu, no veus que aquells que passen la vida en un plaer sense vergonya només tenen l'aparença de la felicitat?... Un arbre sà i noble té fulles nobles i dona bons fruits: com qualsevol home capaç de grandesa i fidelitat. T'invito a que facis com un arbre així; si et dediques a posar el teu cor en coses nobles i bones la tristesa s'allunyarà de tu i només et vindrà el que es vertader : una alegria tal que mai havia invadit cap cor humà(...)

Quins són els vicis que més critica Dhuoda?

- 1.-
- 2.-
- 3.-
- 4.-

" Si trobes un pobre o un indigent, ajuda'ls amb tot el que pugis; no només amb paraules, sinó amb obres. Dona generosa hospitalitat als pelegrins, a les vídues, als orfes, als nens sense recursos, a la gent més desposeïda , a tothom que vegis en la misèria(...) Estima la puresa, la justícia, l'esperit de pau, la dolcesa, expresa sempre solidaritat amb tothom que trobis necessitat. Si actues així, la llum la teva resplandirà com l'aurora i la claror il.luminarà els teus passos"

Quina és la doble virtut que Dhuoda enalteix?

" Segons ens diuen els savis, en l'home hi ha dos neixements: un carnal i l'altre espiritual. A ambdós neixements s'hi corresponen dos morts: la primera - que ens arriba a tothom -; la segona, que cadascú pot evitar: qui venci en la lluita contra el mal no serà alcançat per la segona mort, ens diu l'Apocalipsi "

catedrales, Ed.

Textos extrets de R. PÉRNOUD, La mujer
Granica p. 58-66

en el tiempo de las

A què es refereix Dhuoda en parlar d' aquesta segona mort ?

El Manual per al meu fill consta d'unes 300 pàgines i és el primer llibre de pedagogia escrit a Europa, després dels de l'època clàssica . Dona totes les raons que trobis per a justificar que l'autora sigui una dona.

Raons

TEMA 1.- UNA MARCA EN TEMPS FEUDALS

- PROCEDIMENTS**
- 1.- Obtenció i elaboració d'informació
 - Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 4,5,14,15,16,20,21
 - Exercicis d'anàlisi i síntesis
doc 6,12,13,21
 - Lectura d'evidències
doc 1,3,8,16
 - Compració de fonts siguin escrites o
 - Crítica de fonts : doc 7, 14,15,20,21

il.lustrades : doc 9

EXERCICI D'EMPATIA : doc 19

- 2.- Treball de l'espai
 - Lectura de la inforació que conté un mapa
 - Omplir un mapa històric : doc 10
- subministren dos mapes històrics : doc 17

històric : doc 2, 17
- Comparar la informació que

- VALORS** : - esperit crític
- Respecte i estima del nostre passat nacional i

del seu llegat històric i artístic

- POSTERS** : 1.- Mapa de la Marca Hispànica al segle X
2.- La mort de Guifré el Pilós i el neixement de
. Canet de Mar

l'escut de Catalunya . P. Béjar

- CARDS** : 1.- Gravat de la Coronació de Carlemany realitzat al
2.- Castell de Cardona (s. XI)
3.- Castell de Peratallada (s. X-XIII)
4.- Castell de Morella (741-XIII)
5.- Castell de Peralada (1128)
6.- Jurament de fidelitat i ingrés a l'Orde de Cavalleria

segle XIV

- CASSETTE** : 1.- Carta de població de Cardona (23 d'Abril ,
2.- El comte Guifré el Pilós, lletra de Jaume
Guillermina Motta i el cor de l'escola Virtèlia

986)
Picas; música de Ros Marbà ; canta

TEMA 1.- UNA MARCA EN TEMPS FEUDALS

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- El sonni de Carlemany

- La coronació imperial
- L'Imperi
- L'Emperador
- La conquesta de Barcelona

2.- el feudalisme

- el jurament de fidelitat
- La Marca Hispànica de Guifré el Pilós
- La repoblació de la Catalunya Vella

3.- EXERCICI d'EMPATIA font 17 cass

4.- El mite

5.- Duoda, comtesa de Septimània (872?)

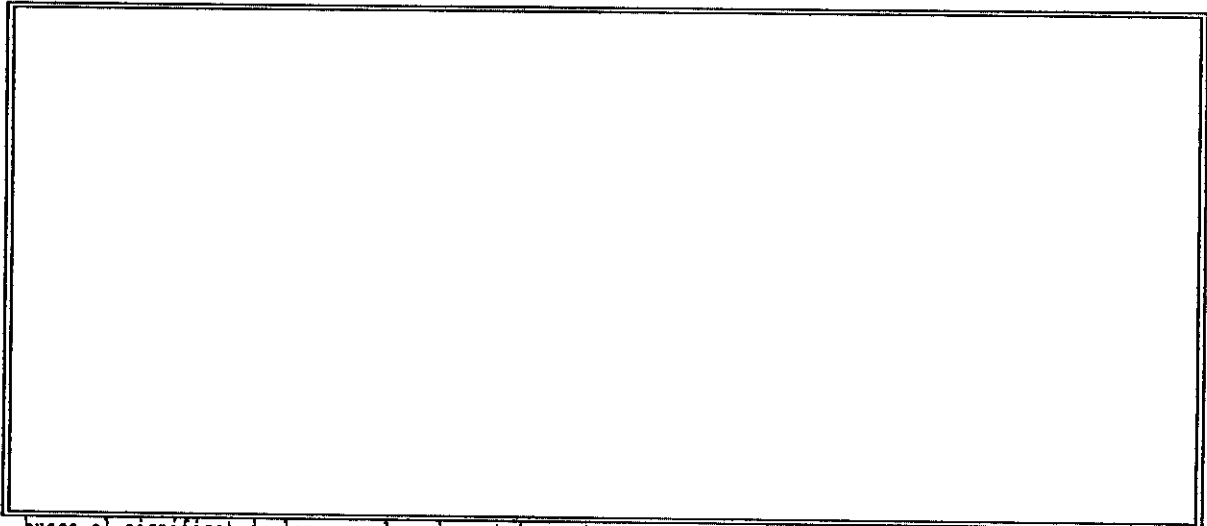
TEMA 3.- EL TEMPS DEL ROMANIC

1.- El dia en què Barcelona va morir

Ja hem vist com , al segle X el Califat de Còrdova esdevingué un dels estats més forts a Europa i la ciutat de Còrdova fou una de els capitals més cultes i riques d'aquest segle. El poder del Califa es deixà sentir, principalment , entre els diversos territoris cristians del Nord de la Península que , -des dels primers nuclis de resistència a l'Islam i al llarg dels segles VIII i IX havien anat eixamplant les seves fronteres. Al segle X, però, tots aquests regnes restaran paralyzats, incapaces d'enfrontar-se amb eficàcia al poder militar del Califa i, molt especialment, als exèrcits del futur hachib - general en cap-, AlMançor.

La por als exèrcit islàmics farà que diversos reis i contes cristians busquin l'amistat o la pau amb el Califa. En aquest context hem de situar aquesta ambaixada que alguns historiadors identifiquen amb la que l'any 950 el comte de Barcelona Borrell II envià a Còrdova.

doc 1

- busca el significat de les paraules: brocat i prosternar-se

- enumera els detalls que constitueixen per si mateixos una mostra de poder i aclapament del contrari

1.-

2.-

3.-

4.-

- Resum en dues paraules quin és el doble intent del Califa envers els ambaixadors catalans.....

- Per la data , de quin Califa es tracta ?.....

- indica la principal diferència entre Califa i emir

Uns vint anys més tard, Borrell II enviava un altra ambaixada al Califa

doc 2

" Al juny del 971 arribà a Còrdova una ambaixada del comte Borrell (...) L'objecte sembla que era donar al Califa notícies de Borrell, fer protestes d'obediència i amistat i presentar-li un regal de 30 esclaus - entre dones, homes i nens - tots el que havia pogut trobar a la cort i als confins del seu estat, pensant que això fóra le més grat al Califa.

Citat per ALCOBERRÓ, Terra de Marca . Ed. Alhambra

- aquest text és una font primària o secundària?
- Si realment el fet fou aquest : el Califa havia conseguit el seu propòsit respecte de Borrell II o no? Justifica la teva resposta.

D'altra banda, al llarg de la seva victoriosa carrera militar, Al Mançor va dirigir - en onze anys - més de vint "aceifas" contra els regnes cristians, resultant-ne victoriós de totes elles, excepte l'última on , suposadament , va morir.

L'intent d'Al Mançor no era només el de causar mort i destrucció. També volia humiliar els sentiments religiosos dels cristians; es per aixó que, quan era possible, anava a destruir els monestirs i esglésies especialment significa tives per a la cristiandat . Així, per exemple, destruí la Catedral de Santiago de Compostela o el Monestir de Sant Cugat del Vallés.

L'expedició a Catalunya tingué lloc l'any 985 i es va fer seguint la Via Augusta. La primera ciutat a rebre l'impacte fou Tarragona. Barcelona quedà tan destruïda que les cròniques cristianes parlen "del dia en què Barcelona va morir".

doc 3

- Qui escriu aquesta narració : un cronista musulmà o cristià? Justifica la teva resposta.

- Aquest text fou escrit al segle XII. Es tracta d'una font primària o d'una font secundària? Justifica la teva resposta

- D'acord amb el que has treballat a la pàgina 00 ,quin et sembla podia ser el principal móbil de les "aceifes" d'Al Mançor contra els cristians? Justifica la teva resposta

- Segons un historiador d'aquest segle

doc 4

(Al- Mançor) , "litoral amunt, entrà a Catalunya. Borrell II fou vençut en intentar oposar-s'hi. Barcelona fou presa, saquejada, incendiada i destruïda. Els seus habitants foren morts o reduïts a captiveri. (...) Avui, en excavar Barcelona antiga els arqueòlegs troben , damunt les ruïnes, els rastres de l'incendi".

F.Soldevila Historia de Catalunya pag. 79

- Quines diferències adverteixes entre el punt de vista d'aquesta font i l'anterior?

doc 5

Aquest assalt no va representar una notable disminució demogràfica, a no ser de gent noble per la qual es pogués pagar un rescat. Les notícies de la seva influència al Vallés han estat desmesurades. Es segur l'assalt al monestir de Sant Cugat on va morir l'abat i un cert nombre de monjos. Però no és tan clar voler fer coincidir la desaparició del suposat Castell de Terrassa amb l'arribada d'Al Mançor.

BORFO A., I ROCA P. Història de Terrassa p.137

- La font 5 : recolça o contradiu l'anterior ? Justifica la teva resposta.

Borrell II - que havia fet feia poc temps el seu jurament de fidelitat a Lotari, rei dels francs, li va demanar ajut ; però no sabem que Lotari donés cap resposta. I es que, en aquells moments el rei dels francs estava sent reptat pel comte Hug Capet, qui, en vencer Lotari, esdevingué nou rei dels francs. Al cap de poc, Hug Capet recordava Borrell II l'obligació de renovar-li vassallatge

doc 6

"... En nom del rei Hug , a Borrell, marquès(...) Si doncs voleu conservar la fidelitat oferta tantes vegades per internuncis a nós i a nostres antecessors, per tal que, no per ventura entrant a nostres parts siguem vanament burlats per l'esperança de vostre ajut, tant bon punt sabreu que el nostre exercit està acampat a l'Aquitània, apressureu-vos amb poca gent cap a nosaltres per tal que confirmeu la fidelitat promesa i ensenyeu el camí necessari a l'exèrcit"

- Escriu la frase on Hug Capet demana a Borrell renovació del jurament de fidelitat

No sabem que Borrell II contestés aquesta carta. L'única resposta que tenim per certa és que des del l'any 988 Borrell II va a començar a fer cartes de plena sobirania i s'autoproclamà "per la gràcia de déu, duc d'Ibèria i marquès". Manifestava expressament que ell havia rebut les seves terres de Déu i no de ningú més , i, tot seguit començava a fer donacions a monestirs i altres actes que fins llavors havien estat exclusius del reis.

Aquest eren aproximadament els límits dels diversos comtats que constituïen la Marca Hispànica en temps de Borrell II

doc 7

- Posa el nom en minúscula a les ciutats assenyalades i en majúscula als comtats.
- compara aquest mapa amb el de la font 00: quines són les principals diferències que hi trobes ?
- Posa-li un títol
- Situa-hi , en marró, els perfils de les unitats de relleu afectades
- Assenjala- hi , en blau , el curs dels rius que solquen aquestes terres.

2.- Els que lluiten: reis, nobles i senyors feudals

Com segles abans, els senyors - nobles o eclesiàstics- que havien prestat algun servei rellevant a l'estat - que en aquells moments estava únicament representat pel rei o pel comte de Barcelona-, podia rebre l'honor de prestar jurament de fidelitat o vassallatge al seu superior; ambdós quedaven lligats per un vincle sagrat que mai - ni un ni l'altre- podrien trencar a no ser de comú acord. Com els seus avantpassats, Borrell II havia jurat fidelitat envers Lotari amb una fórmula com aquesta:

doc 8

" Jo Borrell, juro davant els Evangelis i aquestes relíquies de Sants que des d'aquest moment fins el darrer dia de la meua vida us seré fidel contra qualsevol home

Al segle XI, el comte de Barcelona que excel·lirà sobre els demés del seu temps és Ramon Berenguer III. Dos dels seus matrimonis , sempre motivats per "raons d'estat" foren cèlebres: l'any 1098 es casa amb Maria la

filla del noble castellà més important del seu segle Rodrigo Diaz de Vivar, el Cid.

Viduu de Maria, Ramón Berenguer III casarà amb Dolça de Provença. Amb aquest matrimoni es feia més propera que mai la possibilitat d'expandir el territori català més enllà de Salses, l'última fortalesa del Rosselló que, des del seu origen, havia estat el límit Nord de la Marca Hispànica.

Amb ell, el mapa de Catalunya s'engrandirà doncs pel Nord. Els territoris que es troben enmig de terres catalanes i provençals eren els anomenats Occitància i en ells abundaven els trobadors que parlaven i cantaven dolces cançons d'amor en la llengua d'oc.

- En aquest mapa tens situats els territoris catalans - amb lletres-, i amb números, les terres franceses en les quals - des de Ramon Berenguer III- el comte de Barcelona en disputarà la sobirania al rei de França. Amb l'ajut d'una atlas històric has de posar el nom als comtats catalans (De l'a a la i) ; als comtats ultrapirinencs (de l'1 al 6) i dels rius que solquen aquestes terres

doc 9

Avui, la imatge de Ramon Berenguer III es pot veure a la Via Laietana, prop de la muralla romana i de la Catedral de Barcelona. Observa-la i respon: aquesta escultura es signe de que la personalitat de Ramon Berenguer III s'ha magnificat al llarg del temps o més aviat ha disminuït l'admiració que podia haver despertat en el seu temps? Raona la teva resposta.

3.- Els que resen : clergues i eclesiàstics en temps feudals

Durant el segle IX, Europa s'havia vist amenaçada per una triple invasió de normands, sarraïns i magiars, que sotmetien terres, masos, castells o monestirs a ruïna i devastació. Per tal de defensar-se, molta gent de pagès s'havia posat sota el vassallatge del senyor més proper o del més forts, l'únic que en cas d'atac podia garantir una defensa de les seves vides i propietats: sovint el rei era massa llunyà i - mal assabentat del que pasava - difícilment podia garantir la protecció i l'ajut quan era l'hora... Aquest fet, més el costum dels juraments de vassallatge personal entre rei i nobles o eclesiàstics o entre noble i eclesiàstic, havia donat gran poder a molts senyors: els nobles que es manejaven bé amb l'espasa, ràpidament eren buscats per pagesos i cavallers que li demanaven protecció. La protecció tenia un preu: el vassalls estaven obligats a obeir, pagar els impostos i acceptar els càrrecs públics que el senyor imposés. Els reis no havien tingut més remei que acceptar que, de vegades, algún noble del seu regne arribés a tenir més vassalls, i per tant, més poder que el mateix rei; a les terres d'aquestes senyories, el rei havia perdut part o tota la sobirania i allí qui manava era el senyor. Sovint, quan en els seus senyories s'hi trobava un monestir - sobre tot si era gran en vassalls i terres-, els nobles havien aconseguit nomenar l'abat d'aquella comunitat; i hi enviaven amics seus sense vocació ni amor de Déu, sovint moguts per l'afany de fer-se amb les riqueses del monestir; aquesta situació s'acabarà quan a Cluny - França - els monjos aconsegueixin elegir ells l'abat i posar-se directament sota l'obediència del Sant Pare, a Roma.

L'abadia de Cluny es fundà l'any 965 i, al menys fins al 1157, va tenir un tot un seguit d'abats sants i cultes; el nombre de vocacions augmentà i aquest exemple fou seguit per tot un conjunt de monestirs que - arreu d'Europa-, es posaren sota l'obediència la seva obediència i es regiren per la regla de Sant Benet reformada a Cluny. A Catalunya, on el nombre de monestirs tan elevat com a qualsevol altre país europeu, s'acolliren a la reforma clunyacena Monestirs com el de Santa Maria de Ripoll, Sant Miquel de Cuixà o Sant Martí del Canigó.

Per a fer-se una idea de la importància que adquiriren els monestirs cap a l'any 1000 cal observar aquest mapa

- Per què tots els Monestirs documentats abans de l'any 1000 es troben al Nord de Catalunya?

- Relaciona el mapa anterior amb la informació que et proporciona aquest

doc 11

- El fundador del primer Monestir a Europa fou un italià, Sant Benet de Nursia , Patró d'Europa, al segle V. Algunes de les seves idees sobre què ha de ser un monjo i com s'ha de viure en un Monestir benedictí quedaren exposades en la Regla que - més o menys reformada- inspira tot monestir benedictí tant sigui d'homes com de dones i es condensa en el lema "ORA ET LABORA" : resa i treballa.
Aquest era l'horari aproximat que viuen els monjos i les monjes d'un monestir clunyacenc

doc 12

- Llegeix alguns dels articles de la Regla de Sant Benet

doc 13

- Quin d'aquests textos fa referència al lema Ora et labora ? Còpia les paraules amb les que Sant Benet exhorta als monjos a viure bé aquest lema.

--

L'abat Oliba era un fill del comte de Besalú i de Cerdanya. però en entregar la seva vida entregada a Déu , farà de Ripoll un centre d'espiritualitat , de cultura i de pau. Al seu temps - el segle X - XI l'habillament d'un Bisbe - ell va arribà a ser-ho - era com el d'aquest dibuix. Compara les peces pròpies de la dignitat episcopal amb les que llueixen els Bisbes actuals. Després, extreu-ne una petita conclusió respecte de la funció que episcopal ahir i avui.

doc 14

conclusió : La funció episcopal

Un Monestir medieval solia constar de quatre conjunts arquitectònics corresponents a les quatre funcions que s'hi desenvolupaven:

Funció espiritual: era la que dona raó de ser a qualsevol monestir. El seu centre és l'església, normalment envoltada de les dependències monacals com : el refectori o menjador; la sala capitular , on es llegeixen a diari alguns capítols de la regla de Sant Benet, els dormitoris, rebost, etc... tot al voltant d'un claustre on es descansa i resa.

La major part de les noves esglésies foren bastides d'acord a les normes i costums de Cluny : i com que de Cluny en depenien monestirs de tota Europa, moltes esglésies europees pertanyen a aquest estil que, amb el temps, s'anomenarà romànic, i que ha esdevingut el primer estil europeu.

Aquesta una reconstrucció ideal del que podia ser un Monestir benedictí medieval. Denomina i descriu les edificis principals de cadascuna de les zones
font 14

- La façana típica d'una església romànica és com aquesta, que es pot veure al mur lateral de la Catedral de Tarragona. Tots els elements assenyalats són els propis d'aquest estil . Posa el nom i la funció arquitectònica de cada element a partir de la consulta al cartell que representa el Monestir de Sant Cugat del Vallés
doc 15

A l' interior les esglésies romàniques solen presentar els següents elements
doc 16

- L' absis acostuma a ser el lloc predilecte per als pintors. Emprant la tècnica del fresc, els pintors romànics hi pintaran normalment o la Majestat de Déu o de la seva Mare concebuda com a tron - no tant com a Mare del seu Fill, o de vegades els Apòstols o Sants honorats a aquella contrada.
- Aquest és el Pantocràtor - Déu en Majestat - pintat al segle XI a Sant Climent de Tahull. Posa nom als elements assenyalats doc 17

Els pintors romànics foren experts en la tècnica - laboriosa- del fresc. Fixa't en aquestes imatges i , a sota, descriu breument que està fent l'artista. Així sabràs com es fa un fresc.

doc 18

A més del Pantocrator , la Verge tron i el Tetrarorfos, una altre dels temes predilectes per les escultors del Romànic fou el que s'anomena Majestat.

La Majestat romànica és la representació de Jesucrist a la Creu; però aquí el Crist sempre és viu : justament el que l'escultor vol transmetre és el seu triomf de la mort mitjançant la Resurrecció. A més, està vestit amb túnica reial i amb cinyell: perquè Déu és el Rei de l 'Univers; i, per últim, està clavat amb quatre claus i no tres: així s'evita la tensió pròpia del terrible sofriment que Jesucrist experimentà: el romànic el veu més que com a Home dolorit, com a Déu triomfant.

- Identifica aquests trets en aquesta Majestat anomenada de Batlló
doc 19

Funció cultural: L'art, per si mateix és cultura. Però a més, els monestirs solien tenir un **scriptorium**, i, de vegades, a una petita escola annexada a algun monestir. El **Monestir de Ripoll**, a l'època de l'Abad Oliba serà el més important de Catalunya i un dels millors del món. En ell s'hi traduïren moltes obres clàssiques gregues i romanes i, sobre tot, les principals obres de filosofia, medicina, poesia ... d'intel·lectuals àrabs que arribaven des de la Còrdova Califal. Sense aquesta tasca pacient i aparentment humil de tants i monjos i monjes medievals, la millor part de l'antiga saviessa s'hauria perdut en la nit del temps...

A part de la traducció i transcripció d'obres antigues o modernes, algunes monjes i monjos eren autèntics artistes; així ho palesen algunes **miniatures** amb que es decoraven les pimeres lletres d'un llibre o un capítol com aquesta que tens aquí sota representada.

- què està fent el monjo miniat?
- com definiries una miniatura?

De vegades, un taller al mateix monestir suministrava els pergamins en els quals els monjos de l '**scriptorium** escriurién o pintarién . Preparar un pergamí requeria una tècnica elaborada: fixa't en aquests dibuixos i posa sota els passos de què consta tot el procés .
doc 21

xai o cabra

líquid de roure
per a macerar la pell

pedra pòmez

- és la música un art o una manifestació de l'esperit ?

Sens dubte que és ambdues coses alhora, tant avui com ahir. I ho és ,especialment, quan la música es concebuda com una manera més de fer oració. Així nasqué el Cant gregorià, que deu el seu nom al Sant Pare Gregori impulsor decidit de del moviments com el de Cluny, de manera que les institucions i la vida eclesiàstiques deixessin de dependre dels homes per procurar només l'ancor a Déu.

- el Gregorià és un sobri exemple de música monocorde, que, a través dels segles encara es canta avui a diversos monestirs esbargits arreu del món. Escolta aquest Cant durant uns minuts i descriu breument quins elements dels que tu adverteixes poden facilitar l'oració .

doc 22

La funció assistencial estava centrada en l'atenció als **pelegrins** i també en **pobres** i **ancians**. Per aquesta tasca molts monestirs disposaràn d'infermeria i hostatgeria . Aquí anaven destinades part de les almoines i delmes que el monestir recollia, a més de les despeses ocasionades pel culte - ornaments litúrgics ,mantells, cera, altars, Sagraris etc... i a pagar els artistes.

Des del segle XI Santigaofg de Compostela esdeivngué una dels punts de pelegrinatge més importants d'Europa juntament amb Terra Santa i Roma. Mil.lers de plegrins de tot arreu feien " el camí de Santiago" amb l'esperança d'obtenir un favor dici o el perdó dels seus pecats. Pelegrinar, sobre tot si era com a penitència podia arribar a ser molt dur. L'habit de pelegrí era pobre , les distàncies llunyanes, els camins en mal estat i per aixó molts monestirs acollien.

- El mapa indica els principals punts del camí de Santiago. Amb l'ajut d'un atlas posa el nom a les ciutats assenyalades.

- Pots distinguir dos pelegrins coneguts en el camí de Santiago l'any Sant de 1993. Escriu un breu resum de quin et sembla l'esperit que tanca avui Santiago, després de llegir aquest text del Discurs a Europa que feu Joan Pau II l'any 1982 als diplomàtics europeus reunits a Santigao

font 24..."Europa, sigues tu

mateixa

L'atenció als malalts era més que insuficient al llarg de tota l'Edat Mitjana. Entre d'altres raons, cal esmentar el fet que les disseccions dels cadàvers eren poc freqüents, amb la qual cosa el coneixement que es tenia del cos humà era plé d'errors. D'altra banda, la farmàcia era rudimentària: moltes malalties es curaven només amb algunes herbes, sangries i règims alimentaris poc acurats. Identifica què s'està fent en cadascun d'aquests dibuixos provinents de llibres de Medicina anglesos del segle XIV.

doc 25

Administrar una senyoria.

Des de feia algún temps, a tota Europa, reis i nobles havien atorgat sobirania a Monestirs - igual que a senyors nobles-, encarregant a la comunitat de vetllar per la bona marxa dels vassalls i les terres que els hi eren entregades . Adminstrar un senyoriu eclesiàstic volia dir: cobrar delmes - el 10 % de la collita dels pagesos de la senyoria-, administrar justícia, protegir a tants vassalls indefensos en uns temps massa violents... Precisament per aquest motiu, l'abat Oliba, des de Ripoll, impulsà unes reunions de nobles i clergues amb senyories, que es coneixen com a Assemblees de Pau i Treva. El motiu principal de la PAU era definir quines persones i bens no podien ser violades en cap cas. La TREVA pretengué establir un dies de la setmana i durant l'any en què ningú podia lluitar.

- Escolta alguns acords a què arribaren els assistents a la primera Assemblea de Pau i Treva que tingué lloc a Toulouges l'any 1065 , convocada per l' Abad Oliba.
cass doc 27

- Quins són els dos estaments presents a aquesta assemblea de Pau i Treva ?

- La Pau : quines persones i quins bens quedaven protegits per la Pau ? Dóna al menys una raó que expliqui per què aquests precisament.

- Escribeu una breu definició d'aquella PAU

- Quines són les tres penes que s'imposen als que violin la Pau o la Treva

- La treva : quins dies durant la setmana - i, per tant quants dies a l'any- prohibia lluitar ?

- A més, quans dies suposen els períodes que van

- de l'inici de l'Advent (quatre setmanes abans de la setmana de Nadal) al final de l'octava de l'Efifania
- una setmana després de la festa de Reis ?
- del dimecres de Cendra (quaranta dies abans del diumenge de Pàsqua) fins el diumenge després de l'octava de la Pentecosta (vuit setmanes després del Diumenge de Pàsqua)

- Fes una breu definició del concepte TREVA

No només l'Abad Oliba era un home de pau. Molts altres sacerdots i religiosos estaven preocupats pel freqüent recurs a la violència en aquests segles.

El primers textos llargs que conservem en català són precisament les **Homilies d'Organyà**, sermons predicats pels mossens de la parròquia d'Organyà cada diumenge als feligresos .

doc 28

" Aizó dóna a nos exemple que nós debem sofrir nostres enemigs e mostra que no deven redre mal per mal , e que enantz devem aver paciència e humilitad , per aizó car Diable exajet Nostre Senyor, qui és cap de tots òmens. Doncs bé podem saber que negú om no escaparà que el diable no el exag , just ni pecador; per qué gar el tentà lo primer om, Adam, quwe Deus havia feït al seu semblant e a la sua image e el avia espirad del seu sant esperit e el havia posat al Paradis".

- quina és la principal ensenyança que conté aquest text ?

doc 29

- quina és l'ensenyança global que es desprèn del conjunt de tota aquesta Homilia ? **cass**

4.- Els que treballen

Un altra de les conseqüències de les terribles invassions del segle X, fou el fet de mantenir la vida a pagès; gairebé el 100% de la població d'aquests segles arreu d'Europa segueix vivint al camp, lluny de pensar en anar-se'n a viure a una ciutat - si es que així podem denominar els pocs nuclis de població als segles X que podien superar els 5000 habitants...

els europeus d'aquests segles o viuen en massos de pagès o en castells; rarament, doncs, en petits nuclis urbans. Al camp hi ha feina per a tots: des dels set anys . Nens i nenes ajuden a les tasques de l'hort, a

- Amb l'ajut del cartell , posa el nom a les ciutats assenyalades i als comtats que constitueixen la Catalunya Vella.
- Quina és la diferència més evident entre la Catalunya Vella i la Nova?

El fill de Peronella i Ramon Berenguer fou el primer conte-rei : Alfons I el Cast. A més de bon poeta , home sensible i culte, fou també un bon militar; i continuà la tasca reconqueredora empresa pels seus avantpassats ; a la seva mort, i tenint en compte les terres occitanes vinculades a Catalunya des del segle anterior, aquests eren els límits teòrics de la Corona d'Aragó

doc 3

- Amb l'ajut del cartell posa el nom a les principals ciutats reconquerides per Alfons el Cast
- Escribeu el nom de l'actual província aragonesa que conquerí Alfons el Cast.

Amb el seu fill, Pere el Catòlic, s'interrumpirà l'onada expansiva que havien impulsat els seus antecessors des de temps de Ramon Berenguer III. A la Occitània havia esclatat l'heretgia albigesa, i alguns nobles francesos aprofitaren combatre als albigesos alhora que intentaven possessionar-se d'aquelles terres en nom del rei de França. El cap dels croats que lluitaven contra les albigesos era Simó de Montfort. Tant bon punt els afers de la reconquesta peninsular li ho permeteren, Pere el Catòlic marxà cap a Provença per tal de recolzar els albigesos i foragitar les pretensions franceses; però l'any 1213 Pere el Catòlic queia mort a Muret en mans dels seus enemics; el seu fill Jaume, un nen de cinc anys, restava també presoner de Simon de Montfort.

doc 3

- Investiga : per què es denominà albigesa aquesta heretgia? Quins eren els seus errors doctrinals ?

- Resum de la manera més breu possible algunes conseqüències que al teu parer es podien derivar per a la Corona d'Aragó amb la derrota i mort del rei d'Aragó a Muret

doc 5

- Omple aquest quadre sinòptic relatiu a la Corona d'Aragó al segle XII

A causa de que

--

l'any es forma la Corona d'Aragó Fundada mitjançant

--

Amb el seu fill els territoris que la formaven

--	--

Però amb el seu net es perdé definitivament

--	--

a la batalla de l'any

--	--

2.- L'hora del Cister: els que resen

L'any 1551, reconquerides Tortosa i Lleida, i, per tant, tot el conjunt de terres que separen les dues ciutats, Ramon Berenguer IV - seguint l'exemple dels seus avantpassats -, va encomanar la repoblació de la franja central a una comunitat de monjos i els donà unes terres properes a un bosc d'álbers (en llatí populetum). Aquesta comunitat, però, ja no seguia els costums monàstics de Cluny. Els monjos de Poblet, arribats de França, havien abraçat les noves directrius de vida monacal que, des del 1112, havia donat Bernat de Claraval, noble francès. Una vegada, més la vida als monestirs s'havia tornat massa còmoda i luxosa i, portat per l'esperit de l'Evangeli, Bernat de Claraval havia iniciat una reforma - anomenada del Cister-, molt radical: els monestirs havien de tornar a ser llocs de oració, de treball, de penitència. Les edificacions, per tant, serien austeres, de manera que res no distraigués al monjo del silenci interior, necessari per a buscar la presència de Déu. Silenci, pobresa i oració tornaven a ser els únics bens amb què compta un monjo - o una monja - cistercens. I com dos segles abans havia passat amb Cluny, aquesta reforma donava pas a un nou estil artístic, el gòtic, que s'iniciarà a les nostres terres amb els Monestirs de Santa Maria de Poblet i Santescreus - masculins- i Vallbona de les Monjes, femení.

- Tot i observant els claustres i esglésies dels Monestirs cistercens que tens a les postals escriu quina és la principal diferència entre l'arquitectura romànica i la gòtica.

- Consultant una enciclopèdia, elabora una breu biografia de Sant Bernat de Claraval

Els artistes del gòtic tindran una sensibilitat i un gust ben diferent dels del Romànic. Descriu la principal diferència entre una imatge de la Mare de Déu romànica i un altra d'estil gòtic.

doc 6

Mare de Déu Romànica

Verge Gòtica

doc 7

- Compara l' horari d'un monestir cistercenc amb el d'un monestir clunyacenc i indica les principals diferències i similituds

5.....	llevar-se	
5,15.....	matines, lectura i pregària	
6,45.....	laudes al cor	
8	Missa conventual	
8,45.....	esmorzar	
9.....	treball (neteja, porteria, administració,	horta, granja, celler,
imprempta,	biblioteca...)	
13.....	pregària amb Salms	
13,15.....	dinar	
15.....	treball	
18,30	lectura	
19.....	vespres al cor	
19,30.....	sopar i treballs domèstics	
20,15.....	capítol i completes	
21.....	descans	

Extret de TREPAT C. L' hora del Cister

p.79

doc 8

"Poblet segueix aquí , passats vuit segles, monument insigne de pedra i oració aixecat per la fé i l'amor d'un poble a Déu enmig de la nostra terra. "Catalunya, o serà cristiana o no serà" i, Poblet si no és aixó per a tots nosaltres ,res no és".

MAUR ESTEVA, Abat Antologia lírica de Poblet, 1974

- Amb les teves paraules fes un breu resum del significat d'aquest text.
- investiga : quins comtes-reis dela Corona d'Aragó són enterrats a Poblet?

doc 9

- Aquest és el plànol de Poblet. Relaciona les estances que s'hi troben amb el cartell on es veu l'alçat del Monestir i, amb l'ajut d' un diccionari indica la funció que tenen el refectori i la sala capitular . A més, identifica les parts que foren alçades al segle XII, ja que la resta del conjunt , com pots veure, és predominantment del XIII.

- Refectori:
- Sala capitular:

doc 10 **cass**

- A Poblet , com a molts altres Monestirs d'arreu d'Europa, sovint es resa cantant. El cant monàstic per excel.lència, també en els monestirs cistercens és el Gregorià.

Escolta aquesta Salve gregoriana dedicada a la Mare de Déu i anota algunes de les característiques per les quals a tu et sembla que amb aquest tipus de cant , es possible fer oració.

Característiques del Cant gregorià :

doc 11

Compara aquesta façana de la Catedral gòtica de Tarragona amb la façana romànica de la pàgina 00 , posa el nom als elements que no els tenen i anota les diferències i similituds que hi trobis

Diferències

similituds

3.- Els que lluiten : de senyors feudals a cavallers

Catalunya , igual que molts altres països europeus, és terra de castells. Cardona, Peralada, Puigreig, Savallà, Mequinensa, Miravet... A les fonts següents, hi tens les façanes de tres castells medievals. El primer és un castell català triat entre els acabes de llegir ; dels altres dos un és castellà i l' altre escocés. Has d'identificar - donant una raó- quin és cadascun d'ells hi posar-hi a sota el país al qual pertany.

doc 12 a)
Catalunya

Castell de.....

a

doc 12 b)
Castell.....

doc 12 c)

Castell.....

doc 13

Des del segle IX per tota Europa s'havien anat estenent els juraments de fidelitat o vassallatje que comprometien tant al senyor com al seu vassall a protegir-se mutuament. En torn aquest jurament se n'havia anat introduint un altre i, foren tants els nobles que el vulgueren fer que, aviat, es parlà d'un nou orde, l'orde de cavalleria. Tot cavaller, a més de defensar el seu senyor jurava dedicar la seva vida a defensar els desvalguts: pobres, vidues, doncelles...amb el temps, aquesta figura s'idealitzà i fou l'origen de les novel·les cavalleresques amb personatges prou coneguts com Lancelot, Tirant lo Blanc... fins don Quijote de La Mancha, ja al segle XVII.

El ritus per a ser armat cavaller era més complex que el de fer-se vassall. Des de molt jove, l'aspirant a cavaller havia d'esser educat com a patje per tal de respirar els nobles ideals de la cavalleria; en temps de guerra, passava a ser escuder, fins que, degudament entrenat i a punt de complir els 30 anys podia ser armat cavaller; la nit abans de la cerimònia el jove vetllava armes al pati del castell del seu senyor; l'endemà, pujava a la torre de l'homentage on es comprometia a defensar els pobres; llavors rebia l'espaldarazo amb el qual entrava a ser membre de l'orde de la cavalleria

doc 14

- segons les fonts 13 i 14 : què tenen en comú el jurament de fidelitat i el ser armat cavaller? En què es diferencia ser vassall de ser cavaller?

doc 15

" Molts són els oficis que Déu ha donat als homes per què el serveixin; però els dos més nobles , més honorats i més semblants són el de clergue i el de cavaller; per aixó , la major amistat del món s'hauria de donar entre el clergue i el cavaller (...) Ofici de cavaller és tenir castell i cavall per a guardar els camins i defendre els pagesos(..) tenir viles i ciutats per a fer justícia a la gent"
R. LLULL Llibre de l'Orde de cavalleria

- Segons el text: d'on et sembla que pot venir el mot cavaller?
- La font 15 fou escrita al segle XIII: és una font primària o secundària ? Raona la teva resposta. En quins aspectes dona suport o contradiu les fonts 13 i 14 ?

doc 16 (vegis card 1)

- Ara entrarem a visitar el castell de l'imaginari senyor de Rindangoles. Amb l'ajut del cartell has d'anar posant el nom a cada una de les estances indicades i descriure breument quina és la seva funció principal.

1.....	7.....
2.....	8.....
3.....	9.....
4.....	10.....
5.....	11.....
6.....	12.....

Avui al castell és festa gran. El mateix rei, Alfons el Cast, de pas cap als seus dominis del Bearn i la Bigorra, és rebut a casa del marquès. El banquet, com pots suposar és de dia festiu

doc 17

" Poques vegades el dinar dura menys de dues hores. Es prefereix la caça als animals domèstics. Per obrir el banquet, un quater de cervol acompanyat d'una salsa a base de pebre; després, una espatlla de porc senglar farcit; després vindrà el cigne o el paó rostit. Alguns comensals prefereixen , però, pollastre fregit amb mantega o amb una salsa d'all. Finalment els pastís de conill o cabirol"

Extret de Traça ed. Eumo, p. 137

- Busca el significat de :

porc senglar:

paó :

cabirol:

- Com pots comprovar aquesta dieta era poc equilibrada, i excessiva ; investiga : quines malalties es poden contraure per excés de grassa o d'aliments ?

- Investiga: qui aportà a la gastronomia el sucre i, per tant amplià la pastisseria occidental? Què es feia servir abans per a endolcir els aliments ?

sucre :

sucedani :

Acabat el banquet, el marquès ofereix a l' il.lustre invitat un concert de trobadors. Avui entre ells hi ha també alguna trobairitz. Venen de Provença i canten dolces cançons, com aquesta que ha compost Ponç de la Guàrdia

doc 18

" A Déu encomano tot el que roman a la part d'ací; me'n vaig plorant ,car estimo molt les dames. Salvi Déu tot el país, de Salses a Tremp,i encara més aquell (lloc) on viu la meva senyora"

- Pots deduir ón se'n ha d'anar l'autor , que tant li costa?

També Guillem de Berguedà ha estat convidat. Fa pocs dies ha mort valerosament un enemic seu - el senyor de Nataplana- i el trobador li dedica aquest bell Plany

doc 19

" Consirós canto, planyo i ploro pel dolor que m'ha pres i s'ha emparat del meu cor la mort de Mòn marqués, el noble Mataplana, que era franc, liberal i cortés i amb tots els bons capteniments, i tingut per un dels millors que fos de Sant Martí de Tours(...) i la terra plana.

Ha deixat grans angoixes amb greu dolor i el nostre país sense consol, car ja no existeix Ponç, el noble Mataplana ; pagans l'han mort, però Déu se l'ha endut al seu costat i li serà indulgent dels pecats, grans i petits, perquè els àngels li foren testimonis que nantingué la fé cristiana.

Marqués, si vaig dir de vós follies, i mots vilans i mal apresos, en tot he mentit i errat, car mai, des que Déu bastí Mataplana, no hi hagué cap vassall que tan valgués ni que fos tan noble ni tan valent, ni tant honorat sobre el més elevat, i no ho dic gens per ufana.

Marqués, si el desamor i l'odi que es mesclaren entre nosaltres dos voldria, si a Déu hagués plagut, que s'haguessin convertit en completa pau i bona fe abans que eixissiu Mataplana; en tinc el cor entristit i n'estic adolorit perquè no vaig acudir al vostre auxili; car la por no m'hauria impedit ajudar-vos contra la gent enganyosa.

Sé que l'ànima de Mòn marqués és al millor lloc del paradís, allà on es troba el rei de França, prop de Rotllà, i també hi són el meu joglar del Ripollés i el meu Sabata, junt amb les dames gentils, sobre una catifa de flors, al costat d'Oliver de Lausana".

- Qui és Rotllà ?

- Quina actitud traspua el plany envers els francesos: positiva o negativa?

- Amb quina paraula definiríes l'actitud del trobador envers el marqués, ara, un cop mort?

En plena sobretaula, el rei Alfons es qui demana un trobador que l'acompanyi amb la flauta o el flabiol. I anuncia que, aquesta vegada, la cançó que cantarà en provençal no l'ha compost ell, sinó Ricard Cor de LLéo, hereu del tron anglès, presoner a França en tornar d'una Croada a Jerusalem

doc 20

A més dels trobadors, i també a la sobretaula,

doc 21

" aquest salta, aquell fa cabrioles, un altre toca la flauta, un altre el flabiol(...). Les donzelles ballen formant una roda"

- Denomina els que salten i fan cabrioles :

La tarde es dedicarà al que cadascú vulgui; els nobles més grans jugarán jocs de taula, com aquest que ha arribat de l'Orient

doct 22

- Denomina el joc:

D'altres es preparen per a tenir una justa i, després, celebrar un torneig.
doc 23 - Observant la font 23 i 24
diferència entre una justa i un torneig.

indica la principal

doc 24

<p>- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una definició completa del concepte : torneig</p> <p>- Denominar els objectes que tens enumerats a la font 24 de l'1 al 5 i descriu el que es representa en la il.lustració.</p> <p>1..... 2..... 3..... 4..... 5.....</p>

En un torneig els combatents solen anar armats amb l'arnés, malgrat que les armes que s'usen són romes per tal d'evitar una ferida mortal.

- Aquest és l'arnés complet d'un cavaller ; solia ser d'acer, per la qualcosa era molt car i el pes era molt fort fins el punt que , sovint , els cavalls no suportaven un genet armat; a més, les dificultats per a moure's dins l'armadura eren grans; tot plegat feia que l'entrenament d'un cavaller hagués de ser diari; és per aixó que molts nobles i cavallers medievals a penes tenien altra feina que la d'entrenar-se per a esdevenir guerrers. De totes les operacions, la més difícil era la d'enristrar la llança en el rist i llençar-la tant fort com es pogués. Descriu la funció de cadascuna de les peces.

doc 25

4.- Els que treballen : l'hora de les ciutats

doc 26

Al segle X, Europa visqué un període de tranquil·litat , acabades les fortes invasions del segle anterior; i a l'ombra d' una relativa pau, al llarg del segle, va anar cristal·litzant un nou ofici : el de mercader, persona que vivia de vendre un producte que ell no havia elaborat; en un principi els que vivien d'aquest ofici eren vagabunds i estaven marginats : havien abandonat la seguretat de la terra escollint una vida errant... fins que, al llarg del segle XI ells i d'altres artisans anaren arrasant-se al peu d'un turó, a la vora d'un riu, al mig d'una cruïlla de camins...; la vida de ciutat tornava poc a poc a renaixer ; els nous nuclis s'anomenaràn burgs i els seus habitants burgesos.

Burgesos i reis aviat es posaràn d'acord en una qüestió: convé que les ciutats siguin lliures , que no puguin caure mai sota el poder d'algun gran senyor. I els reis fomentaran aquesta "independència" de les ciutats mitjançant l'atorgament de cartes de repoblació on es fixaràn els privilegis que el rei concedeix a aquella nova ciutat.

doc 27

Carta de població de Lleida

* Sigui conegut de tots els homes que jo, Ramón, Comte de Barcelona, Príncep d'Aragó, marquès de Lleida i de Tortosa i jo, Ermengol, Comte d'Urgell, que posseixo Lleida de mans del comte de Barcelona, donem a vosaltres tots els pobladors i habitants residents a la ciutat de Lleida, tant presents com futurs, cases i patis i hortes (...) Us donem també tot el territori de la ciutat de Lleida, ja cultivat, ja erm, així com tots els seus termes i pertinències (...)
Us donem també els prats i les pastures, fonts i aigües, boscos i llenya, i la caça, la plana, els turons (...)

Us concedim també a tots que en el futur no pagueu ni cap lleuda, ni cap usatge (...)

I que ni nosaltres ni cap senyor o batlle de Lleida no puguem ni puguin inculpar-vos o reptar-vos per qualsevol cosa sense testimonis legítims i que no trabareu combat amb nosaltres o amb qualsevol senyor o batlle de Lleida.

(..) La manera d'observar justícia és aquesta: si algú desembainava el punyal o l'espasa o la llança contra altri entregarà a la cúria 60 sous o perdrà la mà(...) aquell que apresava un lladre robant la seva propietat el retindrà fins que recuperi els seus bens i després l'entregarà a la justícia de la cúria(...)(...)(...)

Feta aquesta carta el mes de gener de l'any de

l'Encarnació 1149.

- A partir de la data i del que has treballat fins aquí digues qui és el comte de Barcelona que entregà aquesta carta.
- Analitza : - territoris que s'entreguen a Lleida
 - impostos del que se l'eximeix
 - pràctiques judicials que es reconeixen
- En canvi, a què resta obligada la ciutat ?
- Et sembla una Carta de població beneficiosa per als seus habitants ? Raona la teva resposta
- Què et sembla podia pretendre el comte de Barcelona al atorgar a les ciutats Cartes amb privilegis com aquests?

- Ara veuràs un vídeo sobre el temps del Gòtic. Quan l'hagis visionat contesta el qüestionari que tens a continuació
doc 28

- confraries i gremis

doc 29

I fou aquí, en aquelles petites viles, on menestrals i artisans començaren a associar-se. Primerament van fer-ho per tal de donar culte al seu patró, i d'organitzar festes en el seu honor. Després, aquestes confraries també es preocuparen de servir de petita seguretat social, per a les vídues, els malalts, les orfes, els accidentats.... Amb el temps, es formaren els gremis: corporacions de mestres, oficials i aprenents d'un mateix ram, per tal d'evitar entre tots aquells que es dediquen a fabricar un mateix producte la competència deslleial o l'enriquiment excessiu d'alguns i la ruïna dels altres.

doc 30

Vic, desembre del 1253

"Pere Comes, de la parròquia de Taradell, cedeixo el meu fill Berenguer a tu Ramón de Puigvidier, des de la pròxima festa de Sant Andreu Apòstol fins a cinc anys seguits i complets per la mateixa festa, per què li ensenyis el teu mestratge de ferreria. I que tu li ensenyis bé i fidelment el teu dit mestratge, i el mantiguins i el vesteixis, i l'ensenyis per tot el dit temps; i el cuidis tant sà com malalt per tot el dit temps; i a la fi dels dits cinc anys li donis un martell i unes tenalles. I que ell et sigui bo i fidel de dit i fet, i compelxi el que tu diguis, i que faci la collita en un dels dits cinc anys, el que vulgui, durant un mes; i que els dies que fos absent de tu per raó de malaltia o per qualsevol altra raó, que te'ls restitueixi; però si entrenant es posés malalt, que no hagi de restituir aquells dies (...)

Extret de Traça. Ed. Eumo. p. 164

doc 31

Aquestes rajoles són fetes al segle XVIII, però representen alguns dels molts oficis que reneixeren ara, cap al segle XI i XII a les noves ciutats d'Europa. Identifica els oficis i indica quins d'ells et sembla que no estaven agremiats. Dóna al menys una raó que justifiqui la teva tria.

- fes una breu definició del concepte gremi a partir del que has llegit a la font 29 i 30

- fes el mateix amb el concepte confraria tot indicat en què es distingeix d'un gremi.

- De quin tipus és el contracte que has llegit a la font 29?
- En quin aspecte guarda una certa similitud amb el jurament de vassallatge?
- en quin aspecte bàsic s'hi diferencia?

La farga catalana

doc 32

La forja del ferro era una tècnicaa introduïda a la península pels celtes des del segle IX a.C. Durant tota l'edat mitjana i fins al segle XIX, el procediment més emprat a Catalunya per al treball del ferro fou el següent: el mineral de ferro es fonia en un forn, al qual s'anava injectant aire fins a aconseguir el masser, una pasta que no arribava a l'estat de fusió. Per a la injecció de l'aire era necessària la força de l'aigua que - mitjançant nòries- feia moure els pesants soplets; és per aixó que la major de les fargues catalanes estaven a la vora dels rius: Ripoll, Reibes de Preser, el Pallars... foren, durant segles , els principals centres ferrers de Catalunya ; i des de Catalunya aquesta tècnica s'exportà arreu d'Europa.

- En grups de dos feu un llistat d'objectes de ferro necessaris per a diferents usos com

militar agrari litúrgic casolà

EXERCICI D'EMPATIA

Sou un pare i un fill petit- no l'hereu-, d'una família de pagès al Berguedà. Ni el ramat d'ovelles i cabres ni les poques terres que el pare té són suficients per a mantenir més d'una família. Escriviu un diàleg en el qual el fill - de divuit anys- s'esmerça en convèncer el seu pare de la conveniència que el col.loqui al taller d'un mestre fargaire a Ripoll. El pare insisteix en que li és més avinent aconseguir-li un contracte per a un taller on es fa roba de seda a la ciutat de Tortosa, recentment reconquerida. El fill, però, vol ser ferrer. Un i altre discuteixen els avantatges i els inconvenients de Ripoll i Tortosa. No oblideu que sou a l'any 1150 i el respecte al pare ha de ser absolut.

Ara veuràs un video que es titula De traginers a mercaders Abans de visionar-lo has de tenir clars alguns conceptes previs que hauràs de buscar en una enciclopèdia o demanar ajut al professor. També n'escoltaràs alguns que fan referència al segle XIII, és a dir, al tema següent

doc 33

- Conceptes previs al segle X

- Marca Hispànica

- Senyor feudal

- (al video) Funcions en les quals els senyors poden suplantar al mateix rei

- 1.-
- 2.-
- 3.-
- 4.-

- conceptes previs relatius al segle XI

- els sistemes usos

1.- intestia

2.- eixorquia

3.- arsina

4.- firma d'espoli

5.- cugúcia

6.- remensa o redimensa

- Assemblees de Pau i Treva

- Repoblació

1.- per aprisio

2.- per privilegi o Carta de repoblació

(en video) Principals ciutats catalanes des del segle XI

nom	habitants
-----	-----------

- conceptes relatius al segle XIII

1.- Muret, 1213

2.- calls de jueus

3.- Consell de Cent

4.- Corts

(al video) Productes d'exportació cap a l' Orient
ciutats

- blat.....
- figues.....
- llana.....
- draps negres.....
- oli.....

5.- hàbit d'un franciscà

6.- Dominic

7.- almogàver

8.- drassanes

9.,. llotjes

(al video) setzé

Comenta la frase

" La monarquia pacta amb nosaltres , comerciants rics, per a dur a terme les empreses que són del seu interès i del nostre"

PROCEDIMENTS 1.- Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric: doc
1,13,15,17,18,19,22,24,25,28,29,30,33
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi : doc 4,8,26,27,32
- 3.- Crítica de fonts : doc 15,17,27,30
- 4.- Lectura de la informació des de l'evidència: 25,31
- 5.- Comparació de dues evidències o fonts escrites: 6,7,11,12,13,14
- 6.- Esquemes i quadres sinòptics : doc 5

2.- Treball del temps

- 1.- Exercici d'empatia : després del doc. 32

3.- Treball de l'espai

- 1.- Llegir la informació que subministra un mapa històric : doc 3
- 2.- Omplir mapes buits : doc 2

VALORS: 1.- Respecte i estima pel nostre passat nacional i per el patrimoni artístic

- 2.- Interés pel coneixement del passat

- 3.- Esforç per a comprendre mentalitats diferents de les nostres

POSTERS 1.- mapa de la Corona d'Aragó (més Occitània) en temps d'Alfons el Cast, amb nom de ciutats ,la data de la seva reconquesta i fronteres de cada territori.
Títol i legenda.

- 2.- Castell obert amb noms

- 3.- Monestir de Poblet

- 4.- Reial Monestir de Santes Creus. Claustre 1313

- 5.- Montblanc : muralles, torres, església de Santa Mari La Major

CARDS : 1.- Poblet : cisterna del claustre

- 2.- Poblet : Sala Capitular

- 3.- Poblet : dormitori

- 4.- Santes creus : nau central de l'església

- 5.- Vallbona de les Monjes : claustres

- 6.- Alfons el Cast i l'arcedià Ramón de Caldes

organitzant el Llibre dels Feus.

Miniatura del Liber feudorum maiorum s. XII

VIDEOS : 1.- El temps del Gòtic .- La vida a ciutat (14,23

min) (SCP)

- 2.- De traginers a mercaders (20 min)

TEMA 4.- L'HORA DEL CISTER I DE LES CIUTATS

FEYS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- La Corona d'Aragó

- les causes : com havien arribat aquí ?

- algunes conseqüències

2.- L'hora del Cister : els que resen

- una escultura gòtica
- l'horari a un a monestir cistercenc
- Poblet, avui
- El plànol de Poblet
- El Cant Gregorià
- l'arquitectura

3.- Els que lluiten : de senyors feudals a cavallers

- els castells
- el cavaller
- la vida al castell

4.- Els que treballen :

- l'hora de les ciutats
- confraries i gremis
- la farga catalana
- De traguiners a mercaders

TEMA 5.- EL REGNAT DE JAUME I O LA PLENITUD DEL GOTIC

1.- El Rei

Poc després de Muret , Maria de Motpellier moria a Roma deixant en mans de Simó de Montfort, l'enemic del rei Pere , el seu fill i hereu, en Jaume, un nen de cinc anys. Fou un legat del Sant Pare qui aconseguí que el nen fos lliurat als nobles catalans i aragonesos ; ara bé, el noieta, havia de ser educat a Montsó i pels Templers segons voluntat de la seva mare. De camí cap a l'altra banda dels Pirineus , ens diu la llegenda , la comitiva reial es va veure obligada a fer nit al ras. Al Berguedà sota el Pi de les tres branques, el nen rei tingué un somni : aquell arbre, símbol fins llavors de la Santíssima Trinitat, esdevenia un nou signe: vindria un dia en què aquell nen seria rei d'un país amb un sol tronc però amb tres branques de la mateixa llengua: el català .

doc 1 El Pi de les tres
branques

doc 2 retrat suposat de Jaume I
datat el 1427 i realitzat per en
Gonçal Peris i Jaume Mateu

doc 3

- Compara la descripció que es fa del Rei a la crònica de Desclot i dona dues raons per a concloure que els pintors del retrat s'inspiraren en ella.

2.- La Conquesta de Mallorca

- els mòbils de la conquesta

- Abans de morir, Jaume I volgué que quedés escrita una memòria del seu regnat ; ell mateix la dictà al seu escriptor . Es el el Llibre dels Feys del rei en Jaume Cal que tingues en compte que el rei, quan parla de si mateix i segons costums de l'època usa el plural majestàtic , és a dir el pronom "nós".

doc 4

..."I al cap de mig any nós erem a Tarragona. I Nostre Senyor volgué que, sense haver-hi convocat cort, hi fossin la majoria dels nobles de Catalunya . Els seus noms eren aquests : Nuno Sanxes (...) en Guillem de Montcada(...) en Guerau de Cervelló (...) en Guillem de Claramunt i en Berenguer de Santa Eugènia.

I en Pere Martell, ciutadà de Barcelona, que entenia molt en coses de mar, ens va convidar a nós i a tots aquells nobles que erem allà amb nós. I quan acabarem de menjar van posar-se a parlar entre ells. I van dir: - quina terra era Mallorca i com és de gran el seu regne?

I ho demanarem a Pere Martell, que era oficial de galeres; i en Pere Martell els va dir que els en diria notícies , perquè hi havia estat una vegada o dues ...

I quan van haver acabat de menjar van venir davant nostre i digueren:

- Senyor hem demanat a Pere Martell una cosa que creiem us plaurà (...): que conqueriu aquella illa per dues raons: la primera que vós i nosaltres en valdrem més; l'altra que serà una cosa meravellosa per a la gent , que sentirà parlar d'aquesta conquesta, en què pendreu terra i regne ennig del mar ón Déu el volgué formar ".

Llibre dels feyts.Adaptat de la versió editada per Vicens vives, Historia de

Catalunya p. 146

- El text ens parla de "la majoria dels nobles de Catalunya."

a) quants noms s'esmenten i quin d'ells no és d'un noble?

b) Quin era l'ofici de Pere Martell? dins de quin grup social cal ubicar-lo?

c) Com veus, al text no hi surt cap noble aragonés; efecti vament, la conquesta de Mallorca fou obra exclusiva de catalans: dona al menys una raó que expliqui aquesta absència

d) Imagina't que ets un cronista reial i que procures reunir totes les dades possibles dels fets que afecten a la vida de Jaume I . Escribe un titular per al capítol corresponent als fets que has llegit ón - en la forma més breu possible - resumeixis tot el que està passant a Tarragona

e) Quines són les dues raons que es donen al Rei per a convence'l de l'oportunitat de conquerir Mallorca?

f) Ambdues raons coincideixen en un aspecte : escriu quin és el punt que tenen en comú.

Aquesta fou "la fotografia" - impossible en aquell temps - del banquet ofert al rei ; en realitat és una miniatura. Comparant-la amb el text, anota les diferències que adverteixes entre una i altra font.

doc 5

- diferències :

- Tracta d'identificar qui és Pere Martell i justifica la teva tria

- Com pots veure, el Rei menja en taula a part dels demés comensals; et sembla que era així en realitat o que és un invent del miniaturista ? Justifica la teva resposta

- Els preparatius

doc 6

(...) "Mentretant, després d'haver escoltat els parlaments, van dir que els fessin una carta segons la qual es faria el repartiment de les terres que guanyéssim amb ells (...) I la forma de la carta fou aquesta: que segons els cavallers, els homes armats, les naus, les galeres i els vaixells i l'armament que hi portarien, nós, quan Nostre Senyors ens hagués concedit aquella victòria, els en donéssim una part tant pera a aquells que anéssim amb nós, a peu o a cavall, com pels guarniments que hi aportarien. I aquesta part la hauriem de deduir dels guanys que nós féssim (...) I els vam prometre en la fé de Déu i la nostra que aixó ho acompliríem sense falliemnt i que ells no hi possarien més homes dels que embarcarien. ... I hi assenyalarem dia, que a mitjan maig fossin tots a Salou. I amb aixó es dissolgué la Cort, i cadascú s'ocupà d'aparellar-s'hi. I es prengué jurament de tots els nobles que el primer dia de maig fossin a Salou amb tot llur parellament, per tal d'embarcar-se vers Mallorca i que no hi manquessin .

- Busca un terme actual que expressi amb claretat el tipus de "repartiment" que les Corts acordaren entre el Rei i els participants a la conquesta de Mallorca.

- Per què et sembla que les Corts prengueren jurament a tots els nobles de què serien a Salou el dia fixat ?

doc 7

(...) I aquell dia nós hi forem i estiguèrem aquí fins a començaments de setembre ordenant la travesia i esperant naus i vaixells i galeres que arribaven ; i esperàrem tant de temps perquè l'estol hi estigués tot. I una part de l'estol estigué a Cambrils, i la major part, en el qual eren nós, estigué en el port de Salou i en la platja i la resta de les naus a Tarragona, car eren naus d'aquell lloc. I el nombre de l'estol era aquest : que hi haguerem vint i cinc naus completes, divuit tarides i dotze galeres, i entre bucs i galiots, cent. I així foren cent cinquanta vaixells grans, a part de les barques menudes" .

- De quins ports catalans sortí l'estol que conquerí Mallorca?
- Quins tipus de vaixells formaven l'estol ?
- amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu definició de galera, buc i nau
- a) galera :
- b) buc:
- c) nau :
- quina d'aquestes naus et sembla la més gran? I la més segura per al combat?

- La conquesta

Els frescos del Palau Aguilar , de Barcelona , representen el setge i l'assalt a la Ciutat de Mallorca

- Identifica quin d'ells representa el setge i quin l'assalt.

doc 8

doc 9

- Identifica els personatges i descriu el que pot estar passant a la font 8
- Denomina les armes i demés objectes que es veuen a la font 9 i descriu el que es veu.
- en el espai en blanc que tens a sota d'algunes estrofes has de resumir-hi el significat dels versos llegits

doc 10

LO GEGANT I LA CATIVA

Mossén Jacint Verdaguer

Una vegada era un rei
alt i ferm com una torre,
la tenda era son palau,
lo tiçò la seva espasa
lo llampegeix del combat
era el concert de sa boda.
Catalans, los qui m'oiu,
la seva pàtria és la vostra;
puix de l'arbre sou rebrots
feu-vos dignes de sa soca.

A voreta de la mar,
de la mar de Farragona,
com una estrella en son cel
neda una verge amorosa.
L'han vista els moros nedar,
cap a Tunis se l'emporten,
dins una barca de flors
que sembla una illa que voga,
una perla en camp d'atzur,
en un cel blau, blanca boira.

Blau és lo cel i serè
com a cancell de la Glòria;
no estàn seren los seus ulls,
los ulls de la ninfa hermosa,
que cercen a Jesucrist
i veuen sols a Mahoma,
puix filla dels cristians,
lo rei mor la vol mora.
- Ai , terra de cristians
- exclama amb veu neguitosa-,
que llunyana et veig avui
tant que ahir et veia a la vora!
Ja no obiro tes ciutats
ja tes citats ni ta costa
ja no obiro tes turons
pilars on lo cel reposa!-

No els veu la cativa, no
que el plorar sos ulls enyora,
més ja le veu a ella el Rei
la rei de mà pàtria dolça.
Aquell rei és un gegant,
lo fer caní poc li costa,
amb quatre passe se'n ve
del Puignal a Farragona
(...) (...) (...)

Amb quatre o cinc passes més
ja pren la nau per la popa

com pren sa estela un infant
quan pels aires s'enarbora.
Per la barba agafa al rei,
de cap a la mar lo tomba,
i a la cativa li diu:
- tu seràs reina i senyora;
tu em donaràs ton amor;
jo et donaré ma corona.

No és aixó rondalla ,no,
que ho porta una antiga crònica
escrita per mans d'un rei
a qui Poblet fa de tomba;
sa espasa era de gegant,
si era d'aguila sa ploma.

si voleu saber qui és
és lo dól de nostra història,
és qui deslliurà València,
es qui deslliurà oriola;
és l'eix d'on aqueixos regnes
ragen com raigs d'una roda.
Don Jaume n'és lo gegant
i la cativa Mallorca.

3.- Conquerir València

La conquesta del regne de València fou escomesa després de l'èxit de Mallorca. En el mateix Llibre dels feyts, s'inclou aquest incident

doc 11

(...) " I nós van estar armats tot el dia i cap home no va menjar sino dalt del seu cavall , i només pa i vi, i formatge. I quan va arribar l' hora de les vespres els sarraïns van tombar el cap i se'n van tornar a la vila. I amb aixó nós van descavalcar , ens varem desquarnir i van menjar. I quan van haver menjat van fer armar cinquanta cavalls perquè vigilessin l'host de nit. I quan va arribar el matí, després d'oïr la nostra Nissa, els sarraïns no van sortir contra nosaltres, sino que ens deixaren reposar. I així van estar durant cinc dies.(...) I nós que tornàvem amb els homes ens tornàrem contra la ciutat(...) i un arquer ens disparà i, per part del casc, ens colpejà el cap, a la part del front. I, perquè Déu

no ho volgué, no ens va traspasar el cap, perquè la punta de la fletxa entrà al mig del front , i amb la ira que nós dúiem estiràrem la sageta i la vàrem rompre. Ens sortia sang per tota la cara i amb el mantell que duiem ens assecàrem el cap i varem arribar tot rient per qué la tropa no s'alarmés"

Extret de la versió publicada a Ed.

Baula, Història de

Catalunya

- Quines virtuts que vol remarcar aquí Jaume el Conqueridor ?

Al Castell d'Alcanyís s'hi troben un seguit de pintures murals com aquesta que representa l' entrada triomfal de Jaume I a la ciutat de València el dia 9 d'Octubre del 1238.

doc 12

- Amb quin signe s'identifiquen els partidaris del rei en Jaume i el propi Rei ?

Jaume I annexà el regne de València a la Corona d'Aragó repetint el model federal atorgant-li l'any 1261 el **FUR de VALENCIA** : un bon exemple de prosa jurídica en català.

doc 13

(...)En el **FUR** ,el mateix Rei es comprometia a protegir i conservar als musulmans i als jueus que vivien allí,els seus propis jutjes, al seva llengua, la seva religió i llocs de culte.(...) A més " Concedim que qualsevol clergue o qualsevol altre home pugui, si vol i sense cap tipus d'impost, tenir estudi de Gramàtica i de totes les arts i de física i de dret civil i canònic en qualsevol lloc de la ciutat."

Cent anys més tard, Eiximenis feia aquesta lloança de la terra valenciana

doc 14

(...) " Aquesta terra té un llenguatge compost de diverses llengües que te al voltant; i de cada una ha retingut el millor i ha deixat les paraules més dures i malsonants de les altres i ha pres les millors. I trobareu en aquesta beneïda ciutat qui us pot ensenyar les principals llengües del món; com ho són el llatí, l'hebreu i el morisc"

- Quina relació hi ha entre la font 13 i la 14 ?

- Quina font actúa com una causa ?

- quin font és conseqüència?

Amb aquestes conquestes la Corona d'Aragó resultava engrandida. Compara aquest mapa amb el que tens a la pagina 00 i indica les dues principals diferències

doc 15

4.- Les Croades

La conquesta de València fou l'últim èxit militar del Conqueridor; a partir d'ara només se succeiràn fracassos, com ho foren els dos intents de Croada fallits abans d'arribar a Jerusalem . Per què dos intents?... Possiblement, per que tot Rei cristià sent vivament no només l'ansia de glòria i riqueses que puguin esdevenir d'una Croada sino també la necessitat de retornar als cristians ells llocs sagrats on visqué i morí Jesucrist, des de fa temps en poder dels musulmans. A més , al veí regne de França el Rei - Lluís IX- és el principal impulsor d'una Croada en la que morirà però cobert de fama...

doc 16

"(...)" com molts heu sentit, els turcs , una raça persa (de religió musulmana) han enfonsat el poder dels cristians al Mediterrani; ocupant cada cop més i més terres antigament cristianes fins la frontera de Romania (a l'Imperi bizantí) ho conquereixen tot... matant i esclavitzant a molts , destruint esglésies i assolant el regne de Déu. Si les deixeu sols duràn una mica de temps acabaràn per esclafir sota els peus tots els cristians "

Urba II, Sant Pare, segons la Història de Foulcher de Chartres, any 1105

doc 17

"(...) M'adresco als pares i als fills; als oncles i als nebots... Si qualsevol de fóra vingues a ferir un parent vostre , no pendrieu revenja de la sang del vostre parent ? Quan més heu de venjar el vostre Déu , el vostre Pare , el vostre germà proscrit i desterrat de la seva terra, crucificat....

D'un sermó predicat als Croats l'any 1108 segons Baldric de Bourgeil.

- Fes un llistat on hi constin en ordre d'importància els mòbils que motivaren les Croades a conquerir Terra Santa a partir de lectures anteriors

- quin d'aquest mòbils no et sembla legítim ? Justifica la teva resposta

Els Croats no assoliren el seu propòsit. En canvi, aquelles expedicions posaren en contacte directe - malgrat que violent-, dues civilitzacions i varen esdevenir, en certs aspectes ,una font d'enriquiment tant per als musulmans com per als europeus.

- Denomina algunes de les aportacions positives per a Europa de les que veus reflectides en aquest dibuix.

doc 18

2.- Gent del temps del rei en Jaume

2.1.- Sant Pere Nolasc, Santa Maria de Cervelló i Sant Ramon de Penyafort

Diu la tradició que la nit del 2 d'Agost del 1218 la Mare de Déu s'aparegué a Sant Pere Nolasc, a Sant Ramón de Penyafort i a Jaume I per a demanar-los la fundació d'un nou orde religiós destinat a redimir els cristians captius en mans de musulmans. Aquesta llegenda es va construir per a explicar un fet històric : en aquesta data , Sant pere Nolasc fundava els mercedaris : orde religiós que, nascut a Barcelona, s'estendria per tot arreu amb el mateix propòsit

doc 19

(...) " tots els religiosos emitim en la nostra professió tres vots que ens comprometen a ser pobres, a ser castos, a ser obedients. A més alguns ordes reafirmen la seva vocació peculiar mitjançant un quart vot. Aquest és el cas dels Mercedaris ; el dia de la meua professió jo en vaig compro metre amb la mateixa intensitat que a ser pobre, a ser cast i a ser obedient , a exposar la meua vida per a salvar els cristians que poguessin perdre la seva fé baix les noves formes de cautiveri"

extret de La Mercé, 775 anys per la llibertat, Maig,

1993 nà 5.

- Què significa en català l'expressió : Mercés ?
- Quina relació tenen entre si la font 17 i la 18?
- A què s'obliguen els mercedaris amb el seu quart vot?
- quines poden ser avui "noves formes de captiveri ?"
- Investiga : amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu resum de la vida de Sant Pere Nolasc i esbrina quina relació té Sant Ramón de Penyafort - que era dominicà- amb els mercedaris
- Investiga: Santa Maria de Cervelló fou, al mateix segle, la dona que secudant l'obra de sant Pere Nolasc obrí a les dones la possibilitat de fer-se Mercedàries. Qui era ?... Com ho va fer...? Tingué més dificultats que Sant Pere pel fet de ser dona?...

2.2.- Ramon Llull

Qui fou aquest mallorquí a qui la gent venerà com a Sant i l'Església declarà beat?

doc 20

" Per consagrar-se totalment a Déu ha renunciat a tots els seus béns ; a la seva muller, als seus fills. Ha nodrit immenses il.lusions i ha tingut desenganys dolorosos(...) S' ha vist tractat de boig i s'ha complagut en aquest sobrenom, i ell mateix s'ha anomenat "Ramón lo foll" ;s'ha vist menyspreat, maleït, colpejat (...) tot ho ha suportat pacientment per amor a Déu ; en els seus versos ha plorat les seves misèries i els seus treballs(...) I ara, ja el veieu: ha volgut predicar a Bugia, ha volgut proclamar davant els sarraïns la seva fe en Jesucrist, i la gent l'ha abatut a cops de roc. Sagna la testa venerable, els genolls es dobleguen tristament, els ulls es giren cap al cel, implorants (...)

P. SOLDEVILA Història de Catalunya il.lustrada p. 82

En efecte, aquest laic que parlà amb Papes i prínceps, autor de novel·les com Blanquerna i tractats de filosofia morí als vuitanta tres anys burlat pels sarraïns.
La seva capacitat d'amor, però, segueix avui resonant així en el Llibre d'Amic i e Amat

doc 21 cass

" Diques foll: què és amor? Respongué que amor és aquella cosa que fa esclaus als lliures i dona llibertat als esclaus. I no se sap de que està més a prop l'amor: si de l'esclavatge o de la llibertat. (punt 294)

" Amat que en fas estimar, si no m'ajudes, per què en volgues crear?" (316)

- Explica amb les teves paraules la definició que Ramon LLull va fer al segle XIII del concepte amor. Creus que és encara aixó l'amor?

- Segons aquests versicles, en el titol del LLibre d'Amic e amat : qui et sembla que és l'Amic i a qui personifica l'Amat?

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia amplia la biografia de Ramon LLull

2.3.- L'hora de les ciutats ... i dels burgesos

Al segle XIII el tamany i el nombre de ciutats ha anat creixent arreu d'Europa; ara, els burgesos ja tenen experiència de les institucions i formes de govern amb què es pot dirigir millor la vida d'una ciutat... A Jaume I li pertocarà fomentar les diverses iniciatives que pren la burgesia, el grup social més vigorós a les ciutats.

- El consell de Cent

Entre el 1249 i el 1274 Jaume I donarà tot un seguit de disposicions amb les quals es creà el Consell de Cent : uns 99 prohoms barcelonins, entre els què hi haurà patricis, mercaders i menestrals es renoven cada any el dia de Sant Andreu mitjançant votacions ; aquest dia, s'elegeix també, un petit grup de cinc consellers que - presidits pel Conseller en cap - prenen les decisions que el Consell de Cent aprova o rebutja. L'any 1339 la composició del Consell de Cent era la següent : 12 ciutadans honrats - patricis tots-, 15 representants de " la mà mitjana ", és a dir, les classes mitjanes: (8 mercaders, 5 nottrais, i 2 apotecaris) i 12 menestrals - la mà menor ; malgrat que els mercaders només hi representaven poc més de 8 per cent, eren el grups més actiu i, potser decissiu.

doc 22
Consellers i fou

Aquest quadre es titola La

Verge dels

pintura
tardà.

pintat per LLuís DALMAU
pertany a l'estil gòtic

l'any 1443.La

- Dóna una raó que expliqui el títol del quadre
- Posa el nom i descriu les persones que apareixen en el quadre, a partir de l'observació del cartell
- Per què es pot identificar la noia que apareix al costat del tres concellers amb Santa Eulàlia?
- I el Sant que surt a l'altre costat per què es pot identificar amb Sant Andrés?

Les ordenances que emanaven del Consell de Cent - sovint en base a usos molt antics-, es recopilaren en temps de Jaume I en un llibre anomenat els Usatges de Barcelona. Amb el temps, alguns d'aquests Usatges es revocaren mentre d'altres s'anaven actualitzant. L'any 1448 un franciscà feia entrega dels seus comentaris als Usatges a la regent, Maria de Castella que reinava a Catalunya en nom del rei el seu marit, sempre a Nàpols...

doc 23

- Amb l'ajut del cartell, si et cal, identifica els personatges que coneixes d'aquesta miniatura
- Investiga: fes un breu resum de les principals dificultats que patí Catalunya durant la regència de Maria de Castella

- Les Corts

Ja hem vist que eren les Assemblees de Pau i Treva, on assistien nobles i clergues per a pendre acords que obligaven a tots. Amb el pas del temps els comtes de Barcelona hi foren present sancionaven les directrius que sortien d'aquelles reunions. Doncs bé : en el moment en que a aquelles juntes de nobles i clergues s'hi van afegir representants d'algunes ciutats, és a dir, burgesos membres del tercer estament sorgiren les Corts. Amb el temps, les Corts esdevingueren l'òrgan del Principat que - juntament amb el rei - sosté el poder legislatiu.

doc 24

" (...) El regnat de Jaume I forma, políticament, l'època de transició . El traspàs de l'Estat patrimonial a la monarquia paccionada, de l'homenatge individual al jurament col·lectiu, és l'aparició del tercer

estagnament, i, amb ell, les veritables Corts. Aquestes Corts tenen només dues funcions pròpies : con sentir tributs i jurar el successor de la Corona; el poder legislatiu és encara , tot del rei."

- Explica l'expressió: "el regnat de Jaume I és l'època de transició de l'Estat patrimonial a la monarquia paccionada o pactista

- Què significa : El regnat de Jaume I és l'època de transició entre l'homenatge individual i el jurament col·lectiu.

- Explica amb les teves paraules, quines foren les dues funcions incials de les Corts ?

Les lleis que emanaven del pacte entre el Rei i les Corts s'anomenaven "Constitucions" i eren exclusives per a Catalunya; Aragó i València tingueren les seves pròpies Corts ,i,per tant, les seves pròpies lleis.

- Aquesta miniatura es troba en l'edició de les Constitucions de Catalunya que es va fer l'any 1495
doc 25

- Descriu el que veus a la il·lustració amb l'ajut del cartell

- Elabora una breu definició del concepte : Corts catalanes

El barri de Ribera s'estén entre el port i l'església de Santa Maria del Mar, a Barcelona. Atès aquest emplaçament, ja al temps de Jaume I era un barri actiu on la major part de la gent que hi vivia feia oficis relacionats amb el mar : pescadors, mercaders, mariners, estibadors del port, mestres d'aixa ... L'any 1227, per tal de protegir el negoci dels mercaders i mariners Jaume I prohibí que cap vaixell estranger anarrat al port de Barcelona carregués productes per a exportar mentre hi hagués naus catalanes disponibles. D'altra banda, i des de feia temps, els prohoms del barri de Ribera s'havien agrupat en un gremi per tal de protegir-se i fomentar el comerç marítim : aquest gremi inclús tenia jutjes per a sentenciar els plets sorgits en qüestions de mar. L'any 1258 , Jaume I donà unes "ordenances " que reconeixien la tasca d'aquest gremi; acabava de néixer el Consolat de Mar de Barcelona. Més endavant tots els ports del Mediterràni on els catalans hi negociïn, acabaran tenint els seus respectius Consolats de Mar

doc 26

- quin era l'únic consolat de mar abans del segle XIII?
- Quin és el segle en què se'n obren més?
- quina fou l'única ciutat no mediterrània amb consolat de Mar ? a quin mar s'obre aquesta ciutat?

Les normes i costums del Consolat de Mar quedaren escrites en el Llibre del Consolat de Mar, redactat ja durant aquest regnat. Al segle XIV n'aparegué la versió definitiva i, fou tan interessant ,que més endavant el Llibre fou traduït a l' italià, al castellà, al francès, a l'holandés , a l'alemany i a l'anglés. Consta de diversos capítols dedicats a legislar sobre els cónsols, els patrons, els mariners, calafats, nolis(preus estipulats per al transport d'una mercaderia), jutjes mariners etc... A partir dels articles que ara escoltaràs contesta el següent qüestionari

doc 27 cass

- Abans de treballar el qüestionari, busca el significat d'aquests mots:

- sentina :
- carena
- manllevar
- estibar:

1.- sobre la construcció de la nau o del lleny

- a què s'obligava el senyor de la nau si volia tenir socis en la seva construcció ?

2.- sobre l'escriva

- De qui es necessitava permís per a dur un escrivà ?
- Quina excepció hi havia?
- Quina era la funció de l'escrivà?

3.- Sobre la càrrega i la descàrrega

- Qui havia de carregar o descarregar la nau?
- Era un treball gratuït o remunerat?

4.- Sobre la pèrdua de mercaderies

- Si es perdia la càrrega, a que estava obligat el senyor?

5.- Sobre la conservació de la mercaderia

- Qui n'era el responsable

6.- Sobre les mariners

- quina era l'herència d'un mariner si moria
 - a) abans de sortir de port
 - b) després d'haver sortit

7.- Sobre els barquers

- A què quedaven obligats si es perdia la mercaderia al descarregar ? Sota quina pena ?

8.- Sobre un altre vaixell armat

- que evidencien articles com aquest?

9.- Sobre el pilot

- quina era la seva funció ?

2.6.- Barcelona

Barcelona havia crescut bastant al llarg del segle XIII. I Jaume I decidí que s'alcés una nova muralla per tal de protegir les vivendes que s'havien anat construint extramurs; és a dir, fóra de la muralla romana. Aquest plànol de Barcelona al segle XIV comprèn la part de muralla de l'època de Jaume I i la que acabà Pere el Cerimoniós al segle XIV

doc 28

- pots identificar el perímetre de la muralla romana ? Intenta descriure el seu itinerari o la seva forma i distingeix-la de la forma de muralla medieval

2.7.- Els límits de Catalunya i els demés estats de Jaume I

doc 29

(...)" Per tal com sobre els límits de Catalunya i Aragó bé que injustament, podria sorgir algun dubte per part d'alguns

d'enteniment menys clar, nós Jaume per la gràcia de Déu rei d'Aragó, Mallorca i València, comte de Barcelona i Urgell, senyor de Motpeller, (...)limiten el comtat de Barcelona i tot Catalunya des de Salses fins al Cinca, tal i com pot veure hom ben clar per les ordinacions de pau i treva fetes a Barcelona, Tarragona i altres llocs. I establim el regne d'Aragó des del Cinca fins Ariza. I així volem que siguin limitats per tal que no sorgeixi cap disputa entre alguns. (...)Donat a Barcelona el 12 de les calendes de febrer, 1243.

doc 30

- Comparant aquest mapa amb el text :quines poblacions queden avui fóra dels límits occidentals que Jaume I atorgà per a Catalunya al segle XIII?

- Quin és el principal error que s'adverteix en els límits de Catalunya i els d'Aragó tal i com els traçà Jaume I ?

doc 31

L'any 1258, Jaume I signava amb Sant Lluís Rei de França el tractat de Corbeil. Per aquest tractat Jaume I renunciava a tots els territoris ultrapirinencs que pertanyien a la Corona d'Aragó des de temps de Ramon Berenguer III, excepte, és clar, el Rosselló. Lluís IX, per la seva banda deia que "... nós, per nosaltres i pels nostres hereus i succesors (...) deixem, cedim i del tot remetem tot el que de dret i possessió teniem o podiem tenir o deïem que teniem tant de dominis o senyories com feus i altres qualsevol coses en els esmentats comtats de Barcelona i Urgell, Besalú, Rosselló, Empúries, Cerdanya, Conflent, Girona i Osona, ab tots els honors i tots llurs drets i pertinences "

- A qué renunciava Jaume I i des de quan es podien donar per perduts aquests territoris?
- A qué renunciava Lluís IX i des de quan es podien donar per perduts aquests drets?
- Qui dels dos perdia més? Justifica la teva resposta
- Compara aquest text amb el mapa de la pàgina 00 i anota aquí sota el nom dels principals territoris perduts per Jaume I en el tractat de Corbeil

doc 32

Després de conquerir València, tant el rei com els soldats s'havien interessat en continuar ; de manera que quan es van trobar davant la possibilitat de conquerir Biar, malgrat que estava més enllà dels límits fixats amb el rei de Castella, aragonesos i catalans van llençar-s'hi. Això provocà un enfrontament entre Jaume I i el rei de Castella, Alfons X el Savi, que s'acabà gràcies a la intervenció de la reina, Violant d'Hongria amb la signatura del Tractat d'Almirra segons el qual tot el regne de Múrcia - també Biar, per tant - seria dependent de Castella.

- El tractat d'Almirra suposava , per part del Conqueridor, el reconeixement d'un error comés: quin?

doc 33

Jaume I no es va sotstreure a la mentalitat dominant al seu temps que duia als reis de diversos països europeus a tenir un concepte patrimonial dels seus estats;és a dir, a considerar-los com a bens de la seva família o dinastia i, per tant, a poder-los deixar en herència a aquell fill que més els hi plagués o, fins i tot, a dividir els seus regnes entre més d'un fill

" Dies abans de morir Jaume I havia abdicat en favor dels seus dos fills, Pere i Jaume. Pere II , tot seguit de la mort del seu pare entrà en possessió de la part que li pertocava en l'herència paterna : Catalunya, Aragó i València. Mallorca, Rosselló i Montpeller foren per al fill segon ,Jaume, d'acord amb l'últim i vàlid testament del monarca"

extret de ROVIRA I VIRGILI, A.: Història de Catalunya vol. V p. 131

3.- Jaume I davant la Història

Jaume I, ha estat mitificat. Com a Conqueridor ningú li nega el més alt talent militar i ha esdevingut Pare dels Països catalans. Com a polític , però, cometé errors de certa importància fins el punt que avui, els historiadors avaluen el seu regnat amb formes fins i tot contraposades .

doc 34

"En resum, no podem dir que Jaume I fos un gran polític. Col.locat entre un Sant i un Savi, el Conqueridor va deixar que, un al Nord i l'altre al sud, se li enduguessin importants territoris que li pertanyien : allà, de dret; aquí, de fet. Col.locat entre diversos afectes paternals, va dividir les terres catalanes"

F.SOLDEVILA Història de Catalunya p. 319

- A qui es referix l'autor quan parla d'un Sant i un Savi?
- Que vol dir l'expressió : "allà de dret, aquí de fet"?
- Quins territoris se li endugueren ?
- Quin és l'últim error que aquest autor atribueix a Jaume I ?

doc 35

"Jaume el Conqueridor és acusat, tanmateix, d'haver mutilat una més ampla unitat en formació: la d'Occitània. Però és que fou verament rompuda una unitat nacional en perdre Catalunya el senyoriu o la influència damunt les terres de llengua d'Oc? Es just dir que Jaume I consumà l'enfonsada de la nacionalitat occitànica que, segons es pretèn, havia anat formant'-se a l'una i altra banda dels Pirineus?

Extret de ROVIRA I VIRGILI A., Història de Catalunya pag. 119

En quin aspecte la font 35 contradiu la font 34 ?

EXERCICI D'EMPATIA

- Sou dos joves estudiants d'Història que - avui, al segle XX-, voleu avaluar l'obra de Juame I com a militar i com a polític. Heu de dictaminar si l'avaluació es positiva o negativa i enumerar cada una de els raons en les quals baseu la vostra opinió.

GUIO PER AL VIDEO : JAUME I ,UN REI, UNA CRONICA

Produeix: Generalitat de Catalunya

Durada :25 minuts

1.- (activitat a dur a terme mentre es fa el visionat) Fes una enumeració dels aspectes del regnat de Jaume I que es mencionen en el guió del vídeo.

2.- (Després del visionat): Fes una enumeració dels aspectes del regant del Rei en Jaume que tu coneixes i no s'esmenten en el vídeo.

El Sant Pare , Martí IV, coneixedor de l'odi als francesos excomunicà Pere El Gran. I amb aquest pretext, els francesos intentaren invair Catalunya en croada contra el rei d'Aragó.
L'exèrcit francès atacà Catalunya per terra i mar,; un cop més Pere II comptà amb l'ajut dels almoçàvers de Roger de Llúria decissius en els combats per mar, com pots veure en la postal 1, en un quadre també pintat per R. Fusquets

VOCABULARI PREVI

Almirall: Galera : Lleny :

" Les trenta galeres de l'armada de Sicília ja havien arribat a Barcelona(..) I va passar un diumenge al vespre que Roger de Llúria , almirall de les trenta galeres del Rei d'Aragó, partí de Barcelona amb aquelles galeres a l'hora del primer son, i ho va fer saber a les deu galeres que eren que eren a Sant Pol i en va tenir un gran goig, i així es van unir totes i va haver-hi un nombre de quaranta cossos de galeres.(...) I les quatre galeres de Sicília van avançar tant que es varen trobar amb l'armada del rei d'Aragó i de Sicília i en van tenir un gran goig; desseguida van parlar amb en Roger, que era l'almirall sobre tots i li van explicar que les vinc-i-cinc galeres del rei de França els havien perseguit i eren a prop d'allà.(...)

Mentrestant les galeres del rei d'Aragó van tocar les trompes i els timbals i van cridar a grans crits: Aragó! Aragó !... " (..) I les tretze galeres que van quedar de les vint-i-cinc van ser presses (..) I el comte de Foix va demanar - de part del rei de França - una treva a En Roger (...)

Senyor- va dir en Roger de Llúria- us repeteixo això que ja u s he dit : que no vull cap treva amb el rei de França. I quan dieu que he tingut un gran astre sobre le mar durant un temps, jo agraeixo a Déu el que m'ha donat i tinc l'esperança que Ell encara me'n donarà per defensar el dret del meu senyor d'aragó i de Sicília(...) i he de dir que si el rei de França arma tres-centes galeres , jo n'armaré cent i no més; i quan hagi armat aquelles cent , que el rei de França pensí armar-ne tres-centes , o mil , si vol , que no crec que gossin trobar-se amb mi enlloc. I ni tant sols no crec que cap galera ni cap altre vaixell gosi anar pel mar sinó és sota el guiatge del rei d'Aragó ; i no només cap galera ni cap lleny, sino que crec que cap peix no gosarà alçar-se sobre el mar sino porta un escut amb el senyal del rei d'Aragó . "

Reelaborat a partir de DESCLOT, Bernat , Crònica, Ed.
paq.152

Vicens Vives Historia de Catalunya

Fes un breu resum amb les teves paraules de l' últim paràgraf d'aquest text.

Els almogàvers

Qui eren els almogàvers, aquests soldats que tant varen ajudar Pere el Gran ? Eren mercenaris al servei de l rei d'Aragó des del temps, al menys, de Jaume I. Procedien de diversos indrets, no sempre de la Corona d'Aragó, i, empraven les accions més arriscades.

Bernat Descolt , l'autor d'una de les quatre grans cròniques medievals catalanes els descriu així

VOCABULARI PREVI

- coltell
- gorella

"Aquestes gents que ha el nom d'almogàvers, són unes gents que no viuen sinó d'armes e no estan en les ciutats ni en les viles, sinó en muntanyes e en boscos e guerregen tots jorns amb sarraïns e entren dins la terra dels sarraïns una jornada o dues, enlladronint e apresant e en tren molts sarraïns preses e molt d'altre haver. E d'aquell botí viuen e soferen de grans privacions que altre hom no podria sofrir; que be estaràn dos jorns sense menjar, si mester llur és o menjaran de les herbes del camp.

E los adelils (cabdills) són els qui els guien, qui saben les terres i els camins. E no porten sinó una goriella e una camisa, sia estiu o hivern , molt curta e en les cames unes calces ben estretes de cuir i als peus bones avarques de cuir; e porten bon coltell e bona correja e un foguer a la cintura e porta cascú una bona llança e dos dards e un sarró de cuir a l'esquena en què porta pa per a dos o tres jorns. E són molt forts e lleugers per fugir o per encalçar; e són catalans e aragonesos e serrans"(...)

Fes un resum del concepte almogàvers amb les teves paraules

En el combat per terra, Pere II
doc 5

" es dirigí al coll de Panissars acompanyat d'un centenar de cavallers i servents . Amb aquesta petita força no podia deturar el formidable exèrcit dels croats. Per tal de guanyar temps , emprà un engany astut: féu encendre un gran nombre de fogueres a les muntanyes veïnes del coll , i els francesos , creient que hi havia un gran exèrcit disposat a barrar-los el pas deturaren llur marxa i estimaren prudent de retirar-se a la plana rossellonesa"

ROVIRA I VIRGILI op cit p. 160

Després de la victòria naval de Roger LLúria, els francesos decidiren retirar-se i ho feren també pel coll de Panissars

doc 6

" El pas dels francesos s'efectuà els dies 30 de Setembre i 1 d'Octubre pel coll de Panissars. Muntaner explica que a l'avantguarda hi anaven el comte de Foix amb 500 cavallers. Seguien el primogènit , el rei en la seva llitera i el cardenal legat. Pere II havia donat l'ordre de que aquesta avantguarda , en la qual hi anava el rei muribund , no fos atacada ni inquietada. Però el gros de l'exèrcit , que seguia més enrera, fou objecte en el coll de Panissars, de la terrible escomesa dels catalans"

ROVIRA I VIRGILI op cit p. 167

Relacionant les fonts 1, 5 i 6, fes una breu semblança de la personalitat Pere el Gran fent constar les frases en que et bases per a les teves conclusions.

- De les nombroses expedicions militars del temps de Pere el Gran en tenim uns frescos trobats al Tinell del Palau Reial . Descriu el que hi veus i compara aquestes reproduccions amb els quadres de Tinsquets; quines són les principals diferències ? a què et sembla que es deuen ?

doc 7

2.- El regnat de Jaume II (1291-1327)

Jaume II era segon fill de Pere el Gran qui cometé el mateix error que el seu pare: en morir havia dividir les seves terres ente els seus dos fills; però el gran , Alfons dit el Liberal , morí ben aviat ; així doncs, els territoris de la Corona d'Aragó tornaven a quedar units en la persona d'un sol rei, Jaume II.

El regnat de Jaume II El Just assenyala el moment àlgit de la presència catalana a les terres riberenques del Mediterrani. Dos en seràn els seus puntals: els Consolats de Mar i el comerç d'una banda; els almogàvers i l'espasa de l'altra. Amb la seva mort, l'any 1327, s'inicia el moment d'una llarga decadència de la que Catalunya no en sortirà fins molts anys després. Aquest fou el segell amb què el rei signava els documents oficials. De quin material et sembla que estava fet ?

doc 8

Aquest mapa, confeccionat al segle XIX assenyala les diferents ciutats en les què hi hagué Consolat de mar. - amb l'ajut del mapa, denomina els tres espais mediterranis en els quals els Consolats de Mar eren més nombrosos.

- Denomina l'illa mediterrània més llunyana on també hi hagué Consolats de Mar.
 - A quines capitals del Nord d'Àfrica i del Proper Orient hi havia també Consolat?
- doc 9

--

2.1.- El comerç

Entorn l'activitat comercial sorgiran o s'ampliaràn tota una colla de joves institucions : les taules de canvi, precedents de la banca actual; les drassanes , les llotjes i per fi el Llibre del Consolat de Mar.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, omple aquest quadre amb breus definicions de la institució corresponent.

doc 10

<p>Institució : Taula de canvi data de creació: ubicació: definició:</p>	<p>Institució: Llibre del Consolat de Mar ubicació: idiomes als que es traduí: temes tractats :</p>
---	--

<p>Institució: llotjes data de creació: ciutats del segle XIV amb llotja: definició:</p>	<p>Institució : drassanes data de creació: ciutats del Principat amb drassanes al segle XIV: definició:</p>
--	--

2.- L'expedició dels almogàvers a Orient

L'any 1303 , i ja en mans aragoneses l'illa de Sicília, els almogàvers es trobaven sense feina. Així doncs, amb permís del rei d'Aragó el jove almirall Roger de Flor decidí anar a oferir els seus serveis a l'Emperador de Constantinopla. L'expedició -- narrada per en Ramon Muntaner en la seva Crònica- fou magnificada anys després per la pintura romàntica de Moreno Carbonero (postal número 2)

- Ara escoltaràs els capítols relatius a aquesta expedició; després has de contestar aquestes qüestions:

doc 11 cass

- A quin rei d'Aragó demanaren permís els almogàvers epr anar a servir l'Emperador de Constantinopla?
- Per quin motiu l'emperador necessitava ajut?
- Quines foren les condicions que exigí Roger de Flor a l'Emperador?
 - 1.-
 - 2.-
 - 3.-
- Com justifica Ramon Muntaner el fet de conèixer tan bé aquestes condicions?
- Anomena al menys dos noms més de cabdills almogàvers que participaren a l'expedició
- Quants almogàvers hi participaren en total?
- Acceptà l'Emperador les condicions que Roger de Flor imposà?
- Qui fòren enemics dels almogàvers a més dels turcs ?

L'expedició seguí aquest itinerari; amb l'ajut d'un atlas posa el nom a les ciutats que els almogàvers recorregueren

Els almogàvers varen vencer el turcs. Però, en tornar a Constantinoble s'havia format un partit de grecs que els odiava i, aprofitant un banquet, molts cabdills almogàvers foren assassinats; llavors, els que quedaven, fent-se forts i dirigits per homes com Berenguer d'Entença o Bernat de Rocafort arrassaren tot el que trobaren al seu pas: era l'anomenada venjança catalana que menà a la conquesta dels ducats d' Atenes i Neopàtria. Durant uns seixanta anys, la Corona d'Aragó gaudí d'aquestes bases tan bones per al comerç; però des del 1388, uns senyors florentins, els Acciajuoli, se les varen fer seves. Era la fi de l'imperi català al Mediterrani.

- Observa la versió que Josep Lluís Sert en fa de l'expedició dels almogàvers: què et sembla vol evocar ?(postal 3)

- I Maragall en escriure aquest breu poema ?

" Arreu cercant guerres- sis mil catalans
se'n van cap a Grècia - a on no aniràn ?
Salvaràn imperis - n'enderrocarràn
entre ells faran guerra - si amb altres no en fan
i a bots i a empentes - la Grècia espantant
fins dalt de l'Acròpolis - pendó plantaràn

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia dels cabdills:

- Roger de Llúria:

- Roger de Flor :

- Berenguer d'Entença

- Bernat de Rocafort

Ramon Muntaner evocava amb aquests mots l'esplendor de la Corona catalano-aragonesa en aquells anys:
doc 10

" I si algú em demana: En Muntaner , quin és l'exemple de la mata de jonc? jo li responc que la mata de jonc ha aquella força que, si tota la mata lligem amb una corda ben fort, i tota la voleu arrencar ensens, dic-vos que ni deu homes per bé que estirin no l'arrencaràn, ni encara que gaire més ho intentessin; però si lleveu la corda , de jonc en jonc ,la trencarà tota un fadrí de vuit anys, que sol un ni un jonc romandrà"

- Resumeix amb les teves paraules aquesta al·legoria

A l'ombra dels ducats d'Atenes i Neopàtria el comerç català veié dies d'esplendor. A les drassanes d'arreu del Principat es treballava de valent per tal de donar abast a una demanda creixent de vaixells. A més de les galeres, els catalans empraren la carraca i la coca, nau original del Nord d'Europa que els catalans adaptaren al Mediterrani segons la fórmula " tres, dos, as"; és a dir, que l'eslora era tres vegades la mànega i aquesta el doble del puntal.

- Amb l'ajut d'un diccionari, busca el significat dels següents mots i posa el nom als elements assenyalats

VOCABULARI

- eslora
- mànega:
- puntal
- buc
- pal major
- trinquet
- babor
- estribor
- proa
- popa

doc 11

3.- El gòtic català

Barcelona havia anat creixent, com tantes ciutats europees, des del segle XI; en aquest cas, l'èxit en els negocis impulsava la formació d'una classe urbana rica i culta igual com a d'altres ciutats mediterrànies : Gènova, Venècia, Florencia... també aquí , els prohoms de la ciutat aspiraven a aconseguir l'escambell de ciutadans honorats des del qual podrien dirigir el govern de la ciutat amb institucions semblants al Consell de Cent.

Al llarg del segle XIV se segueixen usant els mateixos criteris de divisió social en estaments que Jaume I havia emprat en crear el Consell de Cent un segle abans. Així ho enunciaava Francesc d'Eiximenis, pensador del segle XIV

doc 12

" Tots els habitants de la ciutat deuen ésser partits en tres mans. La mà major s'apel·la la mà dels generosos i aquests són apel·lats els honrats ciutadans i aquests s'alegren en diverses maneres e privilegis .

La segona mà dels habitants de la ciutat s'apel·la mà mitjana, i aquests no s'apel·len honrats ciutadans així que no hi ajusta hom altre vocable d'honor, així com fa als generosos. I sota aquesta mà es comprenen comunment juristes, notaris, mercaders i drapers poderosos, i tots aquells qui sens generositat notable han grans riqueses en la ciutat.

La tercera mà s'apel·la de menestrals així com són argenters, ferrers, sabaters, cuiracers, i així d'altres. I aquets no són dits habitants i veïns de la ciutat. Els pelegrins i aquells que fa temps que habiten en la ciutat i missatgers, servents i aquells qui són fets francs però abans havien estat esclaus, jamai no són apel·lats ciutadans ,ni veïns, malgrat que sense ells la ciutat no podria existir"

- No tothom , encara que fos ric, podia esdevenir "ciutadà honrat". Quina virtut es vol premiar amb la concessió d'aquest títol , els més honorífic de tots ?

- Com anomenem avui les persones descrites com a quart grup?

- Dona al menys una raó que ajudi a entendre el perquè es va produir aquesta discriminació , sense que ningú clamés contra ella.

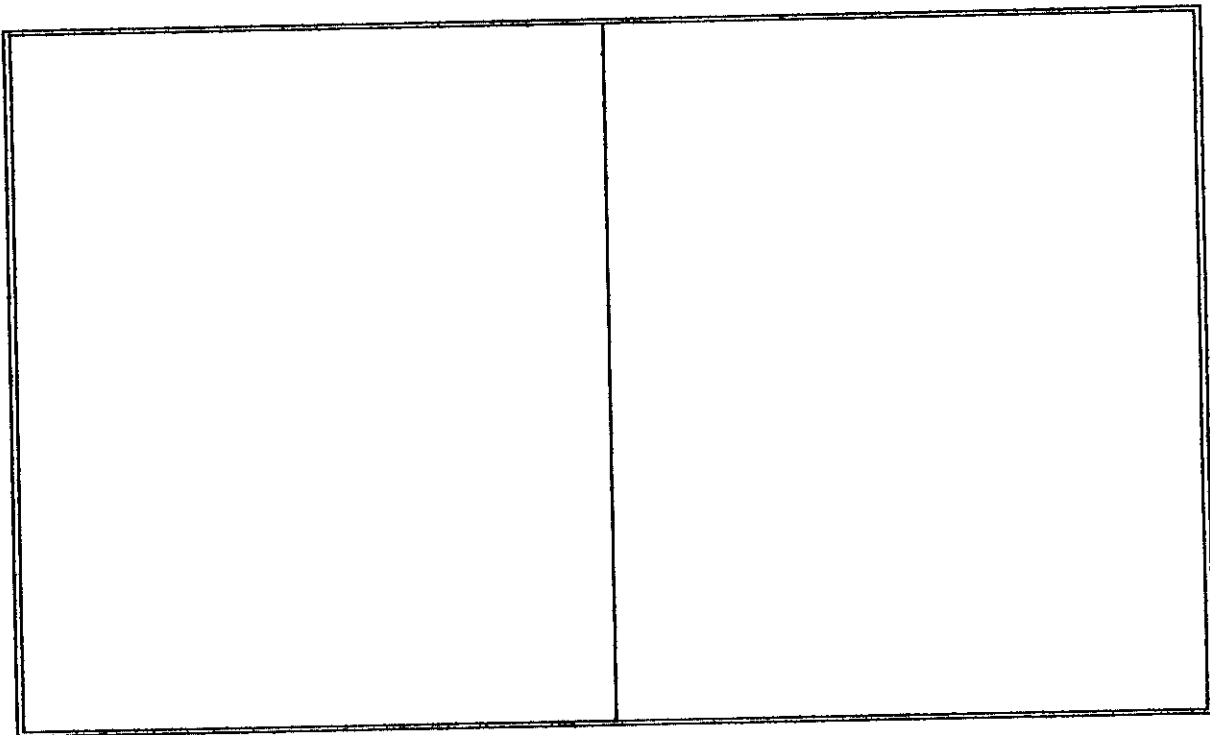
ACTIVITAT DE DIALEG

En grups de dos, feu un llistat de raons en pro i en contra d' aquesta qüestió : el govern ha de concedir o dificultar l'accés al dret de ciutadania als emigrants que volen venir a viure i treballar al nostre país ?

raons en pro

raons en contra

En aquestes noves ciutats el nombre de pobres i marginats anava augmentant a mesura que ho feia el luxe. Ja al llarg del segle XIII diferents homes i dones dedicats al servei de Déu afegien a una vida d'intensa oració, l'atenció d'aquells més pobres i necessitats. Els franciscans, fundats per Sant Frances d'Assís, - branca masculina- i per Santa Clara d'Assís,- branca femenina- viuen en convents al bell mig de la ciutat i es dediquen a atendre els més pobres i a resar.

A Catalunya , fou la reina Elisenda de Montcada - esposa de Jaume II- qui impulsà la creació del Monestir de Pedralbes i
- obra del més pur estil gòtic - i l'encomanà a les clarisses,

doc 13

" qui et podria dir suficientment la gran honestetat i maturitat de la regina de Pedralbes, muller del rei en Jaume d'Aragó, la qual vivent aquell, fou molt graciosa i continua intercessora totstems per sos pobles, jamás no girà los ulls a coses deshonestes, la que almoïna encap temps no fou negada als pobres i , après la mort de dit rei , acabà lo Monestir de Pedralbes que en vida d'aquell havia començat"

Bernat METGE, Lo sonni

doc 14

"Una reina envoltada de pobres i de miseriosos(...) I tots l'esguarden embadalits, el somriure o les llàgrimes als ulls.. ; i als orfes , els sembla que hagin trobat llur mare, i als vells una filla amorosa, i als orbs i als invàlids la llum i la força que els manca, en aquella dona que s'abaixa fins ells i és una reina.

Es la reina Elisenda de Montcada, muller del rei Jaume II el Just: la reina de Pedralbes com també li deien; per què quan va quedar vídua, jove encara, va retirar-se al Monestir de Pedralbes que ella havia fundat i que encara existeix.

Allí va viure, fent una vida de pietat i de caritat, protegint sempre les pobres, els malalts, els desvalguts, respectada i estimada per tothom, grans i xic, podersos i humils"

F. SOLDEVILA Història de Catalunya il·lustrada

Ed. Proa. pag.93-94

- Compara la font 12 amb la font 13 i expresa de la forma més breu i clara possible quines virtuts d' Elisenda de Montcada realcen les dues fonts.

-
- Quina d'aquestes dues fonts és una font primària i quina ho és secundària? Justifica la teva resposta
 - Quina de les dues et sembla de més valor com a testimoni històric ? Per què?
-

Les clarisses de Pedralbes segueixen la regla que els va donar Santa Clara d'Assís al segle XIII. Aquest és el seu horari

doc 15

6,45 : resar i oració en silenci al Cor de l'església
7,30: "Que les germanes resin l 'Ofici diví (Maitines i Laudes) segons el costum dels frares menors per la qualcosa podran tenir breviari" (Santa Clara)
9 : Esmorzar al refectori
10: "que aquelles germanes a qui el Senyor ha donat la gràcia de treballar, ho facin amb fidelitat i devoció - després de l'hora tercia- en una tasca honesta i d'utilitat comuna, de manera que bandejat l'oci, enemic de l'ànima, no apaguin l' esperit de la santa oració i devoció, al qual han d'estar subordinades totes les coses temporals"(Santa Clara)
1 : Rés de Sexta i Rosari al Cor
1,45 : en el claustre, la comunitat prega per les germanes difuntes i els benefactors vius i morts.
2 : Dinar al Refectori en silenci mentre una llegeix
2,45 ; estona lliure de silenci. "Que les germanes guardin silenci en el temple, dormitori, claustre, Sempre i en tot arreu poden suggerir breument i en veu baixa allò que sigui necessari.
4 : Les germanes es reuneixen al Cor per a resar l'hora Nona i pregar.
5 : activitats culturals: conferències, assaigs, reunions etc..
6,15 : les germanes poden conversar una estona entre elles a la sala de recreació
7,30 Santa Nissa
8 Vespres
9,30 : sopar en silenci al refectori
11 Resen les completes. Silenci i descans

- Quantes hores al dia dediquen les clarisses a resar ?
- Quins treballs d'utilitat comuna et sembla que poden fer ?
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Santa Clara i de Sant Francesc d'Assís

Aquí tens l'interior d'una església gòtica, la catedral de Solsona i l'exterior d'una altra: la de Tortosa

- Compara-les amb el claustre del Monestir de Pedralbes , i amb els posters de Santa Maria del Mar i la Seu de Nàgresa i digues quin és l'arc i quines són les característiques comunes a les tres
- amb l'ajut d'un diccionari d'Art posa nom als diferents elements assenyalats
- Com es diu la peça que hi falta a l'exterior d'aquestes esglésies gòtiques i que , en canvi, es troba en

el gòtic europeu i castellà ?

- Quina diries que és la tendència característica del gòtic català a diferència de l' europeu?

doc 16

La reina feu bastir el Monestir de Pedralbes ; i Jaume II es feia construir - dins del clos del Monestir de Santres Creus - un Palau Reial que li permetés descansar fóra del soroll del de Barcelona, al mateix temps que encarregava que el de Barcelona , s' enriquís amb la capella de Santa Agata, justament aixecada el 1302, a començaments del seu regnat... I a Barcelona, al carrer Montcada , nobles i prohoms de la ciutat rivalitzaven

entre ells en la construcció de magnífics palaus al gust del gòtic... (postal número 8) tot aquest moviment era, sens dubte, signe de la riquesa del Principat.

- en aquest plànol del Monestir de Santes Creus, assenyalà la part que correspon al palau de Jaume II

doc 17

4.- L'any del pagès a la Catalunya medieval

A pagès, tot seguia com abans, lluny dels tràfecs i l'enrenou de ciutat. I així se seguira encara cent anys després...

al tombant del segle següent, cap el 1409, es divulgaren per Europa uns llibres d'oracions il·lustrats per grans artistes

del seu temps. Un d'ells, el Llibre d'hores del Duc de Berry, estava il·luminat amb unes làmines que representen els diferents treballs que es feien al camp europeu cada mes de l'any.

- Observa les diapositives ; identifica i descriu la feina pròpia del treball de pagès cada mes de l'any.

Gener	Febrer	Març
Abril	Maig	Juny
Juliol	Agost	setembre
Octubre	Novembre	desembre

5.- El temps del Gòtic en vídeo
doc 17

4.1.- La vida a ciutat (capítol 3)

1.- Quins anys abasta l'època del Gòtic?

2.- Enumera les avantatges que suposava llavors anar a viure a una ciutat

1.-

2.-

3.-

4.-

3.- Quants habitants tenia Catalunya a l'època del Gòtic

4.- Quines eren i quants habitants tenien les principals ciutats catalanes ?

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

6.-

7.-

5.- Enumera les principals causes de la pèrdua de població

1.-

2.-

3.-

6.- Qui era Ramon LLuli

7.- Per a què es protegien les ciutats?

8.- Quins eren els principals mercats de Catalunya a l'època del Gòtic?

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

6.-

7.-

9.- Què exportava Catalunya ?

- 1.-
- 2.-
- 3.-
- 4.-
- 5.-

10.- Cap a ón?

11.- Què es va fer per a atendre malalts i pobres ?

12.- Quins nous ordes religiosos apareixen a l'època del gòtic? i a què es dediquen preferentment ?

- 1.-
- 2.-
- 3.-

13.- A quines ciutats de la Corona d'Aragó hi havia palaus reials segons el guió ?

- 1.-
- 2.-
- 3.-
- 4.-
- 5.-
- 6.-

14.- Quina reina feu construir el Monestir de Pedralbes ?

15.- Quin grup social s'afernà a l'època del Gòtic ?

TEMA 6.- UN IMPERI A LA MAR BLAVA

PROCEDIMENTS 1.- Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
font 2,3,11,16
- 2.- Exercici de tècniques de resum, anàlisi
i comparació de fonts : 2-3,4-5, 8,12-13
- 3.- Lectura d'evidències : font 11,15,16
- 4.- Crítica de fonts : 12-13
- 5.- Per consultes, elaborar-ne resums: font 7
- 6.- traslladar informació escrita a quadres

10,12,15
sinòptics, mapes conceptuals

etc.

2.- Treball del temps

- 1.- Identificar categories temporals:
 - causa- conseqüència
 - canvi- permanència
 - successió-simultaneïtat
 - sincronisme-anacronismes
- 2.- Exercicis d'empatia/activitat de diàleg: 12

Treball de l'espai

- 1.- Ubicar topònims en un mapa o plànol
- 2.- Relacionar informació que ens donen dos mapes diferents
- 3.- Llegir mapes històrics des del títol i la llegenda : font 6
- 4.- Confeccionar mapes històrics des del títol i la llegenda

VALORS : - Esperit crític
 - Respects per les aportacions humanitàries que han fet a Catalunya diferents ordes
 mendicants

POSTERS : 1.- Santa Maria del Mar (interior) 1321
 2.- La Seu de Manresa (1328)

CARDS : 1.- Roger de Llúria contra l'armada de Carles d'Anjou Pintura de Ramon Tusquets.
 2.- Roger de Flor a Constantinoble. Moreno Carbonero
 3.- Els Almogàvers de Josep Lluís Sert.
 4.- Mapa dels Consolats
 5.- Palau de Jaume II a Santes Creus.
 6.- Claustre del Monestir de Pedralbes
 7.- Carraca del retaule de Santa Ursula
 8.- Palau Dalmases
 9.- Capella de santa Agata
 10.- Retaule de Castelló de Farfanya

CASSETTE : 1.- L'expedició dels almogàvers a Orient .Crònica de R. Muntaner (1303-1309) cap.
 99,200,201,203 (14 min)
 2.- Els almogàvers. G. Motta; música Ros-Marbà

VIDEO: 1.- El temps del Gòtic: la vida a ciutat(14 min) 2.- EL Gòtic: a la recerca de la llum
 (25 min)

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- El regnat de Pere el Gran (1276-1285)

- els almogàvers
- la victòria del coll de Panissars

2.- El regnat de Jaume II (1291-1327)

- el comerç
- l'expedició dels almogàvers a Orient

3.- El gòtic català

- la ciutat de Barcelona
- Activitat de diàleg
- Elisenda de Montcada
- El Monestir de Pedralbes
- el gòtic català

4.- L'any del pagès a la Catalunya medieval

5.- El temps del Gòtic en video

TEMA 7.- LA YARDOR DE L'EDAT MITJANA (SEGLES XIV-XV)

1.- La Peste Negra

1.1.- les causes

Encara avui, alguns països sofreixen plagues

doc 1

<p>Estadística de malalts de la SIDA a Occident des de l'any 1990 fins el 199</p>

- En què ens basem per a considerar el SIDA una plaga o epidèmia?

doc 2

Cap al 1348 a la vella Europa medieval esclatà una plaga de probable origen asiàtic, que s'estengué ràpidament per països i contrades, malgrat que a Catalunya, es coneix l'any 1333 com "lo primer mal any" ja que fou aquest el primer de males collites i fam. Els científics no conegueren la causa de la Peste Negra fins l'any 1894 : havia estat un bacil que duïen unes rates negres. Però al segle XIV s'havia pensat que la malaltia es contraïa amb la respiració d'un aire contaminat: per aixó es procurava posar rams de flors, i herbes aromàtiques a tot arreu... però tot va resultar inútil. La malaltia, el dolor, la mort... s'ensenyorien d'un país que - com els demés d'Europa - perdia població per moments

doc 3

<u>anys</u>	<u>focs</u>	<u>habitants</u>	<u>densitat</u>
1300	125.000	500.000	15,6
1347	119.205	476.820	14,9
1360	95.364	381.456	11,9
1366	85.046	340.184	10,5
1381	73.338	293.352	9,1
1497	56.089	224.356	7,0

- Quin percentatge aproximat de població perdé Catalunya entre el 1300 i el 1500?

Era la Peste negra. I, quins eren els símptomes de la infecció? Així els descriu Bocaccio, un escriptor italià que havia vist morir el seu pare

doc 4

" Va començar amb els petits, nens o nenes, amb grans i inflamacions a les aixelles de vegades del tamany d'una poma o d'un ou. També es manifestava en forma de taques negres o blaves en brassos o canes.

de The middle Age, Oxford, 1981 p. 22

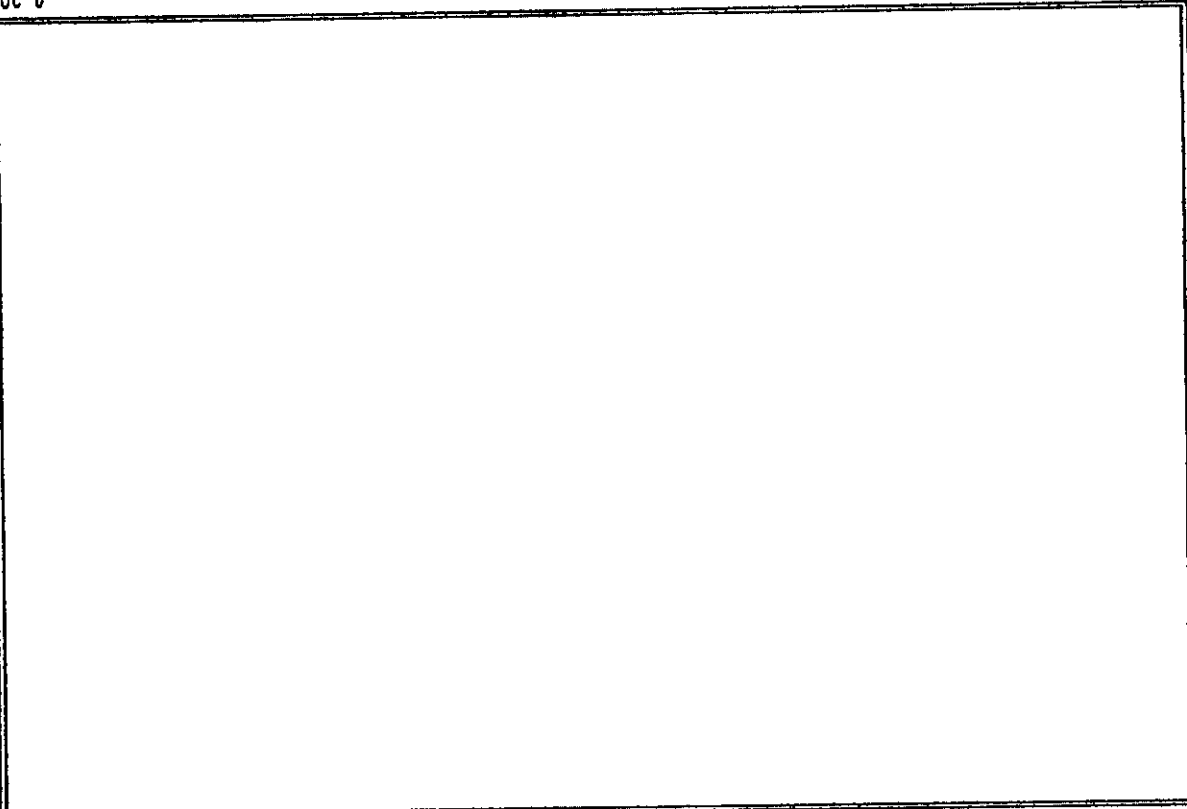
Pocs mesos abans, un altre italià, Miquel de Piazza l'havia descrit així

doc 5

" Els afectats senten dolor a tot el seu cos. Comencen a sortir-los-hi grans - que la gent denomina grans de foc - a les cames o als brassos, del tamany d'una nou . La peste afecta tot el cos i el malalt comença a expectorar sang sense para durant tres dies. Com que no se sap com curar-ho, els malalts es moren .

La Pesta colpejà tota Europa. Aquesta il.lustració recull un dels molts enterraments massius que s'havien de celebrar a Anglaterra ja que hi hagué llocs on morien dues-centes persones al dia.

doc 6

I quina era la causa de que la pesta s'estenés tan ràpida , tan ampleament ?

doc 7

Cap el 1348 Londres tindria uns 60.000 habitants; sabem per les fonts de l' època que durant la Pesta Negra en moriren entre 17.0000 i 18.000 ; uns dos-cents per dia; com a totes les ciutats europees, els carrers de Londres eren estrets, bruts: la gent llençava al carrer des de les finestres de casa seva els animals morts, les verdures podrides, les aigües residuals... ; a falta d'un bon sistema de clavegueram , sovint les aigües residuals es barrejaven amb l'aigua dels pous per a beure. Les cases, moltes de fusta i terra de fang xafat, eren bons nius de rates negres en uns temps en què persones i animals compartien sovint una eixa habitació.

A partir de la lectura de les fonts 2 i 7 busca les causes de la pesta i de la seva extensió

- Quina conclusió pots extreure respecte de la plaga llegint les fonts 3,4 , 6 i la card 1 ?
- Segons el que es veu a la font 6 i a la card 1 : quines persones foren les que s'encarregaren ,principalment, d'atendre els malalts i enterrar els morts ? Justifica la teva resposta

doc 8 cass

En Jacme d' Agramunt fou un metge lleidatà, possiblement un clergue , que l'any 1348 escrigué un llibre sobre la Pesta.Ara escoltaràs les seves reflexions respecte de les causes que poden provocar una epidèmia. Identifica-les i explica-les breument amb les teves pròpies paraules

causa nQ 1:

causa nã 2:

causa nã 3:

causa nQ 4:

causa n Q5:

causa nã 6:

Per a deturar la peste, els remeis que es feien servir eren gairebé casolans
doc 9

"S'hauria de col.locar davant la zona inflamada gripaus dissecats a l'aire o al sol. Els gripaus xuclaràn el verí de la plaga mitjançant la seva pròpia pell dissecada. Quan el gripau quedi saturat, es llença i se n'hi posa un altre"

Extret de idem pag. 23

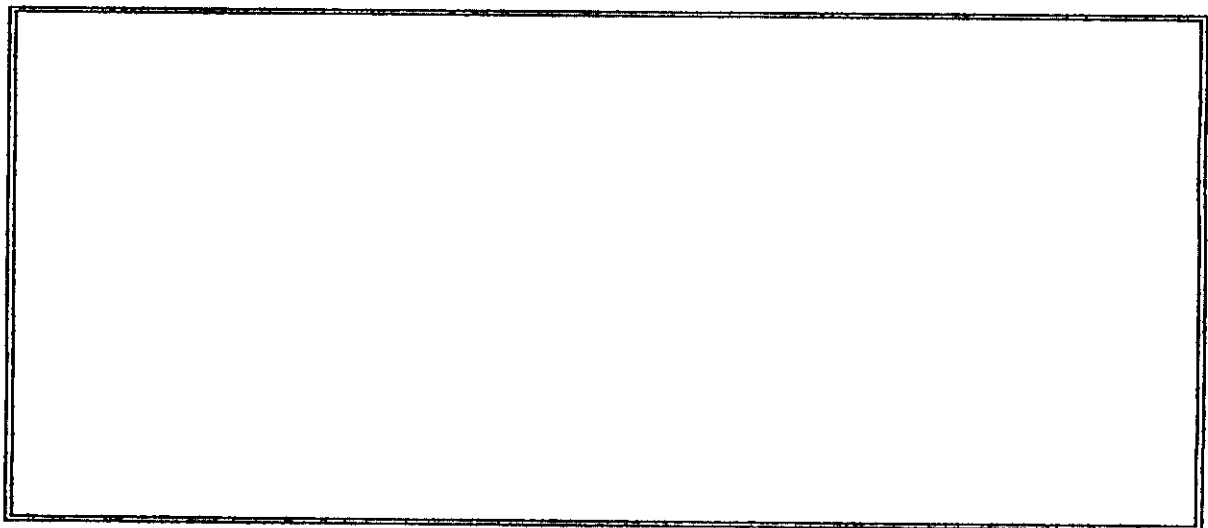
En aquest quadre hi trobaràs sis remeis que, durant l'Edat Mitjana, s'usaren per a intentar paliar els efectes d'una epidèmia. Escull aquells que tu utilitzaries avui i aquells que rebutjes del tot, tot justificant la teva tria.

- 1.- Creuar les robes i estris de les víctimes
- 2.- Posar gripaus sobre les inflamacions
- 3.- Implorar l'ajut de Deu resant amb més intensitat
- 4.- Fugir d'un lloc d'apestats i no tornar-hi fins rebre notícies de la fi de l'epidèmia
- 5.- Netejar cases, carrers, hospitals etc...
- 6.- Culpar d'aquests mal als estrangers com els jueus, per exemple, i expulsar-los de les ciutats.

En grups de dos, feu una breu redacció intentant copsar els propis sentiments si, de repent, us enteressiu que al vostre país ha esclatat una epidèmia d'origen desconegut i, que , per tant, no es pot combatre. Useu els següents conceptes : inflamacions, febre, vòmits, sang, sepultura, mort.

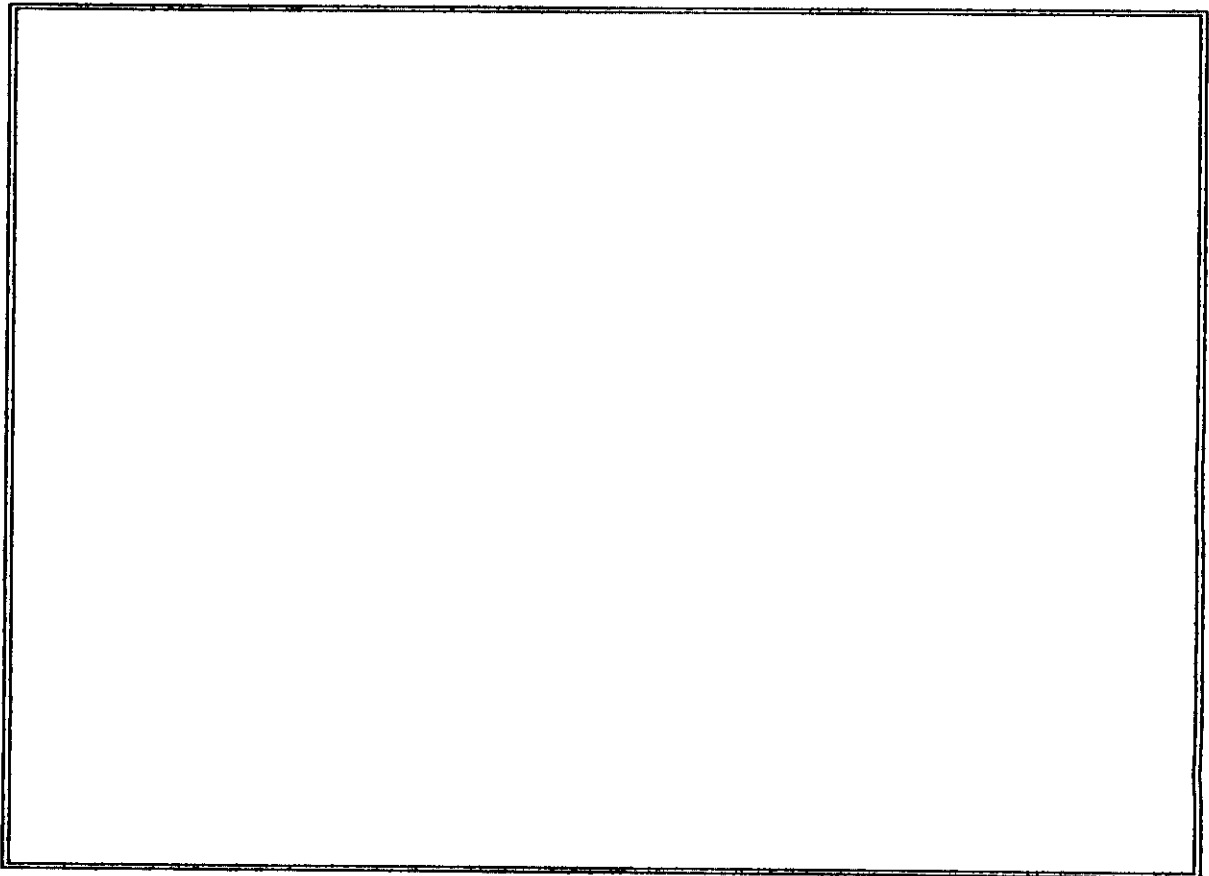
La presència de la mort omple la vida quotidiana. Mai com fins llavors els europeus s'havien hagut d'enfrontar amb una mort tant freqüent com invencible. Les danses de la mort són motiu freqüent d'inspiració a artistes i literats. La ciutat italiana de Perugia, al·ludia el tema en aquest estandart confeccionat l'any 1464 . Denomina els elements que apareixen en aquesta composició i intenta esbrinar el significat simbòlic de la representació .

doc 10

La mort balla la seva tènica dansa en mig de personatjes ben diferents, com pots veure en el document . Compara aquest gravat , un dels molts freqüents a l'època, amb la informació que et dona el poster de la dansa de la mort a Vergés, un poble de l'Empordà. Extreu-ne una conclusió, i, amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un informe de la dansa de Vergés : època de l'any en què es representa, orígens etc...

doc 11

doc 12

També els poetes s'enfronten un i altre cop a aquest gran tema que és la mort

Al punt que hom naix
comença a morir

Pere March, pare d'en Ausias March

doc 13

El principal problema del camp català el llarg del segle XIV fou el despoblament, produït per la mortandad i l'emigració cap a les ciutats de molts pagesos i, en conseqüència, la crisi agrària. La falta d'aliments s'agreujava els anys de sequera o males collites, amb la qual cosa, els cosos desnutrits fàcilment eren presa d'un qualsevol nou brot de pesta que es produís. A les ciutats hi emigraren els que se sentien atrets per uns sous més alts en els tallers i gremis dels mestres. Però, igual que en altres països europeus, una part dels pagesos de Catalunya - els anomenats pagesos de remença - no podien abandonar els seus camps sense pagar un fort impost al seu senyor (aquest impost era conegut amb el nom de "redimença" o "remensa" i va donar nom als grups de pagesos que el pagaven).

A partir del que has treballat a les fonts 11 a 13 enumera tres conseqüències de la Pesta Negra sobre la població d'Europa

Primera :

Segona :

Tercera :

2.- Una crisi espiritual : El Cisma d'Occident

L'any 1378 elegit Sant Pare de l'Església Urbà VI, una part del Col·legi cardenalici no acceptà aquesta decisió i adugué que s'havia fet sota pressions. En una nova votació va ésser elegit Climent VII ; però des d'aquell moment ambdós es proclamaren Papes legítims. Climent VII, recolçat pels bisbes francesos i el rei de França, es traslladà a Avinyó. Inmediatament, Anglaterra es declarà urbanista; els reis de Castella Navarra i Aragó, però, es declararen neutrals malgrat les pressions.

doc 14 Palau dels Papes a Avinyó

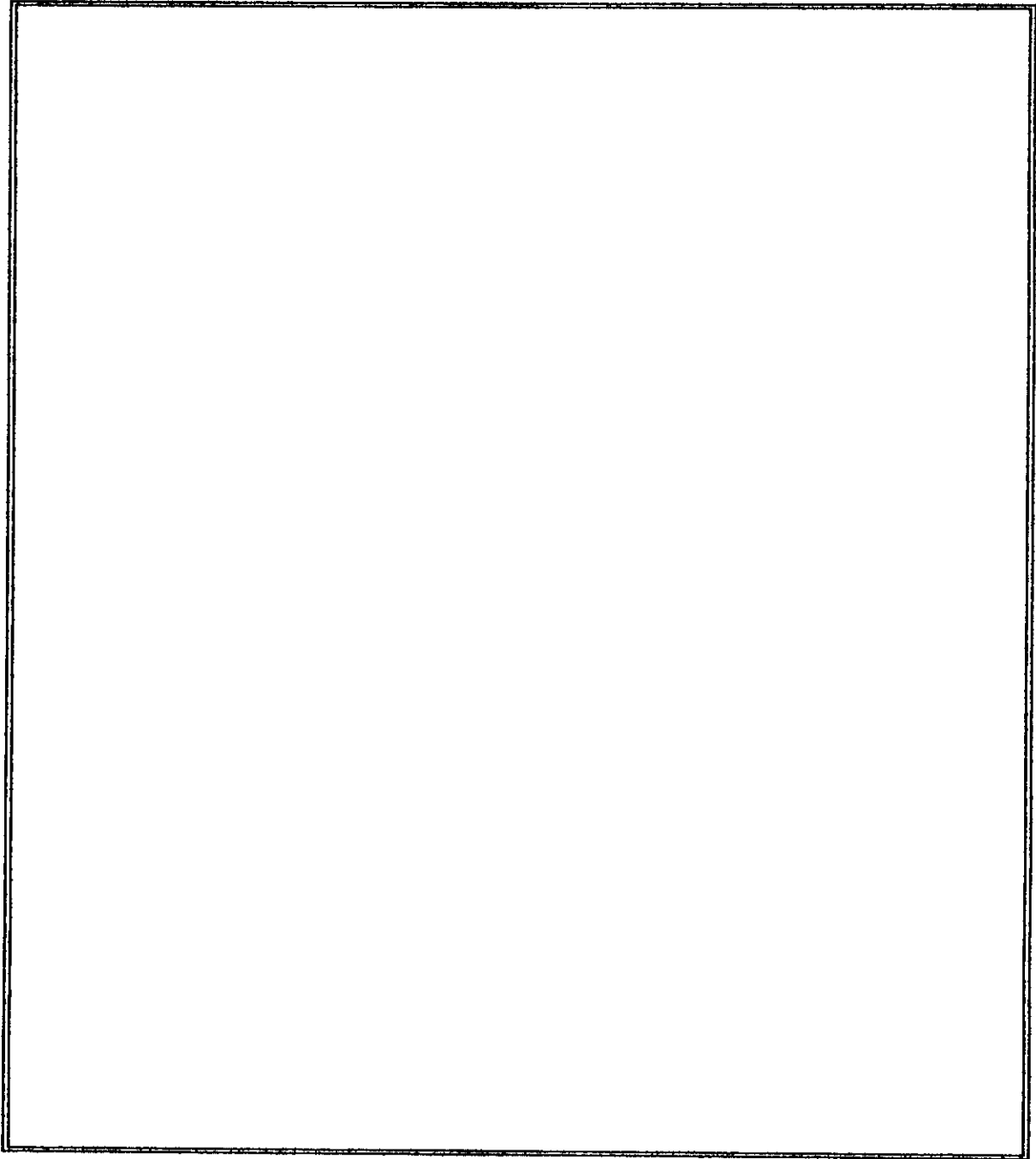
doc 15

" La política es projecta a l'esperit del poble, encarnat en figures individuals i simples; Les idees polítiques, emmig de les quals es viu, són les que recorden la cançó popular y i els llibres de cavalleries. Es redueixen , per així dir-ho, els reis de l'època amb un nombre limitat de tipus, cadascun dels qual es correspon més o menys un motiu de cançons i aventures : el príncep bó, noble i just ,i el príncep enganayt pels mals consellers; le príncep venjatiu de l'honor del seu llinatge i el príncep amparat en la desgracia pels seus lleials (...) alhora que la Cristiandat està desgarrada pel Cisma, que durará un quart de segle; dos que s'anomenen Papes, cadascun d'ells, apasionadament convençut de la seva legitmitat i reconegut per un part dels països occidentals".

Huizinga, La tardor de l'Edat Mitjana p. 23-26

L'Església no es conformà amb aquesta situació; al morir Climent VII s'elegí un valencià Pere de Lluna; però els francesos no l'acceptaren. Es convocà llavors Concili a Pisa; pitjor, ja que en resultà un tercer candidat. Per fi , l'any 1417 , el cónclave elegí Martí V com a únic Sant Pare de la Cristiandat. Què és el que havia passat per a solucionar un conflicte tant lamentable ? L'afer d'una dona d'empemta : Caterina de Siena, qui - amb veu clara i vigorosa- recordà a Martí V quin era el seu deure i el seu lloc.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum de la vida de Santa Caterina de Siena, fixan- te particularment en el seu paper en la resolució del Cisma d' Occident

3.- Crisis Socials

3.1.- Els reences

doc 16

Entre el 1380 i el 1390 Catalunya veu l'esclat d'un conflicte social que arrassarà les terres del Principat durant gairebé un segle. Es el conflicte "dels remences". Amb Joan I, rei filorenença, neixia un Sindicat remença que arribarà en poc temps a tenir uns 20.000 afiliats. Quin era l'objectiu d'aquest sindicat?... Alliberar els pagesos remences de l'obligació de pagar als seus senyors un impostos abussius: els anomenats "mals usos".

Els principals "mals usos" eren aquests:

- 1.- intestia: quan el pagès moria sense fer testament, la meitat o la tercera part dels seus bens, se la quedava el senyor
- 2.- eixorquia: si un pagès moria després de que tots els seus fills haguessin mort, el senyor es quedava la part corresponent a un dels fills (la prenia, per tant, a la vídua)
- 3.- l'arsina: quan es cremava una finca de la senyoria, el pagès havia de pagar en concepte de multa
- 4.- la cugúcia: quan la dona d'un pagès cometia adulteri, el senyor es quedava- també en concepte de multa- la meitat o la totalitat (si el marit n'era còmplice) dels seus bens.
- 5.- firma d'espoli: quan es casava la filla d'un pagès, si el seu pare volia donar-li una dot havia de demanar el permís del senyor; per aquest permís el senyor cobrava un 10% dels valors dels bens del dot.
- 6.- la remença: si el pagès volia marxar de la senyoria on havia nascut i treballat, havia de pagar una quantitat de diners forta - que gairebé mai tenia- al seu senyor per tal d'obtenir el permís.

- Explica cadascun d'aquests mals usos amb les teves paraules.
- A tu, quin d'aquests impostos et sembla més abussiu? Raona la teva resposta.
- Per què et sembla que ells consideraven la remença com el més dur dels impostos?

A Catalunya, en total les famílies dels pagesos de remença eren:

doc 17

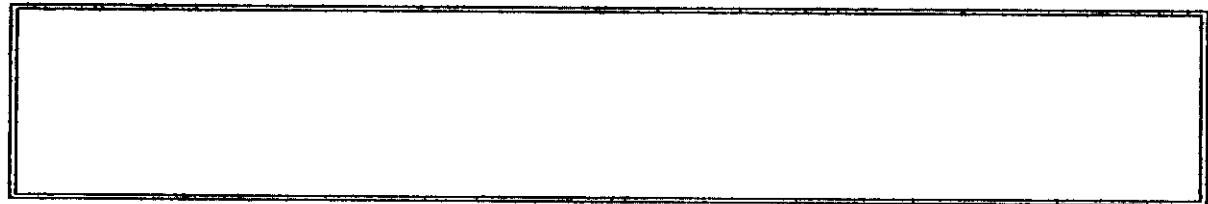
a Girona	4.107 focs
a Besalú.....	1.267 focs
a Vic	982 focs
a Barcelona	824 focs
a Sant Feliu de Llobregat..	597 focs
a Olot.....	560 focs
a Manresa.....	154 focs
a la Segarra.....	45 focs
a Vilafranca.....	21 focs
a altres llocs	61 focs
total..	8.618 focs

Segons els historiadors si un foc - que vol dir una llar - es multiplica per 4,5 dona el resultat aproximat del nombre d'habitants: quans pagesos remença hi havia, doncs a Catalunya?

- Com pots veure, la majoria dels remences eren a la Catalunya Vella; dona una raó que ho expliqui.

Al mateix temps que a Catalunya esclatava el conflicte remença, a Anglaterra els pagesos dirigits per un clergue, John Ball, marxaven sobre Londres, per a forçar del Rei un estatut digne. Describeu el que veus en aquest il·lustració i el que et sembla pot estar passant.

doc 18

doc 19

Al llarg del segle XIV i per camins diferents, la població pagesa a França i a Anglaterra experimenta un empitjorament de la seva condició social. Els aixecaments del segle XIV - com la jacquerie francesa o el taylorisme anglès - no havien aconseguit suprimir del tot la servitud : a França hi havia més d'un milió de serfs de la gleba. (...) A Rússia , per motius diferents derivats de la necessitat d'organitzar un estat amb capital a Moscó, van desaparèixer els smerd lliures i augmenta el nombre de serfs de la gleba. (...) A Europa oriental i central es pot parlar d'una segona etapa de serfs de la gleba, especialment a Polònia.

VICENS VIVES J Història general moderna, p. 16-17

- A la card 4 s'hi troba la imatge de l'estatua que la ciutat de Praga aixecà a Joan Huss, rector de la Universitat i líder social del segle XIV. Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum dels hussites.

- Els remences , al no poder abandonar la terra dels senyor sense pagar un fort impost quedaven , de fet, subjectes a la terra : eren doncs, el que en altres parts d'Europa es denominava serfs de la gleba (= terra). Mitjançant la lectura de les fonts 16 i 18, enumera quin element comú tenen els aixecaments d'aquests diferents tipus de pagesia arreu d'Europa al llarg dels segles XIV i XV ?

doc 20

(..) A partir de la segona meitat del segle XIV, el món econòmic occidental entrà en una fase ben diferent de la que l'havia portat al desvetllament mercantil dels segles XII i XIII, conegut amb el nom de Revolució comercial. L'equilibri econòmic en la prosperitat es trenca vers el 1350 . Desde aleshores predomina una llarguíssima etapa de depressió , que es caracteritza per la reculada demogràfica i l'estanca ment financer. La minva de la producció agrícola, la manca de mà d'obra, la inmovilització de capitals , coincideixen amb la pressió dels turcs otomans a Orient, amb el descabdellament d'una sèrie de guerres a les mars i als continents que pertorben de manera greu les activitats del comerç i de la indústria. (...) A Catalunya, prement sobre el desequilibri social , provocà una guerra civil que havia de devorar els darrers recursos del país(...)

VICENS VIVES J. Els trastornes, cit.a Reinença p. 96

- A partir de la crisi demogràfica , aquest text enumera altres símptomes de crisi per Europa en general. Analitza'ls

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

6.-

7.-

3.2.- La Biga i la Busca

doc 21

"Des de la primera meitat del segle XI, pel cap baix, el patriciat urbà havia contribuït amb les seves riqueses, energies i ambicions a fer de Catalunya una potència mediterrània de primer ordre(..) Quan esdevingué el colpase del 1380, l'aristocràcia municipal fou objecte de greus atacs. Els patricis eren els únics que podien resistir el canvi de fortuna i alguns d'ells encara se'n beneficiaren des de llur lloc d'importadors de blat i prestadors (...) L'odi popular es concentrà contra llurs persones(...) Així s'inicià la crisi municipal del segle XV, no pas un fenomen local sinó una versió local d'un fenomen general d'Europa(..) A Barcelona, capitalistes, rentistes, banquers propietaris de terres, naviliers etc.. constituïren el partit de la Biga, agermanats políticament davant el partit de l'oposició : la Busca, "l'estrella més petita que s'arrenca d'una fusta".

Reelaborat a a partir de ABADAL i d'altres, Episodis de la Història de Catalunya, 1987

- Defineix la Biga i la Busca a partir de la lectura d'aquesta font

- Quina fou la principal causa d'aquest enfrontament?

4.- La crisi política : l'extinció del casal de Barcelona

4.1.- els reis

doc 22

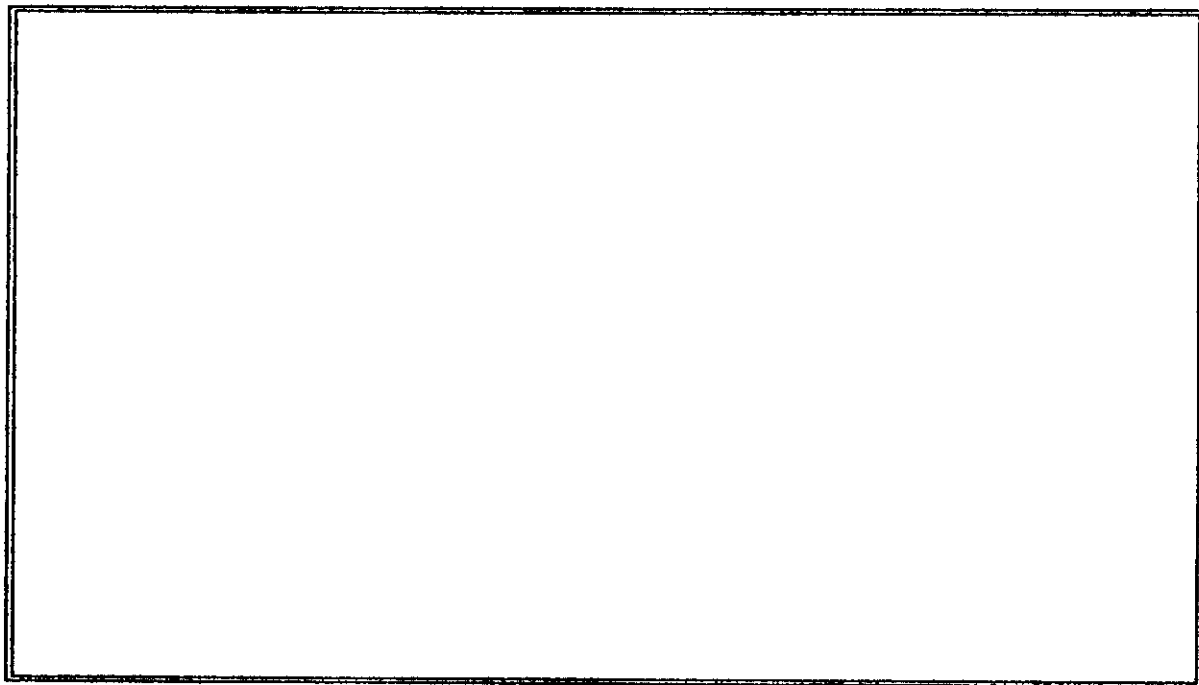
Pere el Cerimoniós (1336-1387) va començar a regnar als 16 anys. El seu regnat suposa un període de reconquestes militars i enfortiment de l'autoritat del monarca , que fan d'aquesta etapa un "cant del cigne" dins un període de decadència. Tenia una personalitat forta, bel·licosa, violenta... fins i tot , cruel i venjativa a més d'una certa inclinació per les cerimònies i l'organització burocràtica. És per això que es conegut amb el renom de "el Cerimoniós" o també "el del punyalet"

doc 23

Carta de Pere el Cerimoniós al seu oncle

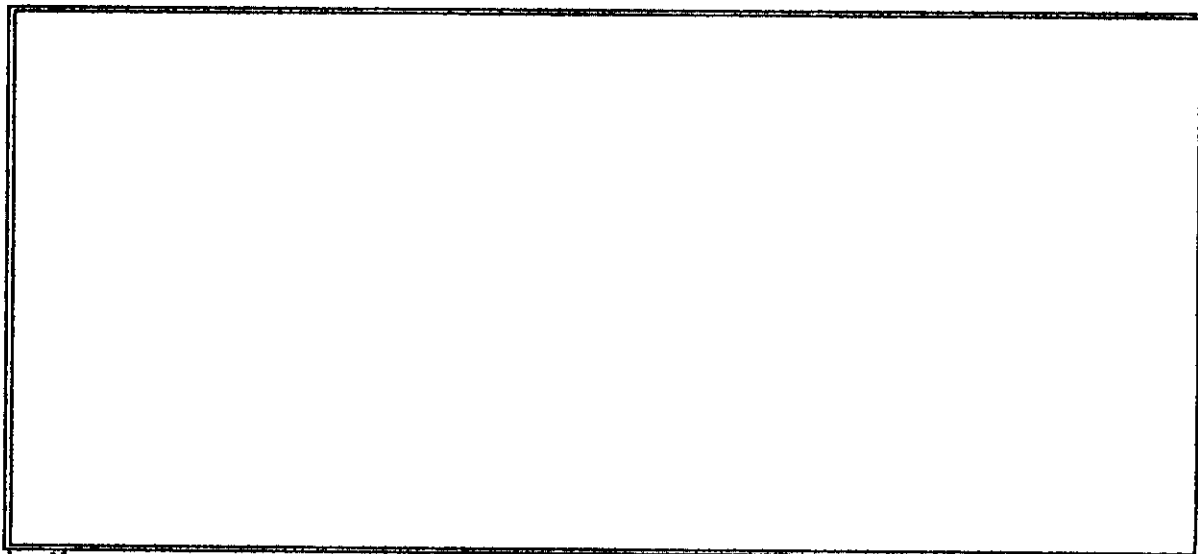
"Estimat oncle: Us fem saber que avui , vers l'hora de nona, en Cort General d'Aragó, ens han estat restituïts els privilegis i el llibre de la Unió i el segell, i nós, amb nostres mans, hem estripat tot el llibre de sis en sis cartes, i amb un mall (punyal) hem clavat quatre cops al segell i a les butlles dels privilegis, i hem fet bocins els privilegis. I totes aquestes coses i altres escriptures de la dita Unió, davant nós i tota la Cort, han estat posades públicament en el gran foc que hem fet encendre(...)"

- A partir de la lectura de la font 21, explica perquè es coneix a Pere el Cerimoniós amb l'altre renom
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Pere el Cerimoniós on s'expliqui que era el "privilegi de la Unió" que ell va destruir.

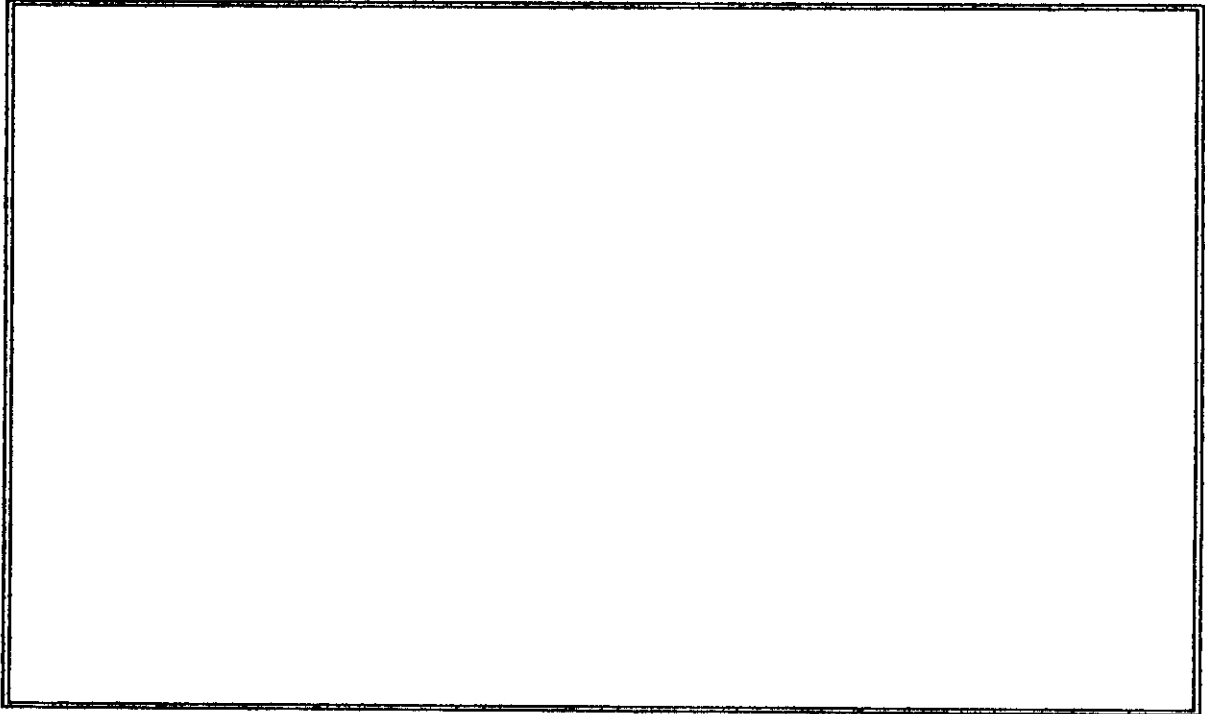

Síntomes d' una certa recuperació econòmica ho són l'engran d'iment de les drassanes de Barcelona i la construcció de diverses llotjes - seus comercials- a diferents ciutats amb Consolats de Mar. Observa aquestes il.lustracions i identifica quina d'elles és una llotja i quina unes drassanes, comparant-les amb les card 5 i 6.

doc 24

doc 25

Durant el seu regnat s'acabà de construir l'església de Santa Maria del Mar - bona part amb el treball gratuït dels estibadors del port - i s' amplià el Palau Reial. Observa aquestes il.lustracions i diguis a quin estil artístic pertanyen ambdues, tot justificant la teva resposta.

doc 26

Palau Reial, a Barcelona

Santa Maria del Mar, a Barcelona

doc 27

Joan I, (1387-1396) fill i hereu de Pere el Cerimoniós era un home malaltís, molt culte - presumia de dominar diversos idiomes-, aficionat a la caça, a la bona taula, a la música, a la dansa... Ell instituí els Jocs florals de poesia i amb festes i més festes a Palau Reial convertí la Cort catalana en la més luxosa d'Europa, mentre a les ciutats catalanes, minvades per la crisi, començava a esclatar una flamarada antisemita i - igual que a la resta d'Europa-, s'incendiaven els calls dels jueus. No va tenir, en canvi, tantes idees per al bon govern de la Corona ja que, en lloc de reunir Corts, preferí governar amb secretaris i amics que, sovint, eren corruptes, fins el punt que les Corts de Monsó els acusaren de malversació i immoralitat, exigint la dimissió d'algunes dames d'honor de la reina Violant de Bar. - Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu fitxa de la biografia de Violant de Bar.

Un dels amics i consellers de Joan II fou en Bernat Metge.

Fixa't en els consells que Metge dona, irònicament, als lectors i compara'ls amb les versos que, uns cinquanta anys després, escriurà Ausias March.

doc 28

Si voleu tenir bon lloc, llagotegeu...
Tenir no podreu valor gran
si no robeu...
Consciència no tingeu,
si voleu viure...
si el cor teniu plé de falsedat
sereu del temps
Males obres feu a la gent
però bones respostes...
Siguen de natura d'anguila en tot el que fareu.

Cant espiritual

Si com los rius a la mar tots corren
així els fins tots en Tu se'n entren
Puish te conec, esforça'm que t'estimi !
vença l'amor a la por que jo et porte!
E si amor tant com en vull no m'entre,
creix-me la por , ja que, tement no pequi
car, no pecant, jo perdré aquells hàbits
que són estats ,de que no t'ami, la causa.
Morin aquells que de Tu m'apartaren,
puish m'han mig mort i em fereixen que no visca
Oh, senyor Déu ! Pes que la vida em llargue
puish m'apar que envers Tu jo m'acosto.
Qui em mostrarà davant Tu fer excusa,
quan hauré de dar mon mal ordenat compte? "

Ausias March

Es possible que una situació de crisi moral inspirés a Francesc d'Eiximenis , franciscà , alguns capítols de Lo Crestià, especialment l'intitulat Regiment de la Cosa pública. La font 29 defineix el concepte de tirà tal i com ho fa Eiximenis. Després, escoltaràs la seva opinió sobre el mal governant i saber en què es basa per a condemnar-lo.

doc 29

" Tirà és (...) mort de tota bondat, renegament de Déu e de tota llei, coltell contra la cosa pública, enemic de tota virtut, confusió de tota noblesa, sageta contra tota veritat, renegat falsari sens fe e llei, corruptor de tota lleialtat, traïdor manifest, públic lladre (...) e contra ell se deu somoure e es deu llevar lo cel e la terra e la mar, e tota consciència tement Déu, fins que l'hagen mort e foragitat de tot lo món."

Aquesta miniatúra representa Ramón Savall vestit de conseller de Barcelona i envoltats dels mals que assetgen al governant : "mals clergues" " mals consellers" "mals advocats" "mals mercaders" " mal pensar "mal parlar"... L'àngel, a dalt, li aconsella que llegeixi l'obra d'Eiximenis.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu resum del contingut dels llibres que ens han arribat fins avui de Lo crestià.

4.2.- El Compromís de Casp

L'hora de la fi per al Casal de Barcelona estava arribant. Durant més de cinc-cents anys els afers polítics del Principat havien estat en mans de descendents directes d'aquell llunyà Guifré el Pilós. L'any 1410 moria , sense fills ni testament, Martí l'Humà , l'últim rei del casal de Barcelona. Què passaria a la seva mort ? A Casp, entre el 1410 i 1412 es reunien 9 compromisaris - tres per cada territori de la Corona d'Aragó-, per tal de dirimir quin pretendent seria elegit com a rei de la Corona d'Aragó. Cap al 1412, els dos candidats eren Jaume d'Urgell i Ferrán d'Antequera

- En grups de dos heu de llegir les dades biogràfiques de cada pretendent , tot revisant pros i contras , i al final, triar-ne un , justificant el perquè de la vostra decissió.

Personatge escollit :
Motius :

Jaume d'Urgell pintat per Tusquets

Era el parent més pròxim a Martí l'Humà per línia masculina el qual l'havia anomenat lloctinent del regne d'Aragó on es va fer, el bàndol dels Urrea, i amics - el bàndol dels Luna-. Més endavant se'l nomenà Governador General de la Corona, càrrec que, normalment, es donava al successor. Estava casat amb Isabel filla de Pere III. A València tenia partidaris en el bàndol dels Vilaragut enfront la dels Centelles, que li era contrària. També tenia en contra molts senyors catalans - per què ell era pro-remença-, i a l'alta burgesia de Barcelona i Lleida.

doc 32

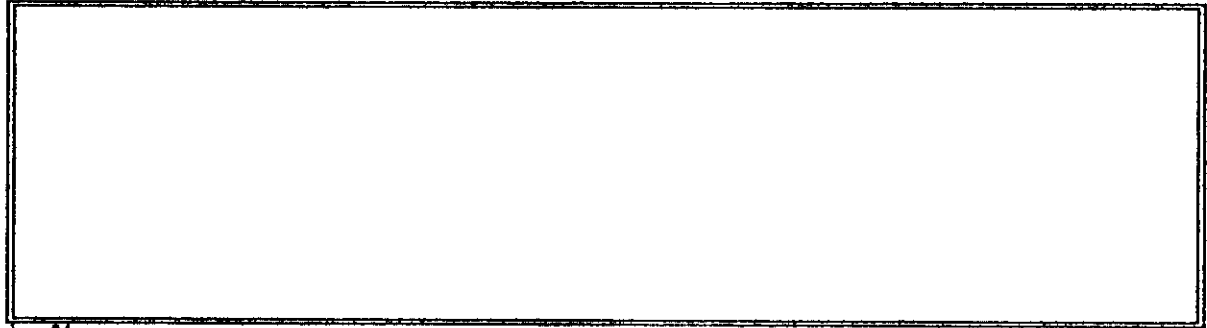
Ferrán d'Antequera era net de Pere el Cerimoniós, i nebot de Martí l'Humà. Casat amb una noble castellana, reuní un patrimoni enorme; com a regent de Castella tenia també, com Jaume d'Urgell, experiència de govern i prestigi com a bon militar. Havia viscut a Castella fins els 32 anys i només parlava castellà.

Comptava amb bones connexions diplomàtiques. Van avalar la seva candidatura els bàndols contraris a Jaume d'Urgell i el "Papa Luna", un dels dos caps de l'Església Catòlica durant els anys del "Cisma d'Occident".

Els Compromissaris de Casp escolliren Ferrán d'Antequera per sis vots a favor i tres en contra.

- Ferrán d'Antequera no coneixia ni el català ni els privilegis i constitucions de la terra. Aquest document un quadre pintat al segle XIII per en R. Tusquets titulat Fiveller i Ferran d'Antequera. Tracta d'identificar els personatges i elements que hi veus i descriu el que podria estar passant. Després, amb l'ajut d'una Història de Catalunya, contrasta el que tu has descrit amb el que va passar de veritat entre el Conseller Fiveller i el rei Ferrán d'Antequera. Escriu-ne un breu resum en aquest espai.

doc 33

doc 34

"A la mort de Ferrán d'Antequera va pujar al tron el seu fill, Alfons el Magnànim (1416-1458). La seva ambició era obtenir el control del Mediterrani occidental, la qual cosa podia semblar, a simple vista, favorable als interessos catalans, però, en realitat, no ho era: la conquesta del regne de Nàpols va fer-se amb un enorme esforç dels seus súbdits, que, des de la Pesta Negra ençà no eren pas pròspers. El rei d'altra banda, enamorat de Nàpols, se n'hi anà a viure: dels 42 anys del seu regnat en passà 28 a Nàpols; el Principat quedava en mans de la seva dona, la reina Maria, com a regent. El país seguia assolant-se enmig d'un doble clima de guerra: els remences al camp i els enfrontaments a ciutat":

L'herència d'Alfons el Magnànim no era pas gaire atractiva: dues guerres socials: remences i buscaires; una economia empobrida i una situació política enrarida: moria sense descendents directes i heretava el tron el seu germà Joan

casat amb la reina Blanca de Navarra. Però fou el seu fill, Carles, príncep de Viana a qui la Generalitat proclamà lloctinent del Principat, com es veu en la postal número ... S'obria, doncs una guerra civil entre pare i fill, encara que en realitat era entre la Generalitat - contrària als remences i als buscaires- i Joan II, filorenença i buscaire. Pobre país!... Un nou front de guerra obert...

Enmig d'una situació de crisi que ja tant de temps durava, poetes i trobadors canvien els temes amatoris per una lírica més punyent, on el desengany, la tristesa i la presència de la mort hi són sovint font d'inspiració.

- En el document que ara escoltaràs, Raimon canta un poema de Jordi de Sant Jordi, trobador i cambrer d'Alfons el Magnànim, titolat Desert d'amics de bens e de senyor, així com el poema Veles e vents. Has de compararlos i trobar les notes i característiques que tenen en comú.

doc 35

Joan II, vidu de la reina Blanca, va casar-se per segona vegada amb Joana Enríquez, una noble castellana. El fill que neixi d'aquest matrimoni, serà Ferran el Catòlic. Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum de Joana Enríquez on es destaquin un dels trets més significatius del seu caràcter

doc 36 cass

Ara escoltaràs alguns episodis de la guerra civil entre Joan II i la Generalitat, segons el Dietari de la Generalitat. Amb ells has d'identificar

a) els caps que dirigeixen la guerra a cada bàndol

b) el paper que sembla va jugar de la reina Joana d'Aragó, segona esposa de Joan II i mare de Ferran el Catòlic al llarg de la guerra.

c) Quines "llibertats i privilegis" podia trencar Joan II segons criteris de la Generalitat?

doc 37

Utilitzant les dades que has treballat en aquest tema, omple aquesta línia del temps, afegint les dades corresponents a les escrites .

Després, assenayla amb color vermell el període en què es produí una de certa prosperitat dins la crisi general

1333

1336

1387

1396

1410

1412

1416

1458

1479

5.- La condició de la dona a la tardor de l'Edat Mitjana

Des del segle XIII, a Europa s'estaven divulgant , cada vegada més, les opinions d' Aristòtil, filòsof grec del segle IV abans de Crist, per a qui la dona era una imperfecció que la Naturalesa s'havia vist obligada a generar amb l'única finalitat d'assegurar la propagació del gènere humà. El prestigi d'Aristòtil en altres camps de la filosofia feia que , a partir d'ell, pensadors i teòlegs es plantejessin la qüestió de si la dona era o no inferior , per naturalesa , a l'home.

Francesc Eiximenis també reflexionà sobre aquest tema en el seu Llibre de les dones. Ara, escoltaràs una de les seves opinions . Has de resumir quina és la qüestió exacta que ell planteja i quines són les cinc raons que ell dona.

doc 38 cass

- la qüestió plantejada és :

- La resposta d'Eiximenis i els teòlegs és:

- raons : 1.-

- 2.-

- 3.-

- 4.-

- 5.-

D'altra banda, la realitat quotidiana demostra - en els aspecte pràctics més que en els teòrics- que la dona medieval no fou exclosa de cap feina que puguin fer els homes. A la realitat laboral la dona no patia tant la discriminació de que serà objecte segles després. Ara veuràs un seguit de diapositives extretes de calendaris i llibres baixmedievals, principalment del selge XIV i XV, publicats arreu d'Europa . Aquestes diapositives pertanyen a diversos llibres del segle XV. Has d'identificar quina és la feina que la dona realitza en cadascuna d'elles.

doc 39

Video : El temps del gòtic.

Capítol III :L'organització social a la ciutat

- 1.- Al temps del Gòtic : Com s'aconseguia ser una ciutat lliure?
- 2.- Qui constituïa els Ajuntaments ?
 - la mà major formada per :
 - La mà mitjana , formada per :
 - la mà menor formada per :
- 3.- Qui quedava fora dels Consells :
- 4.- Qui formava l'Ajuntament de Barcelona ?
- 5.- Com s'agrupaven els treballadors ?
- 6.- Com es feia l'aprenentatge ?
- 7.- Què era el Consolat de Mar ?
- 8.- Què eren les drassanes ?
- 9.- Quines foren les conseqüències de la Pesta Negra que enumera el vídeo?
 - 1.-
 - 2.-
 - 3.-
 - 4.-
- 10.- A partir del que has treballat en aquest tema, critica l' anàlisi de conseqüències que fa el video , afegint o treient el que a tu et sembli necessari.

TEMA 7.- LA TARDOR DE L'EDAT MITJANA

PROCEDIMENTS Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric : doc 4,5,11,22,29,35
 2.- Resumir i analitzar : doc 2,9,10,21,34,37
 3.- Comparar informació de dues fonts diferents: doc 12,17-19-20
 4.- Lectura d'evidències : doc 6,11,19,25,28,30,32,38
 5.- Obtenir informació d'estadístiques:doc 1,3,18
 6.- Crítica de fonts : doc 17
- Treball del temps**
- 7.- Identificació de categories temporals: causa-conseqüència : doc
 2 a7, 14, 22
 8.- Identificar categories temporals: successió : doc 36
Exercici d'empatia: el Compromís de Casp
- VALORS** : - Identificar els signes de decadència moral en una etapa de crisi
 - Interès per a presentar la feina ben feta
 - Esperit crític
- POSTER** : 1.- Dansa de la mort, de Vergés, Empordà
 2.- Sant Jordi, de Jaume Huguet (1464-1465)
 3.- Sant Jordi, de Jaume Ferrer (s.XV)
- CARDS** : 1.- Arribada d'apestats a l'Hospital de Dieu, de Paris
 2. Palau dels Papes d'Avinyó
 3.- Monument a Joan Huss, a la Plaça Vella de Praga
 4.- Drassanes de Barcelona
 5.- Llotja de Comerç de València o Perpinyà
 6.- Palau Reial : façana
- CASSETTES** : 1.- La Pesta negra: causes de la pestilència, segons Jacme d'Agranunt (1348)
 2.- La monarquia segons F. Eiximenis (1384-85)
 3.- La guerra civil de Joan II contra la Generalitat (any 1462)
 4.- Llibre de les dones , Francesc Eiximenis
- VIDEO** : El temps del gòtic.- Capítol III: L'organització social de la ciutat

TEMA 7.- LA TARDOR DE L'EDAT MITJANA

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- La Pesta Negra
 - 1.1- Les causes
 - 1.2.- Les conseqüències
- 2.- Una crisi espiritual :EL Cisma d'Occident
- 3.- Les crisis socials

3.1.- Els reences

3.2.- La Biga i La Busca

4.- La crisi política : cap a l'extinció dels Casai de Barcelona

4.1.- Els reis

4.2.- El Compromís de Casp

4.3.- Els Trastàmars

5.- La condició de la dona a la tardor de l'edat Mitjana

6.- L'organització social de la ciutat a l'època del gòtic, en video

TEMA 1.- ELS DESCOBRIMENTS

1.- Arrels medievals i primers descobriments moderns

Es el mes d'Octubre de l'any 1492. Emportades per la força dels alisis , uns vents molt forts que - a l'hemisferi Nord - bufen en direcció Nord-Est Sud-Oest , dos caravel·les - la Pinta i la Niña - i una nau - la Santa Maria -, solquen les aigües fins ara desconegudes de l'Oceà Atlàntic. Cristòfol Colom - així s'anomena el capità de l'expedició - navega a la Santa Maria, la nau capitana. Estranger a terres castellanes ha convençut als Reis Catòlics d'un somni per a molts impossible : demostrar que la terra és rodona i que , per tant, és possible arribar a Cipango - Japó- i a les illes de les espècies , navegant sempre en direcció oest.

doc 1 Retrat de Cristòfol Colom

- amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia de Colom

Des de que salparen Sant Carles de la Ràpita, han passat més de tres mesos i la tripulació ha patit de tot : sed, gana, son... fins i tot por , al travessar el terrible "Mar Fenebrós"
... Alguns - potser - han pensat que es trobaven prop d'aquell abisma plé de monstres i serps en què , segons els antics, s'acabava el món. D'altres s'han amotinat més d'un cop i, a dures penes, l'Almirall ha aconseguit calmar-los tot i recordant - els - hi les promeses que els Reis varen fer al primer que vegés terra.

- Colom no fou el primer en llençar-se a l'aventura de descobrir món ; aquí tens el retrat d'alguns ardits exploradors que, a les acaballes de l'edat Mitjana o als inicis de l'Edat Moderna es llençaren a les intrèpides aventures dels descobriments .

- què en saps d'ells ?

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu biografia d'ambdós .

doc 2

- Bartolomé Dias

- Pedro de Valdivia

Les naus i caravel·les - vaixells d'origen medieval-, estaven molt lluny de les comoditat dels actuals transatlàntics. Observa aquest dibuix d'una nau de l'època i, amb l'ajut d'un diccionari, descriu la funció principal dels elements i parts assenyalats.

doc 3 Reproducció imaginària d'una caravel·la

trinquet

bauprès

babor

estribor

pal major

Navegar en aquells temps tenia tant d'aventura com de tècnica. Des de l'edat Mitjana , Europa havia anat perfeccionant la cartes de navegar que havien inventat els antics, fins a arribar als portulans. Aquest és un planisferi confeccionat per PTOLOMEU - geògraf grec que visqué a Alexandria al segle I d.C.- ; era el mapamundi més difós a Europa abans del 1492 i molts savis de l'època el donaven com a vàlid, malgrat que d'altres - entre ells el propi Colom - el consideraven errat.

- Fixa't bé en la noció que difonia dels tres continents coneguts: Europa, Asia i Africa i enumera les errades més evidents que hi trobes.

doc 4

Aquest és , en canvi, el planisferi elaborat l'any 1587 per ORTELIUS ABRAHAM, cartògraf flamenc. Amb ell s' anul.lava definitivament, la validesa del de PTOLOMEU ; en menys d'un segle, la humanitat havia corregit un error sostingut gairebé durant mil cinc-cents anys. Saps qué és el que havia passat entre els anys en què es confeccionaren ambdós planisferis?

- Llegeix aquest planisferi i digues quins són els dos nous continents que hi apareixen i quin és l'error més evident.

doc 5

Al llarg de l' edat Mitjana, els europeus havien buscat de diferents maneres la ruta més ràpida per a arribar a la terra de les espècies, és a dir, les Indies orientals , conegudes ja en temps de PTOLOMEU ... Al segle X, els vikings, tribu originària de la Península escandinava, trobaren un líder - Erik el Roig-, que els llençà a explorar les terres del Nord d'Europa i comerciar amb els nadius.

- Llegeix l'itinerari assenyalat en el document 6 tot mencionant els topònims de les terres que Erik el Roig recorregué. Fixa't en com les vikings arribaren a Groenlàndia i a la Península del Labrador : per tant, ells són els primers " descobridors " d'Amèrica; el seu descobriment, però, es perdé en l'oblit i no tingué cap conseqüència.

doc 6
una breu

- amb l'ajut d'una
biografia d'Erik el Roig

enciclopèdia fes

Les rutes caravaneres d'Àfrica eren transitades pels almoràvits - tribus islàmiques del Nord d'Àfrica- des del segle XII en busca de l'or del Sudàn. Era un altra de les grans ruta extraeuropees conegudes ja a l'Edat Mitjana.

- Quina unitat de relleu central travessaven ? I, abans de creuar l'estret de Gibraltar, a les terres de l'actual Marroc, quina serralada muntanyosa havien de franquejar ?... Què aportava aquesta ruta al món conegut per Ptolomeu?

doc 7

El viatger més incansable a l'Edat Mitjana fou, però, un venecià, MARCO POLO, que a finals del segle XIII arribà a la Xina , Pèrsia , Malàsia i l'Índia en un recorregut de més de 25 anys. Llegeix el seu itinerari i digues que és el que aportà el llarg viatge de Marco POLO respecte del mapa de Ptolomeu.

doc 8

A finals de l'Edat Mitjana, Lisboa era el port de l'Atlàntic més important d'Europa. I fou a la Cort dels reis de Portugal on es realitzaren els primers descobriments geogràfics de l'Edat Moderna, en part gràcies a

l'impuls del Príncep Enric el Navegant i a la prestigiosa "Junta dos Matematicos". Descobertes ja les Açores, Canàries, Madeira i les illes de Cap Verd, Joan II encarregà a Bartomeu Dias que continués explorant les costes d'Àfrica. Ell serà qui voregi el Cap de Bona Esperança, el més meridional de l'Àfrica; quedava així oberta una altra "ruta de les espècies": la ruta de l'Índic.

Només faltava que, ja descoberta Amèrica, Vasco de Gama remontés la costa est de l'Àfrica: es descobrirà Moçambic i Madagascar i mentre una expedició arribava fins l'illa Socotora, just a l'entrada del Mar Roig, d'altres portuguesos començaven a establir factories comercials a les costes que anaven descobrint: Goa a l'Índia, Malaca, Macao a Xina...

- Observa el mapa; ubica-hi els diferents topònims que has llegit en el text i enumera els productes que els portuguesos importaven de les seves factories a les "Índies Orientals".

doc 9

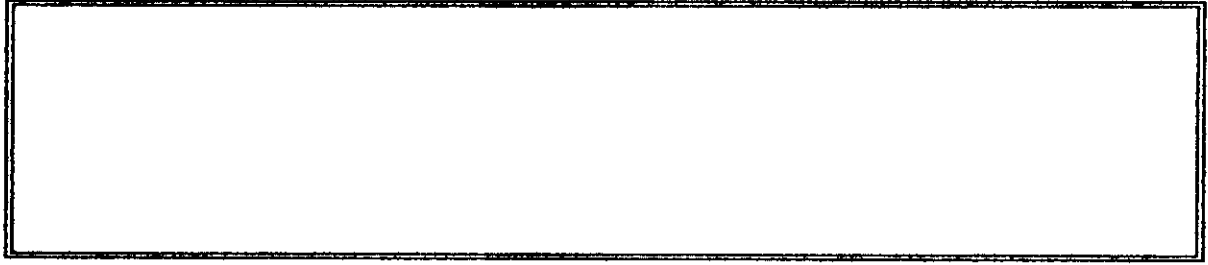
2.- AMERICA ! AMERICA !...

La nit de l'onze al dotze d'Octubre una canonada de la Pinta indicava que s'havia vist terra. Així ens ho explica el mateix Colom en el seu Diario de a bordo
doc 10

" Después que el Almirante lo dixo, se vido una vez o dos, y era como una candelilla de cera que se alçava i levantava, lo qual a pocos pareciera ser indício de tierra. Por lo qual quando dixeron la Salve, que la acostumbra a dezir i a cantar a su manera todos los marineros, rogó y amonestóles el Almirante que hiziesen buena guarda al castillo de proa, y mirasen bien por la tierra y al que le dijese primero que via tierra le daria luego un jubón de seda, sin las otras mercedes que los Reyes avian prometido que eran diez mil maravedís de juro a quien primero lo viesse. A las dos oras después de media noche pareció la tierra, de la qual estarian dos leguas (...) pusiéronse a la corda, temporizando hasta el día viernes, que llegaron a una isleta de los lucayos, que se llamaba en lengua de los indios Guanhanhi. Luego vieron gente desnuda y el Almirante salió a tierra en la barca armada y Martín Alonso Pinzón y Vicente su hermano, que era capitán de la Niña. Sacó el Almirante la bandera real y los capitanes con dos banderas de la Cruz verde. Puestos en tierra vieron árboles muy verdes y muchas aguas y frutas de diversas maneras. El Almirante llamó a los dos capitanes y a los demás que saltaron a tierra y a Rodrigo Sanchez de Segovia y dijo que le diesen por fe y testimonio como él por ante todos tomava, como de hecho tomó, possession de la dicha isla por el Rey e por la Reyna sus señores, haziendo las protestaciones que se requerian, como más largo se contiene en los testimonios que allí se hicieron por escripto.

(...)(...) (...) Luego se juntó allí mucha gente de la isla (...) y nos traían papagayos e hilo de algodón y azagayas y otras muchas otras cosas y nos las trocaban por otras cosas que nos les dábamos, como cuentecillas de vidrio y cascabeles... (...) más me pareció que eran gente muy pobre de todo. Ellos andan casi todos desnudos... cabellos gruesos y cortos encima las cejas (...) y yo creí y creo que aquí vienen de tierra firme a tomarlos cautivos (...) (...) (...) y creo que ligeramente se harian cristianos que me pareció que ninguna secta tenían...

- Esbrina el significat de : jubón, maravedís de juro, azagaya
- Què és allò que més crida l'atenció als descobridors?
- Coneixien la moneda els indígenes?
- Quin defecte personal de Colom es posa en evidència en aquest relat ?

- Observa aquests quadres, obra de José Gurneo Alda, un pintor espanyol del segle XX l'un i de Kennelmeyer l'altre . Quin dels dos et sembla més fidel al diari de Colom ? Enumera els aspectes que coincideixen amb la narració de Colom i els que poden ser invent del pintors. Pots explicar el perquè d'alguns símbols ?

doc 11

Ep. p 201 fig.9

doc 12

Epoca p. 193

Pocs mesos després, en tornar a Espanya, Colom va ser rebut a Barcelona amb tots els honors pels Reis Catòlics y la notícia del descobriment va correr per tot Europa :

doc 13

"Colón de Liguria, caminant des de Càdis fins a Occident, a 5000 passes, va entrepassar amb un arxipièlag. Va pendre possessió d'una de les seves illes que, segons assegura, és més gran que tota Espanya. Va trobar homes contents amb allò que els hi proporciona la Natura; que s'alimenten de menjar nadiu(...) L'illa no cria cap tipus de quadrúped, llevat d'uns llangardaixos enormes completament inofensius i d'una espècie de conills.(...) Aquesta gent no té reis. Uns són de més categoria que els altres. Es barallen entre si amb canyes, pals molt punxeguts i amb arcs... encara no he averiguat que és el que adoren excepte una divinitat celestial".

MARTIR D'ANGLERIA, P. Barcelona a 13 de

Setembre de 1493.

- Fes un breu resum del contingut d'aquesta carta
- De quina data és ?
- Aquesta carta és un dels documents que ajuda a situar a Gènova l'origen de Colom : saps per què?
- Esbrina qui era Pedro Martir d' Angleria

Després de 1492, el descobridor farà encara tres viatges més a Amèrica. En el segon l'acompanyen més de 1000 tripulants, entre ells alguns benedictins de l'abadia de Montserrat : ells seran els primers evangelitzadors del Nou Món.

Tot observant el mapa que tens a sota, fixa't com no serà fins el tercer viatge quan es trepitjarà, per primera vegada, les costes del continent: fins llavors els espanyols s'havien mogut només per les illes del Carib. Aquest tercer viatge, acabarà malament per a Colom : els Reis, assabentats que el descobridor havia maltractat els indígenes i, fins i tot, n'havia fet esclaus alguns d'ells , el farà retornar a Espanya empresonat. L'Almirall farà encara un quart i darrer viatge ; quan mori, l'any 1506 no havia encara resolt el dubte de si havia descobert unes noves terres o havia efectivament arribat a l'anhelada terra de les espècies.

doc 14

3.- NOUS DESCOBRIMENTS

3.1.- El Pacífic

doc 15

" Tenim notícies del Nou Món.(...) Vasco Núñez de Balboa decidí probar fortuna. Reuní a Darién 190 homes i es posà en marxa l'1 de Setembre del 1513. Sotmesos alguns reisets locals (...) franqueja les muntanyes i salud al mar... S'escriuen meravelles d' aquest país"...

MARTIR D'ANGLERIA, P. Carta del 24 de

juliol de 1514

- Qui fou el descobridor del Pacífic ?
- Saps què és avui Darién?
- Saps per què s'el denominà Pacífic a aquest Ocea?

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia de Nuñez de Balboa
doc 16

Retrat de Vasco Nuñez
de Balboa

3.2.- El Riu del Plata

El riu del Plata és un immens estuari que es forma pel desguassament conjunt de tres rius tropicals : el Paraguay, el Paranà i l'Uruguay. Fou conegut per l'explorador espanyol Juan Díaz de Solís. Qui el remontà primer fou, però, un venecià al servei de la Corona de Castella, Caboto. Després d'ell, la Corona nomenà "adelantado" Pedro de Mendoza qui fundà les ciutats de Candelaria i Asunción (1537). El succeí en el càrreg Cabeza de Vaca , qui tractava de trobar la unió d'aquests territoris amb el Perú per l'interior, sense saber que la serralada dels Andes en dificultava el pas.

- Defineix el significat d'estuari.

- Observa el mapa i digues quins són els paisatges naturals que havien de recórrer els exploradors espanyols per unir els territoris del Plata amb Cuzco, capital de l'imperi inca o amb Lima, capital del virreinat del Perú.

doc 17

4.- A LA CONQUESTA DELS IMPERIS PRECOLONBINS

4.1.- Els asteques

Hernán Cortes, hidalgo extremeny que - com tants d'altres joves del seu temps - havia emigrat a Amèrica feia uns anys, rebé del governador de Cuba l'encarreg d'explorar l'interior de la terra ferma que s'obria davant les costes del Carib. Amb ell, salparen de l'Havana 110 marins, 570 aventurers espanyols i 250 indis caribenys ; en total, duien 11 cavalls i 13 escopetes; l'expedició acabarà conquerint un imperi de més de 4 milions d'habitants. - Seguint l'itinerari que veus en el mapa, digues amb quines tribus entrà en contacte l'expedició de Cortés abans de trobar-se amb Moctezuma, l'Emperador dels asteques.

doc 18

Moltes d'aquestes tribus estaven confederades per la força amb els asteques; és per això que algunes trobaren en Cortés el seu alliberador i se someteren fàcilment al vassallatge del Rei d'Espanya a qui Cortés presentava sempre com el seu senyor. D'altres lluitaren contra l' expedició però d' aquelles batalles en sortí vencedor Cortés, sovint ajudat pels altres indígenes... I abans de què els espanyols arribessin a Tenochtitlán, els sortí a rebre el propi emperador, Moctezuma; tant n'havia sentit parlar als seus espies d' aquells " fills dels déus i del mar " que arribaven muntats en monstres estranys - els vaixells - i en feres imbatibles , - els cavalls-; contra tots els pronòstics l'emperador es declarà desseguida fidel vassall del Rei d'Espanya.

doc 19 Dibuix asteca que representa la cort de Moctezuma

Aquesta és la impressió que s'endugué un soldat de Cortés el dia de l'arribada a Tenochtitlán:
doc 20

" Nosotros no llegábamos aún a 450 soldados y teníamos muy bien en la memoria las pláticas y consejos que nos dieron los de Guaxocingo e Tlascalala e Tlamanalco, para que nos guardásemos de entrar en Méjico, que nos habian de matar cuando dentro nos detuviesen(...) Moctezuma venia muy ricamente ataviado, y traia calzados unos como cotaras, las suelas de oro de muy preciada pedreria encima dellas; e los cuatro señores que le traian del brazo vestian con rica manera de vestidos a su usanza... y otros muchos señores venian barriendo el suelo por donde habia de pisar, y le ponian mantas para que no pisara la tierra. Todos estos señores, ni por pensamiento le miraban a la cara (...) y luego Cortés, con la lengua de Doña Marina le dijo que holgaba agora su corazón de haber visto un príncipe tan grande(...)E entonces, Moctezuma le dijo otras palabras de buen comedimiento e mandó que feusen ocn nosotros aposentarnos(...) Quién podrá decir la multitud de hombres e de mujeres e muchachos que estaban en las calles e azuteas y en canoas en aquellas acequias que nos salian a mirar?

Ahora que lo estoy escribiendo se me presenta todo delante de los ojos como si ayer fuera cuando esto pasó y considerando la gran merced que Nuestor Señor Jseucristo nos hizo y fué servido de darnos fuerza para osar entrar en tal ciudad e me haber guardado de muchos peligros de muerte como más adelante verán (...)(...)(...)Y ésta fué nuestra venturosa e atrevida entrada en Méjico, a 8 dias del mes de Noviembre, año de Nuestro Salvador Jesucristo de 1519.

DIAZ DEL CASTILLO Bernal Verdadera Historia de

los sucesos de la conquista de la Nueva España

BAE cap. CCIV p. 298

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Cortés i de Moctezuma.

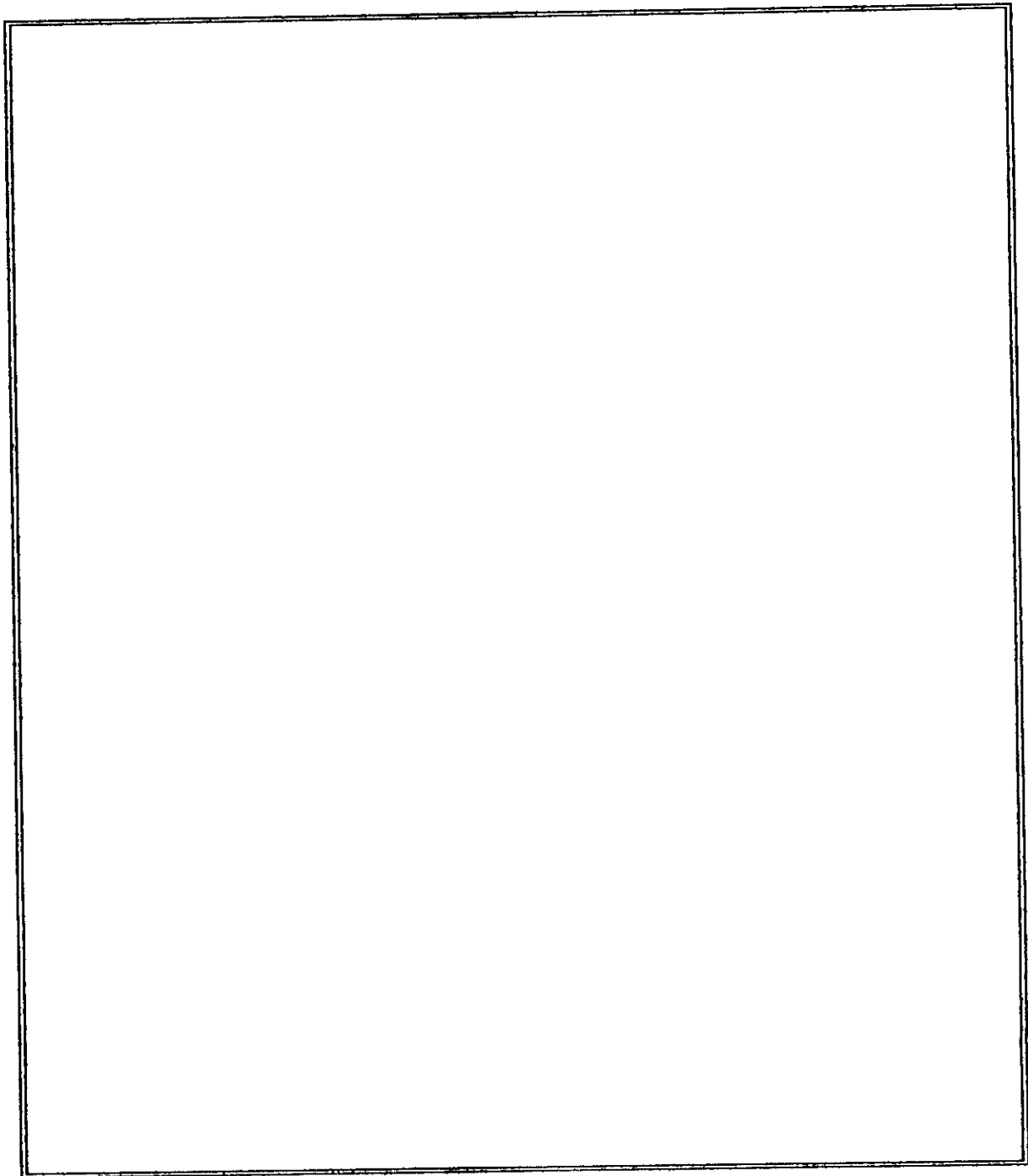
- Saps qui era Doña Marina?
- Les fonts 19 i 20 tracten del mateix tema. Compara-les i digues quins elements comuns hi trobes a una i altra

doc 21 Dibuix asteca de la ciutat de Tenochtitlán

Aquest és un planell asteca de la capital de l' imperi.

- Enumera i descriu els elements urbanístics que havien de resultar estranys als espanyols.
- Quin aspecte del relat que has llegit es comprova amb aquest document?

- Investiga : amb l'entrada a Tenochtitlán no s'acabaren les dificultats per als espanyols. Saps que més va passar després? En el teu resum has de explicar clarament que fou la " Noche triste" i que significà la batalla d'Otumba.

4.2.- L'Imperi Inca i els araucans

La conquesta de l'Imperi inca - avui Perú -i del territori dels araucans - avui Xile-, fou molt més violenta que la de l'imperi asteca. Un cronista de l'època narra així alguns dels seus avatars:

"Y tomando licencia D. Francisco Pizarro de D. Pedro de Arias (...) aderezó un navio con harta dificultad y se metió en él con 114 hombres: y descubrió una pequeña y pobre provincia que se llamó Perú (...) y pasando adelante halló otra tierra que se llamó Pueblo Quemado donde los indios mataron a tanta gente que le fué forzado volverse mal herido a la tierra de Chinchama que era cerca de Panamá. En este tiempo, D. Diego de Almagro que allí habia quedado, hizo otro navio y embarcó con 70 españoles y se fué en busca de Pizarro; pero como no le halló se tornó buscando hasta que por el rastro conoció que habia estado en Pueblo Quemado; pero como los indios que habian quedado se defendian animosamente, a D. Diego le fué forzado volverse a la mar (...) y llegando a Chinchama allí halló a Pizarro (...) Por habérsels muerto mucha gente a estos capitanes se acordó que Don Diego volviese a Panamá por gente (...) y Pizarro volvió a esperar a una pequeña isla donde quedó padeciendo de lo más necesario (...)

ZARATE A., Historia del descubrimiento y conquista del Perú y de las grandes cosas señaladas en ella. BAE. vol XVI, cap. 1 p. 483

- Fes un breu resum d'aquest text
- Qui foren els dos caps de la conquesta de l'imperi inca?

doc 23

Retrat de Pizarro

Retrat d'Almagro

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Pizarro i Almagro ; fixa't en la mort d'ambdós.

Més endavant, Valdivia va continuar descendent cap al Sud amb Almagro i a la costa araucana fundarà les ciutats de Santiago de Xile i Valparaíso. La resistència dels araucans no fou menor que la dels inques:

doc 24

" Valdivia llegó a la ciudad, fué recibido alegremente y comenzó a dar orden de sosegar a los indios y, por maña, traerlos a su amistad y servicio, prometiéndoles perdón de lo pasado si en ellos había enmienda. Dijéronle los señores principales que no sólo le servirían sino que le darían un tambor lleno de oro(...) y como era costumbre entre ellos sacar oro para el tributo que se pagaba a los incas , creyó que lo hicieran así como lo había dicho.

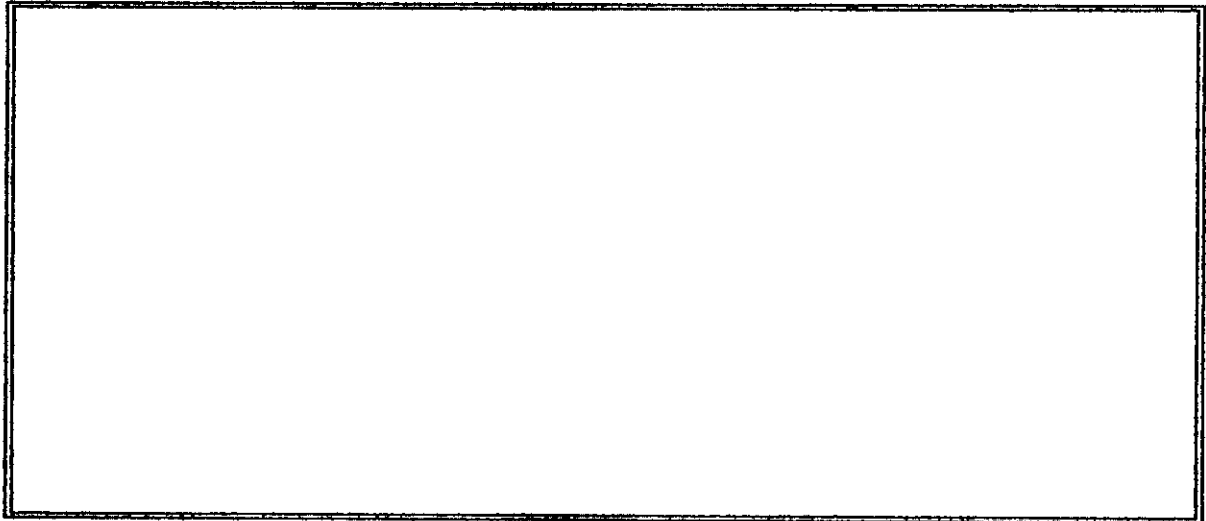
GONGORA Y MARMOLEJO Historia de Chile desde su

descubrimiento hasta el año 1575.

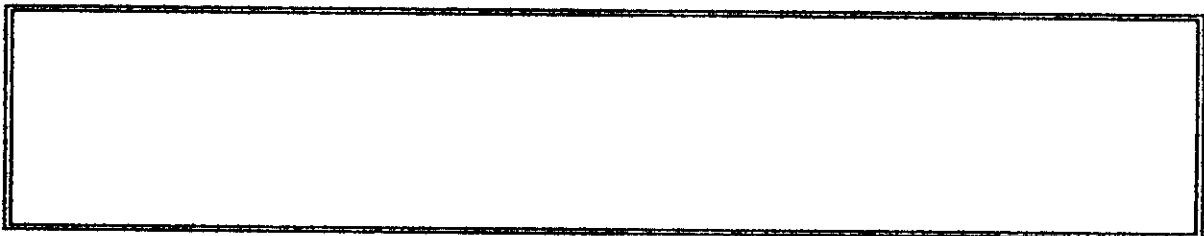
Ed. Rialp p. 285

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia o d'un Diccionario de Historia de España y América, pots continuar explicant el que va passar després amb aquesta promesa?

- Fes una breu biografia de Valdivia

- Observa el mapa de l'imperi Inca i localitza-hi les ciutats de : Cuzco , Potosi, Lima, Santiago i Valparaiso, tot indicant quines són indígenes i quines són fundades per espanyols.
 - Amb l'ajut d'un atlas busca el nom de la serralada que recorre tota Amèrica del Sud i dels rius que tens assenyalats. - Amb l'ajut de la llegenda , descriu la vegetació i el clima que et sembla dominaven als paisatges a travessar per anar de Cuzco a la Terra del Foc, passant per l' interior del continent
- doc 25

4.3.- La primera volta al món

doc 26

Retrat de Magallanes

Retrat de Joan Sebastià Elcano

Coneixes aquests dos mariners?... El 20 de Setembre del 1519 sortia del port de Sanlúcar de Barrameda una expedició de cinc naus tripulades per 265 mariners i capitanejada per un portuguès, Magallanes, al servei de la Corona de Castella. La seva aventura fou, pot ser, la més intrèpida de quantes s'havien emprés fins llavors. Així la descrigué un dels primers mariners que donaren la volta al món.

doc 27

" Illes de Cap Verd: no tenien absolutament res ni per a menjar ni per a beure. Però el dimecres el cel ens concedí un dia de sol i varem descobrir les illes de Cap Verd, i varem ancorar en l'illa anomenada Santiago(...)

Ens adonem que hem guanyat un dia i aviat comprovem que el nostre càlcul és correcte, ja que, havent navegat sempre en direcció oest, tot seguint el curs del sol, al retornar al mateix lloc habiem d'haver guanyat 24 hores sobre els que s'haguessin quedat en el mateix lloc(...) (...)Gràcies a la Providència, al port de Sanlúcar n'hi retornarem només 18, la major part malalts; era dissabte, dia 6 de Setembre (...) els demés havien escapat a l'illa de Timor; d'altres havien estat condemnats a mort; d'altres s'havien mort de fam (...) (...) Calculem que havíem recorregut més de 4.460 lligues donant la volta al món totavegant sempre en direcció oest. El dilluns 8 de setembre ancoraven al port de

Sevilla i dispararem l'artilleria. Després, varem anar a Misa a Nostra Senyora de la Victòria tal i com habíem promès en els moments d'angoixa(...)".

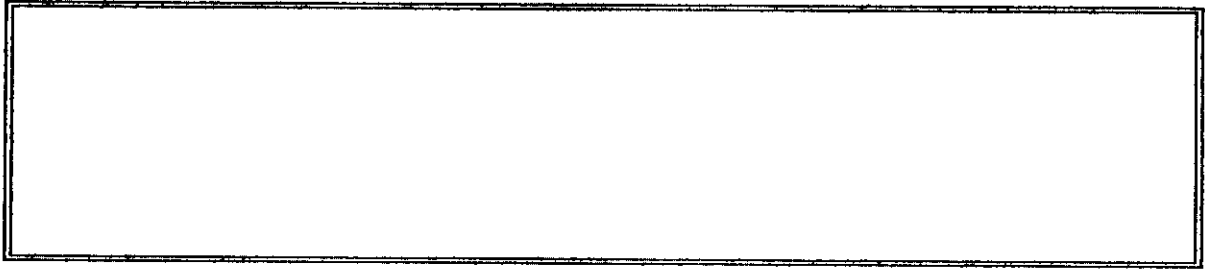
Pigafetta, 9 de juliol de 1522. Primer viatge ne torno al globo. Extret de Geografia e historia de España Ed. Edelvives

- Fes un breu resum d'aquest text
- Quina hipòtesi quedava comprovada amb aquest viatge?

- Llegeix el mapa que tens a sota i anota una dada d'interès que no ha sortit a la narració sobre la primera volta al món.

- Saps per què Magallanes anomenà així la Terra del Foc?
- Saps com s'anomena avui l'estret que separa la Terra del Foc de la punta Sud d'Amèrica llatina?

doc 28

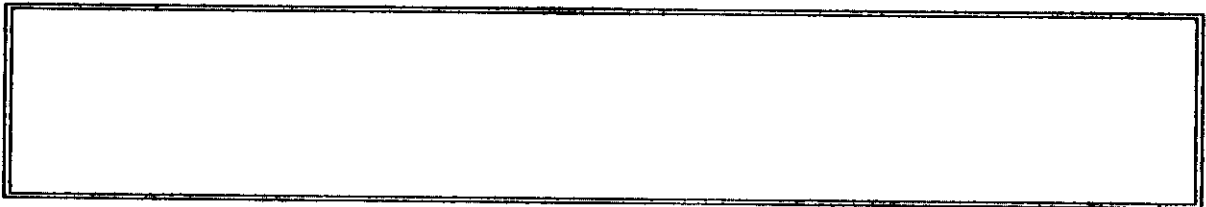

4.4.- El primer explorador del Estats Units

Aquest que tens aquí, és l'itinerari que seguí Alvar Núñez Cabeza de Vaca, el primer explorador dels actuals Estats. Sortint, con ell, del port de l'Havana a Cuba , ressegeix l'itinerari , tot indicant les unitats de relleu i els rius que explorà

doc 29

mapa il .11

4.5.- L'Amazonas

Fou el mateix Pizarro - en plena conquesta i exploració de l'imperi inca -, qui encarregà un dels seus soldats ,Francisco d'Orellana , que s'endinsés per algun dels cabalosos rius que trobaren al Perú. Orellana construí una nau amb capacitat per només 50 persones ; travessats els Andes i remontant el riu Coca, sortiren al Napo i aquest els condugué fins el riu més cabalós del món . Orellana, en record de les lluites que havien sostingut amb dones i homes indígenes de la selva que disparaven fletxes sovint enverinades contra els exploradors, anomenà el riu amb el nom d'Amazonas.

- Amb l'ajut d'un atlas ,posa el nom dels altres rius que apareixen en el mapa.
- Posa el nom actual dels països que varen pertànyer a l'Imperi Hispànic en temps de Felip II.

doc 30

5.- QUESTIONEN EL DESCOBRIMENT

- Aquest acudit fou publicat a la Gran Bretanya l'any 1991. Interpreta el seu missatge i compara'l amb el gravat del 1594 que tens a sota. En què es diferencien ? Quin dels dos té més raó ? Treballa els documents que tens a continuació i després intenta documentar la teva resposta

doc 31

doc 32

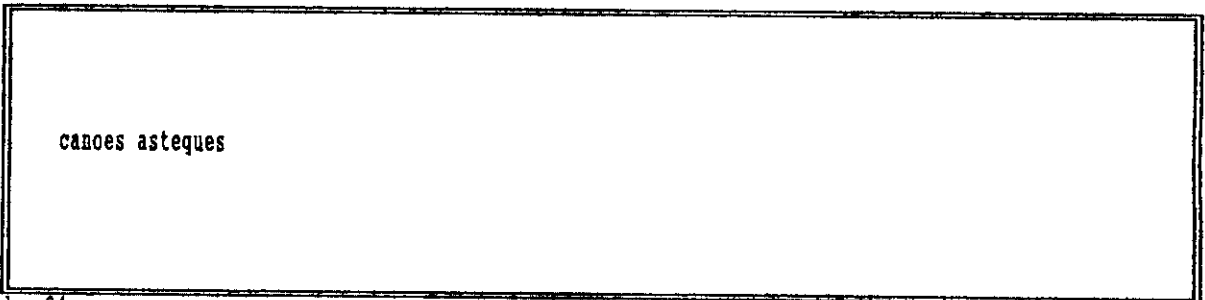

5.1.- Què aportà Amèrica a Europa ?

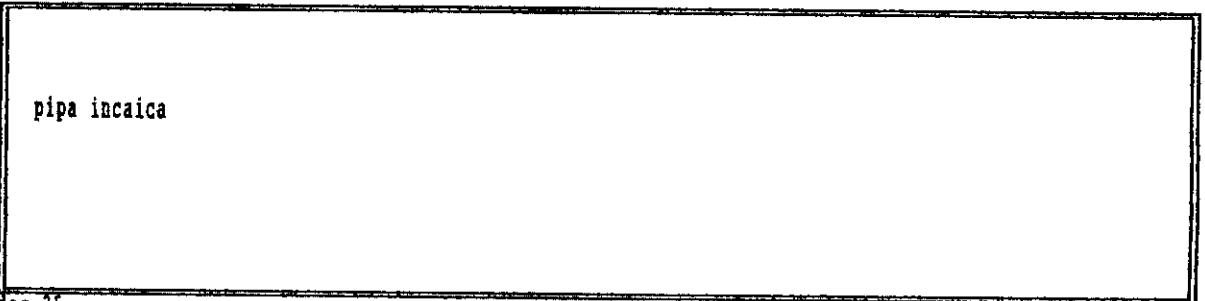
Les civilitzacions precolombines - inques, asteques i maies principalment - tenien formes culturals pròpies i riques.

- Observa aquests documents amb nostres d'aquestes cultures; intenta identificar-les i descriu-les breument

doc 33

doc 34

doc 35

noves plantes
llana i cotó

teixit inca de

doc 36

ceràmica

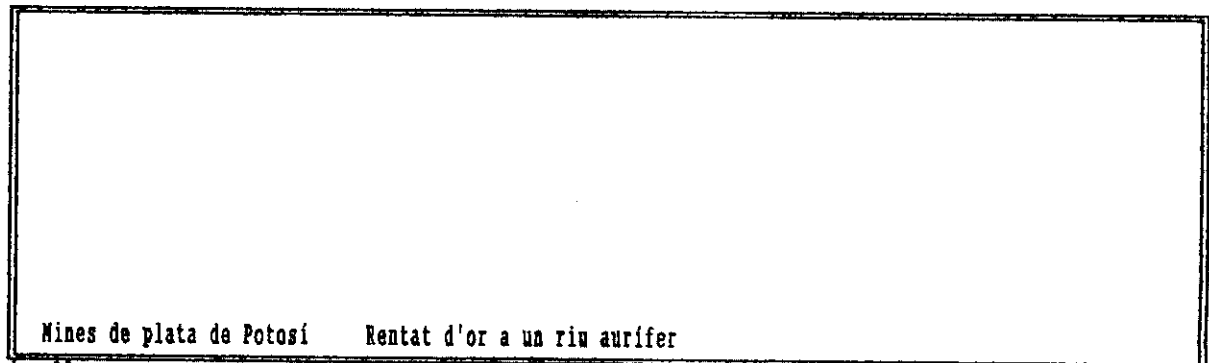
arada inca

piràmide chichieca

calendari asteca

Però Amèrica tenia, sobre tot, plata, or i una gran quantitat d'aliments desconeguts a Europa. Tracta d'identificar el que veus en aquests documents

doc 37

Mines de plata de Potosí Rentat d'or a un riu aurífer

doc 38

o) llares del Perú

a) b) c)
d) e) f)
g) h) i) j)
k) l) m) n)
o)

- Què aportà l'Espanya imperial a l'Amèrica recent descoberta ?

- Observa aquests documents; identifica l'objecte de què es tracta i descriu les conseqüències que podia tenir per a les societats americanes.

doc 39

arada romana

planell de Lima

doc 40

telers europeus

doc 41

doblón d'or

tècniques europees per a construir

vairells

doc 42

cavalls

tocinos

doc 43

ovelles

doc 44

Trujillo el 1725

Llistat d'escoles de primers

lletres a

Historia de las indias

Lleyes de Indias

També entre les religions de les civilitzacions precolombines i la cristiana hi havia grans diferències. Observa aquests documents i descriu les principals

doc 45

Catedral de Cuzco

doc 46

sacrificis humans

doc 47

bateig

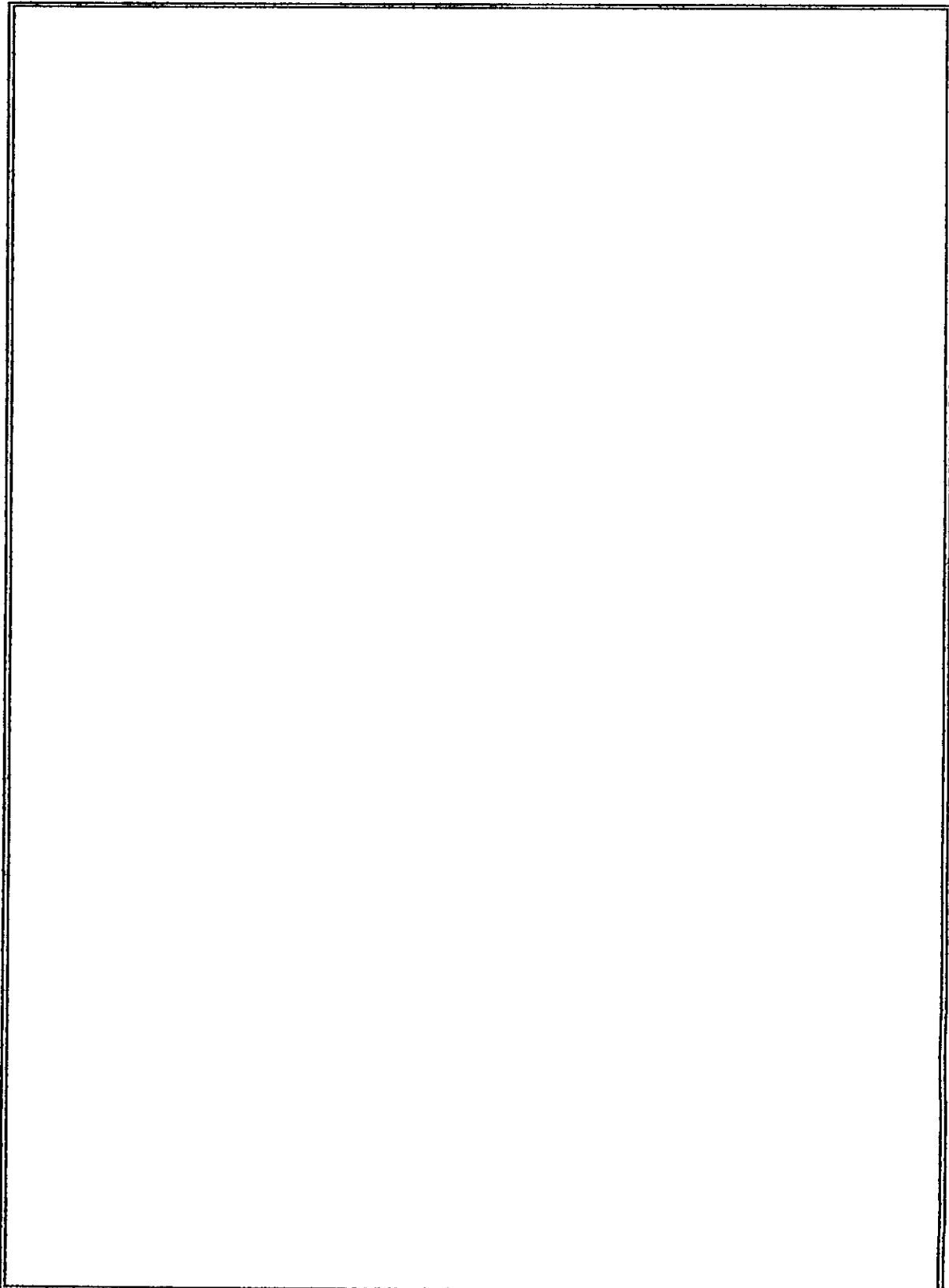
catecisme en dibuixos per a indígenes

vocabulari en lengua xapoteca

Planta oval de Trujillo

Armaent nou

Exercici d'empatia : Com podia ser la trobada entre Moctezuma i Hernán Cortés ? Tu , que hauries dit o fet si haguessis estat en el lloc d'alguns dels dos ? en grups de dos, imagineu un diàleg entre l'emperador asteca i el conqueridor espanyol. No oblidis la figura de "doña Marina" la traductora de l'asteca a l'espanyol.
doc 48

En grups de dos: feu una anàlisi de les aportacions de cada cultura i afegiu-hi les que vosaltres conequeu per altres fonts. Un cop fet el llistat, extraieu una conclusió sobre quina de les dues civilitzacions resultà més afavorida en l'intercanvi, si es que penseu que n'hi ha alguna.

cultures precolombines	cultura europea

Conclusió

--

6.- Catalunya i la " carrera d'Indies "

Fou exclosa Catalunya del comerç amb Amèrica ?

" Otrósí por quanto las islas y tierra firme del mar océano y islas Canarias fueron descubiertas y conquistadas a costa de estos mis reinos, y con los naturales de ellos, y por esto es razón que el trato y provecho que de ellas se tenga, se trate y negocie de estos mis reinos de Castilla y León y a ellos venga todo lo que de allá se trajere; por ende ordeno y mando que así se cumpla así en las que hasta aquí están descubiertas como en las que se descubrieran"

Testamento de Isabel I la Católica, (any 1504) publicat a Geografia e Historia de España, ed. Edelvives p. 215

doc 51

"Ferrán I no ignorava que des del segon viatge de Colom, els catalans erens presents a Amèrica ja per a contribuir a l'evangelització - fra Bernat Boïl-, ja per a la conquesta - Pere Margarit-. I que a l'experiència dels seus súbdits catalans en el comerç marítim, s'hi unia la necessitat de redreçar el Principat i tots els regnes de la Corona d'Aragó. I així, rectificà el Testament de la seva muller; i en Reial Cèdula del 5 de Març del 1505 va explicitar que el comerç amb Amèrica quedava prohibit als estrangers cosa que els seus súbdits - catalans i aragonesos - no eren; per tant, també a ells era obert el "negoci americà". L'obligà, però, de què tots els combois - flotas es deien-, en direcció a Amèrica haguessin de sortir de Sevilla on hi havia la Casa de Contratación, no afavorí, es cert, la participació catalana; el permís, però, hi era i ja en temps de Carles I trobarem comerciants catalans establerts a Sevilla - Danià Morell, Galcerà Desclerque, Lluís Castelló-, a Cadis - Jaume López, Joan Adal..., i a les Canàries -, per a traficar amb Amèrica durant tot el segle XVI - Joan Jaraquena, Francesc Codina, Pere Codina, Pere Bernat,... Si foren pocs, uns 400 al llarg del segle, fou degut, també, a la crisi que travessava el Principat i a l'orientació mediterrània tradicional, que, encara que esmorteïda, no va arribar mai a desaparèixer.

Reelaborat a partir de Martínez Show, El comerç entre Catalunya i Amèrica durant els segles XVIII i XIX, Mataró, 1986

Resumeix el contingut dels documents 50 i 51

I tu, què en penses ?

TEMA 1.- L'EPOCA DELS DESCOBRIMENTS

Procediments : 1.- Adquisició i'us del vocabulari històric
doc 3,10,15,17,20,33 a 38, 30 a 47

2.- Tècniques de resum i d'anàlisi : doc 1,2,6,13,16,22,23,24,26,27

3.- Extraure informació d'evidències : doc 11,12,19,31,32

4.- Comparar fonts:doc 11-12,19-20, 20-21,31-32

5.- Extraure conclusions : doc 48, 50-51

Treball del temps

6.- Exercici d'empatia : doc 49

Treball de l'espai

7.- Ubicar topònims : doc 7,9,17,18,29,30

8.- Relacionar informació de dos mapes

diferents : doc 7-8

9.- Llegir mapes històrics des del títol i la

legenda : doc 4,5,14,25,28

Valors : - interès per a acabar la feina ben feta
- esperit crític
- raonament lògic
- treball en parelles

Posters : Reproducció en dibuix obert d'una caravel·la

Cards : Retrats de Colom jove i gran

Retrats dels Reis Catòlics

Quadre de Keimneyer, El Descobriment d'Amèrica

Quadre de Garnelo Alda El Descobriment d'Amèrica

Quadre de R.Anerman Recibimiento de Colon por los

Reyes en Barcelona

Quadre, Vasco Nufex de Balboa descubre el mar del Sur

Enfrentamientos entre indios i españoles, pag.529

Indios y españoles se parestan para el combate p. 547

Quadre de Moreno Carbonero La fundación de Buenos

Aires

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- Arrels medievals i descobriments

2.- Amèrica !... Amèrica !...

3.- Nous descobriments

3.1.- El Pacífic

3.2.- El riu del Plata

4.- A la conquesta dels Imperis precolombins

4.1.- Els astegues

4.2.- L'Imperi inca i els araucans

4.3.- La primera volta al món

4.4.- El primer explorador dels Estats Units

4.5.- L'amazones

5.- Qüestionem els descobriments

5.1.- què aportà Amèrica a Europa?

5.2.- Què aportà l'Espanya Imperial a Amèrica ?

5.3.- Exercici d'empatia

6.- Catalunya i la " carrera d'Indies "

TEMA 2.- L'EPOCA DEL RENAISSAMENT

1.- Com es vivia a l'Europa del Renaixement

Després de la caiguda de Roma, en els antics territoris de l'Imperi es produeix un procés de ruralització: els habitants abandonen les ciutats per a viure en el camp, dedicats a les tasques agrícoles. La cultura es va refugiar als monestirs, i tots els grups socials s'impregnen d'un sentit religiós - teocentrisme -, temerosos d'un Déu justicier. Una sèrie d'oficis (artisans, canvistes, prestamistes, mercaders...) foren considerats "vils", i tots aquells que s'hi dediquen estàn mal vistos, marginats...

L'any 1453 els turcs prenen Constantinopla, capital de l'imperi bizantí i hereva directa del llegat grec. Aquesta fita provocà la immigració forçosa de intel·lectuals i savis que, foren rebuts a les ciutats italianes amb els braços oberts. Aquí, els intel·lectuals havien endegat un procés de recuperació i admiració dels valors de la civilització clàssica, que en la cultura donarà lloc a l'humanisme i en l'Art al Renaixement. En aquells moments, Bramante iniciava la construcció de la volta de la Catedral de Santa Maria de Florència, la qual serà realitzada dins una estètica ja no gòtica, sino Renaixentista.

Al llarg dels segles XII i XIII, les ciutats comencen a poblar-se novament i els seus habitants, anomenats burgesos, es dedicaran precisament a aquests oficis proscrits i mal vistos. La cultura traspasarà el món dels monestirs i s'instal·larà en unes noves institucions, les Universitats. D'aquí sortiran pensadors que es replantejaran creences i sentit de la vida. La impremta difondrà els seus escrits i idees. Al camp català la misèria, les pestes i la pressió del caducat sistema feudal generaran un sentiment de malestar entre els pagesos. Algunes ciutats - Brujes, París, Venècia, Florència... - comencen a destacar-se i a adquirir gran importància econòmica.

Aquest nou camí obert, es mantindrà al llarg dels segles XV i XVI?... Coneguem la seva gent.

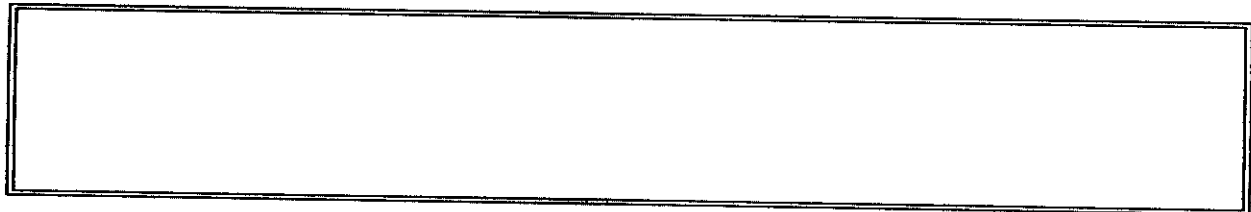
- Què en saps dels personatges de les il·lustracions?
 - Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu fitxa de cadascun
- doc 1

Jacob Fugger

Carles I d'Espanya i V d'Alemanya

- Aquesta il·lustració reproduïx el procés de construcció de la cúpula de Santa Maria in Fiore, de Florència. Intenta descriure el que hi veus i després, digues quins elements artístics evidencien el Renaixement de l'estètica clàssica.

doc 2

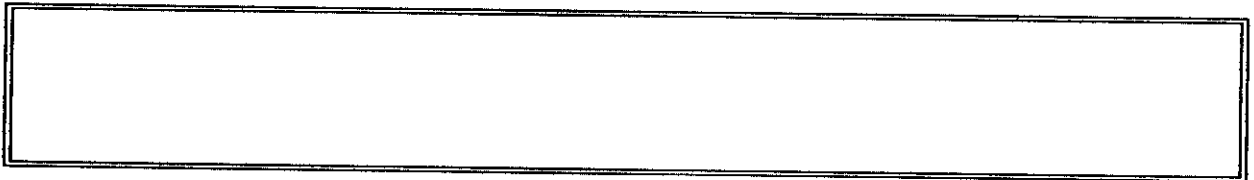

2.- A la Cort de Reis i Prínceps

El canvi de mentalitat que introdueix el Renaixement donarà lloc a una important transformació del paper social de la noblesa: el guerrer medieval esdevé un polític cavaller que ja no es trobarà tan a gust en els antics castells com en els nous palaus d' estil Renaixement. Arreu d'Europa els nobles van perdent pes polític i viuen més de les rendes que els hi proporcionen les seves terres que dels guanys adquirits mitjançant guerres; disposen de més temps lliure, amb la qual cosa han de buscar d'altres activitats en les quals passar el temps : alguns d'ells disfruten a protegir les arts : paguen artistes, músics etc... per tal que composin o interpretin obres a casa seva i dels seus familiars. Recuperant el nom d'un gran protector de les arts a l'antiga Roma se'ls denominarà Mecenas . Vegem com es viu a algunes de les Corts més importants de la Europa renaixentista.

A Borgonya, per exemple, model de Cort principesca rica i culta, Carles el Temerari tenia un grup de nobles que el divertien amb "cançons, lectures de novel·les, converses sobre temes amatoris i gestes d'armes. És en aquesta Cort on hi neixerà Carles V, l'Emperador, i, precisament el luxe i el refinament amb que fou educat contrastarà amb els costums més austers dels castellans.

doc 3 Cort de Carles el Temerari de Borgonya. Descriu el que veus en aquesta il·lustració

A Anglaterra, el jove Enric VIII Tudor compartia àpats i festes amb nobles i humanistes. A palau es canta i balla al mateix temps que es llegeixen poemes d'autors clàssics, grecs o llatins. Els jocs preferits són els daus i les cartes, d'origen possiblement francès. El rei és més amant del tennis; el tabac comença a introduir-se: serà un plaer, un vici o un desinfectant? A taula, malgrat el luxe de cristalleries i vaixelles, hi manca una peça imprescindible entre nosaltres.

- Observa la il·lustració i digues què hi falta.

doc 4

La dansa era un bell i antic passa-temps. Ara s'introduiràn balls nous com la pavana i l'alemanda. Totes aquestes danses seguien un protocol estricte i complex, per la qualcosa es feia necessari un "mestre de cerimònies", si més no, en les festes cortisanes. Les festes, - totes - podien durar molts dies i qualsevol motiu n'esdevenia pretext : unes noces, l'arribada d'un personatge, la coronació d'un rei...

- Compara aquestes dues dances: quina és la principal diferència ?
- Sota de la il.lustració de l'esquerra hi trobes el dibuix d'un joc infantil medieval: el coneixes ? s'hi juga encara avui?

doc 5

En aquesta il.lustració pots trobar alguns dels instruments musicals amb que s'acompanyava la dansa als segles XV i XVI. Compara'ls amb els instruments de les il.lustracions que tens a la pàgina següent - d'un codex medieval-, i identifica quins eren d'origen medieval i quins no.

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu història del violí

doc 6

Renaixement ? Les dones:

- Quins instruments toquen aquests
eren de fet músiques al Flandes del

músics del

segle XVI?

doc 7

Justes i torneigs - encara que d'origen medieval- ,alcancen al segle XV el seu moment d'esplendor. Són en certa forma, el precedent dels tornejos esportius actuals. La justa és el combat a cavall entre dos , amb llança de punta protegida per a evitar ferides perilloses. Al torneig hi participen més genets, formant freqüentment un equip; la parafernàlia que els envoltava - cerimònies inaugurals, presència femenina ,trajes vistosos i cavalls ricament guardonats - produïa un ambient majestuós i electritzant.

doc 8 amb l'ajut d'una enciclopèdia, posa el nom a les peces d'aquesta armadura.

Activitat noble per excel·lència, la caça -tant antiga com la humanitat- prengué nova embranzida. Algún humanista havia escrit

doc 8

..."la finalitat de la caça, a més d'èsser un divertit passa-temps és la de ser bona per a la salut ja que obliga a llevar-se aviat, a fer exercici, a menjar poc. A més la caça atempera l'esperit de l'home i el fa pacient, discret, modest, magnànim, audaç, ingeniós... Per últim, permet menjar carns suculentes i alhora serveix per a vigilar les terres"...

- Analitza si aquesta definició de les virtuts de la caça, es manté en els safaris actuals.
- Saps el significat dels adjectius relatius al caçador?...

- Observa aquest document: quins són els animals de caça preferits dels caçadors del Renaixement ?
- Saps el per què de cadascún d'ells? Ajuda't d'una enciclopèdia

doc 9

Els millors proveïdors d'entreteniments foren els governants d'Europa. Els nobles es congregaven regularment a la Cort dels seus monarques per a participar en cerimònies, festes, mascarades, torneigs... Els reis tenien prou bones raons per a atraure a la Cort els seus súbdits més importants. Mentre els nobles estiguessin enfeïnats en la tasca de divertir-se no tenien temps per a lluitar entre ells o per a conspirar.

- Identifica el nom d'aquests monarques de l'època del Renaixement i - a partir de la lectura d'una breu biografia seva-, extreu algun dels trets o anècdotes de la seva vida que més t'hagin cridat l'atenció

doc 9

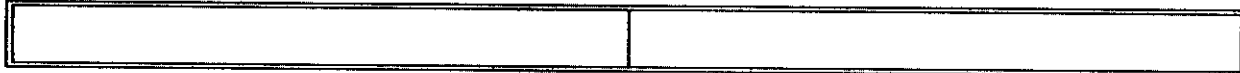
Reis Catòlics

Enric VIII Tudor

--	--

Felip II

Isabel I Tudor

En les pàgines següents, i a sota cada il·lustració que prové d'un calendari flamenc del segle XVI conservat a la British Library, tracta d'identificar els diferents jocs infantils que hi veus.

- Quin d'ells ha desaparegut avui dia? per què et sembla que ha desaparegut ?

- Una d'aquestes il·lustracions és d'un quadre de Bruegel, pintor flamenc del segle XVI : quina ?

doc 10

1.-

2.-

3.-

4.-

5.-

6.-

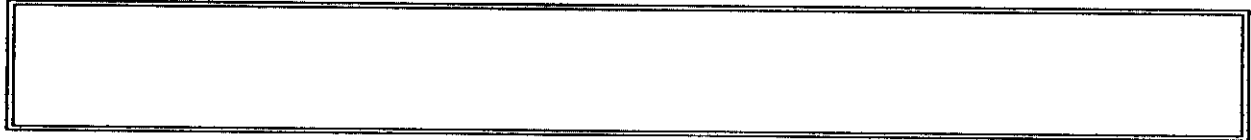
7.-

8.-

Per què castells, per què palaus o perquè blocs de pisos ? Intenta respondre tots els perquè possibles observant aquest document

doc 11

3.- Com vivien artisans i mercaders

doc 12

Ciutats Habitants

"Quantes ciutats que de petits veiem de100.000 fusta , després s'han fet de marbre!... comentava a finals del segle XV Alberti 80.000 , humanista i arquitecte italià.Durant el segle XV ,a tota Europa, algunes ciu 50.000 tats medievals començaren a derrumbar ve lles muralles i eixamplar-se...I es que 50.000 la població europea , que a començament 40.000 de segle XV era de 50 milions,a finals en tenia més de 80.	Nàpols, Milà París..... Roma, Florència, Gènova, Venècia... Anvers, Gant..... Colònia..... Barcelona, Còrdova Sevilla, Granada... a prop de 40.000
---	--

- Quines són les ciutats més importants de l'Europa del Renaixement?

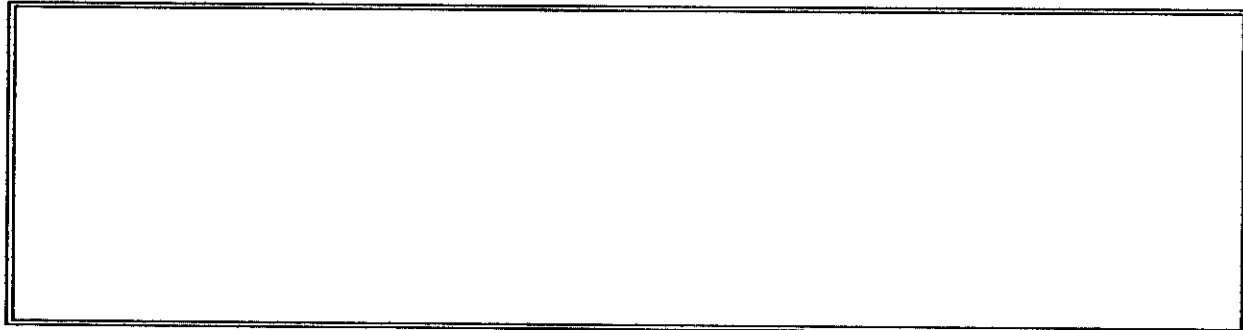

Amb el creixament de la població ,també va augmentar la necessi- tat de productes per al consum, de manera que el comerç va experi mentar una forta expansió . Els mercaders emprenedors van tenir l' oportunitat de fer grans fortunes.

Foren les ciutats flamenques i ,sobre tot, les italianes les que esdevingueren un dels focus més civilitzats d'Europa , i els seus comerciants es reputaven els més emprenedors. Venècia i Gènova tenien el monopoli del comerç amb l'Orient i els seus mercaders estaven presents a les fires i mercats d'Espanya, França i els Països Baixos. En els viatjes a l'estranger, el comerciant ja no anava carregat de productes,perqué els enviava per mar als seus agents, establerts als principals ports europeus. Fou ara precisament, quna molts d' aquests ports reglamentaren les seves activitats inspirant-se en el LLibre del Consolat de Mar, editat- des del segle XIII- pel Consolat de Mar de Barcelona. També es va generalitzar l'ús de la lletra de canvi per a efectuar els pagaments i es va anant adoptant el llibre de comptabilitat per a un millor control de les transaccions.Algunes famílies esdevingueren extraordinàriament riques, la qualcosa els permeté fer préstecs als reis - els Fugger, els Dòria-, o patrocinar els grans artistes del Renaixement, com els Mèdici.

doc 13

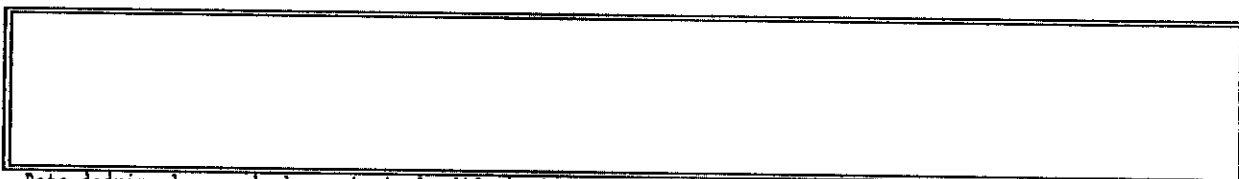
- Aquest és el retrat d'Andrea Doria, un navilier italià gran prestamista del rei Felip II . Fes-ne una breu biografia

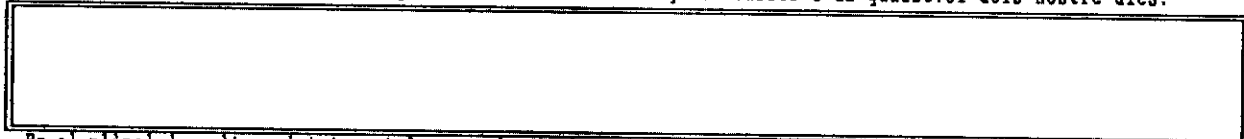
Els carrers solien ser estrets i pocs tenien llambordes. Era freqüent veure- hi passar ramats de bestiar. Un rec central recollia les aigües residuals de les vivendes i dels nombrosos tallers artesanals. La vida al carrer era molt intensa: els venedors ,clandestins o no, hi paraven les seves mercaderies amb l'oposició dels gremis. Els dies de mercat, els pagesos hi duïen els seus productes per a vendre. A prop d'esglésies i convents nombrosos captaires demanen caritat ,mentre artistes ambulants distreuen la gent. Sevilla fou el port del qual tot vaixell arribava i en sortia per salpar amb la "flota" cap a Amèrica. Gràcies a la Casa de Contractación - des d'on els reis controlaven tot el comerç - els seus carrers s'ompliren de venedors i compradors de tot tipus.

- Observa aquesta il.lustració i tracta de descriure-hi les diferents activitats que s'hi desenvolupen.

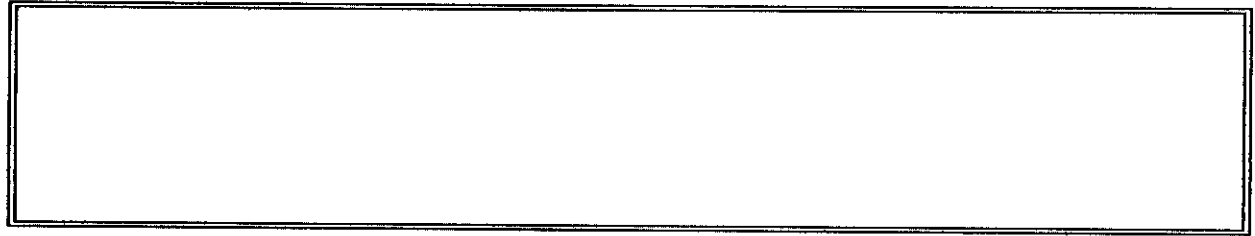
doc 14

- Pots deduir algunes de les principals diferències entre aquest carrer i un qualsevol dels nostre dies?

- En el plànol de moltes ciutats catalanes podem trobar noms de carrers com escudellers, argenters, espasseria... Quin et sembla que és l'origen d'aquests carrers?... Què són els gremis?...

Has sentit parlar mai del call de Girona?... Conèixes la seva història?... Moltes ciutats tenien un barri on residien els jueus. Era anomenat el "call". Quan els romans destruïren Jerusalem i es produí la diàspora, els jueus abandonaren Israel

on no hi tornaràn fins acabada la II Guerra Mundial. S'esbargiren per moltes ciutats europees, i, tancats en ells mateixos, rara vegada es barrejaven amb els cristians. Eren una minoria marginada, com els gitans o els moriscos, i envejada: els jueus eren rics, es dedicaven amb èxit als negocis, vivien còmodament... Sovint havien de sofrir els atacs d'alguns europeus als quals, fins i tot, incendiaven els seus barris; de fet, d'algunes ciutats europees havien estat expulsats ja al segle XIV. Després de la presa de Granada, els Reis Catòlics decidiren la seva expulsió: s'els donà quatre mesos per a convertir-se o marxar;

i molts d'ells triaren l'exili. Per tal d'evitar la fugida de capital, se'ls va prohibir endur-se metalls preciosos però

podien convertir en bens mobles o lletres de canvi.

- Observa aquest call i descriu les elements que hi veus

doc 15

L'expulsió dels jueus ha estat jutjada sota diferents criteris.

Segons la mentalitat de l'època, la unificació religiosa es considerava necessària per a la unitat política. Però també sembla evident que els jueus, particularment els que vivien a Barcelona, haguessin contribuït a fixar dins la Península, enormes sumes de

metalls preciosos que aviat arribarien d'Amèrica i haguessin pogut formar una autèntica banca als regnes hispànics. Un cronista de l'època, Andres Bernáldex, veu així els motius de l'expulsió:

doc 16

Fuí yo certificado queve había en Castilla más de 30.000 judíos casados, y que había en Aragón más de 6.000 casados, esto se entiende con Cataluña y Valencia al tiempo que el Rey e la Reyna dieron la sentencia que los que no quisiesen ser cristianos que fuesen desterrados de España para siempre(...) Estos judíos de Castilla, en cuyo tiempo fué este edicto del Rey e la Reyna, estaban heredados de las mejores ciudades, villas y lugares e todos eran mercaders e vendedores, e arrendadores e alcabales, sastres, zapateros, curtidores, plateros, ...que ninguno rompía la tierra ni era labrador, ni albañil, sino que todos buscaban oficios holgados y de modos de ganar con poco trabajo, y en poco tiempo muchos pobres de ellos eran ricos"...

BERNALDEZ A., Crónica de los Reyes Católicos
Cit. por DIAZ PLAJA F., Historia Documental
de España, pag. 131

- L'expulsió dels jueus, fou una opció racista?
- Quin és el motiu, que aquest text apunta com el principal, de l'expulsió?...
- Quins altres motius podien tenir el Reis Catòlics per a una mesura així?...

3.3.- Com vivien els clergues

Durant l'edat Mitjana els Monestirs havien estat els centres espirituals i culturals; al seu voltant s'aplegava una gran quantitat de població que treballava les terres del Monestir. Ora et labora resumia l'activitat dels monjos al llarg del dia.

La inquietud cultural del Renaixement estimularà el desig de cultura en sectors de població cada vegada més amplis;
i així reis i poders públics fomentaran la creació de noves Universitats i recorreran a clergues i humanistes per

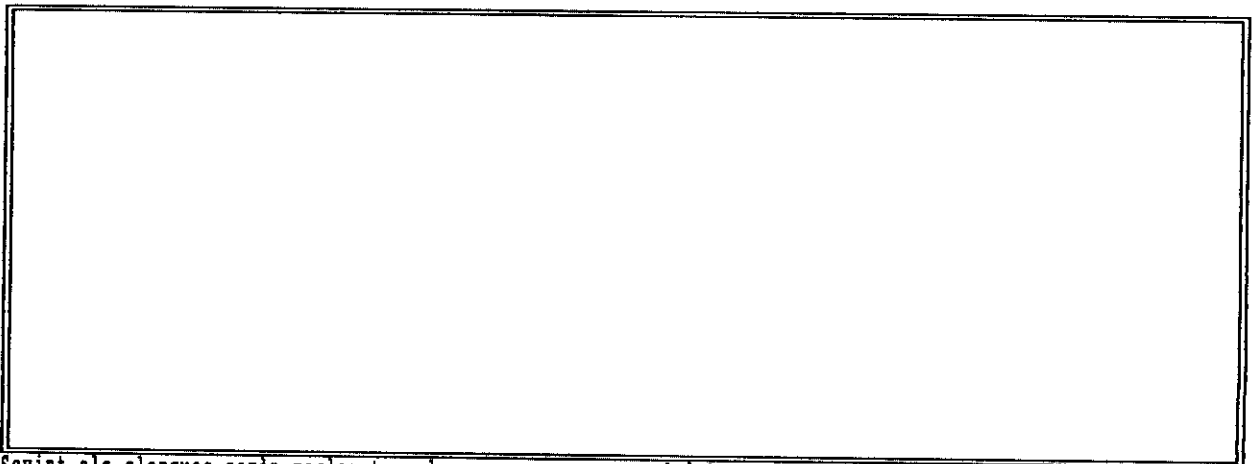
a dur

a terme la tasca de culturització. A Castella, per exemple, un franciscà, el Cardenal Cisneros impulsarà la fundació de

la Universitat d'Alcalá d'Henares la qual esdevindrà un nou focus d'humanisme amb la publicació d'obres tan interessants

com la Biblia Políglota Complutense i la primera gramàtica no llatina que fou la Gramática de la Lengua Castellana d' Elio Antonio de Nebrija.

doc 17 Retrats del Cardenal Cisneros i de Joan Margarit, Bisbe de Girona. Amb l'ajut d' enciclopèdia fes-ne un breu resum de tres o quatre notes d'aquestes vides que més et cridin l'atenció.

Sovint, els clergues seran reclamats pels monarques per a col·laborar en assumptes polítics: Joan Margarit, Bisbe de Girona, a més d'humanista amant de la Història i Pedagogia, serà hàbil ambaixador a Itàlia en temps de Ferrán el Catòlic.

El mateix Retrat Cardenal Cisneros ocupà un destacat paper a la política del regne de Castella. Morta ja la reina Isabel I i degut a l'antipatia que els nobles castellans sentien envers Ferrán el Catòlic, el rei fou foragitat del regne de Cas

tella i Cisneros n'esdevindrà regent. En va esperarà l'encontre amb Carles I, el futur Emperador. Els nobles castellans dilataven tant com els hi fou possible la trobada i el Cardenal moria pocs dies abans de l'arribada del jove Rei.

Però els clergues del Renaixement no s'ocuparen principalment de la política o la cultura. Sant Joan de la Creu és una de les figures més destacades d'aquesta època : home de salut feble, fou l'impulsor de la reforma dels Carmelites descalços envers una major austeritat. Sensibilitat

exquisita, esperit culte i obert a les noves influències estètiques fan d'ell un dels millors exponents del Segle d'Or de la literatura castellana. Els seus escrits, però, li valgueren la persecució i l'empresonament a les presons de la Inquisició, on - segons costum dels temps - fou torturat. Els seus poemes resumeixen bona part de la nova estètica del Renaixement: amor a la Naturalesa, transl. lació dels sentiments a de l'amor humà a l'amor diví, finura i elegància dels mots, etc...

doc 18

Adonde te escondiste Amado, i me dejaste con gemido? presura Como ciervo huíste, Habiéndome herido, Salí tras tí clamando y eras ido.	Mil gracias derramando Pasó por estos sotos con Y yéndolos mirando Con sóla su figura Vestidos les dejó de su hermosura.
Pastores, los que fuerdes Allá por las majadas al otero, Si por ventura vierdes, vero, Aquél que yo más quiero, Dezidle que adolezco, peno, y muero.	Ay, quien podrá sanarme! Acaba de entregarte ya de No quieras enviarme De hoy mas ya mensajero, Que no saben decirme lo
Iré por esos montes y riberas NI cogeré las flores, Ni temeré las fieras, Y pasaré los fuertes y fronteras.	Buscando mis amores que quiero. Y todos cuántos vagan De tí me van mil gracias refiriendo. Y todas más me llagan, Y déjanme muriendo Un no sé qué, que quedan balbuciendo.
Oh bosques y espesuras, Plantadas por la mano de mi amado: O prado de verduras, De flores esmaltado dezid, si por vosotros ha pasado ?	

- Qui és l'Estimat?

- Aquí el compara l'Amada?

primeres es

trofes parla l'Amada. Qui és qui parla a la cinquena ?

- Per qué l'ha deixat entre plors ? A les 4

doc 19

Horari d'un convent carmelità descalç

de 7 a 9 : Laudes i Santa Missa

a les 9 : desdejuni

a les 9, 15 : Treballs per a mantenir el convent.

a les 13 : Sextes

a les 13,30: recreació

a les 14,30 :Nonas

Treball lliure

a les 16 : Lectura espiritual

a les 17,30 : Treballs

a les 18,30 : Vespres i Oració personal

a les 20 : Sopar

a les 8,30 recreació

a les 9,30 :Completes

a les 9,45 : recés a la cel.la

a les 20,30 : Ofici Sagrat.

- Compara aquest horari amb el d'un monastir medieval, com Poblet, i digues en què s'assemblen ambdós models de vida.

- Quantes hores al dia es dediquen a l'oració?

- Quin et sembla que pot ésser el mòbil per a què un jove o una dona jove entrin a un convent de clausura ?

- Aquí heu vist tres models de vida diferents practicats pels membres del segon estament, el clergat. En grups de dos, elaboreu una breu síntesi del paper dels clergues en mig d'aquesta nova etapa històrica.

3.5.- Com vivien al camp els pagesos de remença

Durant els segles XV i XVI, a tota Europa - igual que durant l'època medieval, més del 80 % de la població vivia al camp i feia de pagès...

La situació dels pagesos variava molt d'un indret a l'altre, d'una comarca a l'altra, d'una senyoria a l'altra... Tot depenia dels "privilegis" i usos que les lleis antigues entreguessin al senyor d'aquells vassalls. Si el senyor era bona persona, els pagesos d'aquella senyoria podien considerar-se afortunats... Però si el senyor els escanyava i els hi feia pagar més i més impostos, la situació podia arribar a ésser insuportable i, sovint, esclataven revoltes, ara aquí, ara allà...

El pagès del Renaixement, o millor tots els pagesos europeus fins l'arribada al camp de la Revolució industrial, practicaven un tipus d'agricultura molt similar. Al llarg dels dotze mesos del any, les feines s'anaven escolant, una darrera l'altra, en funció de les variacions climàtiques i del cicle dels productes que es plantaven.

- Observa aquestes il.lustracions i identifica cadascuna de les feines que es representen en el mes corresponent.

doc 20

1.-

2.-

3.-

4.-

A Catalunya ,la pitjor situació la tenien els pagesos de remença; ésadir, aquells pagesos subjectes al pagament d'uns impostos molt durs, denominats "mals usos", dels quals el pitjor era l'anomenat "remença" o "redimença" : una quantitat molt elevada que el senyor feia pagar a aquell pagès que volgués abandonar la seva senyoria. Tant alt era l'impost, que gairebé ningú podia pagar-lo, i així restaven com a "serfs de la gleba". Els altres cinc " mals usos", saps quins eren ?...

- Llegeix-los i esforçat per a memoritzar-los:

doc 21

1. - La intestàcia: si un pagès moria sense fer testament (intestat) la meitat- si no tenia fills- o la tercera part dels seus bens - si en tenia- se'ls quedava el senyor
2. - L' eixorquia: si un pagès moria després que tots els seus fills haguessin mort , el senyor es quedava la part co rresponent a un dels fills. La prenia ,per tant, a la vídua.
3. - La cugúcia: si la dona d'un pagès cometia adulteri, la meitat dels seus bens o la totalitat (si el marit n'era còmplice), passaven al senyor.
4. - L'arsina: quan es cremava una finca o lamasia del pagès, propietat del senyor, el pagès havia de pagar una multa al seu senyor, que podia esdevenir 1/3 part, per tal d'inden nitzar-lo.
5. - La ferma d'espoli: si el pagès volia dotar la seva filla per tal de casar-la i per aixó havia d'hipotecar una part dels seus bens, necessitava l'autorització del senyor. I per a donar l' autorització, el senyor cobrava un 10% del valor de la hipoteca.
- 6.- La redimença o remença, el més pesant de tots: cap pagès podia abandonar la terra que conreava sino era amb permís del senyor, el qual li feia pagar unafora usma de diners a canvi de la llibertat d'anar-se' n

? Quin dels mals usos et sembla el més oneros? Per què?

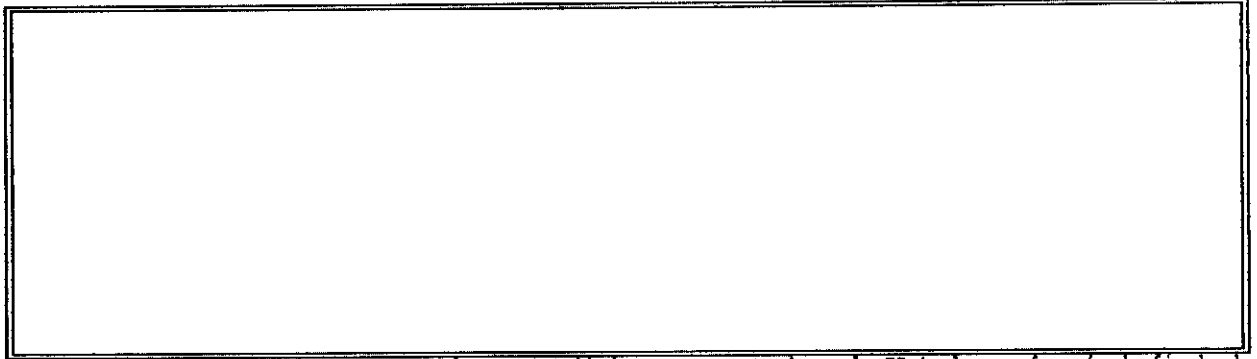
Els pagesos ,organitzats en un Sindicat remença i liderats per homes com Verntallat o Sala, esclataren en revoltes.Els ànims s' encenien i entre 1462 i 1468 hi hagué dues guerres remences. Per fi, Ferrán el Catòlic, prengué part en la rebel·lió tot donant la raó als pagesos. Es trobava al Monestir de Guadalupe - a Extremadura - quan dictà aquesta Sentència:

doc 22

"6.- Item, repetim, cassam e abolim lo dret e facultat que los senyors pretenen tenir de maltractar los dits pagesos"...

7.- Item, sentenciem, arbitram e destacan que los dits pagesos hagen de prestar sagrament e homenatge de propietat a sos senyors, tantes vegades quantes aquells voldran, regoneixent que tenen les masies e cases, ab ses terres, honorse possessions, per los dits senyors o senyores, però sense càrrec 10 de remença personal o dels altres cinc mals usos restants(...) e que (...) los dits pagesos e successors llurs, no obstant lo dit sagrament e homenatge, puguen renunciar, deixar e desocupar los dits masos e cases ables propietats, terres, honors, possessions , quan voivan"...

- Què era alló que abolia la Sentència de Guadalupe?
- A qui havia d'agradar i a qui perjudicar la decissió reial?
- Penses que la Sentència fou positiva o negativa per al camp català? Raona la teva resposta.
- Per què es coneix aquesta sentència amb el nom de Guadalupe

Aquestes dues il.lustracions pertanyen al camp català de començaments de segle XX i al camp francès de finals de segle XIX. Quin esdeveniment històric ha passat entre ells que expliqui els canvis que ha sofert la manera de treballar la terra a Occident?

doc 23

4.- Com pensaven ... els artistes del Renaixement ?

Observa i compara aquestes il.lustracions:

- en què es diferencien ambdues cúpules?
- Compara-les amb la Cúpula de Santa Maria in Fiore, de Florència
: quina de les dos s'hi assembla més?

doc 24

Cúpula de Sant Pere del Vaticà. Miquel Angel, segle XVI

Cimborri de la Catedral de Burgos (segle XIII)

Compara aquestes dues escultures :

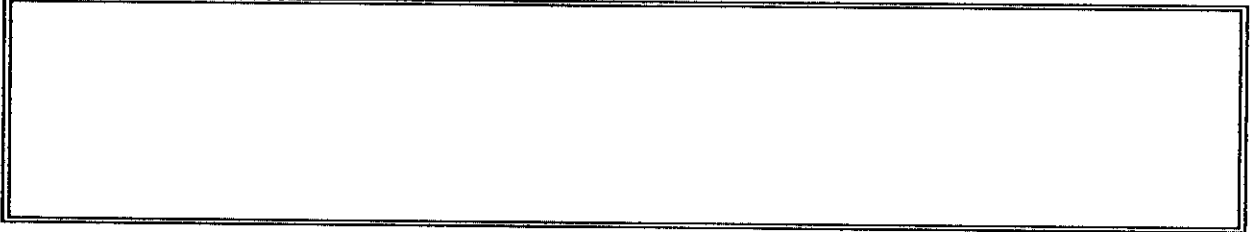
- en què s'assenblen?

- Pot dir-se que una imita l'altra? Quina és el model i quina la imitació? Com ho saps ?

doc 25

Estàtua equestre de Marc Aurèli emperador .

Condottiero Coleoni de A.VERROCHIO

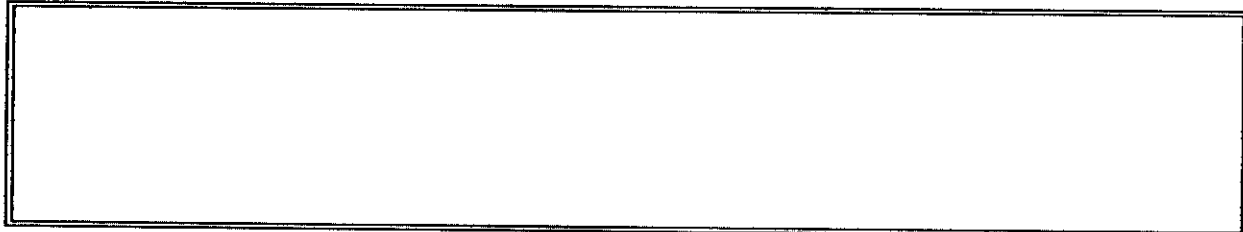

- Aquests olis són pintures de tema diferent: el retrat d'un matrimoni burgés de Flandes, l'Adoració al Nen Jesús sostingut per la Verge Maria, i una pintura històrica. Des del punt de vista tècnic, tenen algunes característiques que les situa , forçosament, fóra de l'Art Gòtic : saps trobar-les ?
doc 26

Matrimoni Arnolfini
J. VAN EYK

Una escena del nadal

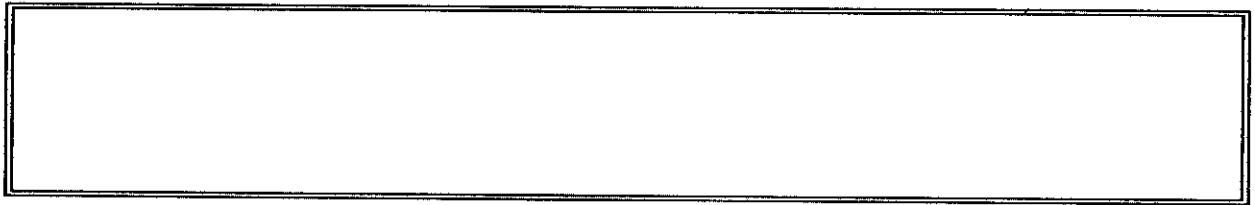
La batalla de Sant Romano . Paolo UCELLO

4.1.- Botticelli, pintor i humanista

Algunes de les pintures de Botticelli han estat sovint considerades com l'inici del Renaixement en el món de l'art. I és que en elles es donen una sèrie d'elements que les allunyen definitivament de la pintura medieval. Aquest quadre, titolat La primavera és, com pots veure, de tema mitològic. Segons alguns crítics el significat és el següent: d'una banda apareix Flora, impulsada pel vent (Cèfir) en el mateix moment en què Flora esdevé la Primavera i omple de flors el món. Al Centre, Venus - identificada amb l'Humanitat - està separant els sentits i els amors materials - representats per les tres Gràcies que ballen a la seva dreta - i els valors espirituals: la mateixa Flora espentejada pel Cèfir. L'últim personatge que hi apareix és Mercuri, que tot dissipant les núvols, representaria el mes de Setembre.

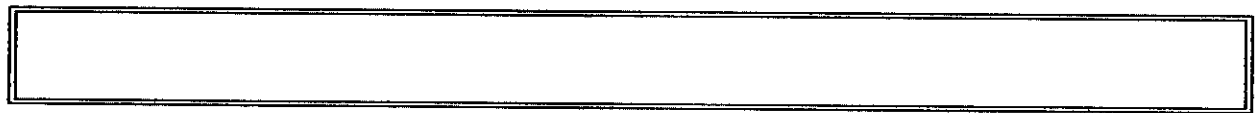
- Tracta aplicar aquesta interpretació a la il.lustració .

4.2.- Leonardo, el geni

Nascut a Vinci, ha esdevingut prototip del geni : humanista, excel.lent dibuixant i pintor, dissenyà alhora nous tipus de grúes, aparells voladors etc...

- Observa aquest fresc relatiu al Sant Sopar i l'oli de la Verge de les roques. : podries dir quina figura geomètrica es la preferida de Leonardo en les seves composicions? Saps per què ?

4.3.- Rafael Sanzio, de Urbino

Es el pintor de la Madonna, paraula amb què , en italià, s'anomena la Mare de Déu. I , en pintar-la, Rafael expresava l'ideal de bellesa femenina al Renaixement.

- Observa aquest retrat : podries dir quines són les notes característiques del ideal de bellesa femenina en Rafael ?
- Que és allò que fa que aquest retrat sigui un obra del Renaixement i no del Gòtic ?

4.4.- Miquel Angel, un escultor que pinta

Arquitecte, escultor, pintor... Malgrat ser l'autor dels frescos de la Capella Sixtina , cimal de l'Art de tots els temps , s'ha dit que Miquel Angel " és un escultor que pinta".

- Compara aquesta Pietat amb el fresc de la Creació d'Adàn, a la Capella Sixtina : pots esbrinar per què es diu de Miquel Angel que és un escultor que pinta?

5.- Com pensaven els humanistes

Molts dels grans filòsofs medievals com sant Tomas d'Aquino, Duns Scotto o Sant Anselm, consideraven que si la saviesa no serveix per ajudar l'home a trobar el camí que duu al cel, s'ha perdut malhauradament el temps. Es per això que ells consideraven que la funció principal de la Filosofia és la de ser serventa de la Teologia. Però des del Renaixement molts pensadors, si bé en cap cas negaràn la importància que té per a l'home la qüestió de la salvació eterna, aniràn a beure a les fonts del pensament clàssic, ésa dir a l'Antigor: Grècia i Roma. Aquests pensadors faràn seu l'adagi clàssic " Home sóc, i res de l'humà m'és alié " i en els seus escrits reflexionarán tant sobre com construir la ciutat dels homes com la de Déu.

Aquesta minoria intel·lectual, que admira el món grec i romà, que segueix escrivint en llatí o en grec, malgrat que la gent senzilla parla en romanç des fa molt temps, vol recuperar per a Occident aquelles línees del pensament pagà compatibles amb la fe i la moral cristiana. Ells mateixos es denominaràn **humanistes**

5.1.- Erasme de Rotterdam

Erasme de Rotterdam era sacerdot i esdevingué doctor en Teologia. Bon llatinista, fou arràn la seva amistad amb More quan descobrí la bellesa del grec i poc a poc anà descobrint i admirant Plató. Escriptor incansable, dedicà un obra de caire pedagògic al jove Carles I rei d'Espanya i Emperador d'Alemanya. Són, però, les obres religioses les més representatives del seu pensament. - - Llegeix aquest text i extreune la idea bàsica

" Discrepo vehement d'aquells que no volen que les Sagrades Escriptures, traduïdes a la llengua vulgar, siguin llegides pels laics, com si la defensa de la religió consistís en ser desconeguda (...)(...) Tan de bó que hi hagués traduccions a totes les llengües , de manera que aquests escrits podessin ésser llegits i coneguts no només per escocesos i irlandesos, sinó també per turcs i sarraïns. La primera cosa que cal fer és conèixer-los d'alguna forma. Donis aquest primer pas i, malgrat que molts se'n riurien, algú , si més no, captaria el seu significat. Tant de bó que el pagés a prop de la seva arada canturregés algú troç pres de la Bíblia... tan de bó que el teixidor entonés algú cant sagrat a prop de la seva llençadera... tan de bó el caminant aliviés l'aborriment del seu viatge amb xerrades d'aquesta mena!
"...

ERASME DE ROTTERDAM, Pròleg a l'edició del Nou Testament 1516.

- Consulta una enciclopèdia i fes una breu biografia d'Erasme de Rotterdam

5.2.- Tomas Moore

A la Cort d'Enric VIII Tudor, l'humanista més destacat - a més del propi Rei-, serà Sir Thomas More, designat pel Rei per al càrrec polític més delicat del moment ,el de Canceller del regne, és a dir, Primer Ministre. Expert advocat, i home del seu temps, escriurà una obra crítica envers els defectes de la societat anglesa i la intitolarà Utopia, paraula que evoca clarament el retorn dels clàssics. La declaració de divorci, que inutilment pretengué obtenir el Rei de part del Sant Pare, trunçarà la brillant carrera de More: ell i el Bisbe Fisher foren els dos únics personatges del regne en negar-se a recolçar el desig reial; Enric VIII el destituí, el feu empresonar... inútil. More es mantingué lleial a la seva consciència , malgrat costar -li la vida : condemnat - per traïció - a la forca i l'escuarterament, el Rei commutà aquesta pena per la de- capitació : fou executat a la Torre de Londres el 6 de juliol del 1535.

- Observa aquest retrat de la família de More i digues:
- Quin distintiu duu More que indica que encara és Canceller?
- Pots identificar el personatge que ocupa la dreta de More?
- Quines persones són retratades amb un llibre ? Què es vol evidenciar amb aquest fet ?

- En grec la paraula "topos" vol dir lloc; el prefix -u indica negació : Utopia és la illa en la qual More hi situa la seva crítica. Saps que vol dir aquest topònim?

doc 32

5.3.- Joan Lluís Vives

Nascut a València el mateix any del descobriment d'Amèrica, Joan Lluís Vives era fill de mercaders jueus. Des del 1512 fixà la seva residència a Brujes, on es casà amb la filla d'un mercader jueu també exil·lat de València arran el decret d'expulsió. Fou l'amistat amb Thomas More, la que li permeté esdevenir preceptor de Maria Tudor - futura reina d'Anglaterra-, i a ella dedicà un modern tractat sobre la dona cristiana. Arrestat per la seva posició contrària al divorci d'Enric VIII, tornà a Brujes on morirà l'any 1540. Vives recomanava que l'humanista " mai no ha de creure que ha arribat al cim i al final de l'erudició. Hi ha molta veritat en aquella sentència de Séneca que deia que molts haurien arribat a la saviesa si no s'haguessin convençut d'haver-hi arribat ja".

Però... què és la saviesa? On es troba?... Aquesta qüestió, que sovint els humanistes es pregunten, Vives la contesta així:

doc 33

"La cosa més alta i millor que els homes tenen i el gènere humà posseix és la reverència que tenen a Déu, Pare ,Creador i Senyor de totes les coses; aquest amor i reverència, conegut mitjançant la grandesa del Nostre Redemptor, l'anomenem religió"

" La virtut, que és la cosa més preuada i excel·lent de totes, no la donen les homes; vé de dalt; vé de Déu

"Siguis misericordiós amb els homes i alcançaràs misericòrdia de Déu".

"Cap cosa es dona més veritablement a Crist que nom". alló que es dona als pobres en el seu

" Dels savis apendràs com ser millor; dels bojós com ser més prudent".

VIVES J.L., Introducció i camí per a la

saviesa , Lovaina, 1524.

- Amb què identifica Vives la saviesa ?

- Pregunta als familiars que viuen a casa teua què és, per a ells, una persona sàbia i quina és la seva escala de valors, d'ú a cinc. Elabora un gràfic amb cinc barres - a l'horizontal - i les xifres de zero a 10 en l'abcisa - i un cop a classe, confeccioneu una sola gràfica on es reflecteixi quin és el valor dominant i el menys preciat en el vostre entorn.

--

Gràfic dels Valors actuals

5.4.- Nicolàs Maquiavel

Nicolàs Macchiavelli fou home polifacètic, diplomàtic, dramaturg, historiador, filòsof ... resumí en la seva obra cabdal, El Príncep, alguns dels trets indicatius del nou model de fer política que apareix en el Renaixement. El Príncep - potser inspirant-se en Ferràn el Catòlic - ha de ser, segons Maquiavel, astut si es precis fins el cinicisme; valent, si cal fins la crueltat; farà de la raó d'estat l'única norma suprema, la seva primera moral.

- Retrat de MAquiavel. Quan hagi llegit el document 32, cal que, en grups de dos, col.loqueu en les vinyetes buides algunes expressions que hauria pogut pronunciar Maquiavel.

doc 34

doc 35

1.- " Es més segur per a un governnat ser temut que ser estimat; el príncep, però, ha de fer-se tèmer sense arribar a ser odiat. Si cal executar algú, cal buscar sempre una raó suficientment greu ; però en cap cas es pot pendre a ningú els seus bens; la gent oblida més aviat un assassinat que si li prenen les seves pertinences"

El Príncep, Cap. 17, 1514

2.- " La Història ensenya que, si tu governes una república, has d'assumir que tots els homes són uns malvats i disposats a ser uns viciosos en el moment en què se'ls hi presenti una oportunitat"

Discursos de Livi, Cap. 3, 1513-17

3.- " Un príncep hauria d'encoratjar sempre aquells que tenen talents per a l'art; hauria de premiar tots aquells que millorin d'una forma o altra la ciutat on viuen ; a la temporada adequada cal entretenir la gent amb festivals" i espectacles".

El Príncep cap. 21

4.- " Un príncep ha de saber quan ha d'actuar com un home i quan ha de fer-ho com una bèstia; els homes són dolents i si no es guarde les promeses que se'ls hi ha fet, ells tampoc les guarden".

El Príncep cap. 18

5.- "Un príncep no hauria de tenir altre propòsit, ni cap altre pensament que la guerra , els seus mètodes, les seves pràctiques. Es l' únic tipus de coneixement que necessita. I és tant important, que esdevé la causa de què conservin el poder els que l'hereden i , sovint, és causa de què gent desconeguda arribi al poder. Els prínceps que gasten més en luxes que en armes sovint acaben perdent el poder "

El Príncep, cap. 14

6.- (En un príncep) no hi ha res més autodestructiu que la generositat; quan més generós ets, menys ho pots continuar essent. Aviat esdevindràs pobre i despreciat o bé els teus esforços per a evitar la pobresa et faràn avar i odiat".

El Príncep, Cap. 16

I tu, que en penses ? En grups de dos feu una anàlisi crítica d'aquestes opinions i extraieu-ne una valoració final - aprovat o suspès- del conjunt del pensament de Maquiavel.

5.5.- Baltasar de Castiglione o "El Cortisà"

L'any 1528, un escriptor italià d'ascendència noble ,publicava un llibre, El cortisà que, juntament amb El Príncep contribuí crear i difondre l'ideal d'home i de dona al Renaixement. Fou l' humanista barcelonés, Joan Boscà, el primer en traduir al castellà l'obra i Barcelona la primera ciutat on s'edità.

- 1.- El Cortisà ha de ser de **bon llinatge...** " perquè el noble de sang, si es desvia del camí dels seus avant-passats no només taca el seu nom i no tant sols no hi surt guanyant sino que perd alló que els demés li havien guanyat" (Llibre 1, capítol 2)
- 2.- Ha de ser **home d'intel·ligència clara, rostre gentil i ben plantat ...**" de forma que, d'un primer cop d'ull resulti agradable i sigui de tots estimat". (Llibre 2, cap.3)
- 3.- **Destre amb l'ús de les armes**, malgrat que no ha de presumir de ser-ho (...) no només bon conèixedor dels cavalls, sino destre també en el seu maneig"(Llibre 2 cap. 3)
- 4.- **Ha de saber escriure i parlar amb gràcia i aire** que a tots agradi i per tant ha de fugir - con de la pestilència-, de l'afectació " (tot el llibre II i els capítols 5,6,7 i 8 del llibre 1) . A més ha de ser instruït en la llengua llatina i també en la grega i ha de saber llengües estrangeres, en especial l'espanyol i el francès.
- 5.- Ha de tenir formació suficient en l'**art de la pintura**, ja que " es cosa virtuosa i útil , molt apreciada en aquells temps en els quals els homes valien molt més que ara" i ha de ser **músic, saber cantar i tocar algún instrument**," ja que no hi ha cap més reneig més gran i més honest per les fatigues del cos i les passions de l'ànima, que la música".
- 6.- Ha d'estar **ornat de vituts**, i per tant ha de ser magnànim, prudent, just - cosa que el fa donar càrrecs als homes savis- ,generós , ben educat, dolç, bon conversador, afable; bon cristià, - de consciència neta i ferma, no donat a creure supersticions ni a la vanitat, ni massa menjador ni massa bebedor ; de bons costums ; ha d'estimar la seva pàtria i les seves gents. (Tot el llibre 4)

- Fes un llistat de dos columnes. A la de l'esquerra posa-hi els trets significatius de l'ideal d'home al Renaixement. A la de la dreta els trets que caracteritzen un home de negocis (yuppie) actual. Mitjançant la comparança has d'esmentar quins aspectes han canviat i quins valors permaneixen entre l'ideal d'home del Renaixement i el el yuppie actual

<p>Ideal de persona al Renaixement</p>	<p>Ideal de persona al segle XX</p>
--	-------------------------------------

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu resum de la vida de Castiglione.

doc 37 Compara l'ideal de cavaller del renaixement amb el medieval : en què es diferencien?

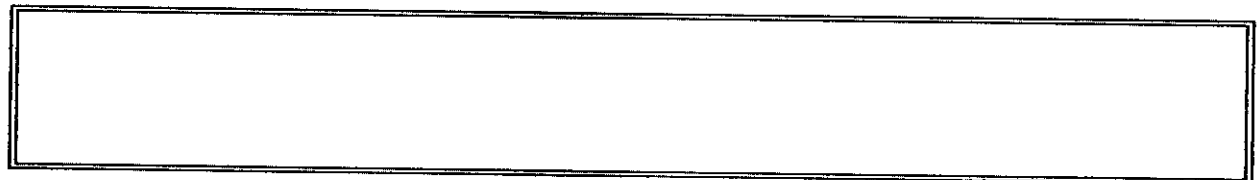
5.6.- Com pensaven els metges del Renaixement

Sovint els grans metges del segle XV i XVI foren també grans humanistes. A Europa, a llarg de tot el segle XVI i inclús fins bona part del XVIII les facultats de Medicina de les Universitats seguien ensenyant com a millors teories mèdiques els coneixements d'Hipòcrates - metge grec del segle - i de Galè , metge romà del segle -. Amparada en l'autoritat que se'ls hi suposava, la medicina havia fet pocs progressos des l'epoca clàssica, fins que , des de les Universitats, es va començar a impulsar l'anatomia i les disseccions de cadàvers.

- Compara aquests dibuixos publicats en manuals de medicina del renaixement amb els que apareixien en els manuals de l'Edat Mitjana i enumera les principals diferències que hi trobes.

doc 38

6.- Com pensaven els reformadors protestants

6.1.- Martí Luter

L'any 1519, un monjo - que després abandonaria l'Església - penjava a la Catedral de Wittenberg 19 tesis de caràcter religiós. Aquest monjo es deia Martí Luter. Humanista penetrant i també teòleg, Luter estava preocupat fins l'escrúpol, per la realitat del pecat el qual li semblava tant inherent a la condició humana que l'home no és lliure per a fer altra cosa, segons deia; i no és possible que hom pugui "comprar" el perdó de Déu i "estalviar" part de la pena que mereix pel seus pecats amb una almoïna. Es per això que Luter rebutjava el valor de les indulgències.

Es més, continuà Luter: ni tan sols la Gràcia de Déu que ens arriba mitjançant la Confessió sincera i penedida dels nostres pecats, pot aconseguir-nos el perdó; tan gran és el pecat dels homes, que la Gràcia només produeix l'efecte d'una capa damunt les espatlles d'un captaire, i així treu "la pudor" dels nostres pecats. Luter s'apartava així del que l'Església ensenya com a revelat i Lleó X condemnà les seves tesis com herètiques; Luter

respongué en la línia endegada el 1519: l'Església, deia ell, és només una unitat de cors en la fe : no hi ha cap autoritat i cadascú ha d'interpretar les Sagrades Escripures com vulgui (doctrina del lliure examen). A Luter, per exemple, la seva interpretació de l'Evangelí el duia a negar dos Sagraments : la Confessió - que segons Luter no esborra els pecats, només els tapa -, i la presència real de Crist a l'Eucaristia. Tampoc admet el culte a la Mare de Déu ni als homes i dones sants. El 3 de Gener de 1521, Lleó X excomunicava Luter i Carles V, l'Emperador, el foragitava dels seus dominis. Però Luter ja estava protegit per Prínceps alemanys que veien en ell una manera d'oposar-se al poder de l'Emperador al mateix temps que fer-se amb els bens de Monestirs , parròquies i bisbats. Carles V , de moment, contestà Luter i els Prínceps que amb ell "protestaven", amb la convocatòria de Dietes; però fallida la d'Absburg, Luter concedí als seus seguidors el dret de defensa armada. En el moment en què Carles V respongui amb el mateix llenguatge esclataràn , a Europa, les primeres guerres de religió.

doc 39

- Busca el significat de les paraules :

- Indulgències :
- Sagrament :
- Dieta Germànica :

- Resumeix cinc aspectes de la Doctrina Cristiana que Lutero negava.

- Aquí tens dues fotografies de l'interior de dos esglésies: una és protestant i l'altra catòlica. Has de descriure els elements característics d'una i altra

doc 40

1.- Catedral de Sant
Mungo, Glasgow

2.-

6.2.- Joan Calví

Luter fou el primer dels grans reformadors protestants del Renaixement, però no l'últim. Joan Calví, teòleg i humanista format a la Universitat de París hagué de fugir de França i refugiar-se a Ginebra a causa del seu abandó de la fé catòlica. elaborà una nova doctrina - el calvinisme-, que com Luter, difongué mitjançant catecismes. Una de les seves idees bàsiques s'acosta bastant al problema que pretenia resoldre Luter; però Calví li busca una solució diferent.

doc 41

28.- "La voluntat, donat que ha quedat esclavitzada i relligada pel pecat no pot de cap de es maneres moure's a fer el bé, faci el que faci i per molt que s'hi esforci".

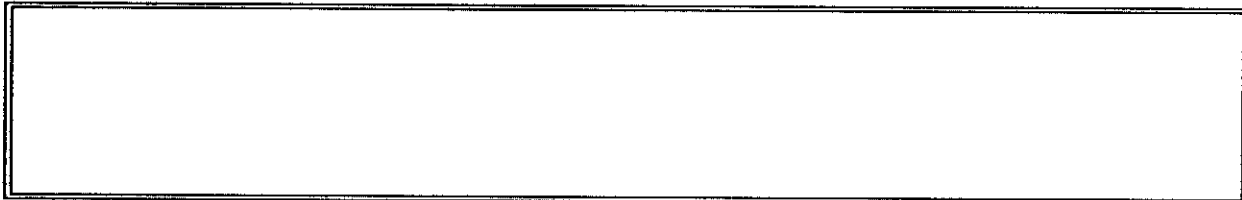
33.- "Anomenem predestinació l'etern desgini de Déu mitjançant el qual ha determinat què és el que en vol fer de cada home. Perque Déu no ens ha creat a tots amb les mateixes condicions, sino que en destina uns a la vida eterna i uns altres a l'eterna condemnció. Així doncs, segons el fi per el qual es creat l'home diem que és predestinat a la Vida o a la Mort (...) (...) (...) La qualcosa es fa segons judici incompreensible i ocult , perque Ell és just i equitatiu"(...)

CALVI J., Institució de la religió
cristiana. Cap. VIII.

- quin és el principal problema que es planteja Calví ?
- Com denomina la solució que ell dona?
- En què coincideix amb Luter ?
- Per què l'església Catòlica afirma que la predestinació és un error ?

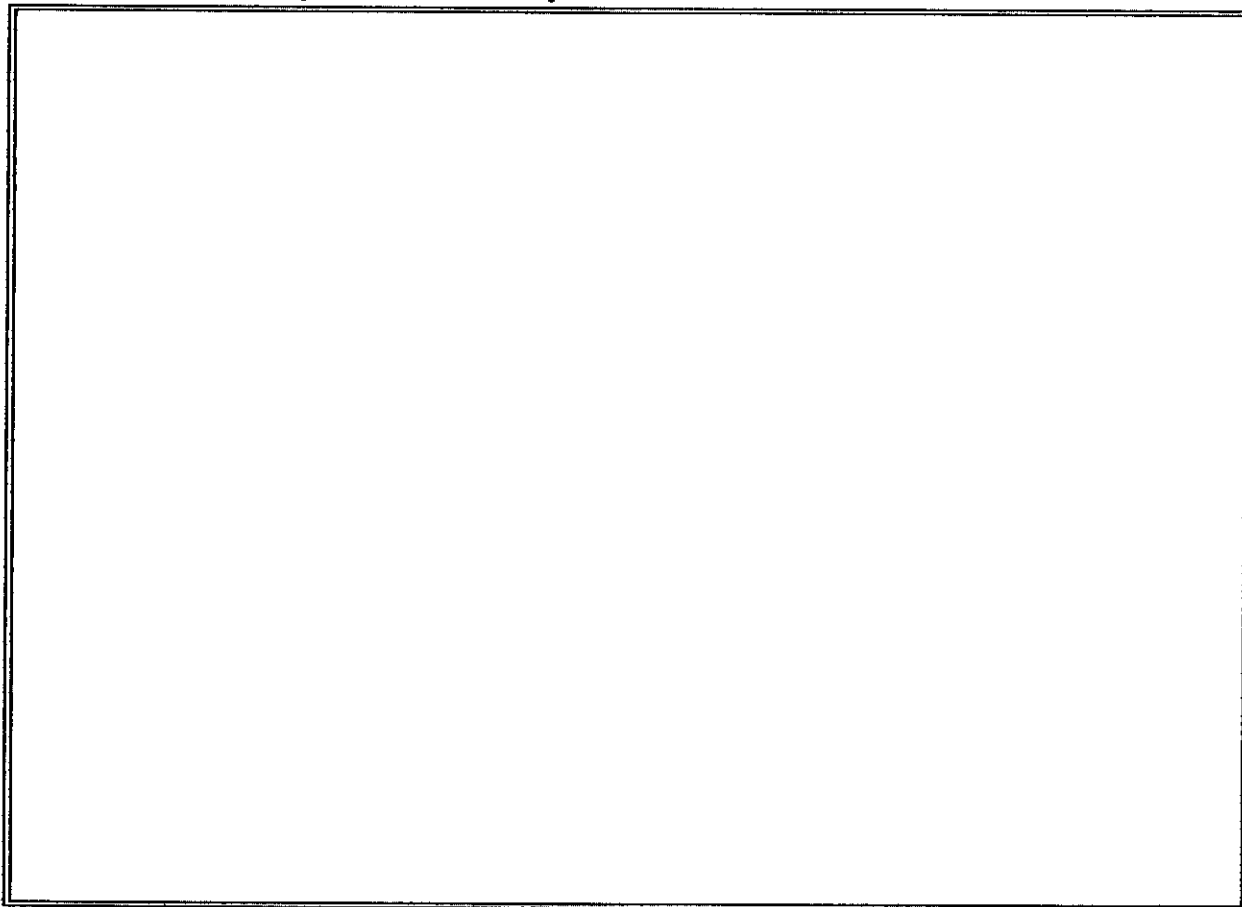
Al llarg del segle XVI gairebé tots els països europeus es veuràn trasbalsats per les anomenades "guerres de religió". La mentalitat del moment és - en tots els casos-, intolerant i sovint, allí on els que dominen són d'una confessió reformada es perseguirà als catòlics, i al revés. A Anglaterra, per exemple, quan el monarca fou anglicà - com Isabel I- es perseguí als catòlics; en canvi, quan pujaren al tró els Stuart, catòlics, els puritans

hagueren de fugir i se'n anaren als futurs Estats Units. - Busca el significat dels conceptes : anglicanisme, puritanisme

doc 42 Retrat d'Enric VIII Tudor

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia d' Enric VIII Tudor.

7.- Com pensaven els reformadors catòlics ?

7.1.- Iñigo de Loiola

La manera de viure d'alguns eclesiàstics del Renaixement no reflectien les ensenyances de l'Evangeli ; la reforma d'aquests costums era una tasca urgent, ja que difícilment la gent senzilla podia copsar , el model de vida cristià. L'any 1521, un soldat vasc, Iñigo de Loiola fou ferit en el setge de Pamplona. Convalescent , es convertirà llegint vides de sants i decidirà entregar la vida sencera a Déu. A Montserrat vetllà les armes de cavaller espiritual i a Manresa començà a escriure uns Exercicis Espirituals. El 1540 el Sant Pare aproba la Companyia de Jesús, - els jesuïtes- nou orde religiós .

- Llegeix aquests punts dels Exercicis de Sant Ignasi , i extreu-ne de cadascún d'ells la idea principal.

doc 39

(354) 2a Regla: " Hem d'alabar el confessar amb un sacerdot i rebre del Santíssim Sagrament, al menys un cop l'any i molt més i encara millor cada vuit dies , sempre i quan es rebí amb les degudes condicions".

(367) 15a : " No hem de parlar massa de la predestinació com si en tinguéssim costum; però si alguna vegada en parlem hem de fer-ho de forma que la gent senzilla no s'equivoqui, la qualcosa pot passar, com quan algú diu : si m'he de salvar o m'he de condemnar ja està determinat; tant si obro bé com si faig el mal. I amb aquest error alguns descuiden fer aquelles obres que conduexien al profit de la seva ànima"

- Què es es defensa en el primer paràgraf?

- I en el segon ?

Amb l'ajut d'una enciclopèdia recull alguna anècdota o algun aspecte de la vida de Sant Ignasi que t'hagi cridat l'atenció

7.2.- Teresa de Cepeda i Ahunada

Descendia de família jueva i sempre fou molt aficcionada a la lectura. Ja era monja a un convent d'Avila quan comprengué la necessitat de reformar l'esperit carmelità , tornant a l'anterior pràctica de l'oració , sacrifici i vida de treball. El primer convent de Carmelites descalces s'obrí el 1562 també a Avila. Des d'aleshores , Teresa sofrirà la incomprensió i persecució de gents molt practicant i creient; fins i tot serà processada per la Inquisició.

- Llegeix aquest text i explica amb les teves paraules com reaccionà - i ensenyà a reaccionar - la Santa davant les calumnioses acusacions que sovint patia ella o algún dels seus convents.

doc 40

- " Oración, oración, hermanas mías, y resplandezca ahora la humildad y obediencia...
Procurad estar alegres y considerad que, bien mirado, todo es poco lo que se padece por tan buen
Dios ,y por quien tanto pasó por nosotros,que aún no hemos llegado a verter sangre por El"
- "Por qué cuando no hay ofensa a Dios , todo es nada" (...)(...)(...)"

Cartas de Santa Teresa de Jesús, Carta LI
Recogidas por Fray Diego de la Presentación,

1678

- Resumeix en dues paraules allò que aconsella Santa Teresa per a superar les dificultats en què es trobà al reformar el Carmel.

doc 41 Retrat de Santa Teresa. Amb l'ajut d'una enciclopèdia recull alguna anècdota o algùn fet de la vida de Santa Teresa

7.3.- Trento

Aquesta és una imatge actual de Trento, i a sota hi pots trobar la ubicació d'aquesta ciutat en el mapa. Observa-la i t'entornarà.
Tingent en compte que , al segle XVI, Alemanya i Itàlia no existien com a països unificats sino que es composaven de molts estats independents ,cadas cún d'ells sota poder d'un Príncep, d'un noble , del Papa o de l' Emperador , intenta deduir quines raons podien aconsellar que el sant Pare convoqués un Concili precisament a Trento.

doc 42

doc 43

Mentre l'emperador CARLES I emprèn la "via dels canons" per a lluitar contra el protestantisme que anava arrelant a l'Imperi, el Sant Pare PAU III s'inclinava per la "via dels cànons" i convocava un Concili que - sovint interromput- durà divuit anys. En acabar el Concili, PIUS V reünia en un Catecisme, el conjunt de doctrines reafirmades, malgrat que això consolidava una separació definitiva d'aquells que negaven una part o la totalitat del Dogma Catòlic. En aquests reculls hi trobaràs la rectificació d'alguns d'aquells punts doctrinals que, especialment la confessió luterana, havia negat.

- Imagina't que ets un periodista destacat a Trento per a informar de la marxa del Concili als lectors d'un periòdic català. En grups de dos, busqueu un titular suggerent per a la crònica final del Concili i resumiu - amb terminologia enteni dora per als vostres lectors - les idees que s'exposen en aquests dos punts :

doc 44

1.- " No hi ha cap pecat ,per enorme que sigui o es pensi, que la Santa Església no tingui potestat per a perdonar. I tampoc no hi haurà tan pecador ni malvata qui ,si veritablement s'en penedeix, no se li pugui oferir esperança certa de perdó.(...) en qualsevol moment en què un pecador volgui recuperar la salut espiritual , el Nostre Salvador ens va ensenyar que mai pot ser rebutjat, quan, en ser preguntat pel Príncep dels Apòstols si havia de perdonar els pecadors fins àdhuc set vegades, respongué: No set, sino setanta vagades set ". (Catecisme Romà, part primera, capítol XI, 5)

" S'ha d'anomenar sagrament la Penitència que esborra tots els pecats comesos d'obra o de desig després del Baptisme.(..) El pecador penedit manifesta clarament ,per mitjà de les seves paraules, que ha separat el seu esperit de la lletgesa del pecat, i d'igual forma coneixem fàcilment, amb el que fa i diu el sacerdot, la misericòrdia de Déu què és qui perdona els pecats."

(Catecisme Romà, part segona capítol V, 11)

2.- "El rector explicarà als fidels que (...) Jesucrist va néixer i fou infantat per Maria , Verge. Amb quanta alegria i goig l'ànima ha de meditar aquest misteri, ho expresa la veu de l'Angel que fou el primer en dur al món la felicíssima nova: Glòria a Déu a dalt del Cel i Pau a la Terra per als homes de bona voluntat. Des d'aleshores , començà a complir-se aquella magnífica promesa de Déu a Abraham, a qui es va dir que un dia en un descendent seu serien beneïdes totes les nacions. Perquè Maria - a qui verdaderament celebrem i venerem com a Mare de Déu per ha ver infantat una persona que és juntament Déu i Home -fou descendent del Rei David".

(Catecisme Romà, part primera, capítol IV, 7)

TEMA 2.- L'EPOCA DEL RENAIXEMENT

- 1.- Com es vivia a l'Europa del Renaixement
- 2.- A la Cort de reis i Prínceps
- 3.- Com vivien artisans i mercaders
- 4.- Com vivien els clergues

4.- Com pensaven ... els artistes del renaixement

- 4.1.- Botticelli, pintor i humanista
- 4.2.- Leonardo da Vinci, el geni
- 4.3.- Rafael Sanzio, de Urbino
- 4.4.- Miguel Angel, un escultor que pinta

5.- Com pensaven els Humanistes

- 5.1.- Erasme de Rotterdam
- 5.2.- Tomas Moore
- 5.3.- Joan Lluís Vives
- 5.4.- Maquiavel
- 5.5.- Baltasar de Castiglione
- 5.6.- Vesalius, un metge del Renaixement

6.- Com pensaven els reformadors protestants

- 6.1.- Marti Luter
- 6.2.- Joan Calví

7.- Com pensaven els reformadors catòlics

- 7.1.- Iñigo de Loiola
- 7.2.- Teresa de Cepeda i Ahumada
- 7.3.- Trento

TEMA 2.- L'EPOCA DEL RENAIXEMENT

Procediments : Obtenir i elaborar informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 8,10,12,15,16,17,20,23,24,35,37,41,44,46
- 2.- Tècniques de resum i anàlisi : doc
1,9,11,15,16,17,19,20,,21,24,33,43,45,47
- 3.- Lectura d' evidències : 2,3,12,13,22

,27,28,29,30,31,34,48

4.- Comparació de fonts : 5,6-7,20-21,25,26,29,30

5.- Extraure informació de fonts diverses (quadres
les obres seleccionades d'artistes del Renaixement

i poemes) doc 12,13,20,totes

Treball del temps

Exercici d'empatia : 36,49

6.- identificació de causes/conseqüències
doc 10,18

7.- Identificació de canvi/permanències :

12,13,21,26,27,28,38,39

8.- Identificació de similituds i diferències :
doc 26,27,28,30,32,34-35,38,40,42

Treball de l'espai

8.- Ubicar topònims en el mapa :doc 48

POSTERS : 1.-Sant pere del Vaticà
2.- La Primavera de Botticelli

CARDS : 1.- Santa Maria en Fiore, de Florència
2.- Cort de Carles el Temerari, de Borgonya
3.- Sèrie : Diversions del segle XVI. Calendari flamenc
4.- sèrie : Treball del camp, British Library
5.- David , Miquel Angel
6.- Pietà, Miquel Angel
7.- Presc de la Creació de l'home Miquel Angel
8.- Matirmoni Arnolfini, Van Eyk
9.- Jocs d'hivern Bruegel el Vell
10.- Madonna de Rafael
11.- Gioconda, Leonardo
12.- Sant Sopar, Leonardo

segle XVI British Library

TEMA 4.- LA GUERRA DELS SEGADORS

PROCEDIMENTS Obtenció i elaboració d'informació
 1.- adquisició i ús de vocabulari històric
 doc 2
 2.- Exercici de tècniques de resum i anàlisi
 doc 6,7,18,19,20,21,22,28,29,45,46,47
 3.- Anàlisi de l'evidència
 doc 5,8,9,10,13,15,17,23,24, 31 i 32,
 fonts doc 7,16,19,20,25,26,27,30,33,34,35,37,38
 5.- Per consultes i extreure informació d'altres
 doc 39,45,49
 6.- Traspasar informació escrita a un quadre
 etc...
 gràfic de barres Treball del temps

4.- Crítica i comparació de
 mitjans
 sinòptics, mapa conceptual,

5.- identificació de causa-conseqüència
 doc 4,8,9,10,11,41,42,43
 6.- identificació de canvi-permanència
 doc
 7.- Identificació de successió - simultaneïtat
 doc 18,50,
 8.- Exercici d'empatia. Cass doc 40
 9.- exercicis de cronologia : doc 0, 48,49
 Treball de l'espai

10.- Ubicació de topònims en el mapa
 doc 1,3,4,11,41,42

VALORS : esperit crític
 amor a la Pàtria
 importància del diàleg abans que el recurs a les armes
 capacitat de decissió i de valor personal per a defensar

les causes justes d'un poble.

POSTER : Els Segadors, de l'Antoni Estruch

CARDS : 1.- Retrat de Felip IV (Velazquez)(4 còpies)
 2.- Retrat d'Olivares (4 còpies)
 3.- Retrat de Richelieu (4 còpies)
 4.- Retrat de Pau Claris (4 còpies)
 5.- Las lanzas, de Velazquez (4 còpies)

CASSETTE : 1.- Lo diari de'n Joan Guàrdia (1640-1659) (10 min)
 2.- Romancer català : Els miquelets de'n Pujol (min)
 3.- El Cant dels Ocells (Josep Carreras , 3,19
 4.- El Cant dels Segadors (lletra actual)

VIDEO: - EL Corpus de Sang o la Revolta dels Segadors 812 min)

SCP (.

TEMA 4.- LA GUERRA DELS SEGADORS

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

1.- Causes i antecedents remots

- 1.1.- Cronologia
- 1.2.- La guerra dels 30 anys (1618-1648)
- 1.3.- Absolutisme versus pactisme
- 1.4.- Els projectes del Comte-Duc d'Olivares
 - 1.4.1.- El Memorial
 - 1.4.2.- la Unió de Armas
 - 1.4.3.- el quinto

2.- Les causes precipitants : Els allotjaments

3.- Els fets

- 3.1.- El Corpus de Sang : 7 de juny del 1640
- 3.2.- La declaració de guerra
- 3.3.- Els personatges
- 3.4.- exercici d'empatia

4.- Algunes conseqüències de la guerra

- 4.1.- Un terratrèmol polític
- 4.2.- El tractat dels Pirineus (1659)
- 4.3.- L'hora de refer el país

1.- Causes i antecedents remots

1.1.- Cronologia

- Amb l'ajut d'un atlas històric, omple aquesta línia del temps amb el nom dels Reis a qui corresponen les dates que hi trobes. Després afegeix la fotocòpia del retrat de cadascun d'ells.

doc 1

1.2.- La guerra dels 30 anys

Nonés en arribar al tron, Felip IV i el seu privat, el comte-duc d'Olivares, llençaràn la Monarquia Hispànica a lluitar en el si de la guerra dels 30 anys , un conflicte bèl·lic que des de 1618 assolava Europa.

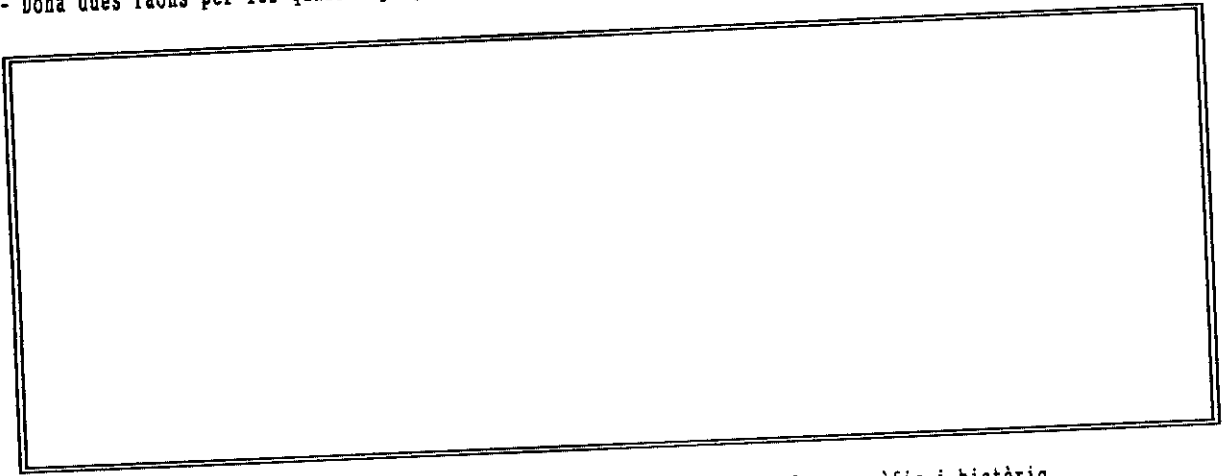
En efecte, l'any 1618 uns prínceps protestants de l'antic regne de Bohèmia, ara dins l'obediència al rei d'Àustria un catòlic de la dinastia Habsburg, defenestraren els ambaixadors arribats a Praga en nom del Rei d'Àustria. Inmediatament, Àustria declarà la guerra a Bohèmia. Però aviat, el que havia estat un conflicte d'origen religiós i local, es transformà en internacional. El Rei d'Espanya també un Habsburg, Felip IV, i el seu ministre Comte Duc d'Olivares, recolça Àustria. En suport de Bohèmia acudiràn, primer diversos prínceps protestants alemanys, després les 7 Províncies Unides - avui Holanda - recentment independitzades de la monarquia hispànica. Després els protestants reberen el reforç de Dinamarca. Vençuda Dinamarca, entrà en guerra Suècia, també protestant; vençuda Suècia, per fi l'any 1635, es decideix entrar clarament en guerra el país que, des del principi havia estat darrera del conflicte animant als protestants a lluitar contra els Habsburg: la França absolutista de Lluís XIII i Richelieu. Per què tenia Richelieu tant interès en desfer el poder dels Habsburg? Aquest mapa reflecteix la situació esquemàtica d'Espanya i Europa a finals de segle XVI, és a dir, durant els últims moments del regnat de Felip II: aquí pots trobar una resposta lògica a aquesta qüestió. Observa que Holanda encara pertany a la Monarquia Hispànica malgrat ser ja, de fet, un país independent

doc 2

D'altra banda, quins motius podia esgrimir l'Espanya absolutista de Felip IV i Olivares per a endinsar-se en un conflicte tant llunyà dels seus territoris? Durant el regnat de Felip III Espanya havia observat un total pacifisme, però els tercios encara no s'havien pogut refer del desgast que els hi havia suposat participar en tots els conflictes europeus del segle XVI. Ara, exhaustes les arques estatals degut a les guerres del segle XVI i a la disminució d'arribades de plata americana, el país no estava en les millors condicions per a retornar a una política militar agressiva.

doc 3

- Segons aquest text , quin era l'únic motiu per el qual Espanya decidia entrar novament en guerra?
- Segons aquest autor, per quins motius l'entrada d' Espanya en la guerra va despertar tants recels a Europa?
- Quina motivació atribuïen - errònia o falsament- alguns països europeus a la intervenció hispànica?
- Dóna dues raons per les quals Espanya considerava just entrar en guerra amb les Províncies Unides

La guerra evolucionà segons aquest mapa t'ensenya. Amb l'ajut d'un atlas geogràfic i històric

- Posa el nom a les ciutats, rius i mars assenyalats
- situa en el mapa les principals batalles de la guerra dels 30 anys i, en la llegenda indica de qui son victòria
- Posa el nom als territoris espanyols que apareixen en el mapa
- Completa la llegenda
- per què Espanya decidí entrar en la guerra dels 30 anys? Dóna ,al menys, dues raons

doc 4 La guerra dels 30 anys

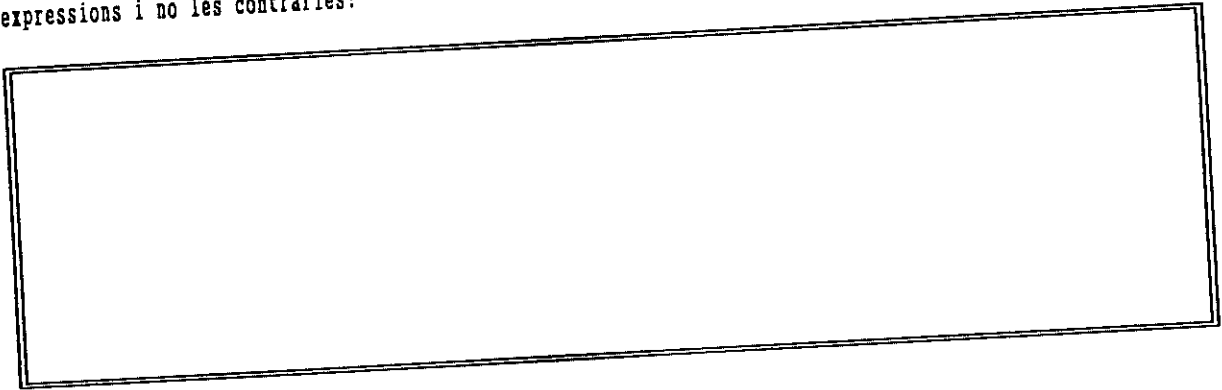
Com era lògic, aquest era l'itinerari que havien de fer la majora part de les tropes les tropes hispàniques que havien d'anar a lluitar a centreeuropa. Des del 1635, en declarar França la guerra a Espanya, la presència de tropes hispàniques a Catalunya s'incrementà. Quin títol posaries a aquest mapa tenint en compte la ubicació i el paper que de Catalunya respecte del moviment de tropes ?

doc 5

Fou en el marc d'aquesta guerra, quan l'any 1625 ,el general Espínola, prengué la plaça de Breda, una ciutat holandesa com has pogut comprovar en l'exercici anterior. Aquesta batalla obria de nou l'impossible somni de Felip IV i Olivares: recuperar Holanda per a l' obediència al rei d'Espanya. No fou així, ans al contrari, aquest fou l'últim triomf important de tercios espanyols .Felip IV encarregà a Velázquez, el seu pintor de Cambra, que immortalitzés la gesta i el resultat fou aquest quadre

doc 6

- Posa un títol a aquesta obra.
- Enumera els elements i els càrregos de les persones assenyalades segons es dedueix de la seva actitud.
- què estan fent els dos protagonistes centrals?
- quina expressió es reflecteix en el rostre d'aquests personatges : d'odi o de benevolença? d'orgull i engreïment o de compassió amb el vençut? perquè et sembla que Velázquez volgué posar en el rostres aquestes expressions i no les contràries?

Després d'aquesta data ja no trobarem més que derrotes. I, quan arribi l'hora de signar les paus que posaren fi a la guerra dels 30 anys, les Paus de Westfalia, França no admetrà que Espanya les signi; seguirà declarant-li la guerra, ja que ara que es veu esgotada sembla el moment per a aconseguir part del somni seu somni : "donar a França les que Richelieu considera fronteres naturals : el Rhin i els Pirineus". I, efectivament, l'any 1659, com veurem més endavant, Espanya i França signaran el Tractat dels Pirineus segons el qual els Pirineus s'alçaven com a frontera entre ambdós països.

1.2.- Absolutisme versus pactisme

Al llarg dels segles XV i XVI molts monarques europeus havien anat afermant la seva autoritat per damunt de nobles i Concellis de les ciutats mitjançant l'ajut de la burocràcia i l'exèrcit que poc a poc, havia passat a dependre només del Rei i els seus oficials. A l'exterior, l'autoritat del monarca s'havia assentat gràcies a la diplomàcia. A aquesta manera de governar se'n digué monarquia autoritària. Molts pensadors del segle XVII, partiràn de la base de que aquest procés havia estat positiu i que la millor manera de conservar els regnes en pau i tranquil·litat era reforçar el poder del Rei. I es per aixó que els principals pensadors

del segle del Barroc buscaràn arguments de tot tipus per a fonamentar el poder del rei o dels governants. A França, el principal teòric de l'absolutisme serà Bossuet, un Bisbe, que fonamenta així el poder del Rei, en aquell moment Lluís XIV, màxim exponent de l'absolutisme a Europa.

doc 7

" Déu estableix els Reis com a Ministres seus i , per ells regna sobre els pobles. Sant Pau ens diu que "tota autoritat vé de Déu". El Princep , afegeix, és ministre de Déu per al bé; si obren malament, tremoleu, ja que el Rei empunya l'espasa. El tron reial no és el tron d'un home sino el mateix tron de Déu. (Com diu la Sagrada Escripura) " Déu ha elegit el seu fill Salomón per a col·locar-lo en el tron des del qual governa sobre Israel".

BOSSUET, JB Politica deduïda de els propies
Escripura.

paraules de la Sagrada

- En quin argument fa descansar Bossuet l'autoritat del Rei en aquest text ?

Pèro , ja al mateix segle XVII no tothom estava d'acord amb aquesta manera d'entendre el poder del Rei. L'any 1622 en el sí de la Monarquia hispànica, la Generalitat de Catalunya havia fet arribar al seu rei, Felip IV, aquesta opinió sobre com els catalans entenien el poder legislatiu

doc 8

- Aquesta manera d'entendre el poder legislatiu se'n diu pactisme. De quina filosofia política és més a prop : de l'absolutisme o del parlamentarisme ? Raona la teva resposta

1.3.- Els projectes d'Olivares

1.3.1.- El Memorial

L'any 1624, poc temps després d'haver assolit les funcions de privat de Felip IV d'Austria - càrrec similar al que a França desempenyava Richelieu-, el comte-duc d'Olivares havia dirigit al rei un Memorial on li proposava aquestes línies de govern

doc 9

- Busca una frase que evidenciï el talant absolutista d'Olivares
- Explica amb les teves paraules quin era el primer camí que Olivares proposava al Rei.

- fes un breu resum del segon camí o mètode proposat

- Fes el mateix amb el tercer i últim

- com et sembla que podria ésser rebut un Memorial com aquest entre els polítics catalans ? Raona la teva resposta

1.3.2.- La Unió de Armas

La guerra dels 30 anys anava consumint homes i diners al temps que migraven les forces cada cop més exhaustes de la Monarquia . Per seguir participant en aquesta guerra, el Rei convocà Corts a Catalunya . Olivares proposava una UNION DE ARMAS entre els diferents regnes que formaven la Monarquia Hispànica, amb el següent repartiment

doc 10

- Quina xifra sumava el projecte total d'Olivares?
- Et sembla que amb un exèrcit així s'hagués intervengut a centre Europa amb més eficàcia ? Què més fa falta a un exèrcit antic a més de soldats rasos?
- Quin era el regne a qui es demanava més esforç? Per què aquest?

Al discurs inaugural els diputats oïren paraules com aquestes per part del Rei

El Rei, recolçava o no el projecte d'Olivares ? Busca l'afraze que justiqui la teva resposta.

[Empty rectangular box]

- Indica les dues vegades en què el Rei es mostra decidit a respectar els furs i privilegis catalans

-
-

Què promet el Rei a canvi de la col.laboració amb el projecte?

[Empty rectangular box]

La resposta , però, fou aquesta:

doc 12

[Large empty rectangular box]

1.3.3.- El quinto

Quant a diners , Olivares demanava era la cinquena part dels ingressos municipals que a Catalunya eren cobrats i administrats o bé per la Generalitat o bé pels propis municipis, en els quals - d'acord a antigues lleis el Rei no hi tenia cap jurisdicció

doc 13

tenia - Segons aquest quadre, a Catalunya, qui
hi impostos: el rei o la més propietats amb dret a cobrar- Generalitat ?

[Empty rectangular box]

A més , el Rei demanava que les Corts aprovessin un "donatiu" extraordinari ; però la resposta fou ...

doc 14

[Empty rectangular box for writing]

- Quin és el principal argument amb el qual es rebutja aquesta petició?

[Empty rectangular box for writing]

- Relaciona aquesta resposta amb el que has estudiat respecte als problemes de Catalunya al segle XVII a les pàgines 00 i 00 . Creus que tenia raó el diputat que es queixava d'aquestes peticions ?

- En grups de dos, debatiu durant uns moments les desavantatges i les avantatges que trobeu en col.laborar amb la proposta del Rei.

avantatges	desavantatges
[Empty space for writing advantages and disadvantages]	

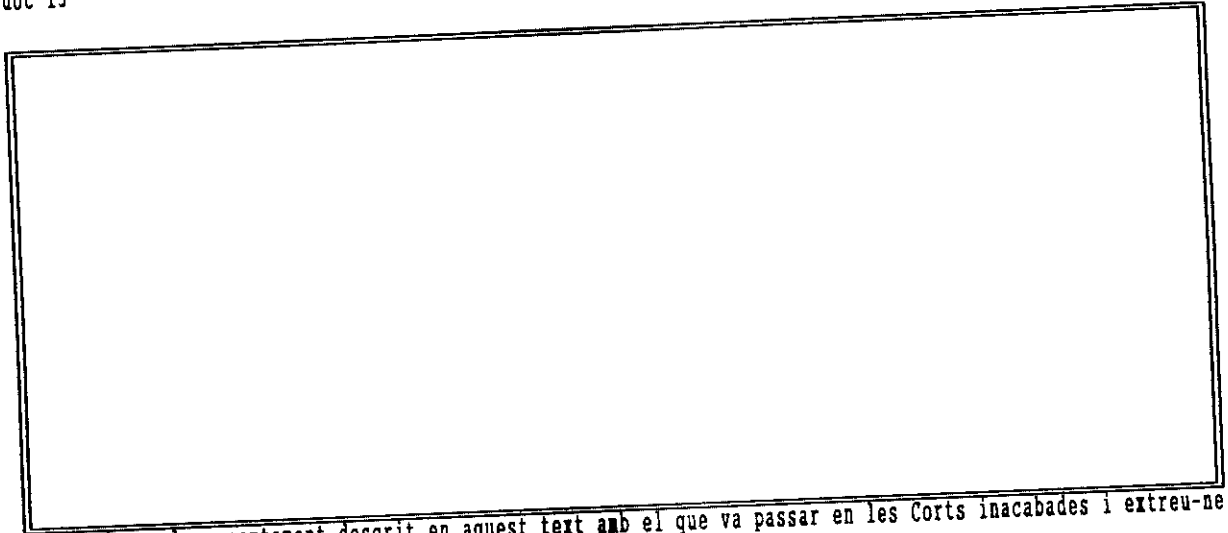
Les Corts resultaren un fracàs; el Rei i Olivares se'n tornaren a Castella , deixant-les inacabades .

2.- Les causes precipitants : els allotjaments

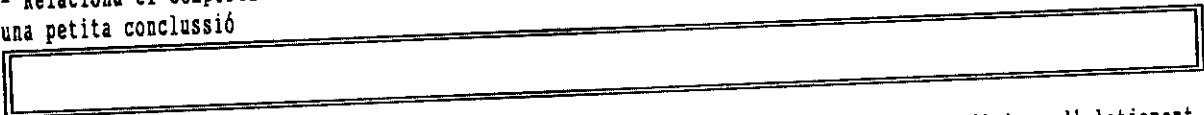
Tantmateix, hi havia un aspecte bèl·lic en el qual els catalans si que estaven obligats a obeir al REi si aquest ho volia: eren els allotjaments, és a dir, l'obligació d'allotjar adequadament els soldats de la monarquia hispànica que estessin de pas pel Pirincipat amb motiu d'una guerra. Com heu vist Catalunya era terra

de pas obligat per anar a lluitar a centreeuropa. Aixó feia que des de l'inici de les hostilitats, els catalans tinguessin allotjats els soldats dels tercios. Massa sovint, el comportament d'aquests soldats era provocatiu

doc 15

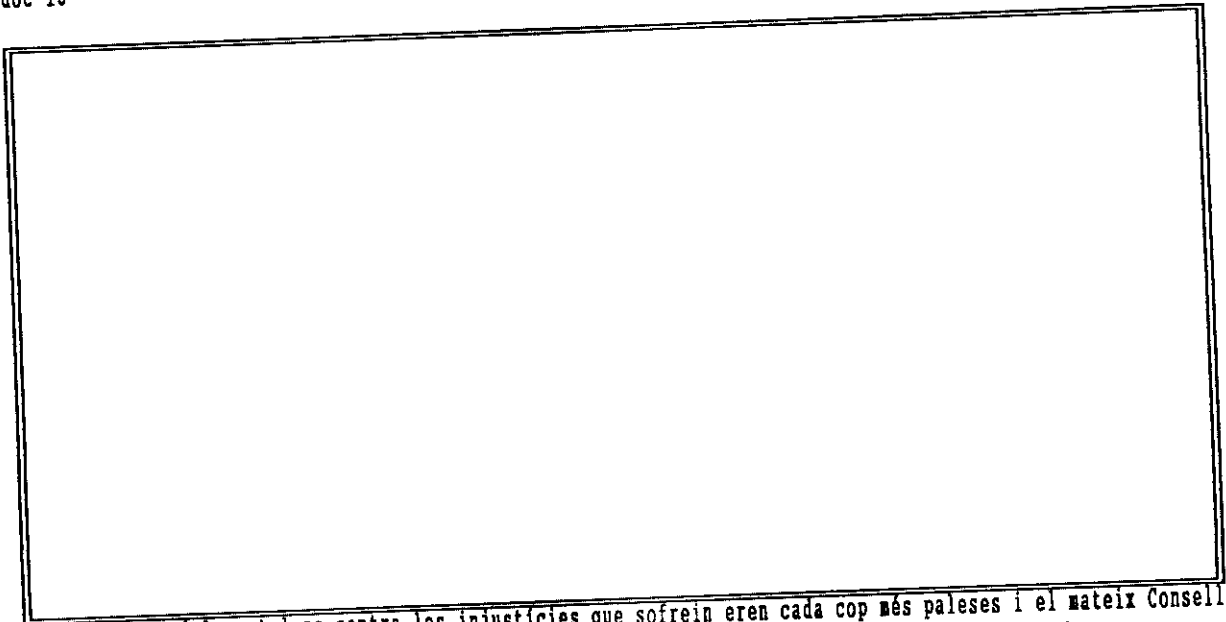

- Relaciona el comportament descrit en aquest text amb el que va passar en les Corts inacabades i extre-ne una petita conclusió

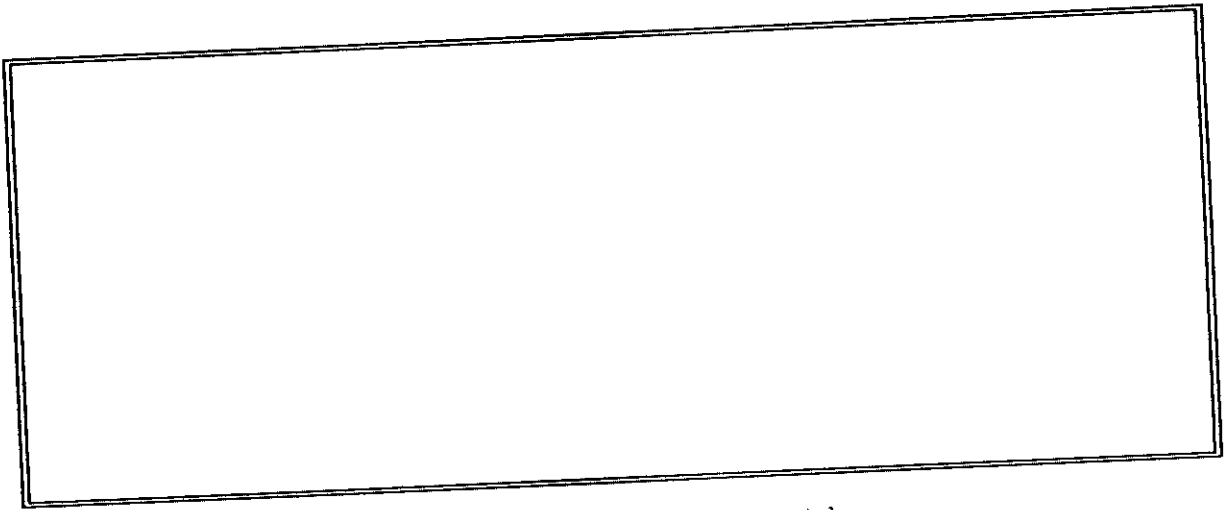
Cap al 1640 el total de soldat allotjats a cases del Principat era de 8178 i les condicions d'alotjament, dures:

doc 16

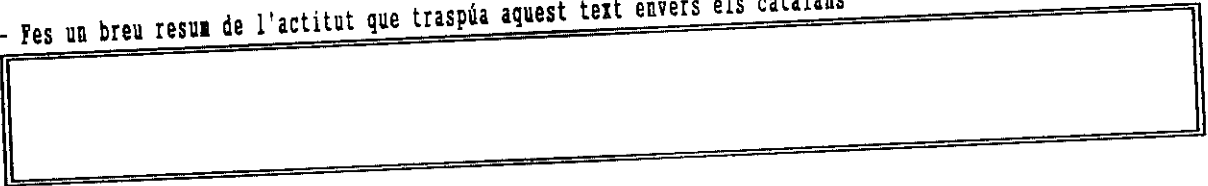

Les protestes dels catalans contra les injustícies que sofrein eren cada cop més paleses i el mateix Consell de Cent i la Generalitat se'n havien fet portantveus; Olivares, però, veia així mateix el problema

doc 17

- Fes un breu resum de l'actitut que traspúa aquest text envers els catalans

3.- Els fets

3.1.- El Corpus de Sang: 7 de juny del 1640

Els ànims es van anar escalfant. Cada cop eren més freqüents els avalots dels veïns contra els abusos dels soldats allotjats

doc 18

- amb quin motiu es revolta la gent també contra les pròpies autoritats ?
Cap al maig del 1640 es feia probable l'esclat d'una revolta popular de grans dimensions

doc 19

- Qualifica l'actitut de la Generalitat envers els avalots en aquest moments: és serena i prudent o venjativa i violenta ?

El dia 7 de juny del 1640, Barcelona estava plena de segadors que, com cada any , hi havien acudit per a participar en la solemne Processó del Corpus Christi i, com aquesta festa coincidia en l'inici de l'estiu, esperaven ser contractats per a anar a segar els camps. Aquell any, però, es va correr la veu que els soldats havien mort un segador... i esclatà una revolta que va fer d'aquella festa un Corpus de Sang. -

- Observa aquest quadre i denomina tots els elements que hi apareixen.

doc 20

Aquella revolta quedarà més tard recollida en un dels romanços que els cecs cantaven per a demanar almoïna.
Es el Cant dels Segadors, llegeix-lo :

doc 21

- Al Cant dels Segadors s'hi enumeren tot un seguit de motius que provoquen la revolta. Enuncia'ls.

- A quina circumstància històrica es refereix el romanç, quan diu que "el comte d'Olivares sempre li burxa a l'orella"

- a qui fa responsable de la revolta al Rei o al comte-duc?

- Per què s'atribueix al virrei la frase "llicència els he donat jo, molta més se'n poden pendre"

- L'autor del romanç comparteix o s'oposa a l'esperit de la revolta?
- cadascun de vosaltres ha de donar al menys una raó per a justificar el que ell hauria fet de trobar-se afectat pels fets.

- Ara, compara el quadre de l'Antoni Estruch amb el que es narra al Cant dels Segadors i extreu-ne la conclusió de si el pintor s'inspirà en el Cant o no. Raona la teva resposta.

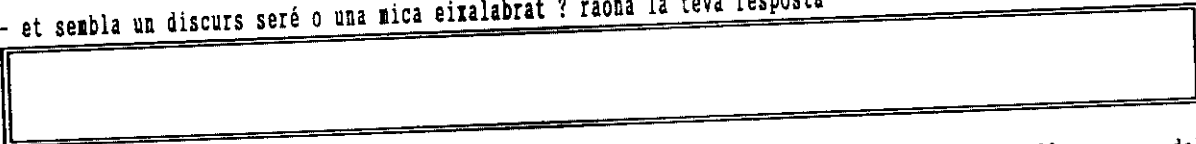
Davant la notícia de la mort del virrei, aquesta fou la reacció de Felip IV. Tracta de buscar un adjectiu que la qualifiqui.
doc 22

Mentre tant, la Generalitat - presidida en aquells moments per Pau Claris, canonge de la Seu d'Urgell -, es reuní per tal de reconduir els fets. Segurament tots tenien present el discurs que - no feia massa temps-, Pau Claris havia fet als braços de les Corts :

doc 23

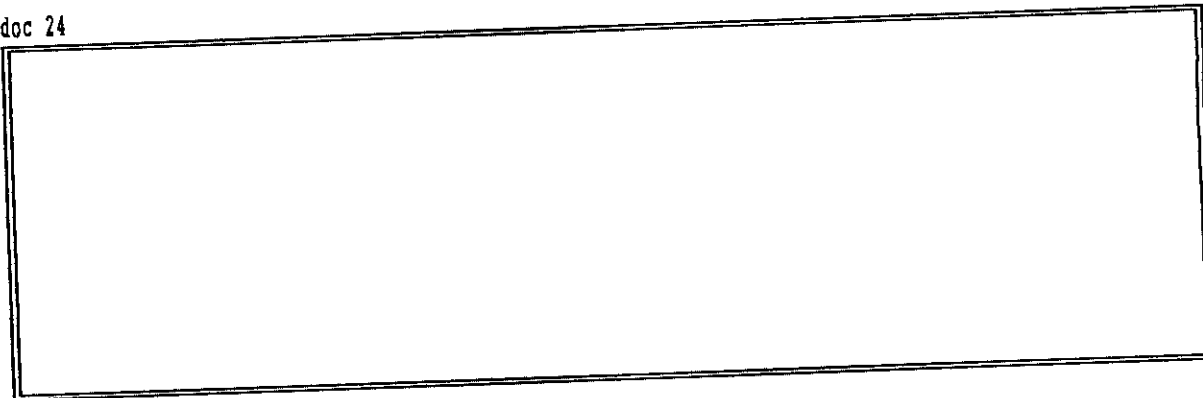

- et sembla un discurs seré o una mica eixalabrat ? raona la teva resposta

Potser, el principal motiu per a què Pau Claris fes un discurs semblant, era el suport que ell esperava del Rei de França, Lluís XIII, segons va exposar a la Generalitat

doc 24

3.2.- La declaració de guerra

Encoratjats per aquest discurs la Generalitat decideix declarar la guerra Espanya. I la revolta dels Segadors es transformarà en una guerra que va durar més de 12 anys. Catalunya quedava declarada República independent protegida per França.

doc 25

- Analitza i subratlla els tres arguments per els qual una guerra pot ser declarada justa segons aquest document.

- Explica com la Generalitat aplica aquests motius a aquest cas

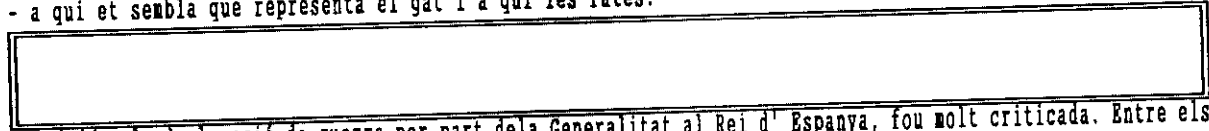
Quina protecció, però la del rei de França... el primer que va fer , una vegada proclamat conte de Barcelona-, fou empresonar el nou president de la Generalitat , Gispert d'Amat, successor de Claris que havia mort prematurament. A més, els aldarulls i els abusos de les tropes franceses no foren inferiors als de les tropes castellanès.

La guerra, d'altra banda, aviat es transformà en una guerra civil que dividí els mateixos catalans: Tarragona fou conque rida per les tropes de Felip IV el 1641 i Lleida el 1644.

Després de dotze anys de patiment i de la batalla de Montjuich Barcelona capitulava assetjada per mar per Joan Josep d'Austria, fill de Felip IV i comandant major de l'exèrcit.

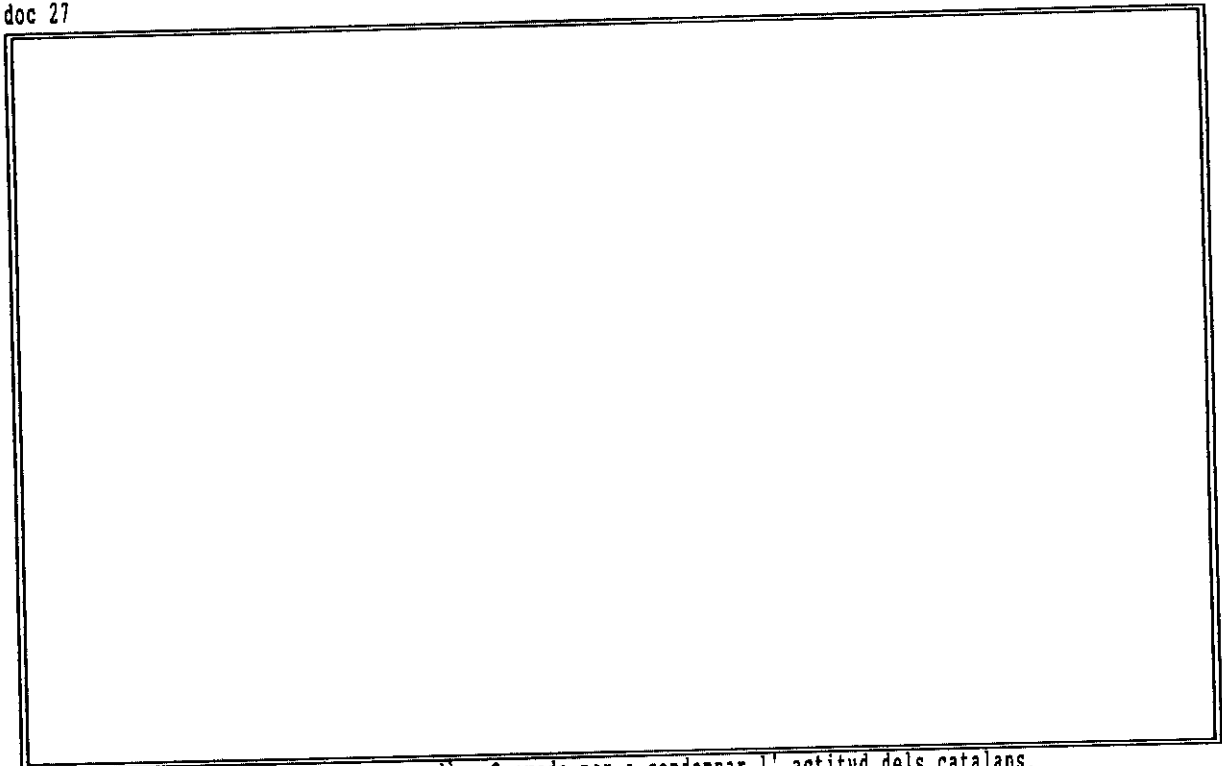
Les rajoles titolades " Batalla del gat i les rates" al.ludeixen aquesta batalla

- a qui et sembla que representa el gat i a qui les rates?

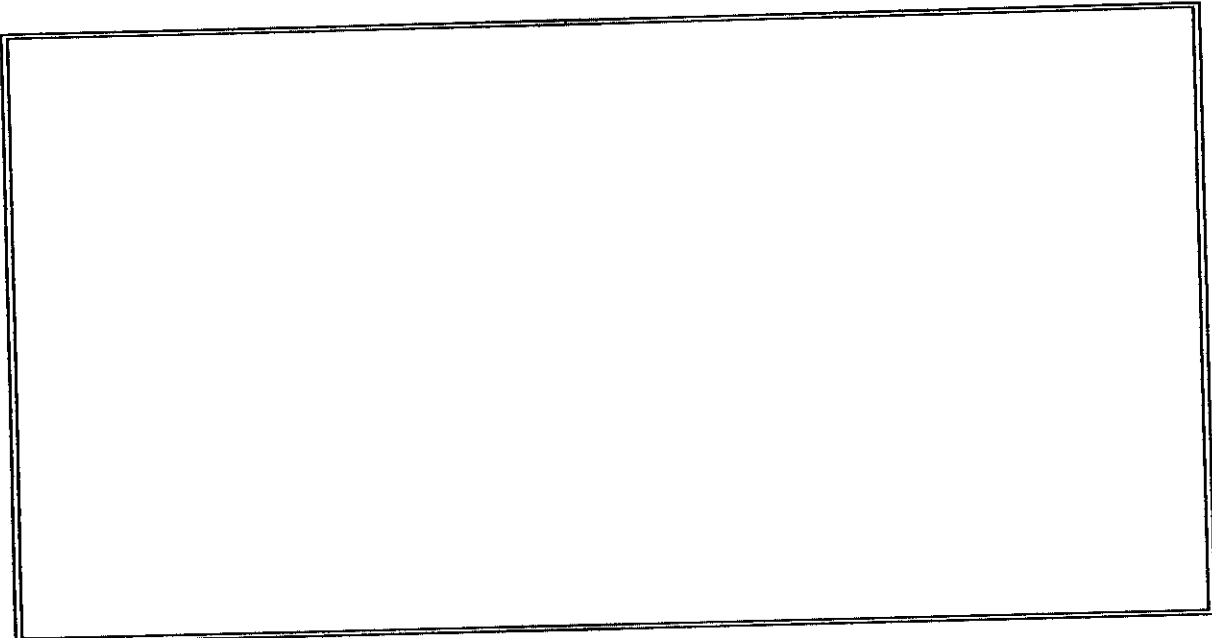

A Madrid , la declaració de guerra per part de la Generalitat al Rei d' Espanya, fou molt criticada. Entre els crítics destaca Quevedo, l'escriptor, enemic acèrrim d'Olivares però, en aquest cas, gens simpatitzant amb la causa dels catalans.

doc 27

- extreu els diferents arguments que dona Quevedo per a condemnar l' actitud dels catalans.
- Un cop els hagi analitzat, debatiu-los en grups de dos.

La guerra , per alguns catalans, esdevingué un enfrontament entre uns i altres ; un espai per al pillatge, el saqueig i l'abús. Aquest romanç, titolat Els miquelets de'n Pujol parla d'algún d'aquests aspectes. Has de resumir breument de què tracta ; però per a fer-ho necessites saber què eren "els miquelets de'n Pujol". Ajuda't d'una enciclopèdia

doc 28

- Observa aquesta galeria de retrats . Els de polítics espanyols - excepte dos d'ells-, foren pintats pel millor artista del seu temps : Diego de Silva i Velázquez. Intenta deduir quins dels polítics hispànics no són de Velázquez, tot justificant la teva resposta. En grups de dos, consulteu llibres de la Biblioteca del centre i elaboreu breus biografies - no més de 10 línees-, dels personatges representats .

Felip IV	Olivares
----------	----------

Pau Claris	
------------	--

Lluís XIII	
------------	--

Ara que ja en saps quelcom d'aquests polítics, intenta desxifrar alguns aspectes del seu tarannà , a partir d'una observació detinguda del seu rostre o del seus gest. Pots anotar algunes breus dades a l'espai lliure.

doc 30

Felip IV	
----------	--

Lluís XIII	
------------	--

Pau Claris	
------------	--

doc 31 cass

EXERCICI D'EMPATIA.

- En Joan Guàrdia fou un pagès benestant que escrigué un Diari força interessant per a conèixer alguns aspectes

de la vida rural catalana entre el 1640 i el 1659.

- Escolta alguns texts d'aquest Diari i, com si fossis un periodista que l'ha entrevistat, omple aquest qüestionari .
- En acabar, en grups de dos, feu algunes indicacions dels aspectes que més us han cridat l'atenció .

Capítol primer : vida familiar

- Quants fills tingué en Joan Guàrdia?
- Any 1657 : Per a curar la mà d'un fill seu accidentat a qui s'acudí?
- Què pot explicar la serenitat del pare davant la mort de'n Bernat el seu fill gran?
- Per què era tant estimat aquest fill?
- Quans fills li sobrevisqueren a en Joan Guàrdia ?

Capítol segon : Senyors

- Quin és l'argument que donen els pagesos l'any 1653 per a no fer el donatiu que demana el senyor de Granollachs?
- què pot significar l'expressió " com nosaltres havíem tingut que pletejar amb los dits Torts si erem venuts o empenyats " ?
- Qui guanyà el plet?

Capítol tercer : Anys bons i dolents

- Quins tres productes del camp donen bona collita l'any 1638
- Com fou per al camp l'any 1641?
- El 1642 , fou bó o dolent ?
- El 1650 fou "espantós" : Quines són les causes que esmenta el Diari ?
- Quina altra hi podries afegir tú?

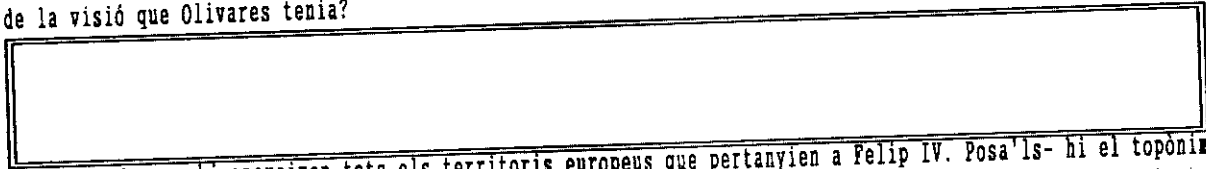
Quins aspectes us han cridat més l'atenció ?

3.- Algunes conseqüències de la guerra

3.1.- Un terratrèmol polític

Cronològicament, la primera de les conseqüències de la guerra dels Segadors fou el reguitzell de revoltes que s'alçaren en el si d'altres regnes de la Monarquia hispànica. La primera fou a Portugal, que des de llavors es independent d'Espanya .També el regne de Nàpols i Sicília, com Andalusia més tard i , per fi, Aragó, s'aixecaren contra la política centralista d'Olivares i Felip IV. Cal dir , que anys abans, ja s'havia avalotat Biscaia contra alguna mesura de tall també centralista.

- Relaciona aquests aixecaments amb l'opinió que Olivares esmerçà . Quina conclusió es pot treure respecte de la visió que Olivares tenia?

- En aquest mapa hi apareixen tots els territoris europeus que pertanyien a Felip IV. Posa'ls- hi el toponim i uneix amb una fletxa gruixuda els que s'alçaren en guerra - Catalunya i Portugal- i amb una fletxa estreta els que patiren avalots: Aragó, Andalusia, Nàpols i Biscaia.

doc 32

3.2.- El Tractat dels Pirineus

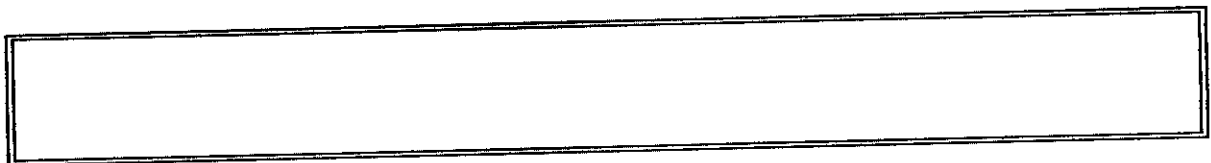
La segona conseqüència repercutí negativament sobre Catalunya mateix. Richelieu i Lluís XII, veient els apuros que patia Felip IV pensaren que aquest era el millor moment per a derrotar definitivament l'Espanya dels Habsburg i aconseguir el vell somni de donar a França els "límits naturals". França doncs continuà declarant guerra a Espanya fins que l'any 1659 Espanya es veia obligada a signar la Pau dels Pirineus: per aquest tractat els Pirineus s' aixecaven com a barrera "natural" entre França i Espanya. Això suposava que es perdien tots les territoris del Nord dels Pirineus que havien format part de Catalunya des dels seus orígens

- Aquests eren des d'ara endavant els límits entre Espanya i França. Posa el nom als territoris que Catalunya i Espanya perdien en aquest Tractat , construeix una llegenda on es vegi el nom del territori al Nord dels Pirineus avui encara espanyol i dona un títol al mapa.

doc 33

doc 34

L'article 55 del Tractat dels Pirineus reconeixia " que tots els catalans, sense exceptuar-ne cap, podrien tornar a gaudir dels seus bens, honors, dignitats, privilegis i franquícies, sense poder ser molestats per ningú ni en general ni en particular per culpa de tot el que ha passat des que començà aquesta guerra". - A què es pot referir aquest article?

Està clar que Lluís XIII no es dirigia pas als catalans del Sud de França. Pocs mesos després, el Rosselló perdía totes les institucions d'autogovern i a més,

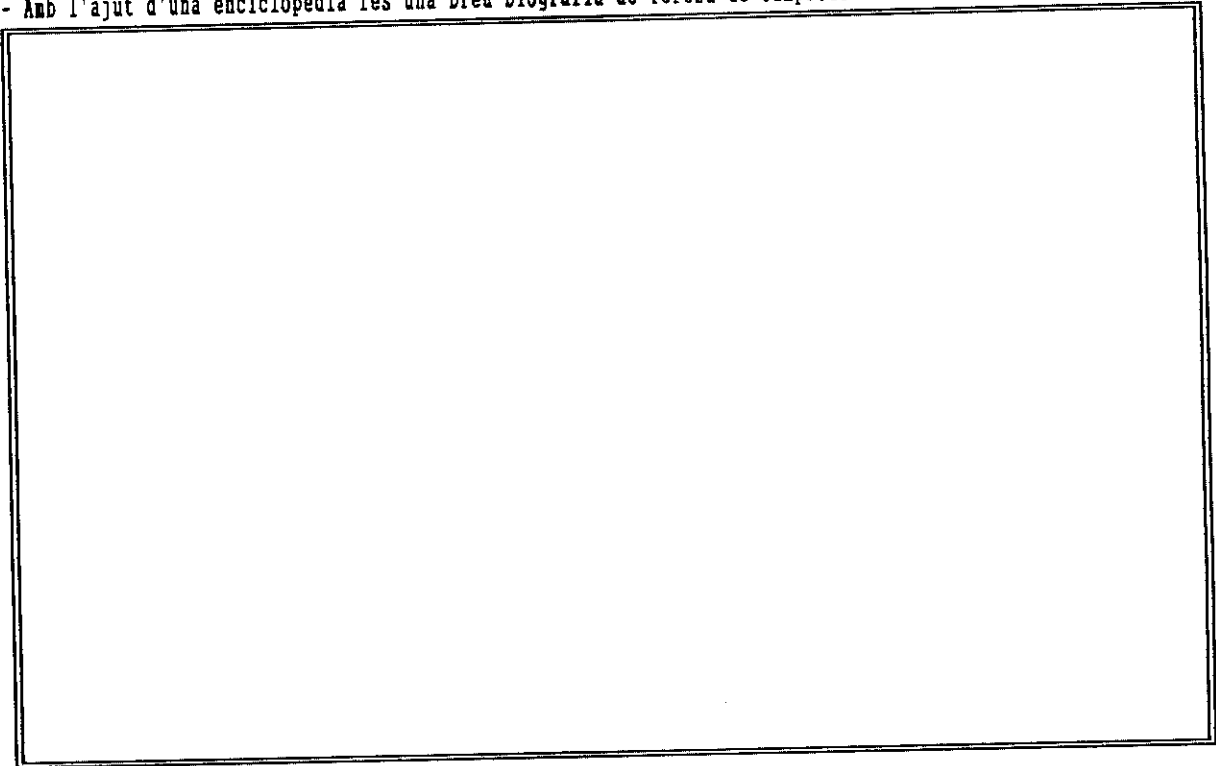
doc 35

(prohibim) a tots els advocats , procuradors, escrivans, notaris i altres de servir-se de la llengua catalana, ni als jutjes i magistrats d'admetre-la ,ni de pronunciar els seus judicis o deliberacions en altra llengua que la francesa"

Això provocà diversos avalots en el Rosselló, com ho fou el dels Angelets de la Terra on hi descollà una dona,

Teresa de Camprodón que, malgrat esser torturada , no confessà el nom dels altres líders de la revolta, per la qual cosa fou executada públicament a la plaça de la llotja de Perpinyà l 'any 1662

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Teresa de Camprodón

El Tractat dels PIRINEUS (1659) suposà la fi d'uns enfrontaments que des del 1635 havien oposat França contra Espanya i , des del 1640, Catalunya contra Castella. Amb aquest mapa, pots repasar els esdeveniments més importants ocorreguts a Catalunya durant la primera meitat del segle XVII.

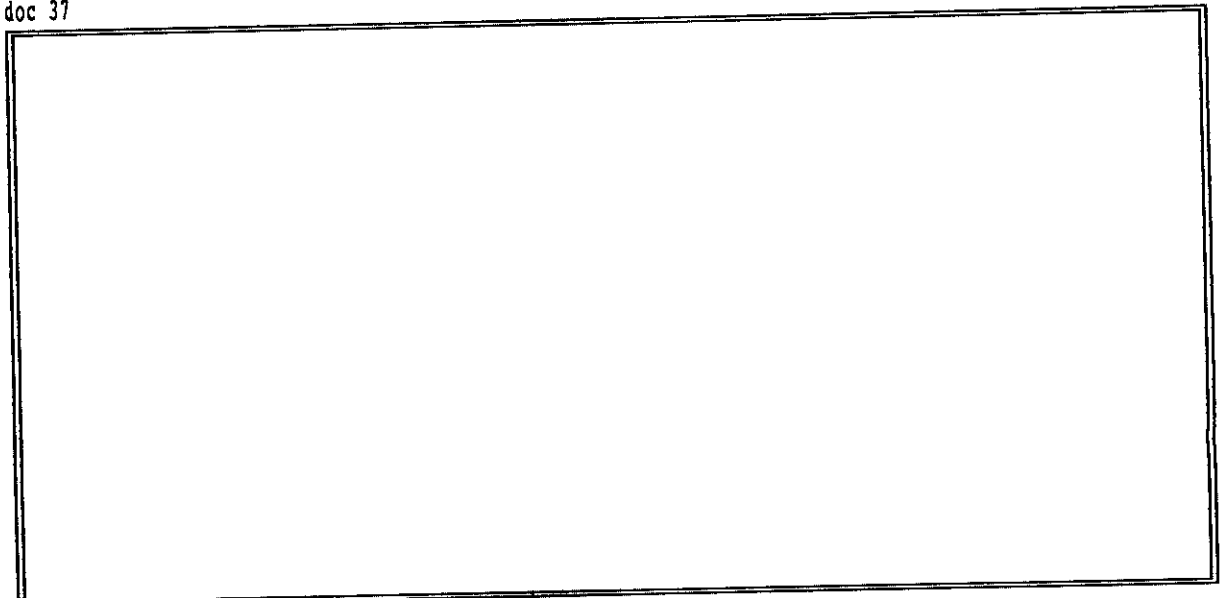
- Ubica en el mapa : el Montseny, Montserrat, el Cadí, el Canigó, Sant Llorens de Morunys, el Garraf
- Assenyala en un color suau el nom de les poblacions on, des del 1635, es produeixen avalots i que són esmentades en el Cant dels Segadors.
- Assenyala en color vermell la ciutat on esclatà el Corpus de Sang.
- Indica amb un color fosc les dues ciutats i territoris que ben aviat tornaren a caure en poder de Felip IV i indica le perfil que segueix la Depressió Central.
- Posa el topònim corresponent a la zona que Catalunya i Espanya pederen amb el Tractat dels Pirineus i situa Llívia

3.3.- L'hora de refer el país

Després del 1659 el tò vital de Catalunya no podia caure més avall. Tants anys de guerra!... dels del 1640.. i abans, els allotjaments... des d'al menys el 1635...Pobre país!... Es per aixó que el regnat de Carles II veurà els inicis de la recuperació que - al llarg del segle següent s'anirà afermant fins a fer de Catalunya el motor econòmic de tota Espanya.

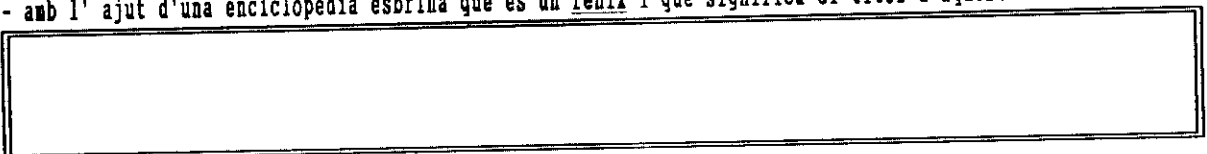
Narcís Feliu de la Peña fou un advocat i home de negocis barceloní que en el seu llibre El Fènix de Catalunya resumia els inicis de la refeta econòmica tal i com ell la contemplava i, al mateix temps, protagonitzava. Inspirant-se amb el que els estrangers feien des de feia temps, aconsellarà:

doc 37

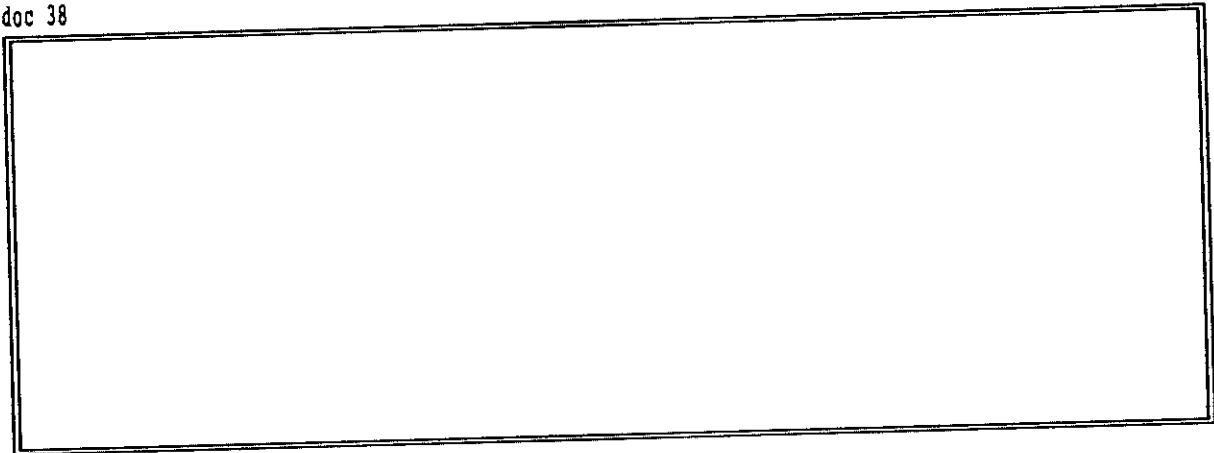
- Quina és la solució que Feliu de la Peña alenta en aquest text ?

- amb l'ajut d'una enciclopèdia esbrina què és un fènix i que significa el títol d'aquest llibre

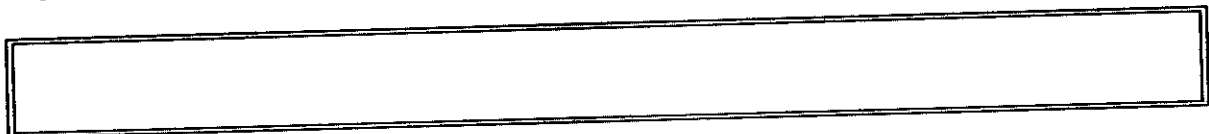

En acabar el segle, els problemes i símptomes de malestar al camp català no s'havien pas acabat

doc 38

- Aquest avalot fou denominat dels gorretes o dels barretines. Quin havia estat el detonant ?...

A Manresa, l'any 1688 es provocà l'avalot de les faves

doc 39

Hispànica...El Rei accedeix , però... fins quan els francesos podran resistir una pressió fiscal que els atenalla ?...

No hi ha però, massa temps per a preocupar-se !... A la tarda el Rei vol anar de caçera i a la nit, s'ha organitzat un ball de disfresses per a honorar el nou ambaixador d'Austria- Hongria. Cal tenir content l'Emperador ara que França ja té un front de guerra obert amb Espanya...

doc 2

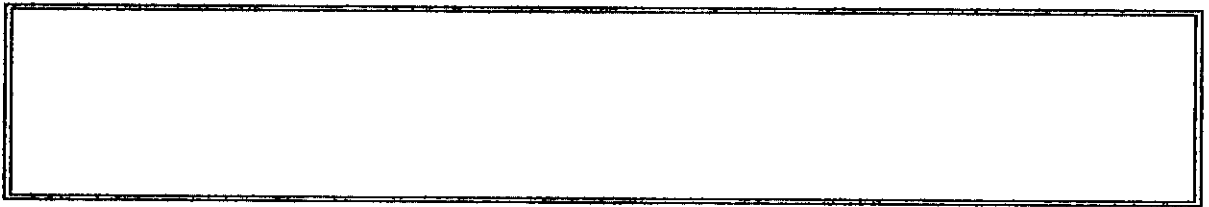
- Observa aquests retrats :
- Saps identificar el dibuix brodat a la capa de Lluís XIV?
- Quina imatge es vol donar del Rei ?
- Relaciona el qualificatiu de Rei Sol amb què es coneix Lluís XIV i aquest retrat
- Relaciona la frase que s'atribueix a Lluís XIV : "L'Estat sóc jo", amb aquest retrat
- Compara aquests retrats : quines són les principals diferències que observes entre els dos monarques?

Retrat de Lluís XIV Borbó, Retrat de Felip IV Borbó

A França, com a la resta d'Europa, la societat del XVII seguia organitzada en estaments. La noblesa o aristocràcia, tenia la funció de representar la Res pública- la república , és a dir, l'Estat, mitjançant les tasques d'assessorament al Rei i la protecció de tots els seus vassalls amb l'ús destre de les armes. A Catalunya, la noblesa només representava l'u per cent del total de població; però a França - com a Castella - era molt numerosa. Tots els nobles - alts i baixos - gaudien d'uns mateixos privil.legis com eren l'exempció d'impostos ordinaris i l'exempció de serveis militar obligatori : era la seva feina, l'ocupació més freqüent.

- Observa com vestien els nobles que segueixen la barroca moda del segle XVII. Pots identificar les seves peces de roba i complements ? En què es diferencien, bàsicament, de la nostra manera de vestir?

doc 3

2.- L'absolutisme

Lluís XIV és el millor representant de sistema de govern anomenat absolutisme. L'absolutisme és una manera d'entendre el poder i de governar, que al llarg del segle XVII es va difondre des de França, i que concentra en el Rei tots els poders de l'Estat. A França fou Bossuet, un eclesiàstic, interpretava la frase de Sant Pau on és diu que " tota autoritat vé de Déu", com " el poder del Rei vé de Déu" i així posava un dels fonaments de l'absolutisme:

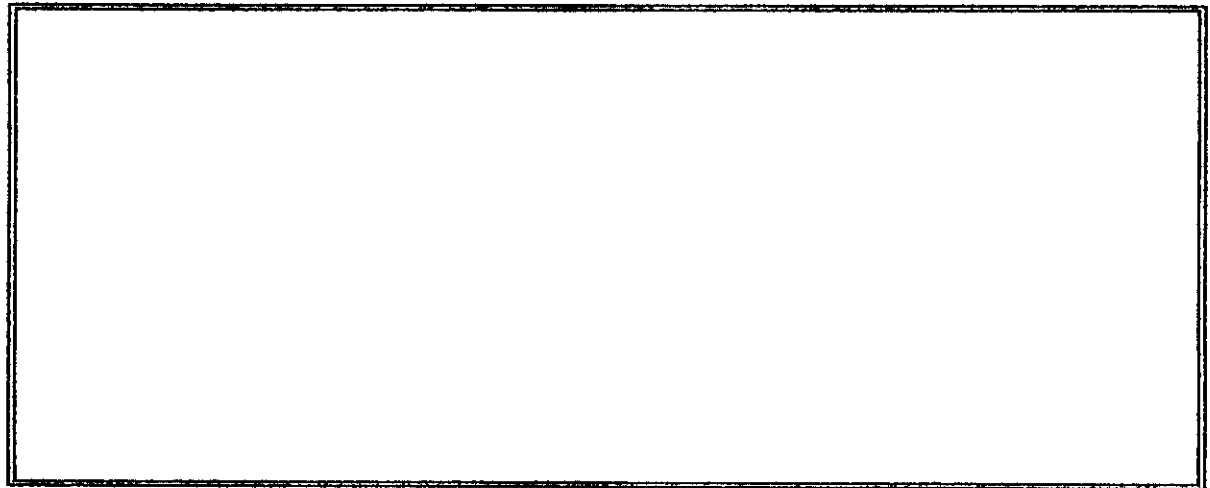
doc 4

" Es només al Príncep a qui li correspon vetllar pel benestar del poble. Aquest és el primer article i aquell en el qual es basen els demés; al Príncep, per tant, li compet atorgar decrets i ordenances; a ell li compet entregar honors i distincions; no pot existir cap poder que no depengui d'ell ni cap assemblea sense el seu vist i plau.

Cal que tot el poder es depositi en una mateixa mà per a garantir el benestar del poble: desperdigar el poder és dividir l'Estat, és impossibilitar la pau pública. (...) Contempleu un poble immens agrupat en una persona única; contempleu aquest poder paternal, sagrat, y absolut; contempleu la secreta raó que governa tot el cos de l'Estat; en veure la imatge de Déu en els reis, poder fer-vos una idea d'alló que és la majestat reial."

BOSSUET, La política deduïda de les propies paraules de la Sagrada Escripura

- Defineix amb les teves paraules : monarquia absoluta
- En què basa Bossuet l'eficàcia d'un poder reial absolut ?
- Compara aquesta manera de governar amb la de les actuals monarquies parlamentàries europees : on rau la principal diferència?

Al mateix temps que Bossuet - pensador catòlic - justificava el poder absolut del monarca, a Anglaterra, Hobbes, - pensador protestant - també recolçava l'absolutisme amb arguments com aquests :

doc 5

" L'únic camí que els homes tenen per a erigir un poder comú capaç de defensar-los contra la invasió dels estrangers i contra els demés perills, assegurant alhora que puguin viure dels fruits de la terra i del seu propi treball, és conferir tot el seu poder a un home o una assemblea d'homes que, mitjançant el vot, puguin reduir les seves voluntats a una sola. Es a dir: han d'elegir un home i una assemblea que representi la seva personalitat de manera que cadascú es reconegui a ell mateix com autor de qualsevol cosa que aquesta institució digui o faci (...); és més, on cadascú sotmeti la seva voluntat a la voluntat i els judicis d'aquell (...) El titular d'aquesta persona es denomina sobirà"

Hobbes , Leviatàn

- Assenyala una frase en la que es palesi com el poder de l'estat ha de ser absolut, segons Hobbes.
- Si Bossuet feia descansar el poder absolut del Rei en l'origen diví de l'autoritat, ón el fa descansar Hobbes ?

En la legenda d'aquesta moneda hi pots llegir : D.G. HISPAN. ET IND REX. Es una moneda dels segle XVIII però vàlida per a treballar l'absolutisme com a sistema de govern.

doc 6

Una vegada hagi extret el significat de totes les paraules, diguis si l'autor d'aquesta llegenda segueix o no les teories de Hobbes.

- Després, intenta escriure'n un altra també molt breu on l'autoritat del Rei es faci descansar en la representació popular

Lluís XIV va dirigir tots els seus esforços en la línia que li marcava l'absolutisme. A l'interior del país, va "domesticar" la noblesa atraient-la a la Cort de Versalles i mantenint-la entretinguda en festes galants. A l'exterior, va recollir l'herència de Richelieu - primer ministre en temps del seu pare-, i va iniciar tot un seguit de guerres.

La primera, contra Espanya, per tal de què se li "retornessin" territoris del Sud de Flandes i el Franc Comtat. Espanya perdé el Franc Comtat i algunes places a Flandes.

La segona contra Holanda i Espanya: Espanya perdé més places a Flandes.

La tercera contra una coalició europea formada per Espanya, Holanda i Anglaterra. Lluís XIV guanyà una vegada més, però es manifestà benèvol amb Espanya i li retornà algunes places de Flandes, un gest gens habitual en ell.

- Aquest és el mapa de la França de Lluís XIV. Amb l'ajut d'un atlas has de posar le nom a les ciutats, mars i rius assenyalats.

3.- El Parlamentarisme anglès

No tothom estava d' acord amb aquestes teories. A Anglaterra, per exemple, John Locke , un filòsof que , amb el temps, havia de tenir una gran repercussió escrigué

doc 8

"A partir del moment en què el príncep absolut concentra en si mateix el poder legislatiu i el poder executiu de l'Estat sense que ningú més hi participi, no existeix cap jutge ni tribunal que pugui judicar amb imparcialitat els atropells que el Príncep pugui cometre"

LOCKE J., Tractat sobre el govern civil
1688

Anem a treballar els conceptes : poder legislatiu i poder executiu.

- Com definiríes el poder legislatiu de l'estat ?
- A Espanya, avui, quina institució detenta el poder legislatiu ? I a Catalunya ?
- Qui i com s'arriba a formar part d'aquesta institució ?
- A Espanya , avui, el poder legislatiu descansa en dues institucions : com s'anomenen ?
- A la França de Lluís XIV , qui detentava el poder legislatiu suprem?

- Qui detenta avui a Espanya el poder executiu ?
- Com són escollits els membres del govern i el seu President? - En que es diferencien avui a Espanya el President de govern del Cap d'Estat ?
- A la França de Lluís XIV qui detentava el suprem poder executiu ? Qui tenia la presidència del govern ? i la de l'Estat ?

- Compara aquestes dues imatges. Quines són les principals diferències entre un monarca del segle XVII i un altre - de la mateixa dinastia - al segle XX ?

doc 9

Retrat de Lluís XIV

Retrat de Joan Carles I

El segle XVII és del triomf de l'absolutisme monàrquic com a forma de govern en gairebé tota Europa, excepte Holanda i Anglaterra. Holanda, recentment separada de la Monarquia Hispànica, inicià la seva singladura com a nació independent des de la forma de República . S'anomenava " República de les 7 Províncies unides". A Anglaterra, el Rei va sortir perdent en l'enfrontament amb els membres del Parlament : fou executat i la monarquia abolida. Era la primera vegada que a l'Europa Moderna succeïa tal cosa.

doc 10 Gravats alemanys on es reproduïx l'execució de Carles I Stuart, l'any 1649

- Pots identificar com s'aplicà a Carles I Stuart la sentència de pena de mort ?
- El poble que assisteix a la decapitació: se'l veu content i satisfet o més aviat impresionat i trist ?

El Parlament aconseguí imposar-se a les pretensions absolutistes de Carles I Estuart i Anglaterra esdevingué l a primera Monarquia parlamentària del món. Fixa't ,doncs, que mentre a França s'imposa l'absolutisme, a Anglaterra ho fa el Parlamentarisme que és el seu contrari.

- Defineix amb les teves paraules què és un Parlament.
- Escribeu el nom de tres països actuals que tinguin Parlament i digues com s'anomena avui aquesta institució en cadascun d'ells.

En la Declaració de Drets després de la revolució, el poder del Parlament quedava definitivament instaurat per davant dels drets del monarca

doc 11

"Els lords i els Comuns (...) declaren, per tal d'assegurar els seus drets i llibertats antics:

- 1.- que és illegal el pretés poder del rei de suspendre lleis sense el consentiment del Parlament(...)
- 4.- Que és illegal el cobrament de diners per part de la Corona per al seu ús, sense el consentiment del Parlament
- 6.- que és contrari a la llei reclutar i mantenir un exèrcit en el regne en temps de pau, sense el consentiment del Parlament
- 8.- Que les eleccions dels membres del Parlament han de ser lliures

- Compara aquesta Declaració amb el document 4 : quines són les principals diferències que hi trobes ?

Amb el temps, però, el govern de Cromwell, el líder del Parlament, es revelà també força dictatorial .

Ara veuràs unes seqüències de la pel·lícula **Cromwell**, justament aquelles en què l'enfrontament entre l'absolutisme dels reis - Carles I - i el Parlament - representat per Cromwell- es fan paleses. Aquests havien estat els principals protagonistes de la revolució que conduí al triomf del parlamentarisme :

- Carles I d'Escòcia i Anglaterra que es distingeix d'alguns membres del Parlament en la manera de vestir.
- El Parlament britànic, institució que es remonta al segle XII quan els Cavallers de la Taula Rodona obliguen a Joan sense terra a atorgar una Carta Magna on el poder del Rei queda limitat pel del Parlament. Aquesta institució era molt semblant a les Assemblees de Pau i Treva a Catalunya on, des del segle XI, nobles i clergues del Principat retallaven el poder del comte de Barcelona . A Anglaterra el Parlament es composava de dues cambres: el Senat, anomenat Cambra dels LORDS i el Congrés dels Diputats, anomenant cambra dels COMUNS. Observa que els Lords van vestits d'acord amb la moda barroca, com el Rei, i els comuns van vestits de negre, es a dir, austerament. Així és així, per què molts d'ells eren puritans, calvinistes : i Calvi obligava als seus adeptes a ser molt estrictes en tot: en el vestir, en el menjar, en el beure etc...

doc 12

- En aquests minuts de la pel·lícula has de seleccionar tres actes que palesin el tarannà absolutista del REI i tres en els què Cromwell o els diputats defensen el poder del Parlament

absolutisme del Rei

1.-

2.-

3.-

evidències de parlamentarisme

1.-

2.-

3.-

El segle del Barroc és ambé el segle del luxe, de l'ampu lositat, de la grandiositat... però quina era l'altra cara de la moneda ?

4.- Els marginats: pirates, corsaris i bandolers

Se'n diu pirata tot delinqüent que practica l'assalt , robatori o saqueig - tan sia de naus com de poblacions costaneres- , actúa per compte propi - bé que ho faci en grup-, i busca diners, bens i persones per a vendre-les en un proper mercat d'esclaus.

Corsari és, en canvi, aquell pirata que actúa amb el suport de l'estat i al servei d'uns interessos polítics. Aquesta mena de "terrorisme d'estat " fou abolida a Espanya l'any 1908; fins aleshores s'havia emprat sovint : a la guerra dels Segadors, per exemple, la monarquia hispànica va contractar sovint corsaris mallorquins per a atacar ciutats i vaixells catalans, mentre corsaris catalans atacaven les naus castellanques que pretenien aituallar els soldats allotjats al Rosselló.

Al segle XVII, l'Atlàntic hauria pogut fàcilment absorvir la pirateria mediterrània de no haver aparegut en front les costes europees el perill turc i barbaresc. Si bé el cop assestat a l'armada otomana a la batalla de Lepant (1571)

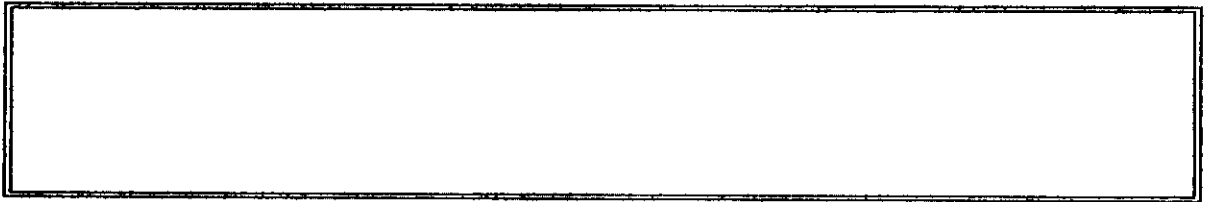
havia estat fort, la pirateria no havia desaparegut del tot.

Ja l'any 1512 l'ambaixador florentí que passà per Catalunya, ja havia detectat el problema dels bandolers i l' explicava així:

doc 13

" Abunden els bandolers per aquells indrets(...) D'una manera general pot dir-se que tota la regió , des de Perpinyà a Barcelona i més enllà, és lloc de perill. La raó d'aquest desordre consisteix en el fet que molts cavallers i gentilhomes de Catalunya estan enemistats i mantenen continues lluites entre ells, cosa que, per un antic privilegi que té el regne, poden fer lícitament sense que el rei pugui prohibir-ho(...) Molts d'aquests senyors tenen llocs i castells sobre les quals el rei no hi té cap autoritat, i en aquests lloc es recullen tots els criminals , els quals , els senyors per tenir més seguici, protegeixen i alimenten. D'aquest bandolejar - així se'n diu-, se'n segueix que aquests bandolers, escassos de diners i convençuts que tenen butlía per a fer-ho , es dediquen a l'asalt dels viatgers. Hi convida també la qualitat de la regió perquè és, com he dit , muntanyosa, salvatge i poc habitada".

- Quines són les dues causes del bandolerisme que Guicciardini assenyala ?

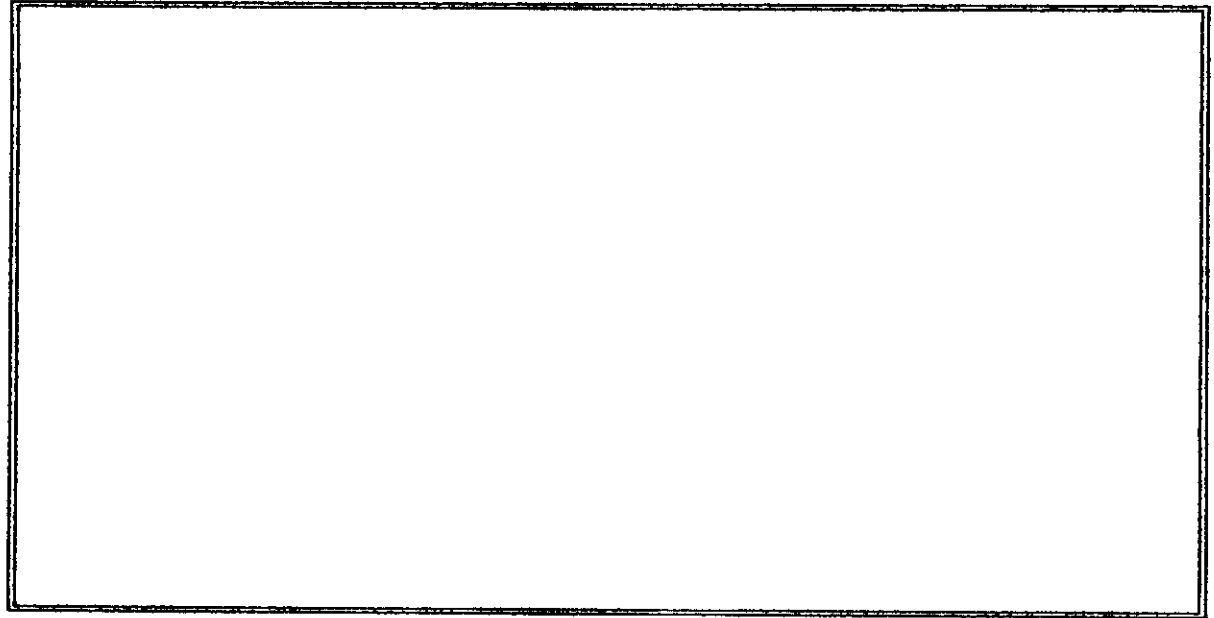
Durant la primera meitat del segle XVII el fenomen s'agreujà.
A partir de la llegenda d'aquest mapa pots analitzar :

- 1.- quines foren les zones més afectades per la presència de bandolers al segle XVII ? Eren àrees planes o de muntanya?
- 2.- Quines poblacions quedaven enllaçades pels camins reials ?
- 3.- On es produïren els principals robatoris del Tresor reial ? A qui et sembla podien anar destinades aquestes càrregues de plata ? D'on et sembla que venien ?

doc 14

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de'n Perot Rocaguinarda i en Joan Serrallonga, els dos caps de colla més coneguts dels bandolers del Barroc.

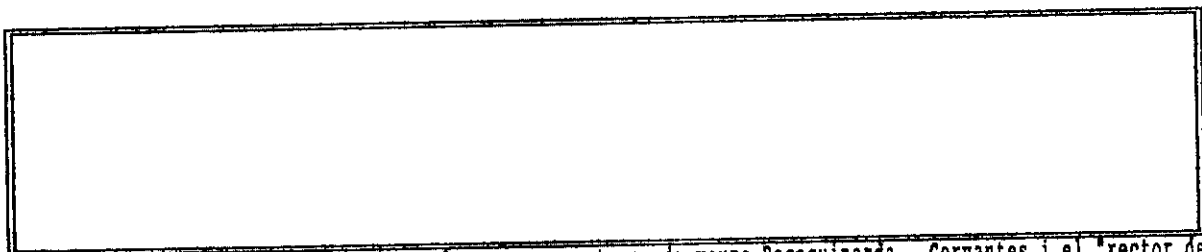
*

Sovint, molts d'aquests bandolers, en fer-se grans, es penedien de la vida que havien dut fins aleshores i - si s'acollien a alguna perdon real - es reinsertaven a la vida civil amb normalitat. Es el cas de 'n Perot Rocaguinarda. D'altres, en canvi, eren condemnats a mort i executats : és el cas de'n Serrallonga.

Cervantes, quan escriví Don Quijote, tenia present el cas de'n Rocaguinarda. Tant és així que, en atènyer-se Don Quijote i Sancho a Barcelona , Cervantes provoca una topada amb la colla de Rocaguinarda qui sosté un interessant diàleg amb el Quixot.

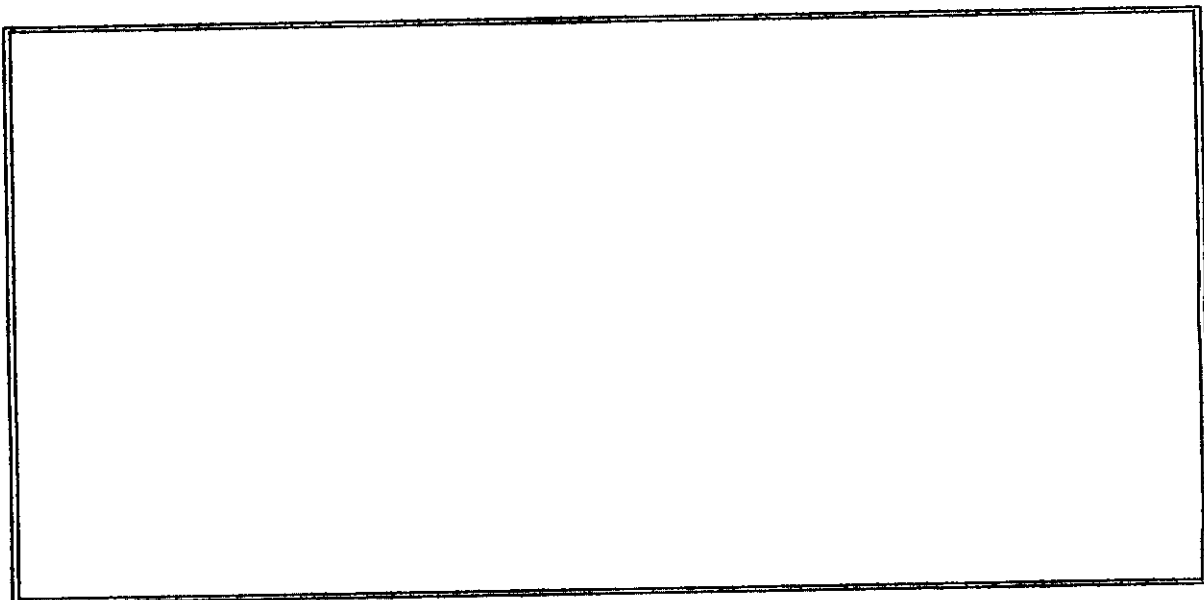
doc 15

- Et sembla que - per a Cervantes-, en Rocaguinarda és un home sense escrúpols o més aviat un desgraciat que no ha sabut evitar el mal camí ?
- Et sembla que Cervantes coneixia la fi de Rocaguinarda o no al fer-li dir aquestes paraules ? Justifica la teva resposta

- Trobes coincidència o divergència en la manera que tenen de veure Rocaguinarda, Cervantes i el "rector de Vallfogona"?

doc 16

doc 17

" En aquest die foch sentenciat Joan Sala, àlias Serrallonga, natural de la parròquia de Viladrau , bisbat de Vic, bandoler molt facinerós , cap de quadrilla que havia molts anys que regnava; fench la sentència de cent assots, axorellat, aporat ab caretó, atenallat i fet quatre quartos y lo cap posat en una de les torres del portal de Sant Antoni de la present ciutat (Barcelona)"...

REGLA J., El bandolerisme català del barroc

p.182

- Quina era la pena que s'aplicava als bandolers?

- Ara escolta un romanç popular titolat El bandoler. Hi trobes algun paral·lisme entrela manera cervantina d'entendre el bandolerisme del barroc i la del romanç ?

doc 18 cass

Amb el pas del temps, alguns de'aquests bandolers han estat mitificats. Ara escoltaràs primer una cançó de Lluís Llach, El bandoler, que , malgrat referir-se a un bandoler del segle XIX - període en el que aquesta xacra reapareix ja no a Catalunya sinó a d'altres zones d'Espanya - pot aplicar-se al bandolerisme del XVII. Després ,algunes estrofes del poema que Joan Maragall dedicà a en Joan Serra, Serrallonga.

- Has d'identificar quina de les dues grabacions et sembla més inspirada en el mite i destriar els principals elements que recolzin la teva opinió.

doc 19 cass

text : El bandoler (3'25)

Autor : Lluís llach

Adaptació : Jordi Bassas i Enric Chalons

doc 20
Text : En Serrallonga
Autor : Joan Maragall

Bona part de les cultures precristianes han cregut en l'existència de persones - generalment dones-, dotades de poders maléfics. Aquestes "forces del mal" foren contemplades en els primers segles del cristianisme com conseqüències de l'actuació del dimoni en el món .

Des del segle XIII a Europa , principalment en redutes pagans rurals , va experimentar-se un renaixement de creences en els poders maléfics i diversos Sants Pares condemnaren la bruixeria com una forma d'heretgia o de superstició.

Al segle XVII , aquest fenomen torna a revifar-se, segons ho palesen aquestes xifres d'execucions a bruixes:

doc 21

anys	llocs	execucions
- 1560 - 1670	Sud d'Alemanya	més de 3000
- 1590 - 1680	Escòcia	més de 4000
- 1576 - 1606	Lorena	més de 2000
- primeries se gle XVII	Catalunya	més de 400

font: ALCOBERRO A., El segle de les bruixes, Ed. Barcanova

doc 22

- A partir d' aquests gravats del segle XVII: Pots saber quins foren alguns dels països europeus més afectats per la " caçera de bruixes" a l'època del barroc ?
- A quin any fou publicat i a quin país pertoca el document número 1?
- Pots descriure el contingut del document número 2 ?
- Pots descriure el contingut del document número 3 ?
- Què fan probablement les bruixes del document 4 ?

1.-

2.- Il.lustració sueca

3.- Gravats del Compendium
(Austria)

4.- De laniis et phitonicis

maleficarum (Milà)

mulieribus

Quins elements de mitificació hi trobes ?

La major part dels processos i execucions per bruixeria a Catalunya foren obra de les jurisdiccions senyoriales o reials amb un ampli suport popular segons demostra A. Pladevall en un obra publicada l'any 1974. La Inquisició actuà normalment amb molta prudència ja que els inquisidors assumien opinions com la del Bisbe de Solsona, que comentava :

doc 23

" (cuenta) un inquisidor que haciendo experiencia con una mujer que ella misma habia confesado ser bruja, halló en gran parte de ello falso, y que todo son embustes y enbelesos del demonio para llevar almas al infierno, y busca para esto los sujetos más débiles y flacos , que son las mujeres y ordinariamente viejas; y todos los jueces seculares, queriéndolo llevar jurídicamente, se engañan en muchas confesiones, porque por miedo de los tormentos confiessen: y muchas mueren sin culpa"

Font : qb.cit.p. 56-47

- qué vol dir l'expressió: " todos los jueces seculares, queriéndolo llevar jurídicamente se engañan "
- Resum en les teves paraules l' opinió de la font 22

Els delictes greus de bruixeria estaven penats, practicamente a tots els països europeus, amb la mort a la forca o a la foguera. Per a l'heretgia , en canvi, i també des del segle XIII, l'única pena de mort era la foguera. En alguns països els reis, havien vist convenient que abans de condemnar algú a morir a la foguera, es fes un estudi de les acusacions d' heretgia que només podien garantir els eclesiàstics; així havien nascut els tribunals de la Inquisició : tribunals d'eclesiàstics sota control estatal que estudiaven si en un determinat comportament o, sobre tot, en unes idees hi havia heretgia o no. Les primeres inquisicions havien sorgit a l'Imperi Germànic i dos segles més tard, els Reis Catòlics les havien creat a per als seus regnes hispànics. Fou amb Felip II , però , quan el Tribunal es mostrà més actiu: a Barcelona, per exemple, entre el 1563 i el 1578 , es cremaren més de 40 persones. La sentència als acusats era llegida en públic , en impressionants Autos de fé com aquest que tens aquí

- Descriu el que veus a la il·lustració
- Defineix amb les teves paraules : Tribunal de la Inquisició
- Saps com 's anomena l'hàbit que duen els acusats?

6.- Captaires, esclaus i moriscos

Si la Catalunya del Barroc fou terra de bandolers, l'agonia de Castella - delmada per la sangria constant que en homes i en diners li suposava la política dels Habsburg - es palesà en una nòmina de captaires que anà creixent a mesura que el segle avançava. Amb Carles II la situació no sembla millorar massa: la Cort es veia encerclada de captaires que obtenien des de virreïnats fins un quants doblons en qualitat d'almoïna.

Les causes de l'increment de la mendicitat són múltiples: l'orgull "hidalgo" que procura el desprestigi del treball manual; la ruïna de molts tallers artesanals que no poden suportar la competència dels productes europeus, sovint

millors i més barats-, l'emigració a Amèrica ... Al camp, que acusa la falta de mà d'obra d'ençà l'expulsió dels moriscos, les males collites se succeïxen, any rera any; fins i tot, una plaga de llagosta assolirà les terres de Llevant."

- Enumera les causes de l'augment de la mendicitat a Castella durant el segle XVII.

Sovint, els pobres passen gana i els "motins de la fam" sovint- tejen cada cop que puja el preu del pa. Algunes esglésies i No nestirs amb prou feines si poden acollir a les seves portes tot pobre que vulgui un plat de sopa

al dia. A França , Vicenç de Paul, preceptor dels fills del comte de Gondi s'ha dedicat a servir Déu a través dels pobres i, amb l'ajut de Lluïsa de Marillac ,funda la confraria de les Dames de la caritat: aculliran nens expòsits, captaires, galiots...la mendicitat, doncs, no és un fenomen exclusivament castellà.

- Observa aquesta il.lustració : a quin estament et sembla que pertanyen les dames que ajuden Sant Vicent de Paul i Santa Lluïsa de Marillac? - Assenyala alguna diferència que es pugui observar entre aquestes dames i les que - a la mateixa època-,freqüentaven Versalles.
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Sant Vicent de Paul i de Santa Lluïsa de Marillac.

doc 25

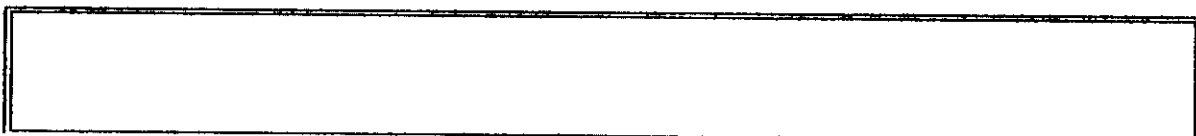
France p. 142

Però quan la fam amenaça un jove, sovint el pobre esdevé un "pícaro" que se les pense totes abans de morir-se de fam...

Murillo, pintor andalús i contemporani de Velázquez, pintava els "pícaros" sevillans d'una forma que ens fa difícil veure en aquests retrats al Lazarillo de Tormes o a Guzmán de Alfarache.

- Observa aquest retrat i intenta esbrinar les notes que dificulten associar aquest nen amb un "pícaro".
- Quina característica assenyalaries en la manera amb què Murillo pinta els pobres ? Per què et sembla que ho fa així ?

doc 26

Els esclaus a Europa eren excepcionals: només n'hi havia amb una relativa freqüència en algunes cases nobles del Sud i en cap cas hi ha constància de què fossin mal tractats: eren uns criats més, un signe de luxe i distinció, un costum que des d'Espanya es difongué, molt feblement, envers d'altres corts europees. En canvi, a les colònies d'Amèrica, hom ha comprés la possibilitat d'un enriquiment ràpid i fort: allí la terra es barata i els indis cobren sous baixos. Més encara: d'aquesta època és l'inici del tristament cèlebre "comerç triangular": un comerciant captura esclaus negres a l'Àfrica i els ven a qualsevol mercat d'alguna de les tretze colònies angleses - els futurs Estats Units -, poblades des de començaments de segle per els puritans que fugien de la persecució dels Estuarts, catòlics.

doc 27

- Per què s'anomenà a la tracta de negres "comerç triangular" - Quin era el país d'origen del mercat negrer a Europa i a Àfrica?

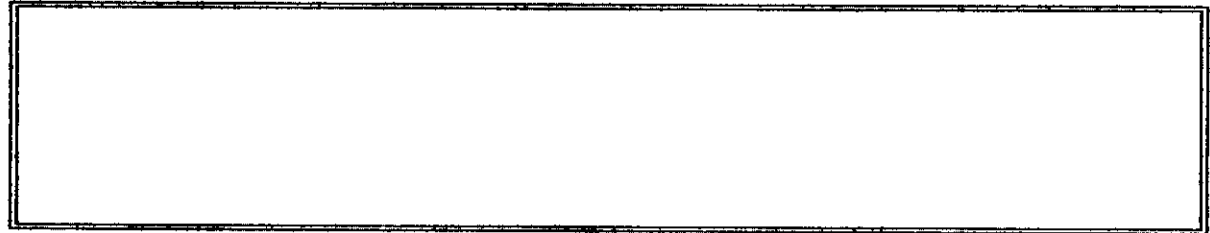
- Fixa't bé en aquesta il·lustració. De què et sembla que és evidència?

doc 28

- Aquest gravat representa un català, el jesuïta Sant Pere Claver, nascut a Verdú, (Lleida), atenent els esclaus arribats als mercats d'Amèrica. Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu fitxa biogràfica d'aquest català universal.

doc 29

Les seves idees i la seva vida el dugueren als altars:

doc 30

" Mira a Déu en tots els homes ; serveix-los ; són inatges de Déu. La perfecció del replegió no consisteix a empresonar el cos entre parets, sinó a guarnir l'ànima de virtuts. Els homes veuen el defora. Déu veu el de dins".

Els moriscos eren els musulmans conversos al cristianisme que vivien dispersos, especialment pels regnes de València , Aragó i Castella i, en menys grau , al Principat. Tradicionalment, s'ocupaven de les feines del camp i en els treballs de la seda: Eren pobres , treballadors ardents i sumissos. L'any 1609, Felip III decidí expulsar-los . Per què va fer-ho ?

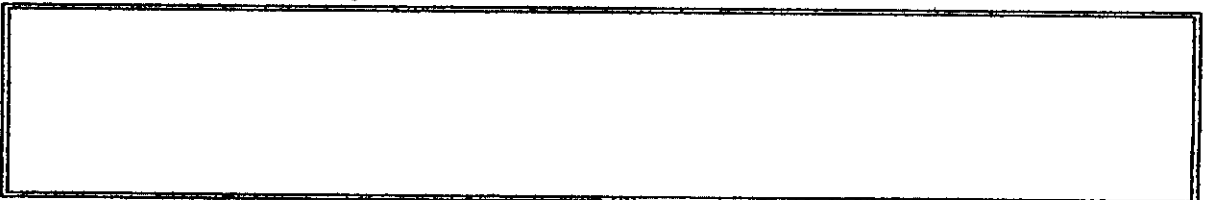
- Llegeix aquest text i hi trobaràs algun dels motius exposat ; en grups de dos busqueu pros i contras per a defendre o rebatre l'expulsió

doc 31

De ont se fundaren molts col.légis en estos regnes per encaminar y adoctrinar esta gent en la sancta fe. Y vent que no aprofitaven lo Illm. Senyor Don Juan de Ribera, ar- quebisbe de València (...) fonch instància rigorosa (...) a reys d'Espanya per a què remediàs estos danys. Y sabent-se que tots moros desta terra feien concert y estava tractat ab los moros de Barberia que lo Dijous Sant de 1606 se alsarien ent tots los regnes y degollarien tots los christians"...

- què vol dir la Barberia?

- Resum en les teves paraules aquest text

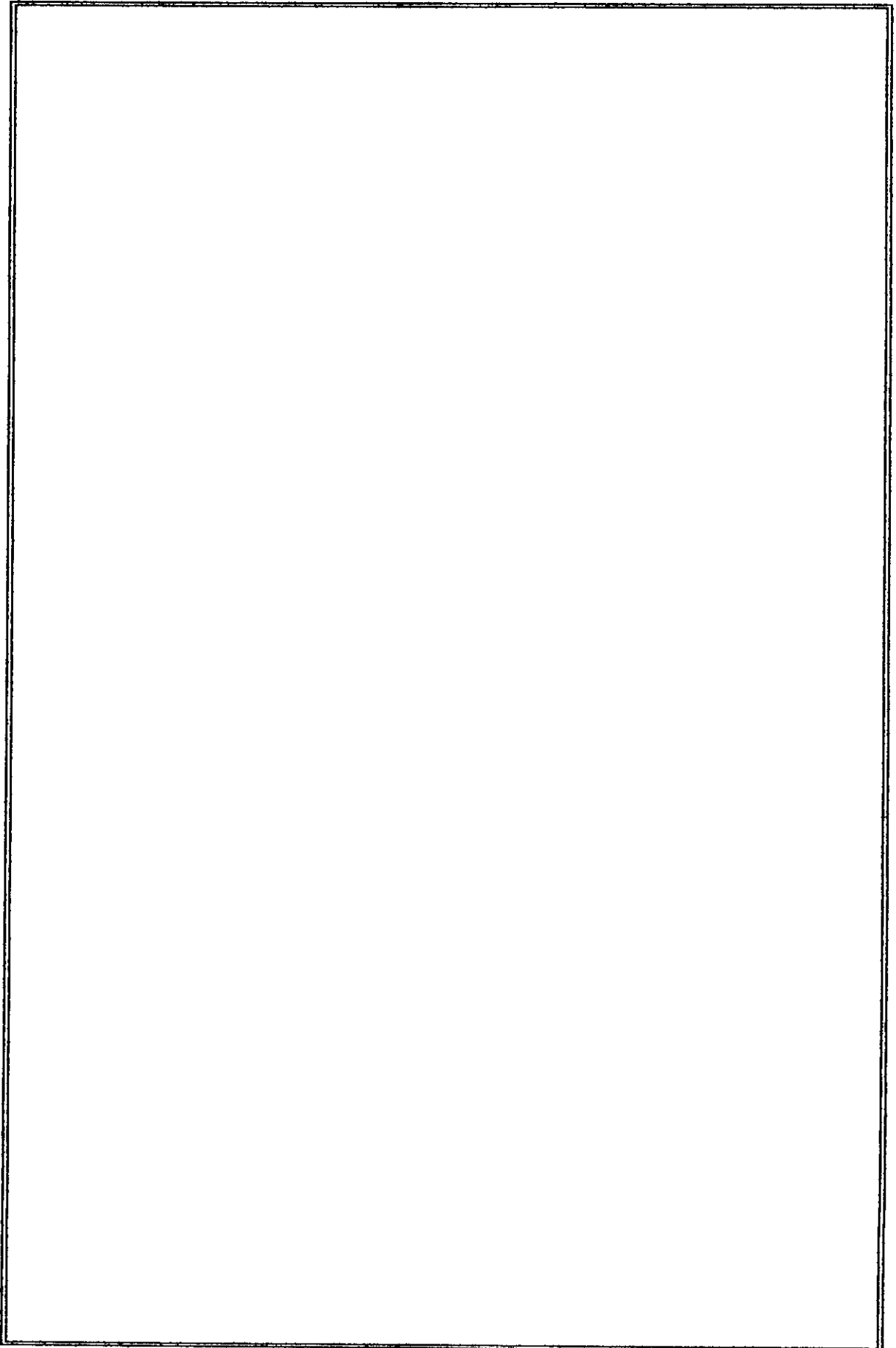

Amb l'expulsió, el camp començà a mostrar un lamentable aspecte. Un informe del 1638 revela que a València, de les 453 localitats habitades per moriscos, 205 encara seguien abandonades. A Miravet, a la Ribera de l'Ebre, on els moriscos eren el 96,6% de la població, només en quedaren 21 .

- Quines conseqüències pots deduir de l'expulsió dels moriscos?

- Imagina't que ets un periodista del segle XVII i, tot observant el món marginal, prepara un article on exposis

algunes possibles solucions al problema. Cal que tinguis en compte que al segle XVII l'únic periòdic que existia a Espanya era La Gazeta de Madrid, que només donava notícies. Per tant, la teva redacció ha de ser breu i concreta.

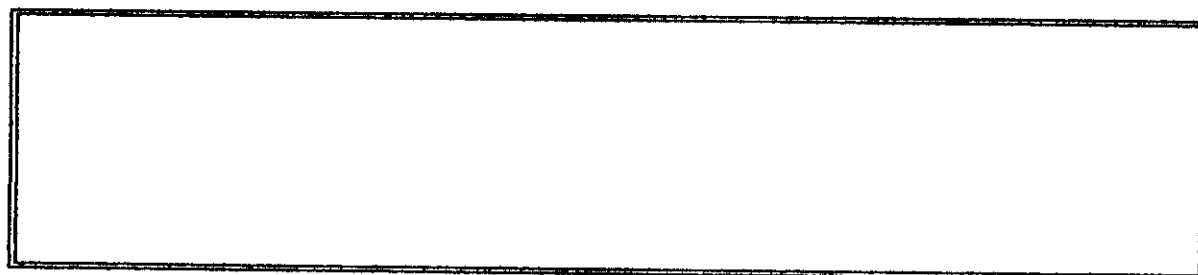

7.- Artisans i menestrals

Com a la resta d'Europa, bona part dels oficis artisans estaven agremiats. Amb el gremi, el taller d'un mestre artisa que aplegava oficials i aprenents, es trobava protegit de l'intrussisme i de la competència deslleial. A més, amb el pas del temps, els bons oficials podien aspirar a obrir el seu propi taller: només havien de superar l'aprobat del col·legi de mestres realitzant una "obra mestra".

- En aquestes rajoles hi tens alguns dels oficis tradicionals que hom practicava a Catalunya - igual que a la resta d'Europa - abans de la industrialització. Intenta denominar-los i digues quins d'ells et sembla que no eren agremiats.

doc 32

8.- Burgesos emprenedors

Ja hem vist com als voltants de l'any 1640, la Monarquia hispànica començava a tambalejar-se. Mentre la

guerra engollís tants homes joves al front, es dificultava la formació d'una capa de burgesos prou ampla com per que al país es podessin fer d'altres inversions de producció en bens que no fossin el propi material de guerra.

I Fernández de Navarrete, així un analista del temps de Felip IV es lamentava de que :

doc 33

" Els estrangers que venen a Espanya poden dir de nosaltres que travessen camps fèrtils i els troben coberts d'ortigues i espines per que no hi ha ningú que els conrel ; la major part d'espanyols s'han quedat reduïts a la ganduleria : uns a títol de nobles, els altres a títol de captaires. Es ben cert que els carrersde Madrid són plens de captaires i ganduls, jugant tot el dia a les cartes, sense fer res més que esperar l'hora d'anar a menjar a un convent o anar a robar una casa"...

- Resum amb les teves paraules aquesta queixa de Fernández de Navarrete.

- Amb l'ajut del tema dedicat a la guerra dels Segadors, compta el nombre de fronts de lluita que mantenien Felip IV i Olivares a la dècada del 1640 .

Per contra, a altres països europeus - especialment a Holanda i Anglaterra-, començava a sonar l'hora de la burgesia. Rembrandt, el millor pintor holandés del Barroc, rebé molts encàrregs de la seva clientela ; entre d'altres , hagué de pintar un retrat col·lectiu dels Síndics dels Panyers. Com devia lluir aquest oli a la seu del Sindicat llaner d' Amsterdam!...

Recordes que en deia Calví de la "predestinació" ? Doncs bé: els grups calvinistes més radicals consideraven signe de predestinació l'èxit en els negocis temporals. Aixó feia que els burgesos calvinistes s'afanyessin en treballar molt i guanyar també molt. Conseqüència, en part, d'aquesta mentalitat, i gràcies a la bona gestió de la Companyia de les Indies Orientals - una companyia marítima que comerciava important productes de l'Orient cap als ports holandesos - tots els ciutadans que havien comprat accions a la companyia rebien be- beneficis un any i un altre . Aquest moviment comercial produí el naixement de la Borsa , a Amsterdam, i també del primer Banc estatal .

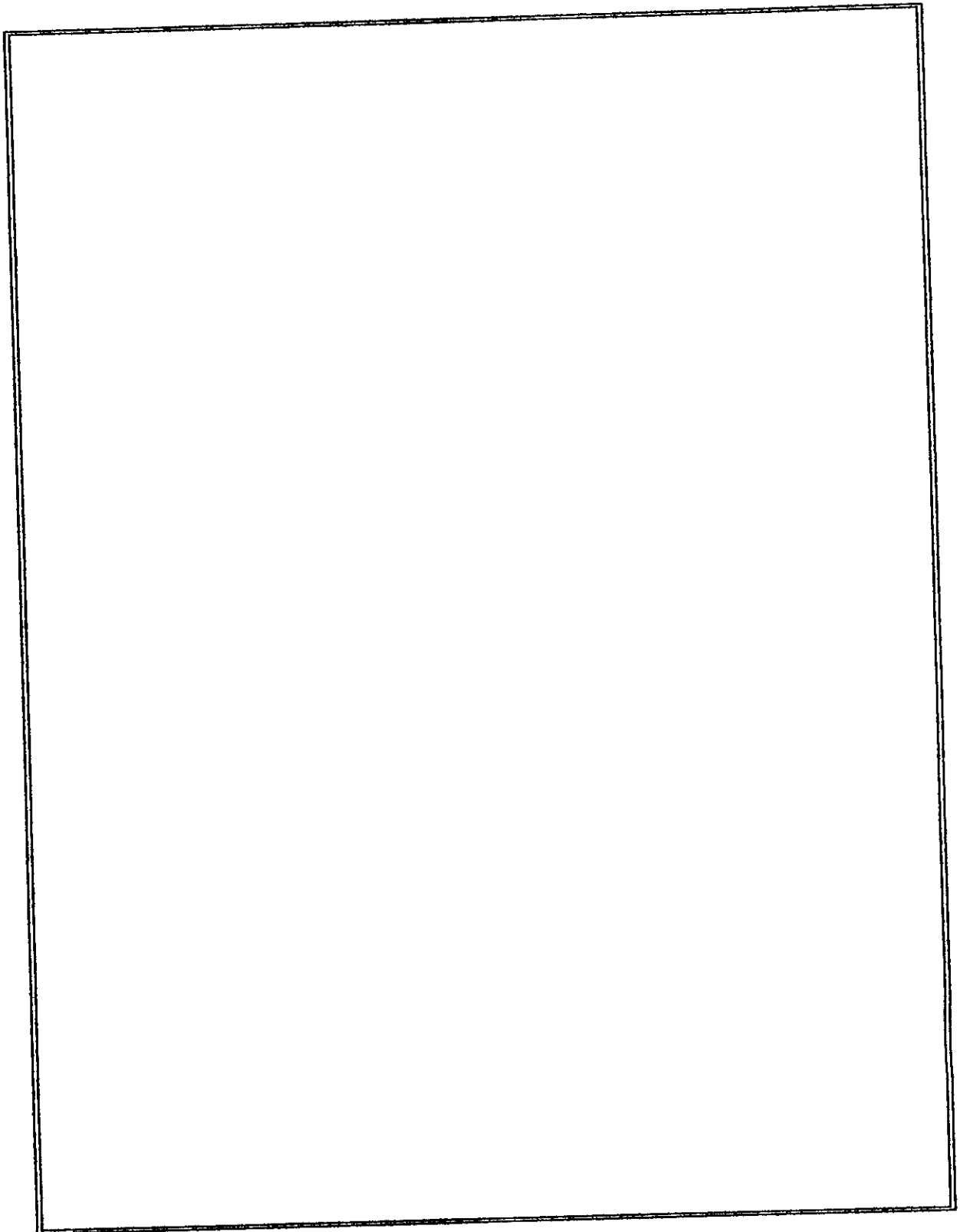
- Observa el vestits d'aquests burgesos holandesos i compara'l amb el dels membres del Parlament britànic : pots deduir per que uns i altres vesteixen així?

doc 34

Aquí tens alguns retrats del segle del Barroc. El primer és Las Meninas, de Velázquez, i representa una escena de la vida a la Cort de Felip IV , que es veu reflectit al mirall amb la seva esposa Mariana d'Austria. Els altres dos són de dos burgesos holandesos, obra de Franz Hals. La quarta il·lustració és el Saló dels miralls, de Versailles: 400 en total, recobrint els murs. - Descriu el que et suggereixen i analitza les principals diferències que trobes entre ells .

EXERCICI D'EMPATIA

- En grups de dos :sou dos nobles ; un que viu habitualment a Paris i un altre del Rosselló, recentment incorporat a França per la Pau dels Pirineus. Esteu convidats a assistir al ball de disfresses d'aquesta nit. Mai heu estat a Versalles i considereu que el Rei us fa un honor en invitar-vos. El noble català no està d'acord, però, amb aquesta opulència. Construïu un diàleg en el que un ataqüi aquest "modus vivendi" i l'altre el defensi, manejant les dades que surten a llarg de tot aquest tema .

TEMA 5.- EL SEGLE DEL BARROC

Procediments : Obtenció o elaboració d'informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc 4,6,13,15,17,
- 2.- tècniques de resum i anàlisi : doc
- 3.- Anàlisi de l'evidència : doc

4,5,8,14,15,23,25,28,31,33

1,2,3,6,10,22,24,25,28,29,31,32,34

- 4.- Crítica i comparació de fotos : 4-11, 15-
- 5.- Per consultes i elaborar-ne resums :25,29
- 6.- Extreure informació de fonts no conven

18;

cionals : pel.lícula històrica:

doc 12

Treball del temps

- 7.- Identificar causa-conseqüència : 13,24
- 8.- Exercici d'empatia : doc. 31 i final del

tena

Treball de l'espai

- 9.- Ubicació de topònims : doc 7
- 10.-Lectura de mapa històric : 14,27

Valors: Esperit crític

- Interés per acabar la feina ben feta
- Treball en equip

Poster : Façana principal i jardins de Versalles

- Cards :**
- 1.- Retrat equestre de Lluís XIV
 - 2.- Retrat de Felip V pintat per Velasquez
 - 3.- Retrat de Carles I Estuart
 - 4.- Retrat de Oliver Cromwell
 - 5.- Retrat romàntic de Serrallonga
 - 6.- Retrat de Gustav Dorè al Quixot : els bandolers
 - 7.- Gravat de bruixeries segle XVII
 - 8.- Els síndics delspanyers, Rembrandt
 - 9.- Pícaros comiendo melón, Murillo

- Cassette :**
- 1.- Lluís llach : El bandoler (3'25)
 - 2.- Joan Maragall : En Serrallonga

Video : 1.- Seqüències de la pel.lícula Cromwell

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- Com es vivia a la Cort de Versalles ?
- 2.- L'absolutisme
- 3.- El parlamentarisme anglès
- 4.- Els marginats : pirates, corsaris i bandolers
- 5.- Bruixes i heretges
- 6.- Captaires, esclaus i moriscos
- 7.- Artisans i menestrals
- 8.- Burgesos emprenedors

TEMA 6.- L'ONZE DE SETEMBRE

PROCEDIMENTS : Obtenció i elaboració d'informació

- 1.- Adquisició i ús de vocabulari històric
doc : 2,4,21
- 2.- Exercici de tècniques de resum, d'anàlisi i comparació : doc 2,
4,7,15,16,17,18,19,
- 3.- Treball d'evidències : doc 3,10,19,20
- 4.- Crítica de fonts : doc 12,19
- 5.- Fer consultes i elaborar-ne resums
doc 3, 19,20,
- 6.- Traspasar informació d'un text a un gràfic
doc 14, 15
- 7.- Obtenir informació de fonts no convencionals: gravació en
cassette (doc 8) i vídeo (doc 9 i 12)
exercici d'empatia : i tú, què hauries fet?

Treball del temps

- 8.- Identificació de causes i conseqüències
doc : 4,6,7,10,11 a 21
- 9.- Identificació de canvis-permanències
doc : 11, 13, a 21

Treball de l'espai

- 10.- Ubicació de topònims en el mapa
doc : 5,10,11,15,
- 11.- Confeccionar mapes històrics amb títol i llegenda: doc 5,10,11

VALORS - Amor a la Pàtria

- Interés per a acabar i presentar la feina ben feta
- Esperit crític
- Respecte a les opinions de l'altre encara que no coincideixin amb la pròpia.

POSTER - L'onze de Setembre, de l'Antoni Estruch

DOCUMENTS FACSIMILS : Decret de Nova Planta (4 còpies)

CARDS I DOCUMENTS: - L'onze de Setembre o la mort de Rafael de Casanoves, de A. Estruch (4 còpies)
- Plànol de l'atac a Barcelona el 10 de Setembre del 1714 i plànol de Barcelona del 1806

VIDEOS: - El camí de la desfeta a Imatges i fets dels catalans . (20 mín.) SCP
- La Barceloneta al segle XVIII (13 min).

CASSETTES : 1.- La guerra de Successió a la Corona Espanyola vista per Aleix Ribalta,
un pagès de Palau d'Anglesola
2.- romanços :a) Bac de Roda i b) Barceló
3.- L'onze de Setembre, grup de Rok El Tro

FETS, CONCEPTES I SISTEMES

- 1.- L' onze de Setembre: què fou?
Cronologia del segle XVIII
L'onze de Setembre : els fets
- 2.- L'onze de Setembre: les causes

La guerra de successió

- 3.- L'onze de Setembre : les conseqüències
 - 3.1. - la reforma del mapa d'Europa
 - 3.2. - reformes a la ciutat de Barcelona
 - 3.3. - La Barceloneta del segle XVIII
 - 3.4. - el Decret de Nova Planta
 - 3.5. - els corregiments
 - 3.6. - la reforma fiscal: el cadastre
 - 3.7. - la repressió de la llengua
 - 3.8. - Novetats culturals a l'estil de França
 - 3.9. - Però la resistència continua

- 4.- Activitat de síntesi :El fossar de les moreres: grup de rok EL TRO

1.- L'onze de Setembre : què fou ?

1.1.- Cronologia del segle XVIII

doc 1

Retrat de Felip V

retrat de Ferrán VI

**Retrat de Carles III pintat
per Goya**

**Retrat de Carles IV
pintat per Goya**

- Compara aquests retrats amb els del tema 5 : quina és la moda que més distingeix els nobles del segle XVIII amb els dels segles anteriors?
- Goya fou pintor de Cambra de Carles III i de Carles IV. Amb l'ajut d'una enciclopèdia escriu el nom de 3 de les seves obres.

1.2.- L'onze de Setembre de 1714 : els fets

El juliol del 1713, la Junta de Braços , organisme de les Corts catalanes, decidí resisitir a ultrança, malgrat que Catalunya s'enfrontava - sola i abandonada dels seus anteriors aliats - contra un dels millors exèrcits dels moment: l'exèrcit borbònic o francès. La resistència durà fins la caiguda de Barcelona el dia 11 de Setembre del 1714

Un historiador del segle XX ens descriu així el que va passar:

doc 2

2

- Busca el significat de les següents paraules :

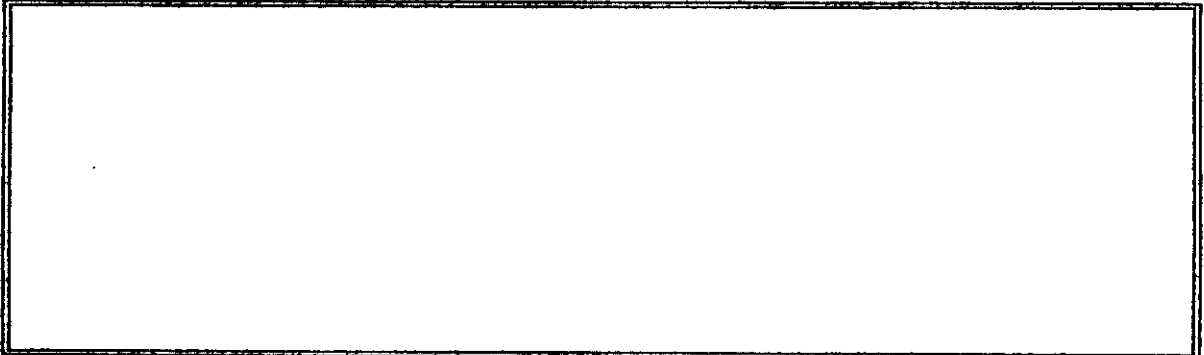
atzilaga:
fornell:
bretxa :
baluart:
sometent:
penó:
baloneta:
capitulació:
rendició :

- Qui dirigí l'atac ?
- Qui encapçalà la resistència ?
- Qui constituïa la tropa ?

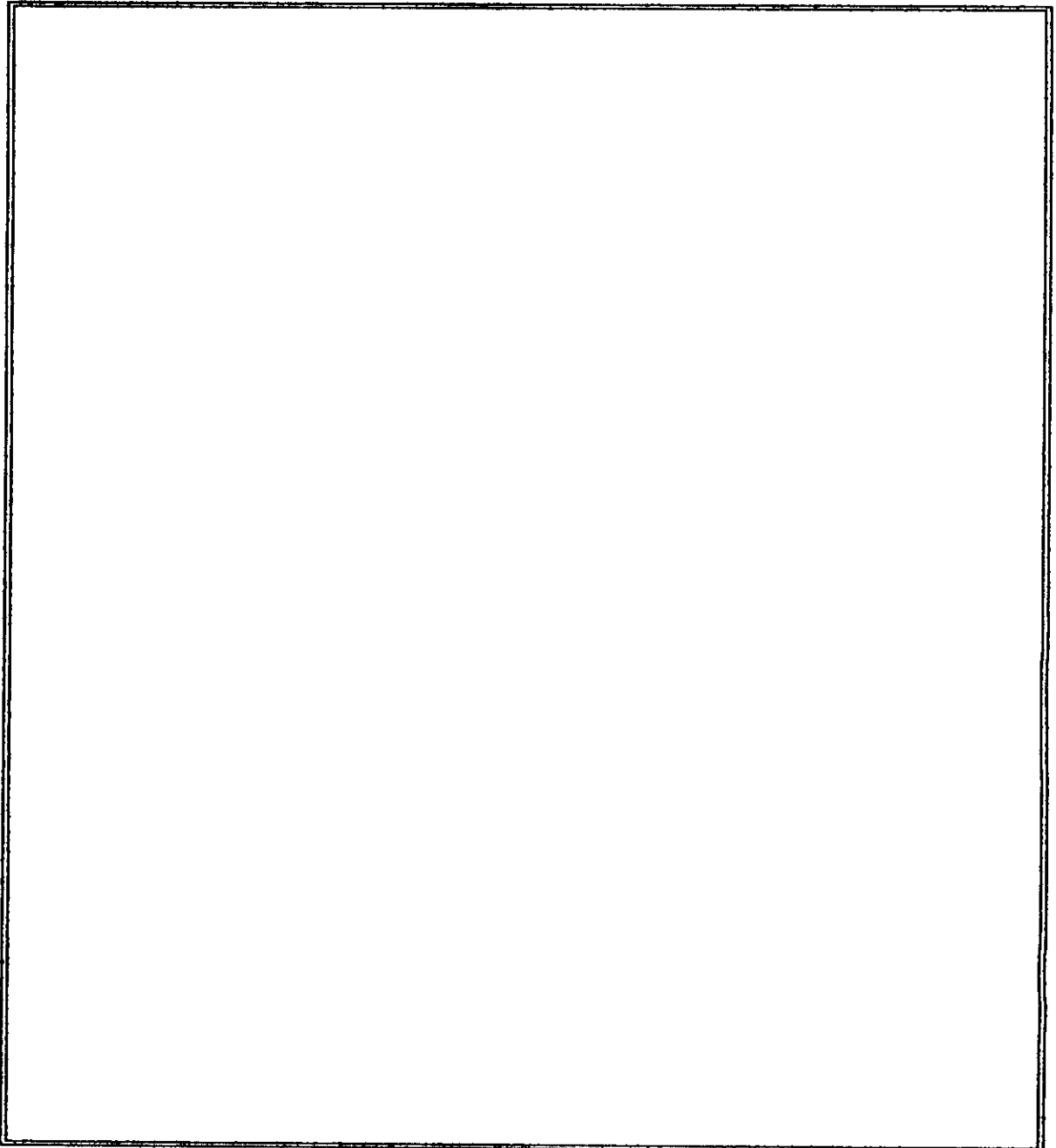
doc 3

- Aquest quadre el pintà Antoni Estruch al segle XIX i s'intitula L'onze de Setembre o la mort de Rafael de Casanova.

- Identifica els personatges i elements assenyalats
- Escriu en l'espai que tens indicat una breu nota sobre el context històric de l'escena que es representa

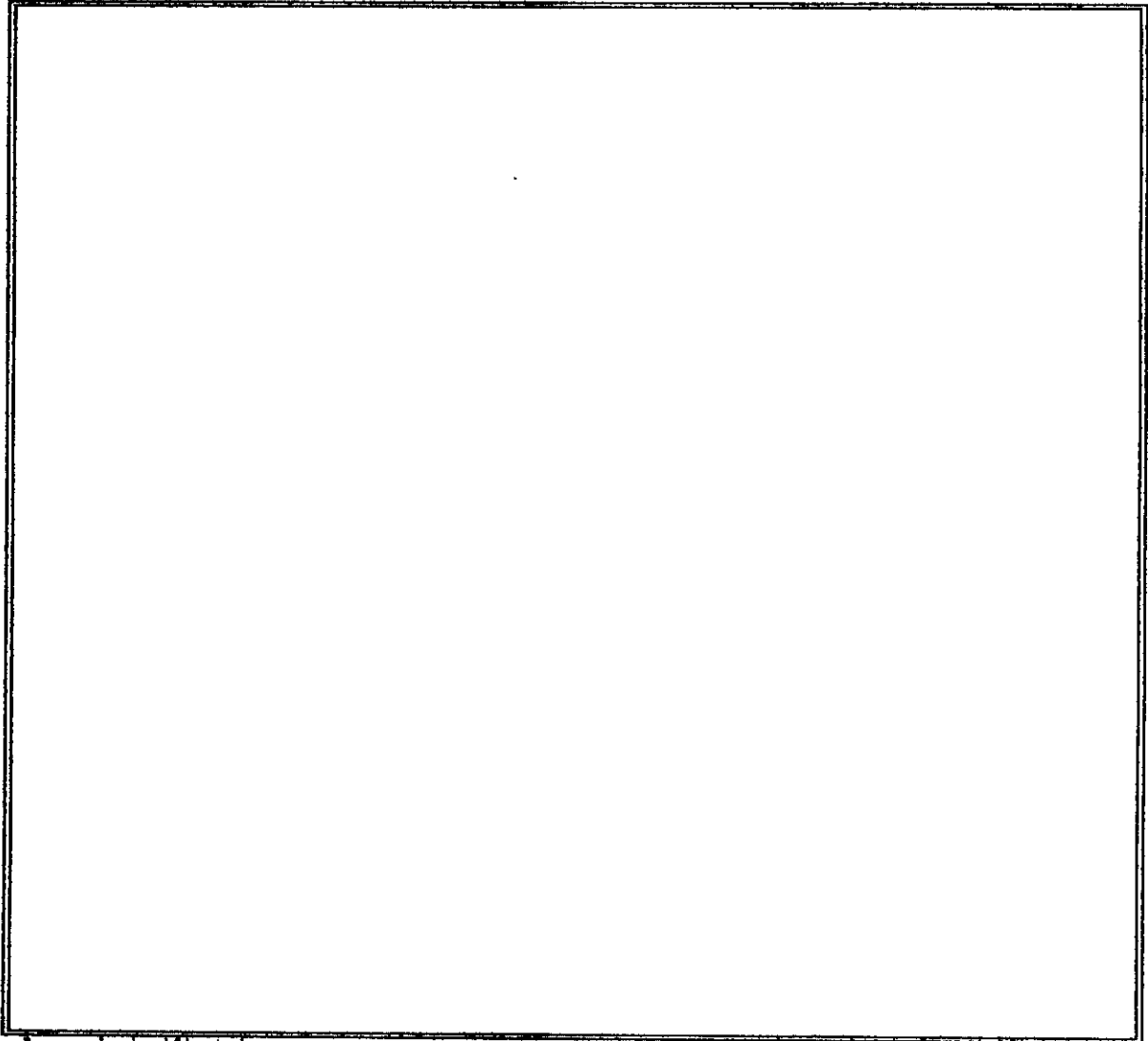
- Amb l'ajut d'una enciclopèdia fes una breu biografia de Rafael de Casanova i comenta el segon títol del quadre

2.- L'onze de Setembre : les causes

2.1.- La guerra de Successió a la Corona d'Espanya i el cas dels catalans

doc 4

- Busca el significat de :

- vigatà:

- botifler :

- Fes un breu resum on expliquis amb les teves paraules la principal causa de la guerra de Successió a la Corona d'Espanya.

- Indica quin és el fet més significatiu en el comportament dels catalans i dels antics països de la Corona d'Aragó durant la guerra

- Indica quina és la causa que explica el canvi de bàndol dels països de la Corona d'Aragó

D'acord amb el que has treballat a la font 4, escriu una llegenda i situa en el mapa

doc 5

- a) els territoris que formaven l'Imperi Hispànic a principis del segle XVIII
- b) les aliances durant la guerra de Successió a la Corona d'Espanya.

2.2.- Vigatans i botiflers

doc 6 cass

La guerra de Successió esdevingué amb el temps una mena de guerra civil entre catalans ; els partidaris de l'arxiduc : viagatans , d'una banda i els partidaris de Felip V - botiflers - de l'altra. Com tota guerra fou cruenta, terrible.

L'any 1736, Aleix Ribalta, un pagès del Palau d'Anglesola, escrigué unes Memòries on explicava alguns esdeveniments de la guerra. Ara n'escoltaràs uns fragments i, al final, has de decidir si Aleix Ribalta fou vigatà o botifler. Anota bé les frases o cites en les quals et bases per a la teva afirmació.

Aleix Ribalta era
segons ho dedueixo de :

2.3.- Més causes del 1'onze de Setembre

Què afegeix l'Absolutisme il·lustrat a l'Absolutisme pelat? El sobirà il·lustrat accepta els principis de la Il·lustració i els vol posar en pràctica per a atenyer una més gran eficàcia de l'estat en benefici dels seus súbdits i considera que tot es reformable i millorable.

Reelaborat a partir de DOMINGUEZ ORTIZ A.,

"Un regne ben governat ha de ser com una família on el sobirà és el pare i els ciutadans els seus fills(..) El sobirà no pot ser feliç si els seus pobles són desgraciats. El príncep és el primer servidor de l'Estat, obligat a obrar amb probitat, amb sagacitat i amb un complet desinterès, com si a cada moment hagués de donar compte de llur administració als seus conciutadans"
Frederic II de Prússia, dèspota il·lustrat Antimaquiavel

" L'autoritat real és d'origen humà i descansa en un contracte formal. Els homes elegiren a qui creien més just per a governar, més ben dit, per a servir-los de pare"
Frederic II de Prússia

"L'estat significa el major bé pel major nombre(...) ;el meu dolor és no poder fer feliç a tothom(...) ;els meus guàrdies són els meus súbdits, la meua seguretat el seu amor".
Josep II d'Austria, sobirà il·lustrat

- Després d'haver llegit aquestes frases, contesta per tu mateix: quines notes afegeix l'absolutisme il·lustrat a l'absolutisme pelat imperant al segle XVII?
- Construeix tu una frase que - d'acord amb aquestes sentències llegides i el que ja saps- hagués pogut pronunciar Felip V respecte dels seus nous súbdits espanyols

doc 8

- Ja sabem si Alex Ribalta era vigatà o botifler: Continuem escoltant el seu relat dels estralls de la guerra tal i com . A mesura que vagis escoltant la gravació, has de contestar aquest qüestionari.

any 1706

- Amb quin altre nom es coneix Carles III ?
- A què es refereix el pagès en dir que Carles III venia de l'Imperi?
- en aquest text , de què es sinònim "miquelets"?
- El setge de Balaguer per les tropes austracistes va durar tres dies i el de Lleida vuit: quina et sembla que era l'opinió majoritària a la província de Lleida: a favor o en contra del Borbó ?
- de quina edat eren els soldats reclutats per Carles III ?
- Quina armada arribà en ajut de Carles III l'any 1706 per a assetjar Barcelona?

any 1707

- Quina batalla perdé Carles III l'any 1707 ?
- De què acusa Aleix Ribalta a la cavalleria portuguesa que donava suport a Carles III ?
- quines són les calamitats que denuncià Aleix Ribalta en aquest any de 1707 ?

any 1708

- de què s'acusa als "miquelets" en aquest any de 1708 ?

any 1709

- quina estratègia usava el coronel Vellecos (Vallejos) partidari de Felip V ?
- qui poden ser els **ungros**, soldats de l'exèrcit de Carles II ?
- en què eren destres aquests **ungros** ?
- Per què tenia fama de cruel el general Louvigny ?

any 1710

- per quina causa es comença a desfer la Lliga de l'arxiduc Carles a partir d'aquest any ?

any 1711

- quina fou la principal càrrega de la guerra durant aquest any per a la província , segons el text ?

any 1713

- L'any 1710 havia marxat de Catalunya Carles III i l'any 1713 ho feu l'emperatriu. La guerra s'estava acabant; quina oferta va fer l'arxiduc als seus partidaris ?

doc 9

Video : l'onze de Setembre (títol : El camí de la desfeta)

Prod: SCP a Imatges i fets dels catalans

Durada : 13 min.

1.- Segons indica Marcís Felin de la Penya a El Penix de Catalunya, a finals del segle XVII " els pobles de pagesos i artisans, emmurallats des de l'Edat Mitjana , tancaven dins les seves muralles el cercle de la fan que fóra d'elles agreujaven les guerres, males collites i les epidèmies"

- Identifica en aquest text els denominats "tres genets de l'Apocalipsi"

2.- El guió del video parla d' " aconseguir potenciar el comerç amb Amèrica". La frase és inexacta; què hi

manca a aquesta expressió per a ser més ajustada a la realitat ?

3.- El quadre sinòptic que apareix en pantalla relatiu al sistema d'aliances que es fraguà a Europa arràn la guerra de Successió a la Corona espanyola és el següent :

Carles II			

Felip d'Anjou (França)	Arxiduc Carles d'Àustria		
Castella	(Països de la Corona d'Aragó Holanda Portugal Imperi Alemany)	França	Anglaterra

a) Què hi falta en aquest quadre per a transmetre una informació completa sobre l'evolució de les aliances al llarg de la guerra ?

b) Per què et sembla se silencia aquesta dada en el guió del video? dona al menys una raó.

4.- Quines són les raons que s'esmenten per a explicar l'adhesió dels catalans a l'arxiduc Carles?

5.- En el Pacte de Gènova , la reina d'Anglaterra deia : "els habitants del Principat no han de tenir el més mínim dubte que els seus privilegis i lleis els hi seràn en tota forma mantinguts i conservats ni que la sort de les seves armes els hi sigui adversa"

a) tú : què hauries entés d'una promesa com aquesta ?

b) com s'hauria d'haver redactat aquesta clàusula per tal de no poder ser acusat en el futur de trencar la paraula donada?

6.- Quina circumstància provoca la fi precipitada de la guerra de Successió?

7.- Felip V, reconegut ja Rei de tota la Monarquia hispànica , comenta a l'ambaixador d'Anglaterra : " Sabemos que la paz os es tan necesaria como a nosotros y que no iréis a romperla por esta bagatela de los catalanes"

a) què vol aconseguir amb aquesta frase?

b) Busca un sinònim de la paraula "bagatela" i explica breument els sentiments que Felip V manifesta envers els assumptes catalans.

8.- A l'estiu del 1714 quins braços decideixen capitular i quin decideix resistir? Quines són les dues úniques ciutats catalanes que resisteixen?

- decideixen capitular :
- decideixen resistir :
- ciutats resistents :

9.- L'extracte del darrer document dels resistents , escrit l'onze de Setembre mateix deia així: " Se fa saber que sent l'esclavitud certa i forçosa, expliquem , declarem i protestem els presents i donem testimoni als venidors que hem executat los últims esforços protestant de tots los mals , ruïnes i desolacions que sobrevingueren a nostra comuna i afligida Pàtria, i extermini de tots los honors i privilegis." - per què estan tant segurs els últims resistents de què ara sobrevindrà "l'extermini de tots los honors i privilegis"? Dona dues raons.

10.- A la plaça del Fossar de les Moreres encara avui s'hi pot llegir aquesta llegenda:

" Al fossar de les Moreres
no s'hi enterra cap traïdor;
fins perden nostres banderes
serà l'urna de l'honor"

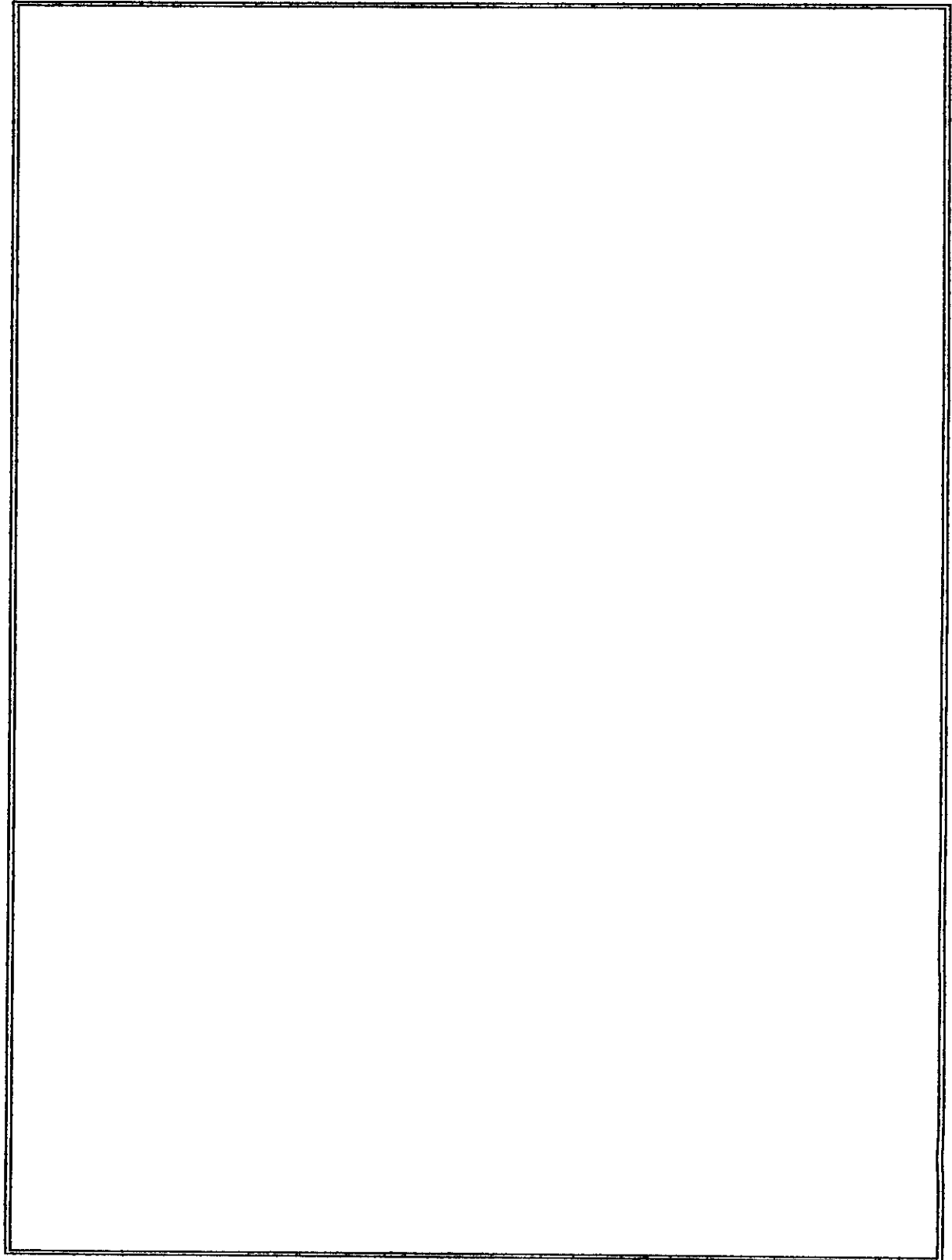
a) Qui et sembla pot ser enterrat a aquest fossar?

b) Et sembla adequat l'ús de la paraula "traïdor" en aquest context? Justifica la teva resposta.

11.- Enumera les dades silenciades en aquest guió que, al teu parer haurien hagut de ser-hi presents per tal de fer una anàlisi completa del tema

exercici d'empatia

- En grups de dos. Som al dia 7 de Setembre del 1714 i vosaltres sou dos joves fadrins de Barcelona, oficials d'un sastre i d'un ferrer respectivament. Cadascún ha de decidir que vol fer davant la pregunta: resistir o capitular. Elaboreu un llistat amb els arguments a favor i en contra de la capitulació i un altre amb els pros i contras de la resistència . Al final, preneu una decisió coherent amb el que heu pensat.

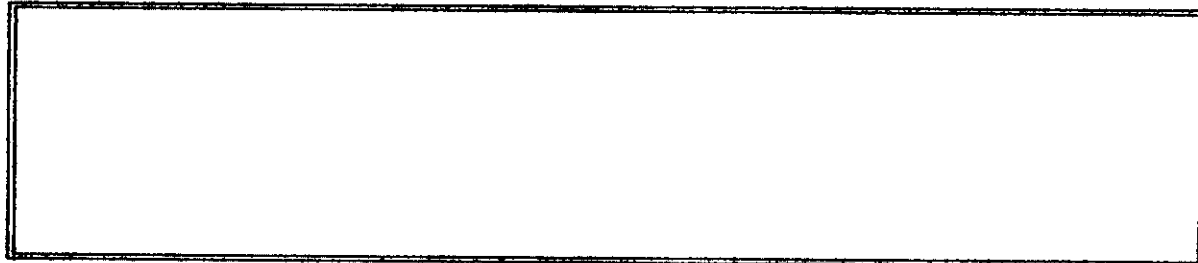

3.- L'onze de Setembre : les conseqüències

3.1.- La reforma del mapa d'Europa

Amb les paus d'Utrech i Rastaat, Espanya perdia tot el que li quedava de l'antic Imperi Hispànic a Europa.
Llegeix la llegenda i situa en el mapa la informació adient
doc 10

Un historiador actual ha escrit : (Amb les paus d'Utrech i Rastaat) Espanya quedaba más grande que Castilla y más chica que el Imperio" Què vol dir aquesta frase?

3.2.- Reformes a la ciutat de Barcelona

Al primer plànol hi trobem l'estretègia de l'exèrcit borbònic el dia 10 de Setembre del 1714. Com pots veure, Barcelona fou assetjada per terra i mar. El segon plànol és el de Barcelona de l'any 1806, on hi observem els principals canvis urbanístics que la ciutat contemplà al llarg del segle XVIII. Amb l'ajut d'un plànol actual de Barcelona posa nom als elements assenyals i contesta aquesta qüestió : per quina raó et sembla que la nova Ciutadella militar s'alçà precisament en aquest indret?

3.3.- La Barceloneta

doc 13

Video : La Barceloneta al segle XVIII

Prod: Generalitat de Catalunya

durada: 12 min

- Abans del visionat del video l'alumne ha de conèixer el significat de les paraules

- incautar :

- expropiar :

1.- quin any començaren les obres del nou barri de la Barceloneta?

2.- A quin regnat correspon la data?

3.- Quin Capità General les impulsà?

4.- A quin estil urbanístic correspon el traçat del barri?

5.- A quin patró és dedicada l'església i a quin estil pertany?

6.- Qui en fou l'arquitecte ?

7.- Característiques del nou barri

8.- fes un petit esquema de la tipologia inicial de les cases

9.- Com evolucionà aquesta tipologia?

10.- Com es modificà l'any 1837 la casa de pisos?

11.- Per què el planell original només contemplava un pis?

12.- Quin és el tipus de sòl del barri on s'assenta la Barceloneta ?

13.- De qui era propietat aquest sòl ?

14.- Qui suggerí al Rei habilitar i construir la Barceloneta?

activitat de diàleg : en grups de dos, feu un llistat on apareguin diversos motius per els quals l'Estat pot expropiar un determinat bé a un particular i assenyala en quines condicions ha de fer-ho si vol practicar la justícia.

Després, poseu-ho en comú.

motiu

condicions

- Compara el plànol de la Barceloneta del segle XVIII amb el de la Barcino romana. En què s'assemblen ? En què es diferencien?

3.4.- El Decret de Nova Planta

doc 14

D'acord amb el que has treballat del Decret de Nova Planta, omple aquest quadre quadre sinòptic relatiu a les noves institucions de govern del Principat

doc 15

Capità General
substitueix

.....
substitueix la

.....
.....

Generalitat

----- Regidors de la
ciutat de Barcelona
en lloc del -----

veguers

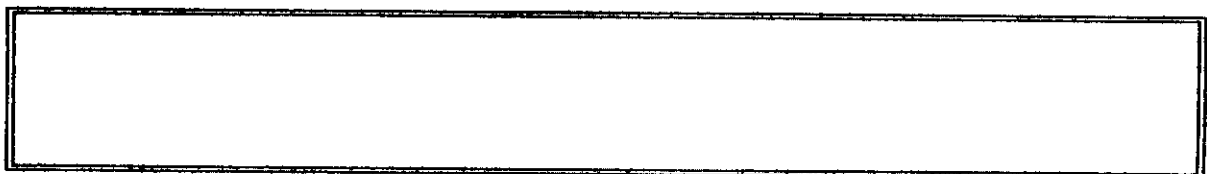
12 -----
en lloc dels 17

ciutats

tots els regidors
de les demés

3.5.- Una nova divisió territorial: els corregiments

Des de l'edat Mitjana , Catalunya havia estat dividida en 17 vegueries . Des d'ara ho estaria en 12 corregiments. Compara ambdós mapes i dedueix quines són les principals diferències entre les antigues vegueries i els nous corregiments.

D'acord amb et text que tens a continuació: quins principis inspiraren la nova demarcació territorial ?

"El mapa general de la Península nos presenta cosas ridículas de unas provincias encajadas en otras, ángulos irregularísimos por todas partes, capitales situadas en las extremidades de sus partidos, intendencias extensísimas, e intendencias muy pequeñas, obispados de cuatro leguas y obispados de setenta, tribunales cuya jurisdicción apenas se extiende fuera de los muros de una ciudad y tribunales que abrazan dos o tres reinos...

La igualdad en la división de las provincias es el cimiento de la buena administración económica, civil i y militar (...) y es la única que nos puede poner en estado de fomentar este gigante de la monarquía"

Cartas político-económicas al conde de Lerena

3.6.- La reforma fiscal

doc 18

* L'any 1610, segons va informar l'ambaixador francès, Castella pagava cinquanta vegades més impostos que Aragó. Quan Felip V va anular els privilegis polítics d'Aragó, decidí acabar també amb aquesta injustícia. Tanmateix, els seus ministres, (...) no optaren pel sistema d'impostos castellans sino que varen imposar una sola contribució. Als regnes d'Aragó i València requeia sobre els caps de família i se l'anomenà equivalent. A Catalunya era un impost sobre els ingressos: el cadastre, que consistia a pagar un 10% sobre la renda de la terra i el 8% sobre els jornals i guanys obtesos amb el comerç o la indústria. A més a més, els caps de família catalans pagaven un altre impost. Malgrat tot, aquests regnes continuaren tenint encara menys gravàmens que Castella. Un autor ha estimat que per cada 14 rals que un castellà pagava a la Corona, un aragonés en pagava 9. (...) Navarra i ell País Basc eren encara més privilegiades: en aquestes regions es mantingué vigent l'ideal medieval que no permetia imposar noves contribucions sense el consentiment del poble"...

HERR R.: España y la Revolución del siglo XVIII.

pag 109

- Fes una definició breu i completa del cadastre, el nou impost que Felip V creà per a Catalunya

- Investiga: per quina raó Navarra i el País Basc varen continuar amb els seus privilegis fiscals?

3.7.- La repressió de la llengua

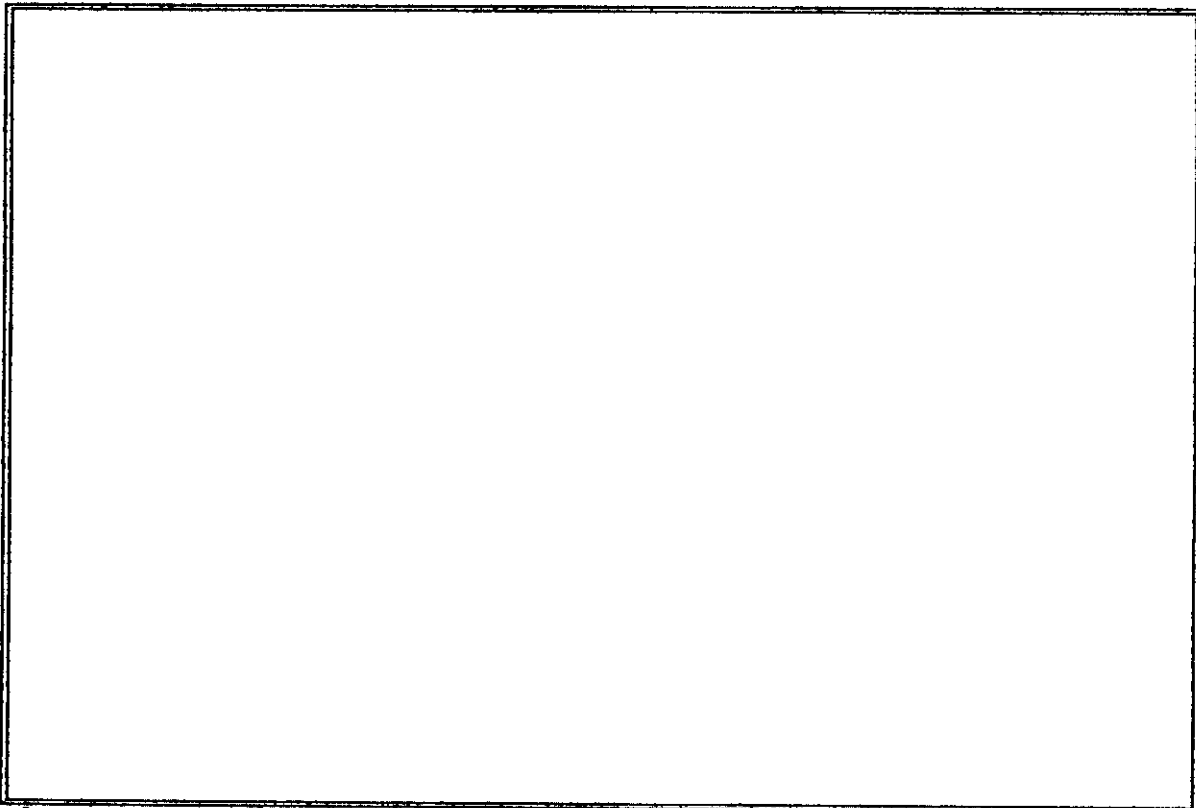
doc 19

El Decret de Nova Planta prohibia l'ús del català en tots els documents i actes oficials. El 1717, pocs mesos després, Felip V cursava una Instrucció secreta als corregidors de Catalunya, en la qual es demanava que es

fes tot el possible per a introduir el castellà al territori català.

Els actes represors de l'ús de la llengua catalana no foren exclusius del primer Borbó, ans al contrari, els seus successors els anaren multiplicant. Així, el 1768 Carles III publicà una Reial Cèdula en la qual es prohibia l'ús del català a qualsevol tipus d'escola i a tots els jutjats, ja que en zones de muntanya i de l'interior de Catalunya, - malgrat les prohibicions anteriors - el català es continuava usant sovint també en documents oficials; el 1772 s'exigia que totes les cases dedicades al comerç portessin els llibres de comptes en castellà. Per últim, l'any 1799, ja amb Carles IV, es prohibien les representacions teatrals en el nostre idioma.

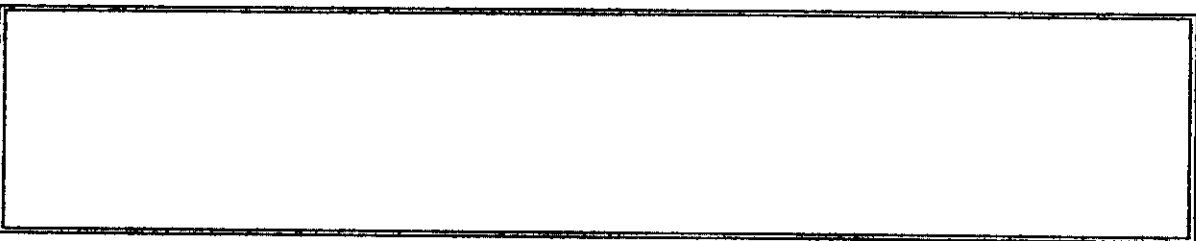
L'oposició a les mesures castellanitzadores no fou violenta, llevat del cas dels gerrillers. Ans al contrari, fou respectuosa amb l'autoritat i la persona del Rei encara que - amb fermesa - se li fessin arribar queixes pel funcionament de les noves institucions.

- Resum en poques paraules qui i qué es demana en aquest document dirigit a Carles III

- Pes un llistat de les diferents mesures de repressió de la llengua al llarg del segle XVIII

Malgrat tot, el català va perviure. Ho revelen obres com el Calaix de Sastre del baró de Maldà i les Instruccions per a l'ensenyança de minyons, primer manual de pedagogia escrit en català per Mossèn Baldiri Reixach, un sacerdot gironí.

" Entre totes les llengües ,la que amb més perfecció deben saber els minyons és la pròpia de sa Pàtria(...) I com no faltien catalans que, a vegades desprecien la nostra llengua, és preclis advertir aquí que la rusticitat, grosseresa i falta de termens que li imputen provenen de dos causes; la una és que dites persones tenen lo geni d'estimar més lo que és foraster(...)La seogna causa és que, perquè hi ha poc ciudado en esta Província d' ensenyar a parlar lo català amb aquella perfecció i gentilesa que se deuria parlar.

(...)I és cert que, si en català s'escrigués tanta còpia de llibres com en llatí i en castellà, vindria a ser la nostra llengua tan fèrtil en veus, com la Llatina i la Espanyola; perquè los hòmes doctes aplicarien a la nostra llengua totes aquelles veus que vindrien bé per explicar les coses, així com se fa en la Latina i Espanyola"

Baldiri Reixach Instruccions per l'ensenyança dels minyons

Què critica Mossèn Reixach en aquest text?

Intenta transcriure les paraules que reconeguis en el manuscrit d'aquest text

doc 21

activitat de diàleg : en grups de dos, doneu la vostra opinió sobre aquest qüestió: es dona avui - en els diversos sectors de la societat catalana - el despreci envers la llengua pròpia que denuncia Mossèn Reixach al segle XVIII? Doneu totes les raons que tingueu per a recolçar la vostra opinió. Després expose-ho a classe.

3.8.- Novetats culturals a l'estil de França

L'any 1717 i suprimides totes les Universitats del Principat Felip V n'alçava una de nova a la ciutat de Cervera.

doc 22

" La tenaz resistencia de los catalanes contra la debida sujeción a mi legítimo dominio que desconoció su perfidia, en que me indujeron muchos sujetos notables de la Unversidades literarias de aquel país, provocó mi justicia y obligó mi providencia a mandar que se cerrasen las Universidades que eran fomento de maldades cuando debían serlo de virtudes. " Decret del 11-V-1717

- Busca el significat de : perfidia
- Estàs d'acord amb l'ús d'aquest adjectiu? Per què ?
- que vol dir el rei en parlar de " mi legítimo dominio"?

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes un breu resum de l'activitat més destacable de la Universitat de Cervera al llarg del segle XVIII i escriu per què a Cervera precisament se li concedia aquest privilegi

- Quin és el doble objectiu que persegueix en fundar la Universitat de Cervera?

Observa l'edifici principal de la Universitat de Cervera, construïda en el més pur estil Neoclàssic i compara-les amb les de la Reial Acadèmia de Medicina

A França, Felip V Borbó havia vist com el seu avi Lluís XIV, havia alçat unes institucions culturals destinades a apro fundir cultura i ciència : eren les Reials Acadèmies. Imitant un cop més la moda francesa, Felip V introduí a Espanya les Reials Acadèmies com la de la Llengua (1714), la de Medicina (1734) la d'Història (1735) Jurisprudència(1742) Nobles Arts (1744). Tot seguint l'exemple de Madrid moltes altres capitals espanyoles n'alçaren d'altres. A Barcelona, una de les més actives fou la Reial Acadèmia de Medicina, que encara avui perviu.

- Observa les característiques d'aquesta façana de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona ; en un costat dela graella anota-hi aquelles que són coincidents amb les de la façana de la Universitat de Cervera i en un altre, les principals diferències que hi trobes respecte del baldaquí barroc que tens al costat

doc 24

característiques del Neoclàssic	Diferències amb el Barroc
---------------------------------	---------------------------

3.9.- Però la resistència continua

Felip V havia vençut . I des d'aquell onze de Setembre, els catalans s'havien de preparar per allò que el rei imposés. La repressió que seguí la guerra, sobre tot la pèrdua de les institucions pròpies , fou, però, rebutjada per una part de la població , especialment per aquells que havien estat afectes a la candidatura de l'arxiduc. Ja durant la guerra aparegueren per tot el país bandes de guerrillers que s'oposaven al Borbó amb les armes.

doc 25

Un d'aquests grups de guerrillers - entre els quals hi hagué homes tan destacats com el vigatà Bac de Roda - fou dirigit per un carboner d'ofici, nat a Capçanes (Priorat) : Pere Joan Barceló, anomenat "Carrasclat". La seva eficàcia a l'hora de dirigir les accions contra l'exèrcit reial va fer que, amb el pas del temps, s'anomenessin carrasclats els guerrillers; el seu grup arribà a tenir un total de 10000 homes , és a dir, un autèntic exèrcit, que actuà preferentment, a les terres del Camp de Tarragona . I fou a Valls, on els Veciana, família oriünda d'aquesta població , decidiera crear un altra institució, els "Mossos d'esquadra" per tal de fer front als guerrillers.

Aquests romanços estan dedicats als dos guerrillers més famosos del segle XVIII. Després d'esoltar-los has d'identificar el nom de cada guerriller a qui està dedicat el romanç ,quin dels dos guerrillers ha estat mitificat amb el temps i en quins versos et bases per deduir-ho .

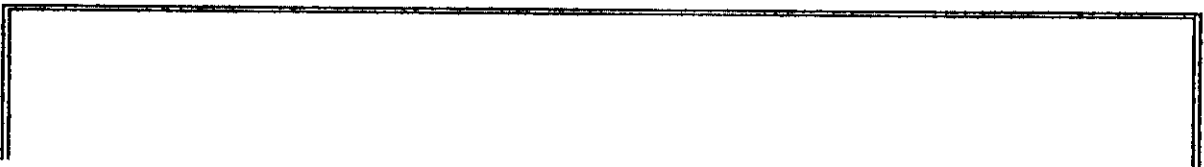
Abans, però, necessites saber el significat de la paraula:

doner :

doc 25 cass

La guerra de Successió a la Corona espanyola deixà obertes ferides en el si de la societat catalana del seu temps. Una fou la presència de "miquelets". Escolta aquest romanç i busca una definició de què foren els "miquelets"

doc 27

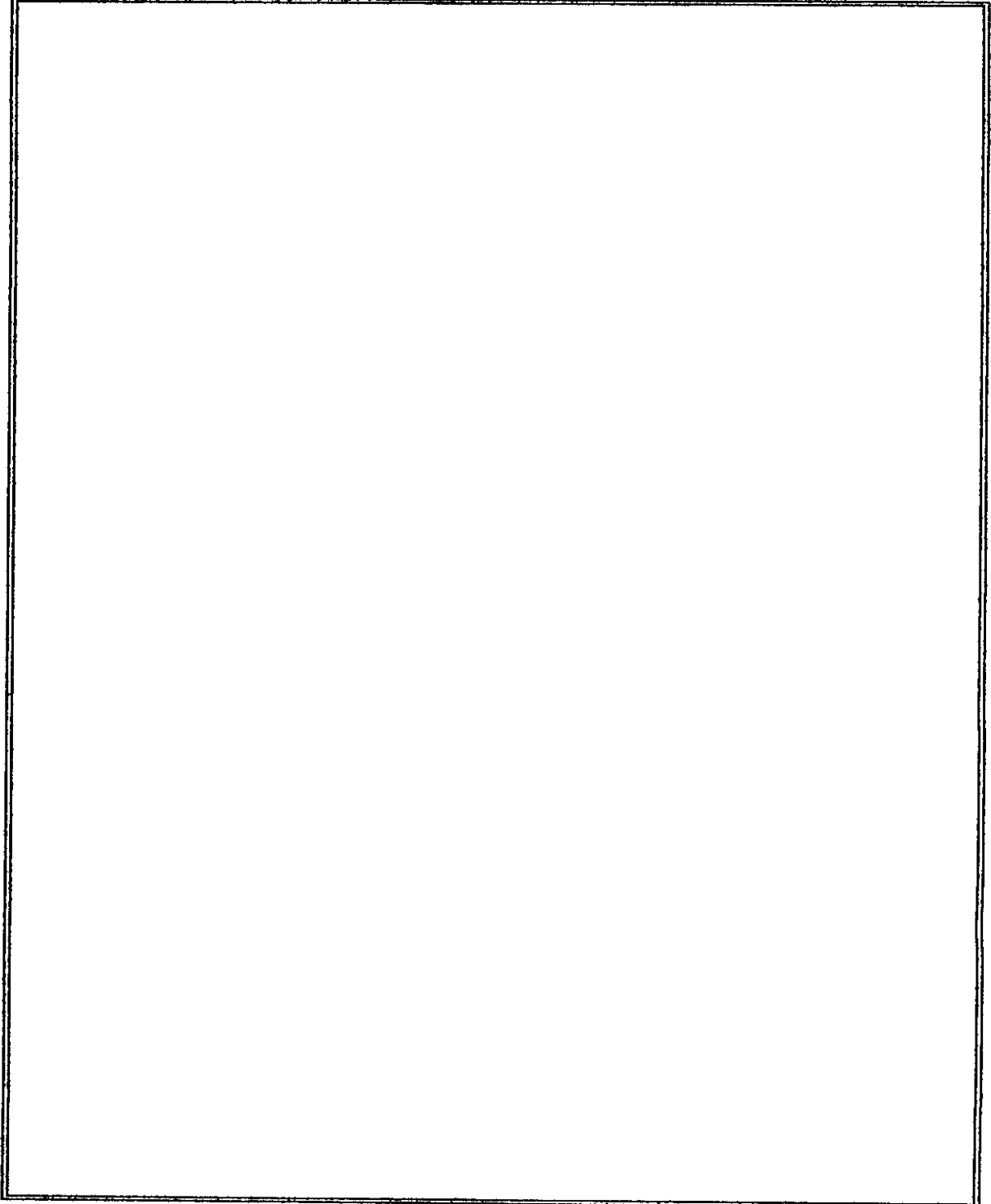
4.- Activitat de síntesi

- Ara escoltaràs una cançó del grup de rok EL Tro que es titula El fossar de les moreres

- Has de identificar quina és l'estrofa no original

- en grups de dos: podrieu improvisar alguns versos que s'adiguin a la música que escoltareu i narrin breument el significat de l'onze de Setembre?

doc 28

TEMA 7.- EL SEGLE DE LES LLUMS

7.1.- La represa demogràfica durant el regnat de Carles III

Com arreu d'Europa, el segle XVIII fou , per a Catalunya, un segle de creixement demogràfic.

doc 1

- analitza : quina característica tenen les comarques on la població creix i quina aquelles on la població disminueix

Ara anem a estudiar una comarca catalana que , al llarg del segle XVIII, esdevingué una de les més riques, poblades i industrioses : el Maresme

- Tot i observant el mapa del Maresme al segle XVIII contesta

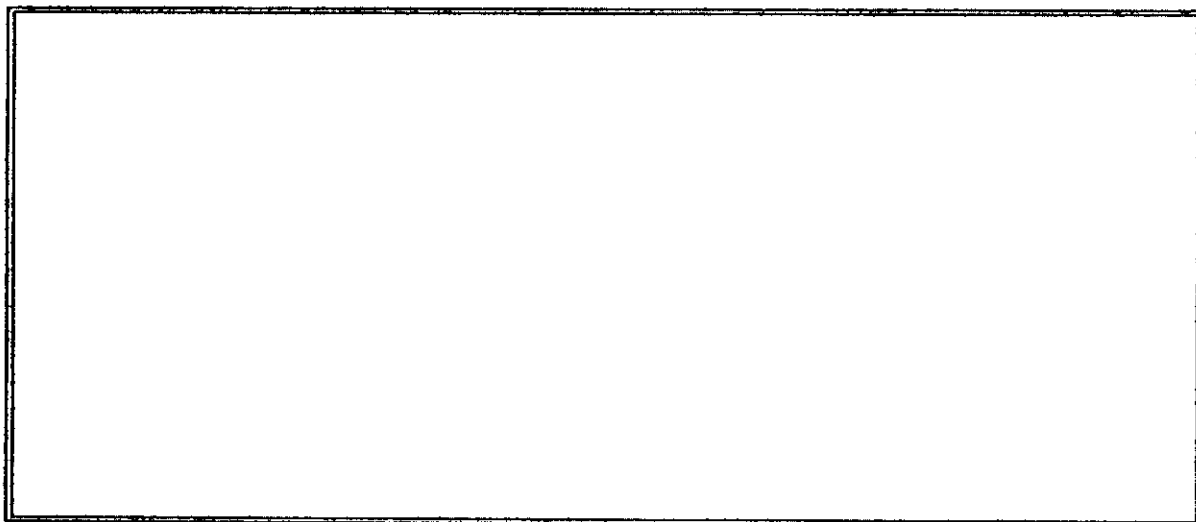
doc 2

- Amb quins altres corregiments limita el de Nataró ?

- Els accidents geogràfics que separen el Maresme de les altres comarques faciliten la comunicació o la

dificultes ?

- Al segle XVIII quin era el principal eix de comunicació entre tot el Maresme ? Per quins llocs pasava?
- quines vies de comunicació trobes que al segle XVIII unien el Maresme amb les comarques de l'interior ?
- els primers nuclis de urbans del Maresme no es situaren arran de mar, sino una més a l'interior. Quina causa et sembla que motiva aquest fet?
- els barris de pescadors, depenents dels pobles de l'interior, anaren creixent fins esdevenir municipis independents. Enumera tots els pobles situats arran de mar i aparell'ls amb els que es corresponen a l'interior

Al mateix temps que el creixement demogràfic ,els diferents censos de població de segle palesen que la composició dels estaments anava evolucionant:

doc 3

Cens	nobles	% del total de població
1768	722794	7,2
1787	480589	4,6
1797	402059	3,8

També el segon estament anava disminuint :

doc 4

cens	eclesiàstics	% del total de població
1768	226187	2,2
1787	191101	1,8
1797	172231	1,6

El tercer estament era, amb diferència, el més nombrós

doc 5

pagesia: eren gairebé un 80 % de la població total. El repartiment, per tota Espanya, era el següent:

- petits propietaris: uns 346.000 focs, molt abundants a Catalunya, Astúries i Castella
- mitjers : uns 507.000 focs
- jornalers i bracers : uns 800.000 , molt abundants a Andalusia , la Manxa i Extremadura

burgesia : era molt escassa, però anava en augment

cens	artisanat	% del total de població
1787	310379	3
1797	533769	5

A més, i dispersos per les ciutats espanyoles més grans cal afegir-hi: uns 4000 metges, cirujans, boticaris, advocats, escrivans... i més de 30.000 funcionaris.

- quins són els trets comuns a nobles i eclesiàstics ?
- i quina és la tendència en la pagesia en la burgesia? Recorda el que has estudiat al tema 3 : per quin motiu a Catalunya hi havia tants pagesos benestants en aquest segle?

Com en tants d'altres temes, també en les reflexions sobre el paper decadent de la noblesa , el Pare Feijóo havia estat un precursor. Aquesta que ara llegirem era la seva opinió sobre la noblesa, i , sovint se'n parlava a les tertúlies de l'època:

doc 6

" Faria un gran bé als nobles aquell que aconseguís separar la noblesa de la vanitat. La noblesa no és res més que denominació extrínseca (ja que) la virtut dels nostres avant-passats fou seva, no nostra. (...) En alguns escuts d'armes, he vist com a segell uns estels. Qui guanyà aquest escut el llum amb justícia, ja que, a manera d'estel, brillava amb llum pròpia. En molts dels seus successors s'haurien de treure els estels i substituir-los per una lluna, tot manifestant que només resplendeixen - com aquest astre - per llum aliena".

- Fes un breu resum d'aquesta tesi

7.2.- Com es vivia al segle XVIII ?

7.2.1.- Pagesos, mariners i comerciants : l'habitatge

Catalunya era terra de pagesos, de comerciants i, a mesura que el comerç amb America anirà revifant-se, els oficis de la mar tornaran a tenir un esplendor que ens recorda segles passats.

La casa del pagès és la masia, : cases enmig del camp que podien tenir façanes a qualsevol de les quatre parets, malgrat que, usualment, la façana principal era encarada a migdia. La masia del segle XVIII segueix l'estructura bàsica de les masies anteriors.

doc 7

- quina és l'estructura bàsica de la masia?

Ara , estudiarem tres masies del Maresme, contruïdes o ampliades al segle XVIII

doc 8

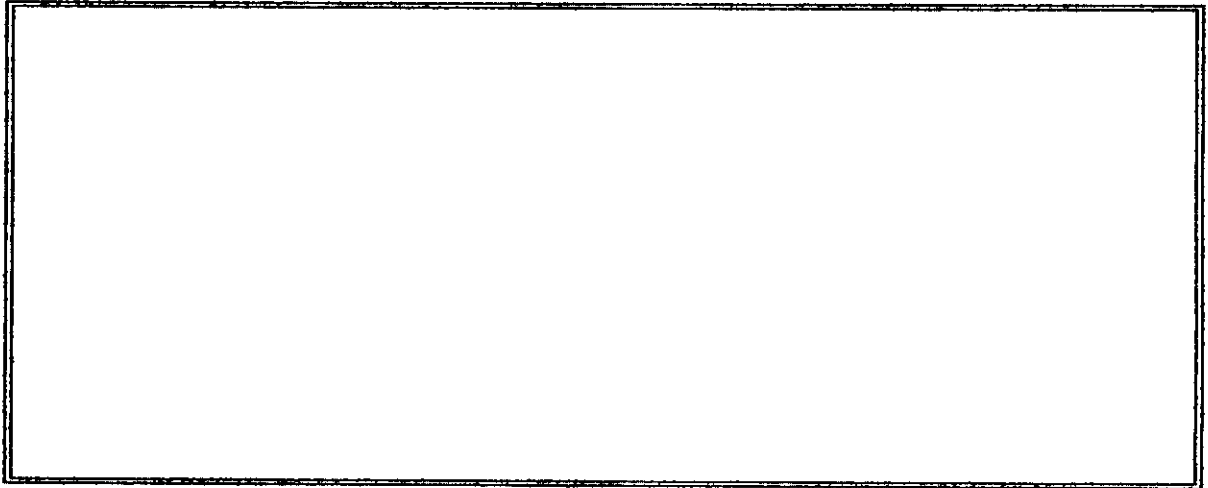
doc 9

doc 10

- Observa el plànol de Can Serra d'Argentona i compara'l amb el patró de la masia model. Quines diferències hi trobes ?
- Posa nom a cada una de les dependències

--

- en quina de les tres masies, els espais afegits modifiquen la façana principal?
- Què tenen en comú Can Puigvert i can Lleonart ?
- quina de les tres cases, amb una petita despesa, podia aconseguir aspecte senyorial?
- Hi ha alguna masia amb aparença de ser l'habitatge de gent pobra ? On vivien , doncs, els bracers ?

Els comerciants, en canvi, viuen normalment dins nuclis urbans on floria el comerç. Les seves cases només tenen façana al carrer i un pati posterior. Les altres dues parets són mitgeres amb les cases dels veïns. Aquestes cases adopten la disposició del dibuix

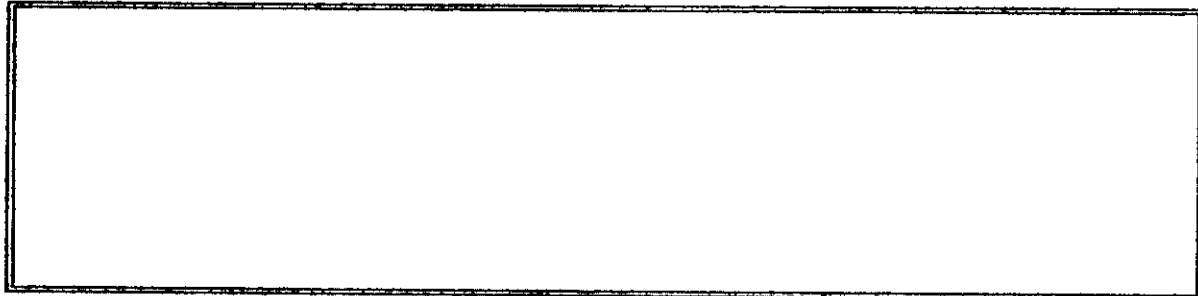
doc 11

A causa de la seva situació entre mitgeres, que no li permet obrir finestres al costat, la casa del comerciant té una distribució molt diferent de la masia. També les gents d'ofici - fustes, ferrers, boters ... segueixen aquest model ; les cases més senzilles , a la planta baixa , tenien l'obrador - taller -, i la cuina; al pis, sota teulada, hi ha les habitacions. En canvi, les cases riques tenien a la planta baixa una gran entrada i les dependències destinades a magatzems, cellers... al primer pis hi viu la família del propietari; a sobre hi ha les golfes. En les cases molt riques podia haver-hi un segon pis per al personal de servei.

- Aquí tens dues cases de carrer

doc 12

- posa nom a cada una de les dependències
- Per què la casa B té un celler ?
- fes una llista dels oficis de les persones que podien viure a la casa A i dels oficis dels que vivien a la casa B

La gent de mar vivia en els nuclis prop de la costa, per tant, les seves cases entre mitgeres, són molt semblants a les de mercaders i a les de la gent d'oficis. De fet, la casa d'un pescador i un fuster eren gairebé iguals. Potser la d'un pescador és més a prop de la mar i utilitza l'entrada per a guardar-hi l'eixàrcia - arreus de pescar - i una petita barca.

- Compara aquestes cases de pescadors , de Sant Vicenç de Montalt, amb les que has treballat de la Barceloneta.

s'assemblen	es diferencien
-------------	----------------

En canvi, la casa d'un important capità de vaixell s'assembla més a la d'un comerciant . Els nobles, molts vinculats als pagesos rics i grans comerciants vivien en magnífiques masies o palaus a ciutat : amb Carles III, Barcelona va continuar el plans 'd embelliment i sanejament que s'havien endegat durant la primera meitat del segle; i així, s'urbanitzà la Rambla , fins llavors una riera fangosa , i a les seves borerres s'hi construïren magnífics palaus.

- Tracta d'identificar el nom de cadascún d'aquests palaus que encara avui s'aixequen a les Rambles barcelonines.

doc 14

doc 15

doc 16

7.2.2.- Com vivien nobles, burgesos i il.lustrats ?

Els temps anaven canviant. Ja des de finals del segle XVII, a París, s'havien posat de moda unes tertúlies culturals que algunes senyores de l'alta noblesa oferien en els seus salons als amics . Ara, al segle XVIII, tenir tertúlia deixa de ser privatiu de nobles : cada cop s'hi van afegint més burgesos.

Cal només tenir una casa gran i diners per que un cop a la setmana o al mes es reuniria famílies amigues: mentre els senyors parlen de temes d'actualitat, les senyores parlen de la "moda ", un tema nou, i els joves ballen al compàs d'un contradanza, el ball de moda. Sovint , el nucli de les discussions eren les idees el pare Feijóo, un benedictí il.lustrat. Escolta el que havia dit :

doc 17

" La utilitat ha de ser la regla de la moda. No aprovo aquells genis tan partidaris dels segles antics que sempre es posen de part de les antigalles. En totes les coses ,el mig és el punt central de la raó . Tant contra la raó, o potser més, és aborrrir totes les modes, com abraçar-les totes. Rebís la que sigui útil. Condemnis la que no porti d'altra recomanació que la novetat".

- resumeix breument l'opinió sobre la moda del Pare Feijóo i dels demés il.lustrats en general?
- En qué es basa ell per fer aquesta valoració ?

- Identifica quina de les modes en l'atuell personal que es veuen en aquest retrat de família pintat per Goya i que fou pròpia del segle XVIII hauria d'haver estat - en bona lògica-, rebutjada pels il.lustrats

doc 18

A la Catalunya del XVIII no hi hagué grans pintors però sí dos bons dibuixants: els germans Tremulles. Foren ells qui ens deixaren una sèrie de dibuixos que recullen estampes de la vida i els costums dels grups benestants de Barcelona. Amb l'ajut del que has llegit i tot observant cadascún d'aquests dibuixos pots reconstruir el que era una tertúlia. Després intenta extreure'n una definició.

doc 19

1.-la xocolatada

2.- els músics

3.- la contradansa

4. El corteig i el joc de

"l'oca".

- amb l'ajut d'una enciclopèdia fes un breu història de l'ús i consum de la xocolata

Les polèmiques sobre "la moda" n'amagaven d'altres. De fet, els il·lustrats estaven dividits respecte de si la "moda" era bona o dolenta. Per a uns, quans més i més productes es posesin "de moda", més llocs de treball es crearien; per a d'altres, també il·lustrats, la moda ompliria les cases de futeses i els caps de tonteries: només serviria per a malgastar temps i diners.

I es que, al segle XVIII, començava a despuntar a Europa el que avui anomenem "societat de consum". Cada vegada la nova tecnologia permetia crear més i més bens, decorar millor les cases i les caleses, enriquir els paraments de taula, vestits i pentinats ...

- Fixa't en aquests grups de productes "de moda" al segle XVIII. Has de dir quins eren "superflus o", fins i tot, absurds, i quins són una contribució al progrés social.

doc 20

1. caixa de rapé
2. cibella de sabata masculina
3. funda per a ulleres
4. caixeta per a "pignes" postisses
5. tisores
6. navalla d'afaitar
7. suport per a perruca

doc 21

1. rellotje de pared
2. sucrera
3. pinces per a tallar el sucre
4. taça amb boquilla per a un invàlid
5. caseta de gos domèstic
6. sopera de porcelana
7. joc per a pendre la xocolata
8. tinters per a escriptori
9. bastó

interessants :

absurds:

Goya - pintor de Cambra de Carles III i, després, de Carles IV-, fou el millor pintor espanyol del seu temps, alhora que un il.lustrat. Al principi, durant el regnat de Carles III ,li encarregaren molts retrats i li agradaven els temes alegres i costumbristes. Aquí pinta una senyoreta acompanyada del seu "corteig" i un joc popular : la gallina cega. Descriu el que hi veus i intenta dir quines nodes li podien semblar ridícules, com a bon il.lustrat que era . Abans, però , has de buscar el significat de la paraula corteig

corteig :

7.2.3.- La vivença de la fé cristiana

Davant els diferents avatars de la vida, el poble - grans i petits, rics i pobres, burgesos o nobles-, contesta sovint amb fé conuguda i es manifesta en la riquesa de les almoines destinades al culte. La millor mostra de la pietat de la gent de XVIII en són els retaules. Aquest és l'esquema del retaule de la Verge del Roser de Nataró; pots admirar-lo mentre al cassette sonen els Goigs a llaor de la Verge Maria del Roser.

doc 23 i cass

- Emprant la informació que et proporciona el mural de classe, busca en els graons de la predel.la quin any es treballava en aquesta part del retaule
- Qui et sembla que va encarregar un retaule així ?
- Té columnes salomòniques ? quantes ?
- Les columnes, tenen capitell?
- Quants carrers té el retaule ?
- I quants pisos ?
- Qui hi ha al cim ?
- Observa atentament el retaule i escriu, en cada un dels espais buits de l' esquema el títol de l'escena que s'hi representa.

El calendari segueix , com sempre - fins que a França esclati la Revolució-, plagat de festes plenes de sentit cristià. Ara escoltaràs la narració de com es vivien algunes festes com el Dimecres de Cendra o el Diumenge de Rans i els dies en què hom rebia un Sagrament, tal i com els va descriure el baró de Maldà, noble que escrigué el Calaix de Sastre, una de les poques obres literàries d'aquest segle escrites en català.

- has de resumir les idees que més et cridin l'atenció

doc 24 cass

- La música culta religiosa del XVIII és , probablement, la més harmoniosa i gloriosa que mai s'hagi escrit. És difícil , per a no dir, impossible superar les pàgines que han escrit un Vivaldi, Haëndel o Mozart, com encàrregos per a Misses Solennes o d'altres actes litúrgics. Després de sentir-ne algunes d'elles, descriu els teus sentiments; en què es diferencien dels que has pogut tenir mentre senties els Goigs de la Verge del Roser ?

doc 25 cass

7.3.- Com pensaven els il.lustrats ?

7.3.1.- Noblesa de mèrits, no de sang.

Pàgines endavant hem comprovat com la noblesa va anant disminuint al llarg del segle. Precisament per a impulsar aquesta nova mentalitat, Carles III publicarà l'any 1783 una Reial Cédula en la que es deia el següent

doc 26

" Davant el despreci en què alguns tenien les arts i l'indústria, el Consell examinà el tema i proposa a Sa Majestat (...) la decadència en què es trobaven, no només les Arts i els Oficis, sinó també el Comerç i les Fàbriques, en part produïda pel vulgar prejudici de "vilesa" en què havien anat caient.

(...) I, per Reial Solució, Sa Majestat declarà que no tan sols l'ofici de Curtidor sinó també d'altres Oficis com Ferrer, Sabater, Sastre, Fuster i d'altres com aquests són honestos i honorats, sinó que l'ús d'ells no envileix la família ni la persona de qui els exerceix, ni els pot inhabilitar per a obtenir treballs com a funcionaris en els Municipis on treballen (...) i que aquells que els exerceixen no poden perdre el títol d'hidalgos si l'havien adquirit legítimament (...) llevat d'aquells que hagin abandonat el seu ofici o el dels seus pares i ara visquin en la ganduleria, malgrat que haguessin deixat de treballar per què eren prou rics.

(...) I més encara : Quan el Consell es trobi què durant tres generacions - d'avis, fills i nets - una família ha exercitat i segueix exercitant un Comerç o una Fàbrica amb notable progrés i utilitat per a l'estat, proposarà a Sa Majestat quina distinció es pot concedir al cap de família (...) sense exceptuar ni tan sols la concessió del privilegi de noblesa si se'l considerés acreedor d'aquest títol"(...)

- Aquesta Reial Cédula té dues parts. fes-ne un breu resum del contingut de cadascuna.

- Per què es pot considerar que aquesta Reial Cédula venia a ratificar les opinions sobre la noblesa que el Pare Feijóo havia difós des de començament de segle ?

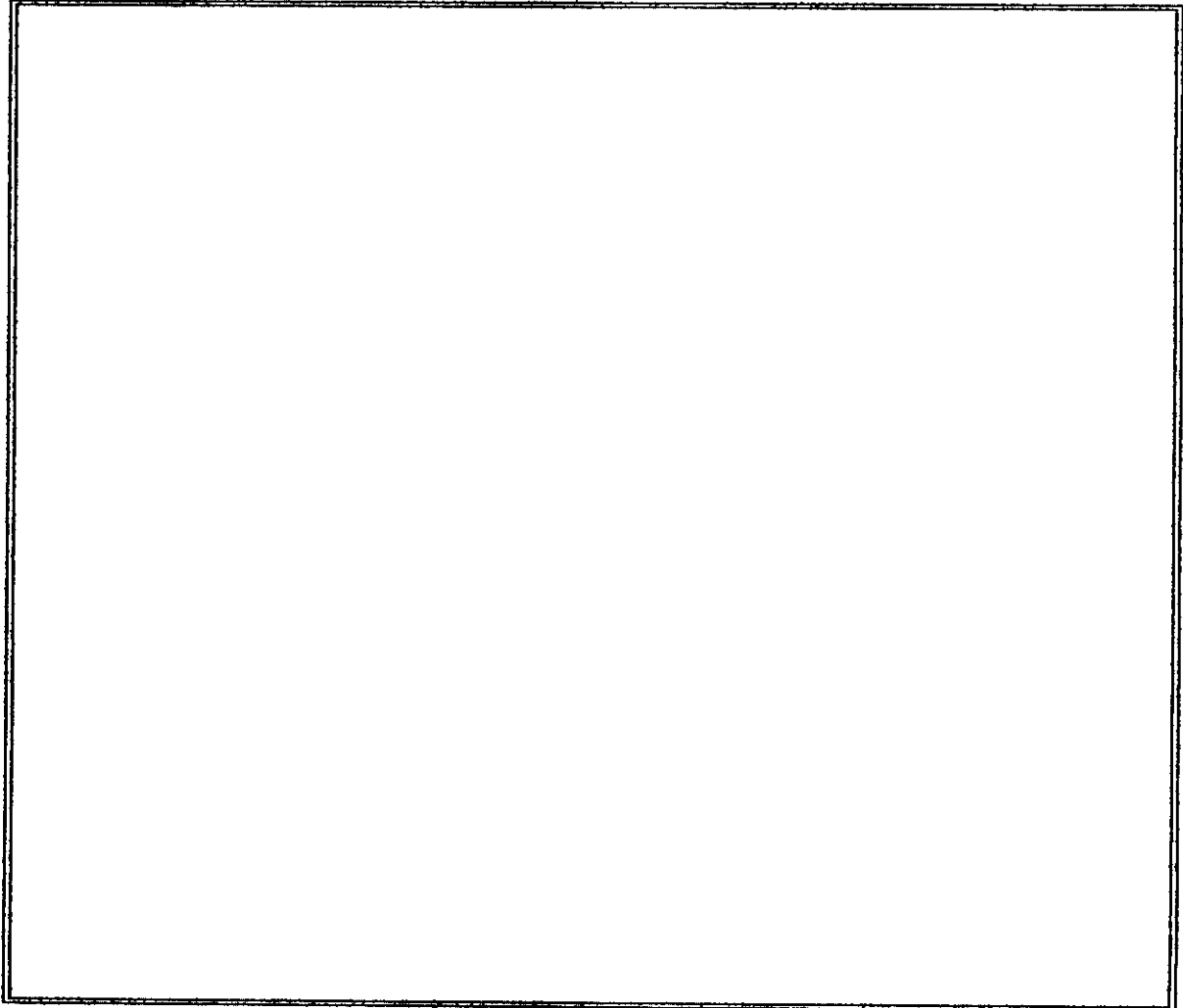
La crítica a la noblesa i al despreci del treball manual, es feu també des la pintura de Goya, pintor de Cambra de Carles III i de Carles IV . Observa aquests Caprichos de Goya i digues què es critica.

doc 27

"tú que no puedes "

"Hasta su abuelo"

- Sou dos hidalgos amics. En grups de dos, escriviu-se una carta on un expliqui a l'altre l'opinió que li mereix aquesta Reial Cédula i l'altre l'hi contesta

7.3.2.- L'impuls a les ciències experimentals

Des de principis de segle, molts il.lustrats havien anat afegint-se a les idees del pare Feijóo, que lamentava que les Universitats espanyoles s'haguessin quedat enraderides en els seus mètodes d'ensenyament i que , a Espanya, la investigació científica tingués encara pocs deixebles. Aixó era el que ell pensava

doc 28

" L'experiència és , com hem dit, l'únic conducte per a saber quelcom exacte de la Naturalesa. Vegis, sinó, com aquelles qüestions teòriques que avui encara es discuteixen a les Universitats, fa més de doscents anys que ja es debatien amb la mateixa força. Si hem anat endavant en algún coneixement i hem pogut rectificar algún error en un teorema físic ha estat gràcies a l'experimentació , no a la discussió teòrica. "

- Resumeix breument aquesta idea del Pare Feijóo

Al llarg del segle XVIII i gràcies a opinions com aquestes, el nombre de científics espanyols va anar creixent. A partir de l'observació d'aquests estris i treballs publicats al llarg del segle, fes un llistat de les ciències que tingueren més embranzida

doc 29

1.-

2.-

4.-

5.-

Per a investigar més i més calia una reforma en profunditat de les Universitats espanyoles. S'havia d'anar suprimint algunes assignatures massa filosòfiques i crear-ne de noves com la Física experimental, la química, la Mineralogia, l' Anatomia etc... La Universitat de València esdevingué la més moderna. Però no n'hi havia prou amb reformar les Universitats. Els il·lustrats crearen noves institucions o reformaren les antigues ,sempre amb l'impuls del govern de Carles III .

- Societats Econòmiques d'Amics del País - impulsades per Camponanes, Instituts com el de Nàutica i Mineralogia fundat per Jovellanos a Gijón ... foren bons instruments al servei de la difusió " de les llums ".... Amb l'ajut d'un enciclopèdia, fes una breu fitxa biogràfica d'aquests personatges.

doc 30

" La societat econòmica ha d'estar composta pels nobles més instruïts del país, ja que són ells els que posseeixen les millors terres i tenen més interès en fomentar la riquesa del poble doncs la seva indústria augmenta el valor de les seves possessions.(...) L'agricultura, la ramaderia, la pesca, les fàbriques , el comerç, la investigació (...) la reflexió científica(...) han de formar l'ocupació i l'estudi de les Societats Econòmiques.

CANPOMANES, Discurso sobre le fomento de la
Campomanes

Retrat de industria popular

doc 31

"Jo no m'aturaré a assegurar a la Societat Econòmica d'Amics del País que les llums i els coneixements només poden derivar-se de l'estudi de les matemàtiques, de la bona física, de la química i de la mineralogia (...) (...) (...) Com sense la química podrà adelantar l'art de tenyir i estampar ?

JOVELLANOS Discurso sobre la necesidad de cultivar en el Principado de Asturias el estudio de las Ciencias Naturales.
pintat per

Jovellanos

Goya

doc 32

Reial Acadèmia de Medicina
Dr. Gimbernat

Retrat del

de Barcelona

doc 33

Jardí Botànic de Madrid
Cabanilles

Retrat de l'abat

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia, fes una breu biografia del Dr. Gimbernat o de l'abat Cabanilles

7.3.3.- En política, idees noves i antigues

Encara corria el segle XVII, quan a Anglaterra s'havien començat a sentir veus contra el sistema polític de moda en aquell segle : la monarquia absoluta. Aquesta era una de les opinions de John Locke:

doc 34

" Partint del supòsit que el Príncep absolut reuneix en si mateix el poder legislatiu i el poder executiu ,sense la participació de ningú més, no existeix jutge ni manera d'apel·lar a ningú amb capacitat de decidir amb justícia i imparcialitat, i compensar qualsevol atropellament o dany que aquest príncep hagi ocasionat per si mateix o per ordre seva".

J. LOCKE, Dos tractats sobre le govern civil (1690)

- Fixa't en la data en què es va publicar aquesta obra.
- Busca en el diccionari el significat de la paraula apel·lar
- Fes un breu resum de la idea que Locke exposa aquí.

A començaments de segle XVIII, un noble francès que coneixia molt bé les idees de Locke, Montesquieu, havia donat un pas més en la necessitat de separar els tres poders de l'estat:

doc 35

A cada estat hi ha tres classes de poder :

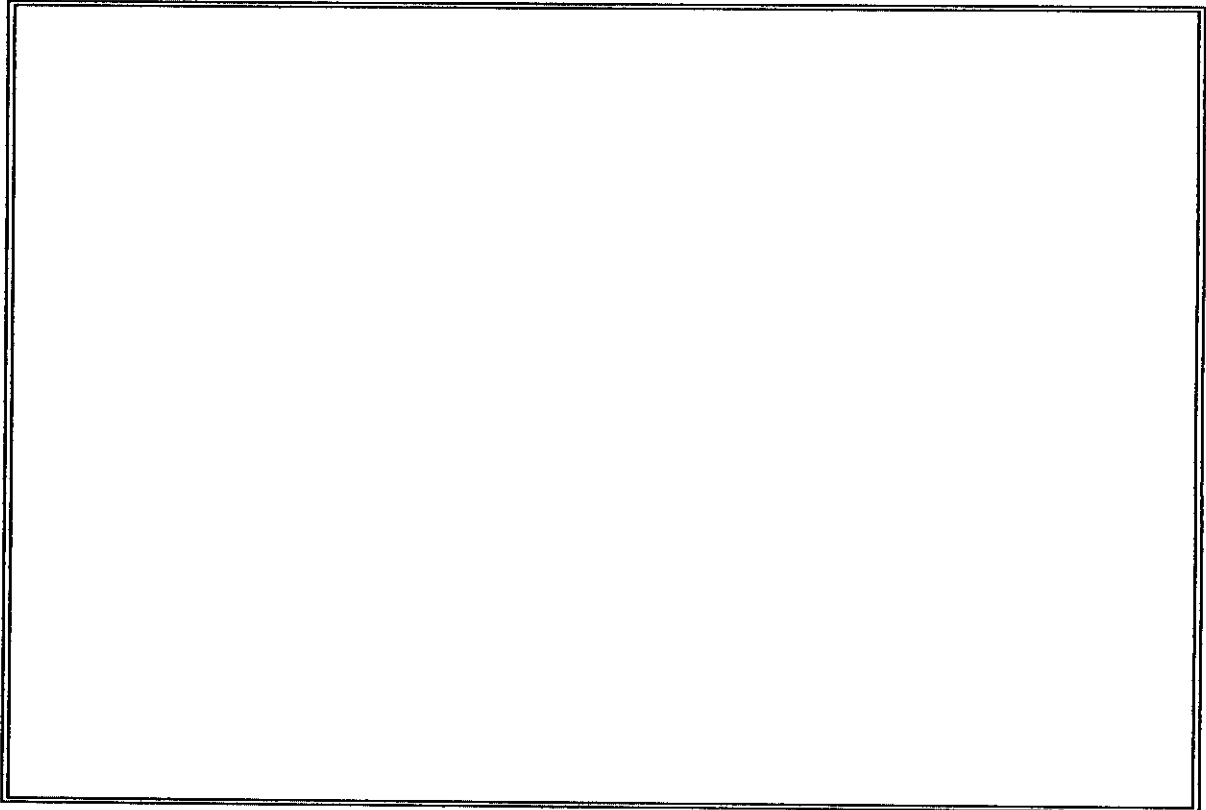
pel primer, (legislatiu), el príncep o magistrat fa les lleis per cert temps o per sempre i corregeix i deroga les que estan fetes. Pel segon (executiu), fa la pau o la guerra, envia o rep ambaixadors, estableix la seguretat i preveu les invasions; i pel tercer castiga els crims o decideix les baralles entre els particulars. Aquest últim s'anomena judicial. Quan a la mateixa persona es reuneix el poder legislatiu i el poder executiu, no hi ha llibertat.

Tampoc no hi ha llibertat si el poder de jutjar no és ben separat del poder executiu o de legislatiu...

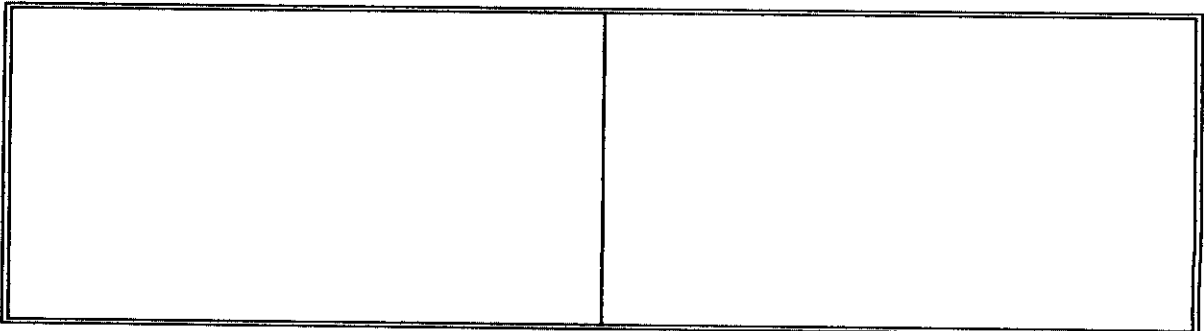
El poder de jutjar ha de ser donat a una senat permanent, sinó exercit per persones extretes de la massa del poble, per tal de formar un tribunal que no dura més del temps necessari: d'aquesta manera es fomenta el respecte a la magistratura i no pas als magistrats.

Els altres dos poders podrien ser confiats a magistrats o a cossos permanents, perquè no s'exerceixin sobre cap particular, puix que un d'ells no és altra cosa que la voluntat general de l'estat i l'altre no és res més l'execució d'aquesta voluntat general".

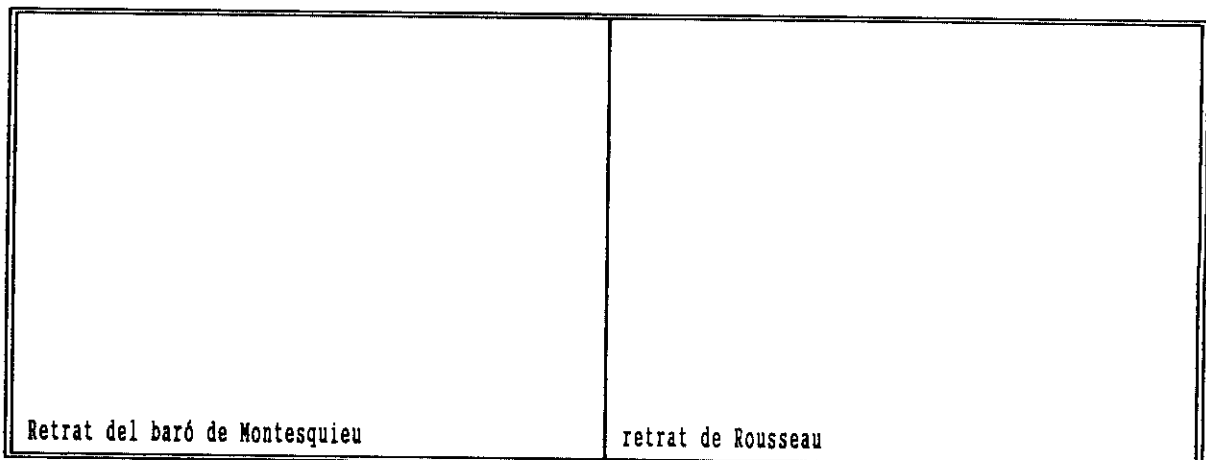
- quins són segons Montesquieu, els tres poders de l'estat?
- Defineix cadascun d'ells segons les seves funcions
- Per què et sembla Montesquieu pensa que no hi ha llibertat si el legislatiu i l'executiu estan units en una mateixa persona ?
- I per què tampoc n'hi ha si el judicial no és independent dels altres dos?
- En qui ha de recaure el poder judicial segons Montesquieu i per què ?
- En els actuals estats democràtics com Espanya, per exemple, com s'anomenen les institucions que tenen per funció judicar els acusats ? I la institució que detenta el poder legislatiu ? I la institució en què recau el poder executiu ?

- Debat : en alguns països els acusats són jutjats per tribunals constituïts per magistrats especialistes en lleis. Aquest és el cas d'Espanya, per exemple. En d'altres, com els Estats Units, alguns delictes són jutjats per jurats formats per gent del carrer. En grups de dos, feu un llistat dels avantatges d'un i altre sistema. Un cop llegides les llistes, podeu fer una votació a classe per tal de conèixer quina és l'opinió de la majoria.

doc 36

L' escriptor què més es divulgà fou Jean Jacques Rousseau. No hi havia saló o tertúlia ón no es parlés d'ell. Fins i tot la reina Maria Antonieta n'era una gran admiradora i ningú gosava criticar-lo, per tal de no ser rebutjat i titllat de "retrò grad i obscurantista ". Rousseau escrigué de tot : un tractat de pedagogia, L'Emili, novel·les, i un obra de caire filosòfic ón es preguntava quin era l'origen dels poders de l'estat... Aquesta era la seva resposta

doc 37

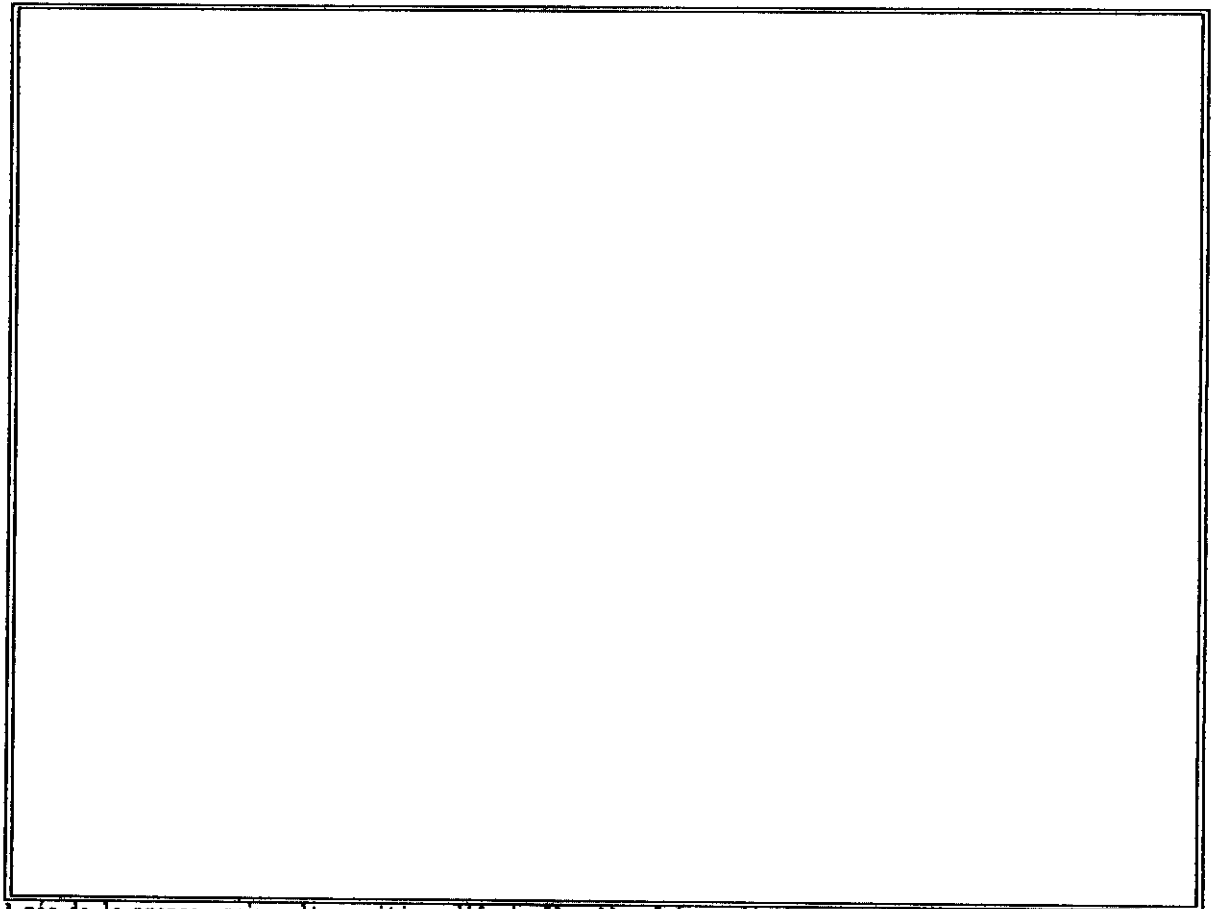
" Trobar una forma d'associació que defensi i protegeixi amb tota la força comuna a la persona i els béns de cada associat, i per la qual, unint-se cadascú amb tots, no obeeixi, no obstant, més que a sí mateix i segueixi sent tan lliure com abans. Aquest és el problema fonamental, la solució del qual la dóna el contracte social.

(...)(...)(...) L'essència del pacte social és que cadascú de nosaltres posa en comú la seva persona i tot el seu poder sota la suprema direcció de la voluntat general".

- Quin és , segons Rousseau, l'origen d'una institució tan poderosa com és l'estat ?
- Hi estàs d'acord ? Fes una breu llista d'arguments a favor i d'arguments en contra la teoria de Rousseau
- Compara els retrats de Locke amb els de Rousseau i Montesquieu: què és el que els identifica com a personatges del segle XVII o del segle XVIII

a favor	en contra

- Sou dos periodistes que treballeu al Correo General de España. Tot repassant cadascuna de les idees que han anat sortint en aquesta unitat, heu de buscar un titular de premsa ben engrescador i fer un breu article on exposareu el resum de la idea esmentada.

A més de la premsa, quins altres mitjans difonen "les llums" ? ... fixa't en aquestes publicacions. Cadascuna d'elles pertany a un gènere literari diferent. Identifica'l.

doc 38

a) El sí de las niñas
de Leandro Fernandez
de Moratín

b)

c)

gènere literari a)
b)
c)

Ara, fixa't en aquests dos quadres. El primer és de Goya - il·lustrat ben crític amb la societat del seu temps - i l'altre és de William Hogarth, pintor anglès contemporani de Goya. Ambdós critiquen el mateix que

Moratin en la seva comèdia El sí de las niñas. Pots deduir qué és ?

doc 39

7.3.4.- "Tot per al poble, però sense el poble"

Aquest era un bon lema per als reis de l'Europa il·lustrada. No tothom - malgrat ser il·lustrat- pensava com Locke o Rousseau... El despotisme il·lustrat fou la forma més freqüent de governar durant el segle XVIII. Els "dèspotes il·lustrats" pretenien una promoció econòmica i cultural del poble imposada des de les esferes del govern, a base de decrets i lleis. Alguns monarques il·lustrats - com Carles III d'Espanya o Josep II d'Àustria - van pretendre fins i tot intentar controlar la tasca evangelitzadora de l'Església, expulsant els jesuïtes dels seus regnes, o utilitzant la Inquisició per que perseguís idees no necessàriament contràries a la fé catò

lica sino als seus interessos com a monarques. El document que tenim davant és una Reial Cèdula de Carles III que prohibeix la introducció a Espanya d'un llibre titulat Año 2440

doc 40 card

- A quin lloc i any va ser imprès el llibre ?
- De quina data és la Reial Cèdula de Carles III ?
- És anterior o posterior a la Revolució francesa ?
- A la segona pàgina del document hi trobareu els títols del Rei. Quin d'aquests títols indica que Carles II mana Cata lunya?

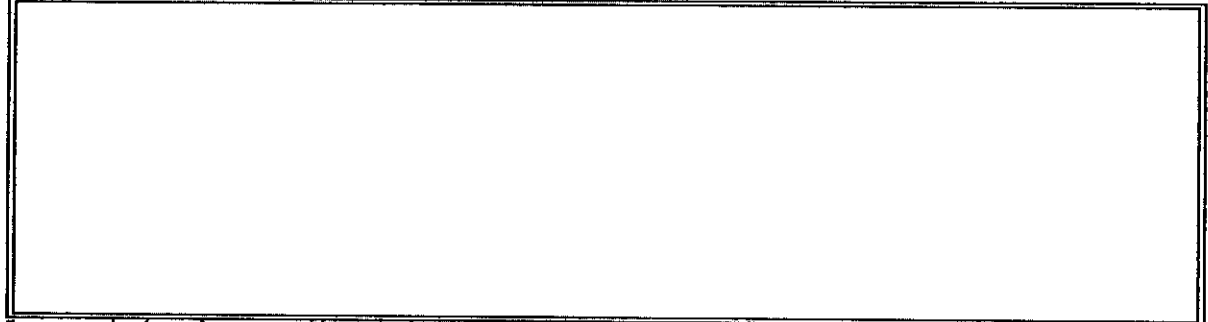
- La pàgina 3 ens descriu el llibre prohibit. En quina llengua és escrit ?
- Per què et sembla fou publicat a França si era escrit a Anglaterra?
- Quin és l'argument del llibre?

- Carles III considera que l'obra és un sacrilegi contra Déu i l'Església, però encara l'espanta més el fet que el llibre ataca " los Soberanos... sus Leyes, sus Ministros ". Segons la Reial cèdula,

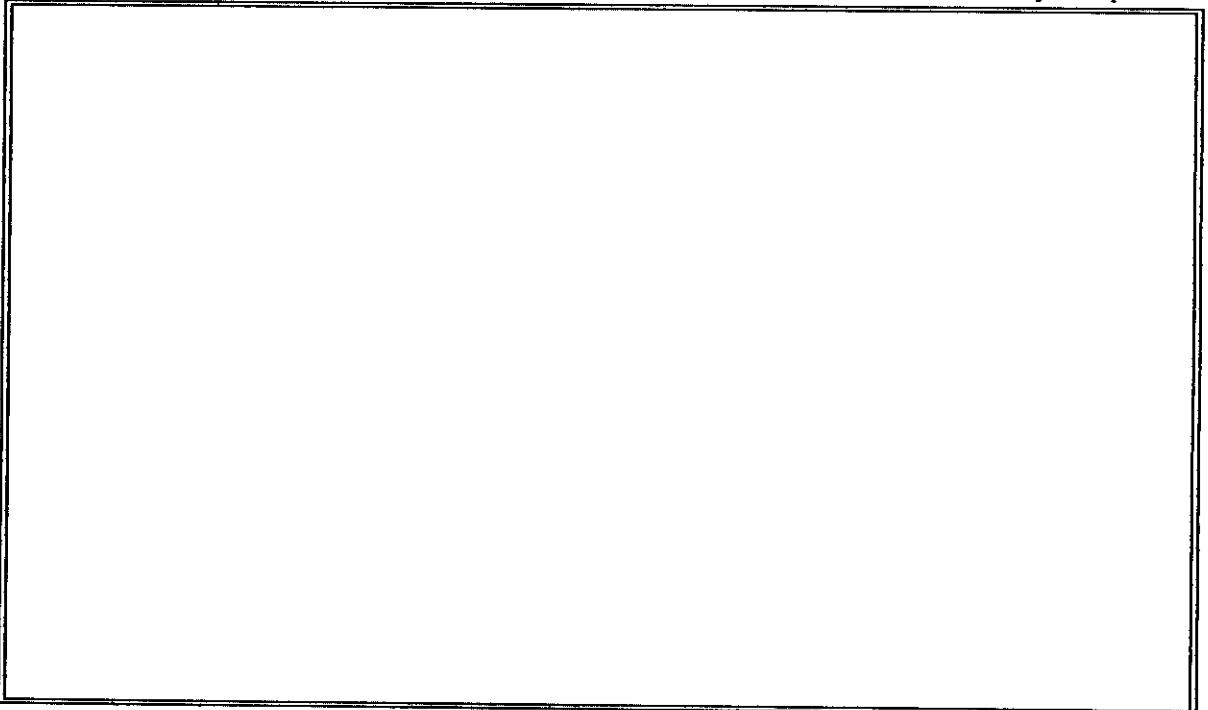
- què és el que el llibre pretén ?
- Per quins motius és prohibit segons indica la pàgina 4 ?
- I a la pàgina 5, que hi afegeix ?
- quins d'aquests motius més preocupaven al Rei?
- Per què ?

- Al final de la pàgina 6, s'indiquen les penes per als llibreters que introdueixin exemplars d'aquest llibre. Quines són ?

- Si l'any 1778 es prohibia un llibre així, què et sembla varen pensar els dèspotes il·lustrats europeus quan, el 1789, va esclatar la Revolució francesa ?

En grups de dos, feu una anàlisi de les principals idees de la il·lustració treballades en aquest apartat.

7.3.5.- " Deixen fer, deixar passar; el món va bé per si sol"

En un món regit per una Naturalesa sàvia... quin podia ser el sector de producció predilecte ? L'agricultura, que és la manera més "natural" de produir. Aquesta era la creença d'un grups d'il·lustrats anomenats "fisiòcrates" i va contribuir a què el camp atragués la mirada intel·ligent de persones que inventaren tècniques, estris etc... per a obtenir millors resultats amb menys esforç. Les principals innovacions foren:

1. L'arada de Rotenham. Cap al 1730, un escocès patentà una nova arada. Compara-la amb la arada inca precolombina i enuncia'n les seves avantatges

doc 41

arada inca de peu

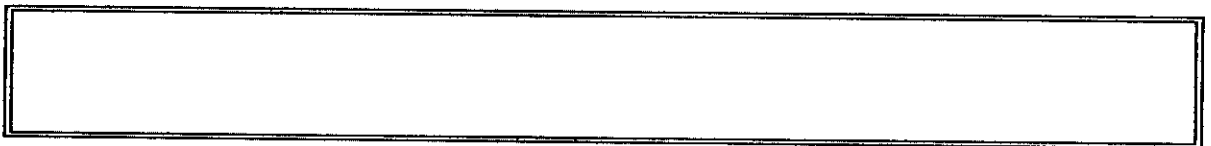
arada de Rottenham

Poc després, un altre escocès, Jetro Tull inventà una sembradora mecànica.

- Observa aquest dibuix i intenta descriure com funcionava la sembradora Jetro Tull i quines avantatges tenia sobre la sembra a mà.

doc 42

2.- **El sistema Norfolk** : Lord Norfolk viatjava per Holanda quan conegué un nou mètode de conrear els camps amb el qual s'aconseguia eliminar el guaret; i decidí aplicar - lo a les seves possessions del Nord d'Anglaterra; l'èxit fou total: en tres anys multiplicà la producció tant de cereals com de carn i llet. Tot consistia en què en lloc de deixar en guaret un dels tres troços en què tradicionalment es dividia un camp, se sembrava de trèvol , de farratges o de naps i es deixava que el ramat hi pasturés...: Oh sorpresa! aquell troç , alhora que havia servit per a alimentar millor el ramat, quedava més fertilitzat que abans i - a l'any següent- la collita de blat, cibada etc... era molt superior.

A més , i com sempre s'havia fet, les terres s'anaven rotant: el troç sembrat de blat, l'any següent ho era de cibada; el de cibada, de naps, i el de naps de blat...

Ara fes-ho tu : que hi sembraries a la parcel·la buida ?

doc 43

collita del 1767

XXX

cibada

blat

collita del 1768

cibada

XXX

trèvol

collita del 1769

blat

cibada

XXX

3.- **Obtenir més terres de conreu:** davant d'una població en creixement, es dessecaràn aiguamolls , es colonitzaran noves terres i es diversificaràn els conreus.

- La imatge de dalt representa un camp a finals del segle XVII : està gairebé tal i com el van deixar els romans. La de sota, representa el mateix terreny, amb les innovacions del segle XVIII: s'ha talat el bosc, s'han fet bancals i s'han dessecat els aiguamolls. Ara, tu has de distribuir en el nou terreny els productes que apareixen a la dreta de la imatge, justificant perquè elegeixes aquesta distribució i no un altra.

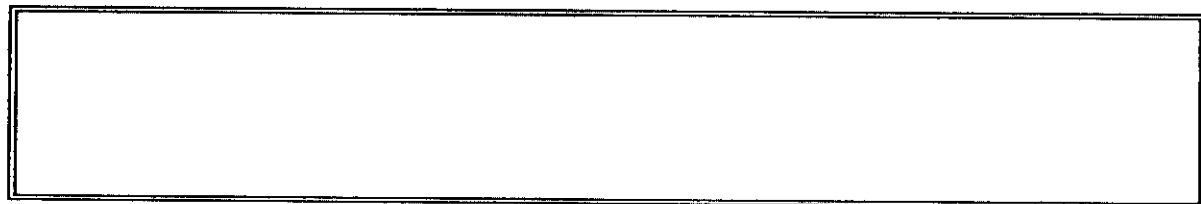
- amb l'ajut d' un diccionari , defineix la paraula:

bancal

Fixa't si n'era d'apreciada l'agricultura... Observa la il. lustració de dalt i digues el que hi veus i qui pot ser el llaurador que apareix en imatge. Després, compara-la amb la il.lustració de sota : és un cap de govern italià del segle XX : el reconeixes? per què et sembla es fa retratar d' aquesta traça?

doc 45

doc 46

7.4.- Treballar la terra al segle XVIII

7.4.1.- Llaurar

Quan un pagès comprava un camp, primer l'encerclava i el llaurava : és a dir, bèsties i homes, aprofitant l'aigua de pluja o d'un pou, removien la terra i l'airejaven.

7.4.2.- Fangar

Als horts, per remoure i airejar la terra, es preferia un instrument que constava d'una forca o pala de ferro i un mànec de fusta . Aquesta eina l'accionava l'home qui introduïa la forca en el sòlc empenyent-la amb el peu. Després tirava el mànec endarrera, aixecava la terra , i donant-li la volta, la deixava caure al mateix lloc. Així removia la terra de l'hort. Fangar era una feina lenta i pesada, però més acurada que la de llaurar. Es fangava a l'hivern i, si l'hort era molt gran calia contractar una quants jornalers.

- Observa el seu dibuix : saps donar el nom a la peça ?

doc 47

7.4.3.- Solcar

Després de fangar l'hort , s'hi feien solcs o eres segons el producte que s'hi volgués sembrar.

- defineix les paraules : solc i era

solc :

era:

- Observa aquests dibuixos i dedueix quins d'ells correspon a un hort fangat, quin a un hort solcat i quin a un hort amb res

doc 48

Els lloms de terra que separen dos solcs o dues eres són els cavallons o crestalls . La seva finalitat és la de distribuir l'aigua per l'interior del camp per tal d' aconseguir un regatge regular. Per a fer arribar l'aigua fins les eres es feien uns solcs amples : els recs. Encara que els recs i els cavallons es podien fer amb l'arada, en els horts es feien habitualment amb una eina formada per una planxa de ferro, de forma més o menys rectangular, adaptada a un mànec de fusta.

- Observa aquesta eina : conèixes per a què serveix i els deferents noms que se li donen ?

doc 49

7.4.4.- Sembrar i plantar

Un cop preparat el camp es procedia a sembrar-lo o plantar-lo. Alguns productes, com les tomaqueres, es plantaven introduint a terra petites plantes que prèviament s'havien fet néixer en planters. D'altres, com les mongeteres o el blat de moro, es sembraven introduint la terra les llavors. Tant per introduir les llavors com les plantes a terra ,es feia servir elplan tador : era una mena de punxó amb el qual es feia un forat a terra. Normalment no es plantava al mig dels solcs o les eres, sinó al costat, ran dels crestalls i sempre, a distàncies regulars. Inmediatament després de plantar es procedia a la primera regó.

- Explica la diferència entre plantar i sembrar

plantar és :

sembrar és :

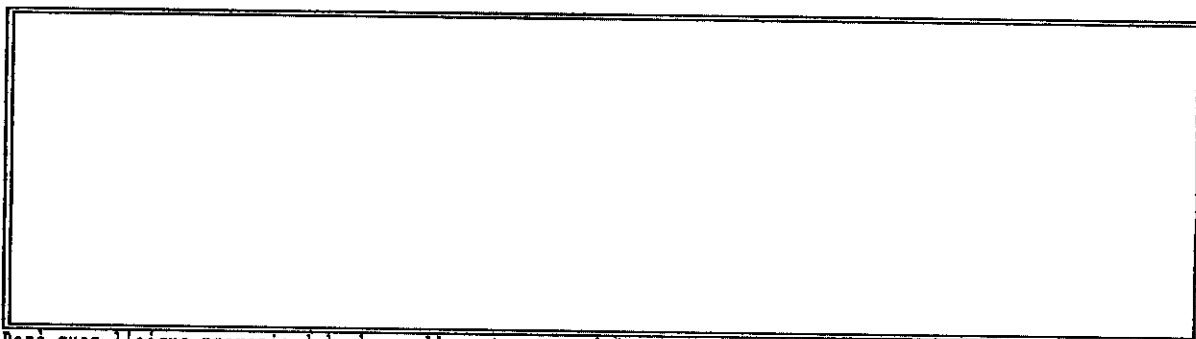
7.4.5.- Regar i cavar

Per a regar s'omplien els solcs i les eres d'aigua; així la planta rebia el líquid necessari per al seu creixement. Allí on no hi havia abundància d'aigua - com és a la major part de terres de Catalunya que són de secà, - s'havia d'obtenir per diversos sistemes . Uns cops s'obrien pous en el mateix camp. Per a extreure'n l'aigua s'hi instal.lava un mecanisme mogut per tracció animal.

- Observa aquest dibuix, intenta descriure com funciona el mecanisme i dona-li el seu nom .

doc 50 pel davant

i pel darrera

Però quan l'aigua provenia dels locs allunayts es conduïa mitjançant séquies. Els desnivells es salvaven amb aqüeductes o mines

- defineix :

- sèquia
- aqüeducte
- mina (en aquest cas) .

Obrir sèquies i mines requeria unes eines especials. Quan un solc o una era eren plens d'aigua, calí tancar l'entrada amb terra i obrir la boca del solc següent. Per fer aixó, el pagès utilitzava unes aixades especials de fulla molt ampla. Per a treure les males herbes de dins la sèquia calien, en canvi, unes eines estretes que permetessin treballar entre els solcs, sense fer malbé les plantes.

7.4.6.- Collir

La darrera feina de l'hort era collir. Tret 'd alguns productes dels quals es cull la part soterrada (patates, alls...) la majoria de les plantes dels horts es cullen amb les mans; les instruments necessaris per a la collita són, doncs, eines de transport, tipus : cistells, coves, sacs, senalles, portadores, cabassos... que permeten traslladar el producte sense fer-lo malbé.

7.5.- Treballen la vinya

A més de l'hort, la base de l'agricultura especialitzada del seglel XVIII fou la vinya; aixó és per què el comerç amb Amèrica esdevé la principal demanda de derivats del raïm , principalment l'aiguarent... Quants vaixells surten cada temporada dels ports de Mataró, Barcelona o els Alfacs carregats de botes de vi, d'aiguarent i de most .. Quants i quants diners arriben a Catalunya d'aquelles llunyanes terres des que Carles III concedí llibertat de comerç a alguns ports espanyols i americans.. I cada anys ... quants i quants cabalers catalans se'na van a fer fortuna , embarcats en una pollacara o en una fragata, i tornen sovint convertits en rics "indians" que milloren el seu poble nadiu dotant-lo d 'es glèsies , de fonts , d'hospitals...

7.5.1.- Artigar

Per a poder plantar vinya, la primera feina que calia era artigar : arrencar arbres, matolls, i malesa, fer-ne munts i cremar-los. Després s'escampaven les cendres per adobar la terra. L'augment de població , la demanda americana i l'increment d'activitat faràn que molts i molts boscos de la Catalunya del XVIII fossin degradats i , després d'artigar-los, acabessin convertint-se en vinyes.

7.5.2.- Plantar

Una vinya es compon d'un conjunt de ceps. Per plantar-ne un de nou calia agafar una "estaca " d'una de les seves branques i introduir-la a terra. Amb el temps les estagues arrelaven i brotaven. Els ceps no són com les plantes de l'hort, que cada any desapareixen i cal planter-les de nou. Un cep pot viure uns 40 anys ; quan el cep moria, per replantar el lloc que ocupava s' agafava un sarment d'un cep proper i "colzant-lo" - doblgant-lo-, s'introduïa a terra sense separar-lo de la planta original. Quan la part soterrada arrelava, es tallava la part que unia al cep mare i la lova planta creixia independentment.

- En aquesta il.lustració, identifica la fase del procés posa el nom als llocs corresponents

doc 51

7.5.3.- Podar

El conreu de la vinya requeria una sèrie de treballs lligats al cicle anual de la planta. La primera feina era la de podar. Es realitzava a finals de l'hivern i consistia a tallar gran part de la llargària de les branques que havien crescut durant l'any anterior. Per a fer aquesta feina s'emprava una mena de falçs petites. Les branques tallades s'apilaven i es lligaven formant feixines, que eren utilitzades com a llenya per a cremar en forns, i altres usos semiindustrials.

doc 52

7.5.4.- Cavar

Una vinya podada s'havia de cavar. Aquesta feina servia per treure la mala herba i alhora per trencar els capilars que s'havien format a la terra ; així s'evitava que la humitat del subsòl s'evaporés. La feina de cavar es feia a mà, sovint amb un càvec. Normalment ho feien diversos homes alhora.

doc 53

vinya sense cavar

vinya cavada

7.5.5.- Espampolar

Es una operació que es feia a mà, quan els ceps treien fulla i estaven florint. Consistia a arrencar part d'aquests fulles per facilitar una millor insolació i ventilació ; així s'aconseguia que el gra de raïm fos més gros i saborós.

7.5.6.- Veremar

Durant l'estiu el raïm creix i madura. El més de setembre es fa la verema, és a dir, es cull el raïm; els gotins es tallaven amb falcons i es depositaven en cistells. Quan el cistell era plè s'abocava dins d'uns recipients de fusta amb dues nanses ; són les portadores. Quan eren ben plens es carregaven de dues en dues a l'esquena de la mula i es duïen al celler.

7.5.7.- El vi

El raïm es trepitja i es prensa per a extreure'n el suc (most). Aquest most es deixava fermentar dins d'un gran recipient , el cup, - sovint fet d'obra-, on es transformava en vi. Després, el vi es conservava en botes. Per mitjà de la destil·lació i altres procediments el vi es podia transformar en aiguardent i altres begudes alcohòliques... només calia fer-lo arribar al port ... i ja estava preparat pel mercat americà o europeu, a banda del que es consumia al país.

7.6.- "L'agricultura sense arts és lènguida"

Així pensava Campomanes, ministre il·lustrat de Carles III. Ell era partidari d'impulsar el treball manual, de manera que augmentés la producció de determinades manufactures alhora que les dones, les filles i els fills de pagesos que no anaven a escola, poguessin contribuir a augmentar els ingressos familiars. L'objectiu de Campomanes, però, aviat es veurà rebassat. Al llarg del segle XVIII diferents inventors posaran en marxa màquines diverses, principalment en el sector tèxtil : Anem a veure-les:

7.6.1.- la llençadora volant, s'havia inventat el 1733 i revolucionà el tissatge. Fixa't en les il·lustracions , descriu en què consistia l'invent de Kay i enuncia'n al menys una conseqüència .

doc 54

llençadora manual

llençadora volant

Ara els teixidors teixien més depressa que abans ; calia inventar, doncs, una màquina de filar per a evitar l'atur de molts teixidors...i aquesta fou la jenny - màquina de filar que admet 8 fusos alhora- y que serà perfeccionada per la muley jenny : n'admitia 120 de fusos !... i pesava tant , que havia de ser moguda amb força hidràulica. Fixa't en les filoses primitives... quines millores introduïa la jenny ?

doc 55

Una filosa antiga

esquema d' una jenny

7.6.2.- Les indians

Els teixits de més venda a les Amèriques foren les indians : teles de cotó estampat, d'origen hindú. A Amèrica s'hi comprava el cotó en floca - que era molt barat ja que era treballat per mà d'obra esclava-, i a Catalunya o a Anglaterra es teixia i estampava.

1.- El motlle d'estampar

Abans de res es feia un dibuix en paper i després se'n feien tantes còpies com colors tindria l'estampat. Cada dibuix es traspassava - gravant-lo-, sobre les fustes que havien de convertir-se en motlles. Les fustes més aptes per a ésser gravades han de ser fàcils de treballar, no han de fer este lles i han de ser prou fortes per a suportar el treball al qual estan destinades.

doc 56

2.- L'estampació o bac

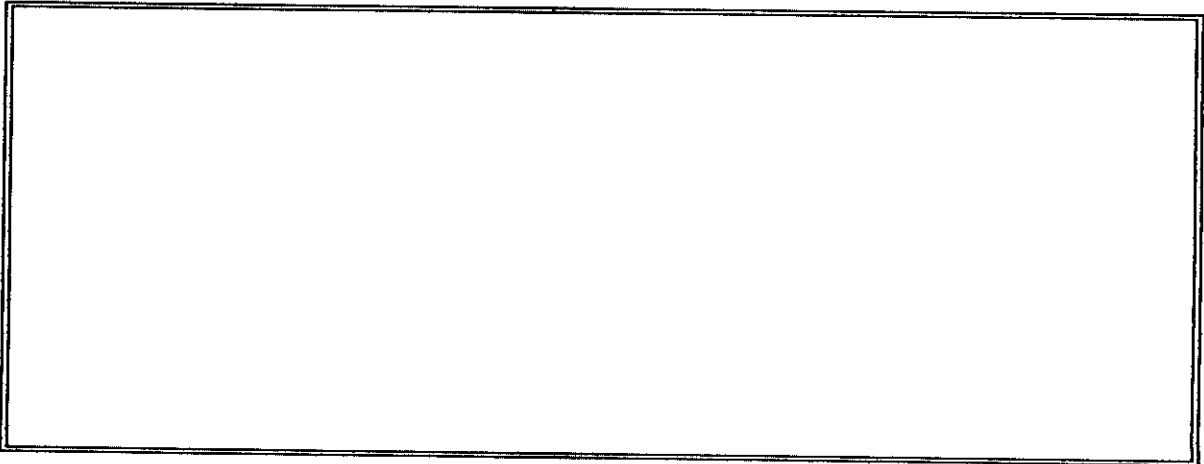
Un bac és el recipient de fusta que s'usava per a impregnar els motlles amb la pasta de color. Damunt una taula , molt sòlida, s'hi col.loca la tela que es vol estampar. El motlle untat amb el tint es posava damunt la peça de roba i amb una massa s'hi donava un bon cop perquè el color quedés ben impregant. Per tal que no es produís cap desencaix en aplicar els motlles que formaven tot el dibuix , calia molta atenció i pràctica.

doc 57

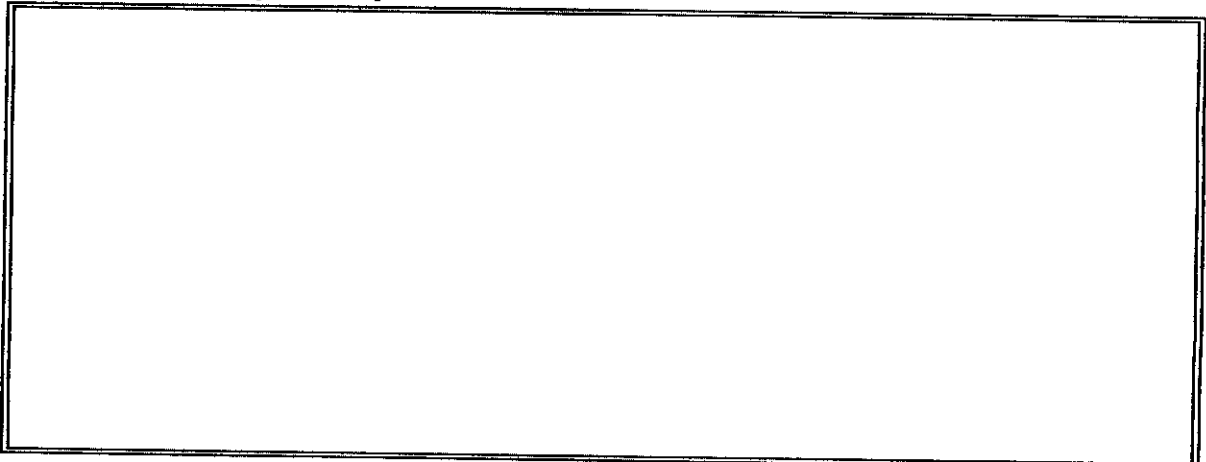
Per tal d'evitar la comptència dels teixits que s'introdueixen des de l'estranger, Carles II va dictar diferents Reials Cèdules prohibint la importació de determinats teixits. el document que tenim a les mans n'és una d'aquestes Reials Cèdules

doc 58 doc

- de quin any és el document ?
- quins productes queda prohibit importar ?
- A la pàgina 2 hi trobareu tots els països on, teòricament, regnava Carles III. La prohibició d'importar inclou Catalunya ? i Amèrica ?
- a la pàgina 5 el decret preveu un altre resultat de la prohibició d'importacions : quin ?

- A les pàgines 4 i 5 es parla de les Societats Econòmiques: saps definir-les ?
- segons el document, que han de promoure?

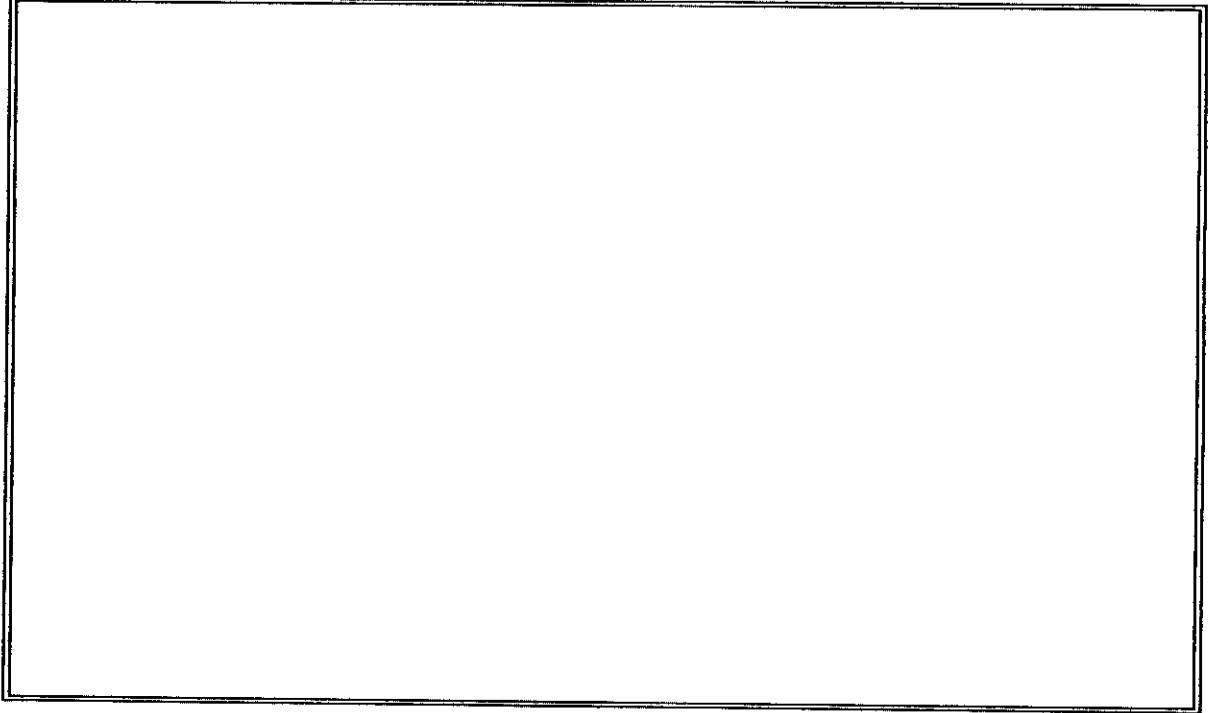
- A la pàgina 7 per a destacar una idea important hi ha dibuixada al marge una mà amb el dit assenyalant el

paràgraf. També ho hem trobat en altres documents . Saps quin era el seu significat ?

- A la pàgina 8 s'exposen les intencions de la Reial Cédula. Quines són ?

- Et sembla que coincideixen amb les idees il.lustrades ?

- Per què ?

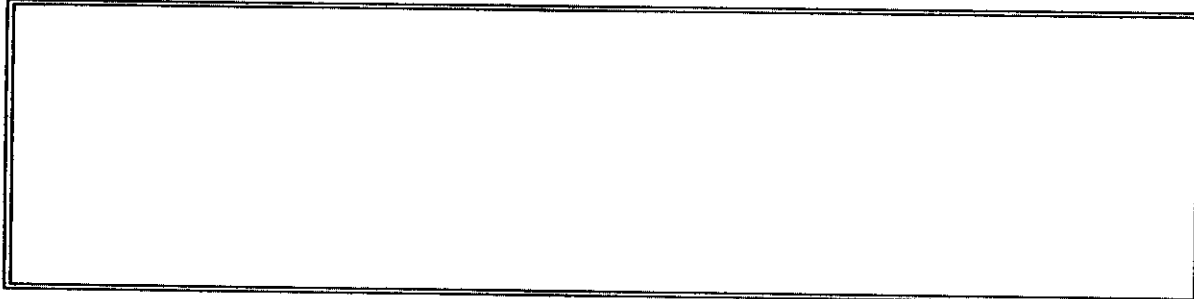
7.7.- Més que lleis, llibertat !..

No hem dit que el món va bé per si mateix?... Doncs, com és que encara Cadis és l'únic port europeu que té permís per a comerciar directament amb Amèrica?... Carles III , ben assessorat per ministres il.lustrats,

trenca aquest monopoli i donarà llibertat de comerç directe amb Amèrica a d'altres 12 ports espanyols més.

doc 59

- Quins foren els 12 ports que gaudiren del comerç directe amb Amèrica?
- Amb aquests decrets, en quins sectors de producció es crearen més llocs de treball ?
- Per què et sembla que el Rei només donà permís a dotze ports?

I comença una activitat febril. A les drassanes de Barcelona, per exemple, entre 1714 i el 1788, es construïren més de 600 vaixells!... Bàsicament , fragates, corbetes, bergantins i pollacres...

- Amb l'ajut d'una enciclopèdia i del mural de classe, posa el nom a aquests esquemes de vaixells ; un cop identificada la fragata , amb ajut del mural posa nom als elements assenyalats

doc 60

Navegar en aquells temps era una aventura. I les autoritats havien d'assegurar-se que els vaixells que entraven als seus ports no duïen entre la tripulació cap malaltia infecciosa que, en poc temps, hauria pogut convertir-se en una epidèmia. Per això, abans de sortir a la mar, era obligatori que el capità obtingués de l'Ajuntament del seu poble una "patent de Sanitat"

doc 61 doc Patent de Sanitat

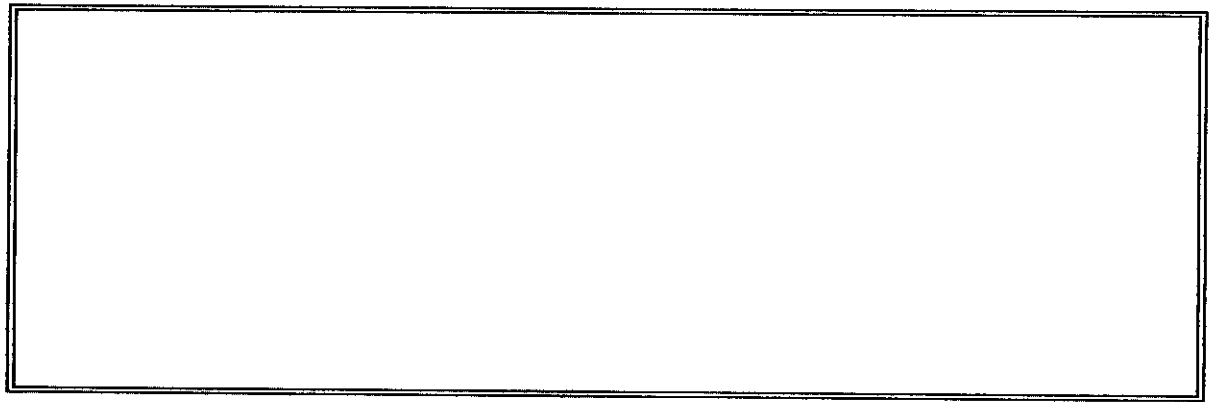
En aquesta patent hi podeu veure la ciutat de Mataró protegida des del cel pels seus patrons. Al centre, la Mare de Déu Assumpta. A la dreta Sant Jaume, Sant Simó i Sant Desideri; a l'esquerra Santa Magdalena, Santa Juliana i Santa Semprouniana.

- Intenta descriure tots els demés elements que hi veus.

Al darrera de la patent hi teniu la transcripció del text.

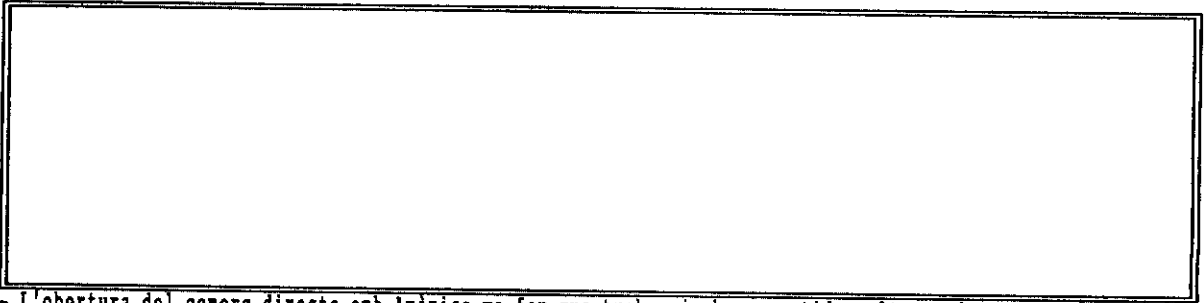
- en quina llengua original us sembla estaven escrites les patents ? Per què ?
- de quin any és ?

- a quins llocs pot anar el vaixell que du aquesta patent?
- Com s'anomena aquest vaixell ?
- Qui manava a bord ?
- Quant mariners portava ?
- Transportava passatgers aquest vaixell?
- Quines mercaderies transportava ?

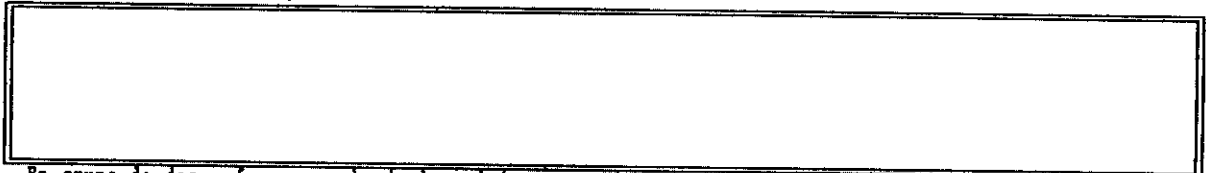

doc 62 doc Reial Decret que amplia la concessió de lliure comerç feta el 1765

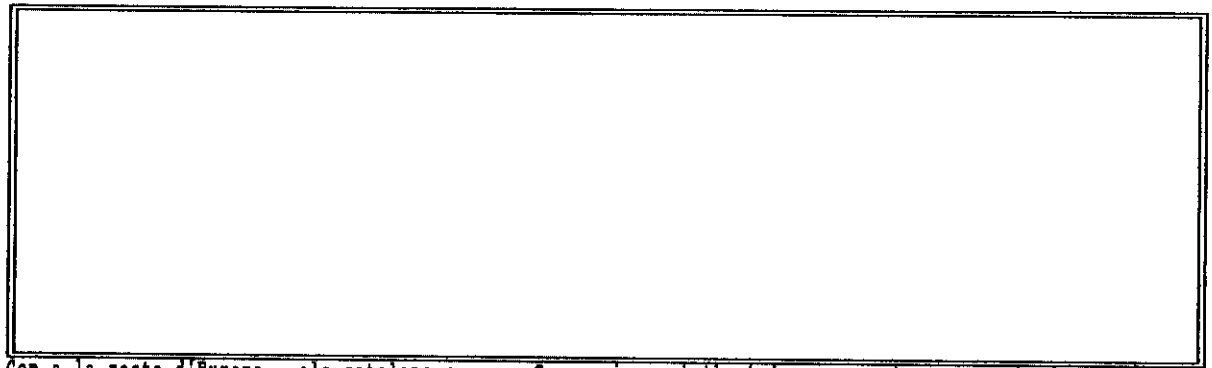
- de quin any és aquest Reial Decret ?
- A quins llocs amplia la concessió del lliure comerç?
- Per quin motiu Carles III reconeix que és injust que el denés ports espanyols , a més dels de Cadis, no puguin exportar ?

- L'obertura del comerç directe amb Amèrica va fer que trobessin bona sortida molts productes catalans. Quins esmenta el Decret a la pàgina 5 ?

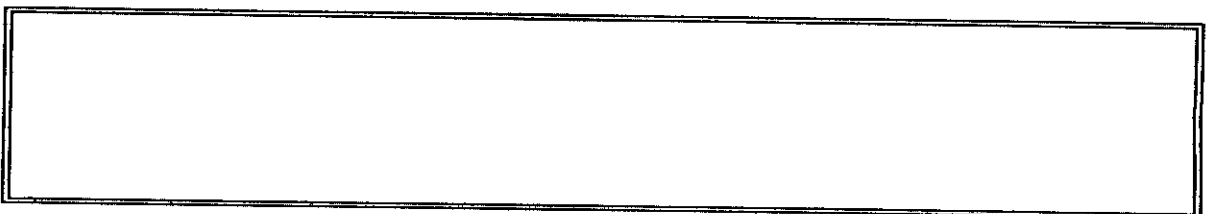
- En grups de dos : feu un repàs de les pàgines anteriors i enumereu alguns productes manufacturats que, gràcies a invents i innovacions, poguessin ser exportats a Amèrica en un vaixell com aquests que hem vist fins aquí.

Com a la resta d'Europa , els catalans crearen Companyies privilegiades per accions per tal d' associar-se i, amb el capital de molts, poder fer front a les enormes despeses que suposava llogar un vaixell i organitzar el comerç amb Amèrica.

Aquest és un model d'acció de la Real Compañía de Comercio establecida en Barcelona. Pots desxifrar el text ?

doc 63

doc 64 Video

L'aventura de les Amèriques

Produeix: SCP

Durada : 11 minuts

Abans de visionar el video, l'alumne ha de conèixer bé el significat de paraules com :